

K9.8061.

C S I A L A J O S igetanulmánya

az Ószövetségből,

a Királyok II. könyve 2. részének 23 versétől a 19.rész 37.v.

/ a közölt bibliai szöveg saját fordítása.



A Királyokról írt II. könyv 2. rész vége,

ahol Elizius által az Ur meggyógyítja a jerikói vizet, ami forrásból buzog./sajnos az eleje hiányzik./

...A könyv későbbi szerkesztője megjegyzi, hogy Jahve szava igaznak bizonyult, mert az ő napjáig a víz jó maradt. A híres Jerikó lakói tehát, kik egy rettentő átok árnyékában éltek, nem a Baálokhoz fordultak segítségért, hanem Jahvéhoz, mert újra divat lett Jahvében bizni s annak prófétáit nagyra becsülni. Illés működése tehát nem volt hiábavaló, utódja, Illés elragadtatása után azonnal tapasztalta a prófétái munka gyümölcsöző voltát. Természetes, hogy nem a só javította meg a vizet; az csak jelkép volt, melyet Jahve úgy áldott meg, tekintettel a város hittel teljes közeledésére, hogy a víz meggyógyult, mert Jahve így akarta s Jahve akaratát angyalai keresztülvitték. Ebben az Isten-keresésben is annak az ébredésnek hatása jelentkezik, mely Illés bizonyágtétele nyomán keletkezett. Ez a csodatétel volt Elizius első próbatétele. Mikor a város lakói kérésükkel hozzá fordultak, Elizeus nem mondta, amit később Naámán kérésével kapcsolatban Izráel Baál imádó királya mondott: "Isten vagyok én, hogy gyógyítsak?" - hanem Jahvéhoz fordult és Jahve melléje állott. Elizeus már ekkor látta Isten angyalainak az Istenben bizók segítségre sietését: hitt és csoda történt! - Vakmerőség és istenkisértés volna hasonlót cselekedni akarni; de ha Isten dicsősége kívánja, ma is várhatjuk, hogy Isten ilyen s ennél nagyobb csodákat tegyen.

23. ONNAN BETHELBE MENT FÖL ELIZEUS. MIKOR FÖLFELE MENT AZ ÚTON, KIS FIUK JÖTTEK ELŐ A VÁROSBÓL S CSUFOLNI KEZDTEK ŐT: JÓJJ FEL, KOPASZ! JÓJJ FEL KOPASZ! MONDOTTAK NEKI. HATRA FORDULT, S HOGY MEGLATTA ŐKET, JAHVE NEVEVEL MEGATKOZTA ŐKET. ERRE KÉT NOSTENYMEDVE JÖTT
24 ELŐ AZ ERDOBÓL S NEGYVENKÉT GYERMEKET SZETTEPETT KÖZÜLK. ONNAN
25 KARMEL HEGYERE MENT, MAJD VISSZATÉRT SÓMORONBA.

Hogy idők folyamán egy város, vagy más közület lelki hagyománya hogy megváltozhat, arról jó példa Jerikó és Bétel különbsége. Amaz az istentelenség, a világi életek szimbóluma, emez az istentiszteleté. Jerikó védőfalainak felépítőjére Isten átkot mondott ki, Bételben az álmodó Jákób templomot ígér. De Jerikó lakói a bajban Jahvéhoz fordultak, Bételben arany borjút állítottak fel, bálványoztak. Jerikó lakói bizalommal mentek Elizeushoz, Bételben a gyermekek a próféta megvetését tanulták az időssebettől, s azért kicsufolták Isten prófétáját. Elizeus megátkozta a gyermekeket. Vajon szabad volt-e ezt megtennie? Nem kellett volna-e megbecsülni a tudatlan gyermekhadnak? A medvéket Isten küldte a fiukra? azok Elizeus átkában aligha szerepeltek. Elizeus átka a városnak szólt, mely ilyen gyermekeket nevel; a szülőknek, akiknek otthoni beszéde a gyermekeket ilyen irányba terelte. Megint nem teszünk helyesen, ha a történetet csak evilági oldaláról vizsgáljuk. A medvéktől széttepett gyermekek nem veszték el végleg, hanem a tulvilági nevelőintézetbe mentek. Mert hogy ott Istennek a gyermekekre különös gondja van, elképzelhető. Istennek egyik legfőbb parancsolata: "Tisztelt atyádat és anyádat!" és ebben a próféta is bentfoglaltatik. Illés utóda egész Izráelben különös tisztelet tárgy

volt s ha éppen Bétél veti el ezt a tiszteletet, s a szülők gunyos megjegyzése a fogény gyermeklélekben ilyen gyümölcsöket érlelt, akkor ennek a városnak jobban kell lakolnia, mint olyan városoknak, amelyekben az isteni világosság nem fénylett olyan erősen mint Bétélben. A bétéli szülők tehettek gunyos megjegyzést Isten prófétájára, s őt kopasznak nevezték, mire a gyermekek átvették a hallott szót és gyermekek módjára kegyetlenül a próféta ellen fordultak. Bizonyos, hogy a széttepett gyermekeket Isten szeretete kíséri odaát és soruk a legjobb kézben van; biztosabb kézben, mint földi szüleik keze, kik gyermekeiknek nem adtak jó példát. Jahve hü prófétájában meg akart dicsőülni s Magának tekintélyt szerezni: ezért a csufolódókat meg kellett büntetnie. Elizeus érezte, tudta ezt: ezért mondta ki az átkot, nem pillanatnyi haragjában. Jahve a meggondolatlan átkot nem tette volna foganatossá. Az átok megfogása olyan volt, mint a bétéli oltár megvasadása. /I. Kir. 13:5/: messze ellátszó s elhallatszó jel, mely Izráelnek lelkébe véste: Tiszteljétek Jahve prófétáját! Ilyen jel volt később Géházi poklossága, a kételkedő főember halála. /II. Kir. 5,27 7:2.20./ A népnek meg kellett tanulnia, hogy Istene szent Isten s jaja annak, aki az élő Isten kezébe esik! Elizeus utja a karmelre valószínűleg Illés nagy hőstettének lelke elé idézéséért történt: Elizeus imádkozott s erőt meritett azona a helyen, mely az égi tüzet s a Baál-papok pusztulását látta. Aztán a fővárosba, a királyi udvarhoz ment el a próféta, mert Isten a király mellett akarta őt felhasználni.

III.1 JUDA KIRÁLYANAK, JOSAFATNAK TIZENNYOLCADIK ESZTENDEJEBEN IZRAEL FŐLETT SOMÓRÓNBAN ACHAB FIA, JÖHÓRAM LETT KIRÁLYA; TIZENKÉT ÉVIG
2 URALKODOTT; AZT TETTE AMI JAHVE SZEMEBEN GONOSZ, CSAKHOGY NEM UGY, AHOGY ATYJA ES ANYJA, BAÁL EMLÉKOSZLOPAT, MELYET ATYJA KESZITTETETT,
3 ELTAVOLITOTTA, CSAK NEBAT FIANAK? JEROBOAMNAK VETKEIHEZ RAGASZKODOTT, KI VETEKÉBE SODORTA IZRAELT; ETTŐL NEM TAVOZOTT EL. /Ezzel nem hagyott föl./

Acháb közvetlen utóda fia, Achazjáhu volt, ki azonban két évig uralkodott; utána Acháb másik fia, Jöhóram lett a király, ki 17 esztendeig király maradt. Jöhóram, vagy Jórám jelentése: Jahve magasztos, magas. A gonoszságban is vannak fokozatok: Jöhóram nem volt annyira gonosz, mint képmutató anyja, vagy gyilkos, mindenre ami rossz, kész anyja. Őt nem csábitotta tirusi, vagy szidoni királykisasszony s így uralma nemzetibb volt. A feníciai eredetű Baál isten jelképét a Baál oszlopot eltávolította: de megmaradt az arany bika imádása mellett, mert ez politikai kérdés volt. Így ő is azt tette, ami Jahve szemében gonosz volt. Az uralkodó egyének, vagy osztályok mérlegeléseikben első helyre a politikai okokat szokták tenni, azaz azokat a szempontot

kat, melyek saját uralmuk fenntartását szolgálják. Ez a gyakorlat azonban visszaélés és gonosz, mert az uralkodók feladata nem saját uralmuk fenntartása, hanem a rájuk bízott nép szolgálata. Mikor tehát Jöhóram követte Jeroboám bálványozását, mert ezáltal Izráel népet távol lehetett tartani Juda orszagából és annak királyaitól, önzőn saját pillanatnyi, rosszul felfogott érdekeit szolgálta s a nép igazi szükségait teljesítetlenül hagyta, mert a népnek is, de neki magának is Jahve teljes segítségére és az igazság uralmára lett volna szükségük. Jahve nála is gonosznak látta, hogy a választott népet elvona jogos és igazi Urától, Jahvétől és saját érdekeinek szolgájává akarta megtenni. Jorobám akkor, mikor a hébereket bálványozásra kényszerítette, vétékbe sodorta őket. Ez a bűnre csábítás volt Jöhóram bűne is. Mégis Isten tekintetbe vette, hogy a Baál-bálványt eltávolította s ezért 17 évi uralkodást engedett neki. Isten igazságos; mindent mérlegel, s egykor ez az igazságosság fogja vagy megalázkodáshoz segíteni a bűnöst, vagy tanuként fellépni ellene az utolsó ítéletkor. Mert az ítéletkor mindent pontosan lemérnek, s az ítélet ahhoz fog alagulni. Achábról is halljuk, hogy ő készítette el a Baál bálványoszlopát. Ha tehát gyermekének nevébe bele is rakta Jahve dicséretét /Jahve magasztos/, parázna lélekkel a Baált is szolgálta; tehát őszinte megtérésről nála szó sem volt. Ha Jöhóramnak nem ilyen gatyja van, talán más uton halad, s Isten egyszer ezt is tekintetbe fogja venni.

- 4 MOAB KIRALYA, MESA JUHTENYESZTESSEL FOGLALKOZOTT, SZIZRAEL KIRALY-
5 LÉNEK SZÁZEREZER BANYINNAL ES SZÁZEZER KOS GYAPJAVALL ADOZOTT. MI-
6 KOR ACHAB MEGHALT, MOAB KIRALYA ELPARTOLT IZRAEL KIRALYATOL. ABBAN
7 AZ IDOBEN JÖHÓRAM KIRALY KIVONULT SOMORONBOL ES SZEMLET TARTOTT
8 EGESZ IZRAELLEN. AZUTAN EIMENT S KÖKÜLDÖTT JOSAFATHOZ, JUDA KIRALY-
9 HOZ EZZEL AZ ÜZENETTEL: MOAB KIRALYA ELPARTOLT TOLEM. VAJON ELJÖSSZ
10 E VELEM HADBA MOAB ELLEN? AZ VISSZAIZENTE: AHOGY VELEM LESZ, UGY
11 LESZ VELED; AHOGY NEPEMMEL, UGY A TE NEPEDELL; AMINT LOVAIMMAL,
12 UGY A TE LOVAIDDAL! MELYIK UTON FOGUNK FÖLVONULNI? - KERDEZTE.
13 EDOM PUSZTAJANAK UTJÁN. - felelet. ELINDULT HAT IZRAEL KIRALYA, JUDA
KIRALYA ES EDOM KIRALYA, S AMIKOR MAR HET NAP OTA KERENGTEK, S NEM
VOLT VIZE A TABOR NAK, S A LABAN JORO MARHANAK, IZRAEL KIRALYA FELE-
KIALTOTT! JAHVE AZERT SZOLITOTTA ELO EZT A HAROMY KIRALYT? HOGY
MOAB KEZEBE ADJA ÖKET! DE JOSAFAT IGY SZOLT: NINCIS ITT JAHVENAK
VALAMELY PROFETAJA, HOGY RAJTA KERESZTTEL JAHVET MEGKERDEZHETNÖK?
IZRAEL KIRALYA SZOLGAI KOZUL EGYIK IGY FELELT: ITT VAN SAFAT FIA,
ELIZEUS, AKI ILLUS KEZERE ÖNTÖTT VIZET! - NALA VAN ISTEN SZAVA! - MON-
DOKTA JOSAFAT KIRALYA S AZZAL JOSAFAT IZRAEL KIRALYA ES EDOM KIR-
ALYA LEMENTEK HOZZA. ELIZEUS AZONBAN IGY SZOLOTT IZRAEL KIRALYAHOZ:

MI DOLGUNK VAN NEKUNK EGYÜTT?! EREDJ ATYADNAK PROFETAIHOZ ES ANYADÉNAK PROFETAIHOZI!- MEGALLJ!-SZOLT HOZZA IZZAEL KIRALY.- HISZEN JAHVE AZERT HIVTA ELŐ EZT A HÁROM KIRALYT,HOGY MORB KEZEBE ADJA OKET!

Moábot még Dávid tette adóvizetővé, s azóta Izráeltől függött. Mikor az ország ketté szakadt, Moab az északi erősebb ország alá jutott. Most, hogy Izráel gyengülni kezdett, a moabiak lesték, hogyan szabadulhatnak el, s lehetnek önállók ismét. Acháb halálakor elérkezetnek láttak az időt függetlenségi álmuk megvalósítására. Az adót mely évente 100.000 bárányból és 100.000 kos gyapjából állott, többé nem voltak hajlandók fizetni. Jöhóram lassan készült a háborúra. Először szemlét tartott egész Izráel fölött, azaz számot vetett a saját hadhaderejével. Azután szövetséges után nézett s a legtermészetesebb szövetségesnek a déli testvér-államx látszott, mely ebbeli készségét, már Acháb idejében megmutatta. /I. Kir. 22, 4./ Judának Edom volt alája vetve, hol helytartók uralkodtak, kik azonban a király címet viselték. Juda és Edom közül csak az előbbi nyilatkozatára volt szükség, miután Edom, a hűbéres ország Juda után igazodott. Josafát vezető válasza után a haditervet beszéltek meg, s ez abban állott, hogy Moábot délről, a Holt-tenger alatt támadják meg. Mivel így Jordánon való átkelés feleslegessé vált, a hadjárat könnyebbnek látszott. Itt azonban új nehézség támadt: sivatag, víztelen vidéken kellett mennetelni, s a hatalmas seregek szomjuságát a kevés ciszterna oltani nem tudta, úgyhogy igen nehéz helyzetbe kerültek. Hét napig keregtek, az ide-oda járva kutattak forrásviz után, de nem találtak s a sereget komoly veszély fenyegette. Edóm királya, a vazallus helytartó véleménye itt nem sokat számított; érdekes azonban látni Izráel és Juda királyának kétféle viselkedését a bajban. Izráel királya hitetlenül, sötétenlátóan azonnal gyanusítja Jahvét, kinek területén, azaz Juda országában járnak épen; azzal gyanusítja meg Jahvét, hogy saját népet és annak szövetségesét az allenség kezébe akarja adni. Ellénben Juda királya, Josafát azt kérdi: "Nincs itt Jahvénak valamilyen prófétája, hogy rajta keresztül Jahvét megkérdezhetnők?" Josafát bizalommal fordul Istenhez. Ez a különbség mutatja, hogy Josafát istentelen szövetsége nem az a társaság, amelyre Judának szüksége van. A jóhiszemű, sőt hiszékeny király ezt nem látja oly világosan, mint ahogyan azt a próféta látja, kit nemsokára elhívna, hogy Josafát kérésének eleget tegyenek. A próféta első dolga, hogy megtagadja saját királyát, Jöhóramot: "Mi dolgunk van nekünk egymással?" Ezeket a szavakat mondotta Jézus is a kánaeni mennyegző alkalmával anyjának; tehát a mondás nem olyan sértő, mint ahogy azt ma érezzük, pl. ebben a kérdésben: Mi közöm hozzád?! A próféta arra utal, hogy Jöhóram nem szakított még atyja és anyja hamis prófétáival, kik az udvari gyakorlat szerint

mindig a király akarata szerint jövendöltek. Menjen a király ezekhez az udvari prófétákhoz, kik még mindig királyi kegyben és zsoldban állottak Sómörönban és kérdezze meg azokon keresztül saját bálványistenét. A kérdés igen jogos; Izráel királya nem is veszi tulnagy sértesnek a mondást, mert érzi annak igazságos voltát; hanem érvelni kezd Elizeussal szemben. - "Megállj!" - mondja /szóru szóra csak: "Ne"/ s azzal megismétli korábban hitetlen s Jahvét gyanusító véleményét: Jahve csak azért szolította ezt a három királyt, hogy Moáb kezébe adja őket!" A király nyilván ellenséges indiatu Jahveval szemben, s igyekszik Jahve tekintélyét és becsületét aláásni, hogy saját istenfelfogását fogadtassa el másik két társával. Jöhóram tehát misszionál azzal, hogy Jahvét meggyanusítja, mintha Jahve nem volna hü szövetségesei iránt, saját népe iránt. Elizeus jól látja ezt az indulatot s azért oly kemény és visszautasító Jöhórámmal szemben. Érdekes továbbá, hogy Elizeus ott van a táborban és könnyen rendelkezésre áll. Hogy Isten intésére ment el a felkelő sereggel, bizonyos. De az is nyilvánvaló, hogy Izráel sorsáert érzett aggodalma vitte a hadba. Azért ment Kármelből Sómörönba is. Tudta, hogy most szükség lesz reál! Érdekes továbbá, hogy a táborban még magásrangu emberek is tudták, amit királyuk nem tudott, hogy Jahve prófétája velük jött. A Jahve-hit sokkal jobban el volt terjedve Izráelben, mint azt a királyok tudták és kivánták. De ezt a hitet titkolni kellett. Most, mikor égető szükség van Jahve prófétájára, most előállnak Elizeus barátai azzal, amit tudnak, mint ahogy a nagy szükség idején árulta el a fáraó pohárnoka, hogy milyen szolgálatot tett neki József. Most Jöhóram sem haragszik meg; bár ^{siet} hitetlenségét kifejezni. Verseny ez Jöhóram és Elizeus között, mint egykor Elizeus gazdája, Illés versengett Jöhóram apjával, Achábbal. Ismét el kell dölnie, hogy ki az igaz Isten: Bétélben tisztelt réz bika, vagy a jeruzsálemi templomban imádott Jahve. Jöhóram szerint Jahve gonosz, kegyetlen, pusztító Isten, ki a három sereget, s a sereg élelmezésére szolgáló állatokat el akarja veszíteni. Elizeus szerint Jahve hüségese, szerető Isten, ki próbára teszi, de megőrzi a Benne bizókat. - A szolgálta öntötte mosdáskor ura kezére a vizet; a tanuló prófeta tani-tójának szolgálja is volt.

14. ELIZEUS EZT FELELTÉ: EL A SEREGEK JAHVEJA, KINEK ORCAJA BLOTT AL-
LOK, HOGY JUDA KIRÁLYANAK, JOSAFATNAK SZEMÉLYET/ ORCAJAT/ HA NEM
BECSÜLNEM, RAD SEM TEKINTENEK, S MEG SEM LÁTNAK! MOST HAT HOZ-
15 ZATOK NEKEM EGY HURPENGETŐT. MIHELYT A MUZSIKUS PENGETNI KEZDETT
JAHVE KEZE BRINTETTÉ.
16 AZTAN MEGSZOLALT: IGY SZOL JAHVE: ASSZATOK EBBE A PATAKVOLGYBE
GÓDRÖKET GÓDRÖK MELLE! MERT IGY SZOL JAHVE: NEM LATTOK SZELET, S
17 NEM LATTOK B. OT: EZ A PATAKVOLGY MEGIS MEGTELIK VIZZEL. INNI FOG-

- 18 TOK TI IS, NYAJAITOK IS, BARMAITOK IS KICSINY DOLOG EZ JAHVE SZEME-
BEN! MEG MOABOT IS KEZTEKBE FOGJA ADNI! LE FOGTOK VERNI MINDEN
19 MEGBŐSÍTETT VÁROST, MINDEN KIVALASZTOTT VÁROST, MINDEN JO FAT KI-
BONTÓTOK, MINDEN FORRÁST BETÖMTOK, MINDEN JO FELKET KÖVEKKEL TESZTEK
20 TÖNKREI MASNAP AZTAN, MIKOR AZ ALDOZAT FÜSTJE FÖL SZOKOTT SZALLNI,
ÉDŐM FELÖL VIZ FOLYT ES A BIZ BETÖLTÖTTE A VIDÉKET.

Ma azonnal elfognák Elizeust ama kemény szó miatt, melyet királyának mondott; akkor ez nem történt meg. Hogy nem történt meg annak oka az a tekintély, melyet Jahve prófétái a nép előtt élveztek s melyet bizonyos fokig kénytelen volt a király is elősmerni. A próféta olyan jogot élvezett a királlyal szemben, amilyent egy idegen ország nagykövete élvez ma az államfővel szemben: visszahívhatják, de börtönbe nem vehetik. Persze olyan istentelen királlyal szemben, mint Acháb volt, Illés próféta életét csak Isten csodája menthette meg s Acháb romlott Jofis ellen is csak Josafát jelenléte mentette meg a próféta életét. Josafát feltétlen tisztelettel tekintett Illés utódjára, s Jöhóráam tudta ezt. A próféta szava, hogy ha Josafátot nem nézné, Izrael királyára még csak rá sem tekintene, tulajdonképen a megsértett Jahve szava volt, kit Jöhóráam meggyanusított s megrágalmazott. Elizeus a megsértett Jahve nevében beszélt; megtorlás nélkül nem hagyhatta a sértést, melyet Jöhóráam Jahve ellen elkövetett. Josafát és csakis az istenfélő Josafát kedvéért szól az Isten és cselekszik valamit a seregek megmentésére. Elizeus már tudta, hogy Jahve segíteni kész; de ebben a sorsdöntő órában úgy tartotta jónak, ha nem ő tolmácsolja Jahve gondolatait, ha nem Jahve közvetlenül szól Elizeus szája által. Révületben ugyanis a próféta tudata kikapcsolódik, s a próféta szájával az beszél, aki a próféta szellemét épen elfogja. Ez esetben Jahve! A révületbe esés egyik módja zene hallgatása: a zene hallgatásakor a próféta elveszíti tudatát, önkívületi állapotban nem rendelkezik szerveivel, nem azt mondja, amit maga gondol ki, hanem azt, amit a ráható idegen szellem sugall. Elizeus tehát szándékosan kizárja saját tudatát, hogy a szót Jahvének adja át. Amit most Jahve mond, olyanféle, min mikor Isten Nőének parancsot adott, hogy a hegyekben bárkát építsen s mindent elfödő áradástól való menekedésre. A parancs kétepennek látszott; de Nőé hitt s hitében nem csalódott. Száraz sivatag földön gödröket ásni, mikor felhőhozó szélre, vizet adó esőre semmi kilátás nincsen: meddő haszontalan munkának látszott. Nem tudjuk Jöhóráam milyen arcot vágott a furcsa parancshoz; de azt tudjuk, hogy a gödrök elkészültek, s másnap tele voltak vízzel, mikor Jeruzsáelben a mindennapos égőáldozat füstje fölszállt az ég felé. Az idő is bizonyította, hogy a viz-áldás Attól jő, akit Jeruzsáelben imádnak. A lehetetlen ígéretre még azt is megjegyzi Jahve, hogy ez kicsiny dolgot az Ő szemében. Azt hiszem, hogy Jöhóráamra is tekintettel volt Jahve. Hitetlenségét meg akarta szégye-

níteni s megmutatni, hogy az igazi hatalom nem a nagy északi ország urainál van, hanem a kisebb déli ország uralkodója mellett, ki az igaz Istent szolgálja. Jöhórák istenei képzelt semmiségek, Jósafát Istene élő valóság. Az, akinek Nvében Elizeus Jöhórákot megszágyenítette, még Moábot is a három király kezébe fogja adni, s azok az akkor szokásos módon fogják megszágyeníteni, s megbüntetni a lázadó királyt. Bizonyos, hogy ez a hadviselés nagyon kegyetlen volt. Jahve nem adja ki parancsként, hogy az emberek megélhetését biztosító gyümölcsfákat kivágják, s a tőlük éppen most érzett vízhiányt a moábi népre hozzák a források betömésével, s a termőföldet használhatatlanná tegyék azzal, hogy kővel teledobálják, ami az ottani termőföldek főbaja volt; Jahve csak megállapítja, hogy a bosszuálló győztesek ezt fogják tenni: ezzel anyomorusággal fogják a moábiakat arra szorítani, hogy máskor föl ne lázadjanak uraik ellen. Vannak dolgok evilágon, amiket Jahve csak elnéz; de amelyek annak következményei, hogy az ember lelkét a világ bitorló urának, a Sátánnak eladta. Jahve hagyja ezeket a következményeket fennállani, hogy az ember egyszer elborzadjon annak láttára, hogy az Istentől elidegenült élet milyen gyümölcsöket terem. Josafát istenfélő király volt; de sok dologban korát és annak szokásait követte s nem azt a szeretetet, melyet Jahve Mózes törvényében kijelentett. De éppen Mózes törvényének egyik alappillére, hogy fogat fogért, szemért szemért, vagyis, hogy ki-ki azzal lakol, amivel másokat megnyomorított. Jahve nem állott útjába annak, hogy minden néppel úgy bánjanak, ahogy az mással hasonló esetben tenne. Mikor majd Jahve saját Lényét fogja evilágnak kijelenteni, a világ meg fogja tudni, hogy Jahve a Szeretet. Amíg a világ saját levében áporodik, addig a győztesek így bánnak a legyőzöttekkel. - Másnap a gödrök tüzes falát hűs víz enyhítette; a tábor emberek, állatok boldogan itták a nedvet, mely Edom felől, tehát a mélyebben fekvő területről hömpölygött fel a táborhelyre. Csoda történt s bebizonyosodott, hogy Jahve nem adja az ellenség kezére a Benne bizókat, hanem atyai szeretettel gondoskodik róluk. A víz betöltötte az egész vidéket s minden mélyebb helyen megmaradt. A gödröket nem ásták hát hiába. Vajon milyen arccal járt alatt valói között Jöhórák, ki elől most már nem kellett rejtegetni, hogy Jahve prófétája is eljött a táborba? Még hátra volt a jövődölés második részének beteljesedése: Moáb leverése. Testileg is, lelkileg is felfrissülve indult arra a tábor.

Itt a kéziratból hiányzik egy oldal.

Ekkor a hoitnak hitt irzáeliek váratlanul föltámadtak s az erre el nem készült moábiakat ütni kezdték. Rendetlen menekülés lett a támadás vége; az izráeliek benyonultak a menekülők soraiba és úgy vágták őket. Aztán, mikor az ellenállás megdőrt, bekövetkezett a megjövendőlt pusztítás.

A városok falait lerombolták. az utolsó ellenálló város Kir. Haréset volt. A moábi király ide menekült. Látnie kellett azonban, hogy az ostromnak nem állhat sokáig ellene. Kirohásra határozta el magát abban az irányban, amelyben az edomiak állottak, kiket gyengébbeknek, mert kedvetlenebbek gondolt. Azonban a kirohamás nem sikerült. A királynak vissza kellett térnie Kir Maréset falai közé. Ekkor borzalmas cselekedetre határozta el magát. A moábiak szokása volt amaz idő legutálatosabb bálványának, Molochnak, az istenek királyának embereket és pedig gyermeket áldozni. Nagy volt a tét! A király elhatározta, hogy ő hozza az áldozatot. Legidősebb fiát szánta halálra. A fiút a falakon meg is áldozták s Izrael végignézte a borzalmas jelenetet. Ekkor még olyan nagy volt az ellentét a pogányok és Izrael fiai között, hogy az izráéliket leírhatatlan undor fogta el. Azon a helyen nem tudtak tovább harcolni; fogták magukat és elmentek a várostól, ki az országból és ezzel vége lett a háborúnak. A vak, kegyetlen király megtarthatta romba dőlt országát. Azt a szót, hogy "kegyetlen" a "vak" után irtam, mert ha a szörnyű Moloch-hit el nem vakította volna a királyt, valószínűleg nem vetemedett volna ekkora kegyetlenségre. Valószínű, hogy nem is volt oly kegyetlen, mint amilyennek látszik s talán égő fájdalmat érzett, amikor széke örökést meghalni látta. A pogányokat félrevezető gonosz szellemvilág elvakította a királyt és azt hitte, más ut nincs számára, hogy királyi székét megmentse. Megadta az adót, melyet a pogány istenvilág, a tisztátalan angyalok csalása követelt tőle. Szegény félrevezetett pogányok, kik a földbe ásták magukat, agyon tiportatták magukat - istentiszteletből!

- IV.1. EGY ASSZONY, AKI A PROFETA FIAINAK FELESEGÉI KÖZÜL VALÓ VOLT, ELIÁ ZEUSHOZ KIÁLTOGT: PERJEM, A TE SZOLGAD MEGHALT, TE AZONBAN TUDOD, HOGY SZOLGAD MINDIG FELTE JAHVET. MOST HAT ELJÖTT A HIPELEZO, HOGY ELVEGI KÉT MAGZATOMAT MAGANAK SZOLGALNI; - MIT TEGYER VE-L
- 2 LED. KÉRDEZTE TŐLE ELIZEUS? - MOND MEG NEKEM MI VAN A HAZADBAN? EGYTÁRVALAN SEMMIJE SINCS OTHON A TE SZOLGALODNAK, CSAK EGY KCR-
- 3 SO OLAJA. - ERÉDJ! - MONDTA AZ. - KERJ MAGADNAK ÖSSZES SZOMSZEDAID-TOL ÖRES EDENYEKET! AZTAN ERDJ BE? ZARD BE AZ AJTÓT MAGADRA ES
- 4 FIALDRA; AZTAN ÖNÉS MINDEZÉKBE AZ EDENYEKBE, S AMELYIK MEGTELIK
- 5 EZT RAKD FELRE! AZ EL IS MENT, BEZARTA AZ AJTÓT MAGARA ES FIAIRA; AZOK MONDTAK NEKI AZ EDENYEKET S Ő TÖLTÖGETETT. MIKOR AZ EDENYEK
- 6 MEGTELEK, IGY SZOLT A FIAHOZ: HOZZAL MEG NEKEM EDENYI! DE AZ EZT FÉLTETTE: NINCIS MÉR TOBB EDENYI! AKKOR ELALLT AZ OLAJ; AZTAN ELMNT
- 7 S MEGJELÉNTETTE A DOLGOT ISTEN EMBERÉNEK, MIRE AZ EZT MONDTA: ERÉDJ ADD EL AZ OLAJAT ES FIZESD KI A HIPELEZODET; TE MEG FIAID ELJETEK A MARADÉKBO!

A történet igen tanulságos. Mindenek előtt azt árulja el, hogy abból

hogy valaki próféta volt, még egyáltalán nem következett, hogy Jahvét is félté; mert a prófétáknak nagyrésze megalkuvó volt és igyekezett az istentelen és bálványimádó királyokat és főembereket kiszolgálni, mint ezt a móreseti Mikeás próféta esetében is láttuk. Az özvegy azzal a megőrdököléssel kérte Elizeus és rajta keresztül Jahve segítségét, hogy férje állandóan isntefelő, közelebbről: Jahve-felő volt, azaz a kijelentés Istenéhez ragaszkodott. Az eredetiből hiányzik a mindig szó; de a héber kifejezés hosszantartó lelkiállapotot jelent. Ennek a prófétának nem is ment olyan jól a dolga, mint az udvari prófétáknak, mert ez rászorult, hogy gyermekei eltartása végett hitelezőkhöz forduljon. Isten megendi övéinek nyomoruságát, hogy próbára tegye hűségüket, Istenbe vetettbizalmukat. Ebben az esetben azonban Isten inkább a próféta feleségére nézett, mert a prófétát kivette ennek a világnak a nyomoruságából s az asszony két gyermekével és a gonddal egyedül maradt. De lám nem kell félniök, azoknak, akiket Isten Magához szólít, mert amikor elviszi őket, a róluk leeső gondot Maga Isten veszi fel! Az asszony látta, hogy a ránehezű feladat elvégzés ére gyöngé, tehetetlen, s azért egyenesen a próféták elsőjéhez, Illés utódához fordult panaszával; nem ment a szomazédba jaggatni és panaszkodni. Tudta, amit a prófétának mond meg, azt Istennek mondja. Hiszen a próféta maga is szegényes életet élt, s neki sem volt vagyona arra, hogy a próféták nagy seregének adósságait kifizesse. Akkoriban a rabszolgaság intézménye nem volt eltörölve, mi által az akkor még nem lett kegyetlenebb, mint a mai; mert ma csak a rabszolgaság neve van eltörölve; olyan emberek azonban, akik ki vannak szolgáltatva embertársaik kénye-kedvének, igen sokan szenvednek a mai világban. Tudjuk azonban, hogy a rabszolgákat, ha azokat nem kívülről vásárolták, minden nyolcadik vében föl kellett szabadítani; ez sokkal emberségesebb állapot volt, mint amit ekkor a pogányoknál találunk. Az asszonynak azonban így is elviselhetetlen volt a gondolat, hogy fiaitól megvájbjék. Istenhez kiáltott, azaz a prófétához ment. A próféta nem volt mindentűdó, nem volt Isten, s könnyelműen sem akarta elintézni az asszony kérését; azért kivallatta, hogy mi je van; hogy azon keresztül segítsen rajta, ami je már van. Egy korsó olaj! Ez igazán nem sok arra, hogy három ember belőle éljen; arra még kevesebbé, hogy a hitelezők ki tudja fizetni, ki addig, míg a férj élt, nem látta veszélyben a pénzét, most azonban biztosítani akarta magát. Ha az emberek közt testvériség volna, a gazdag megosztaná pénzét a szegénnyel; de most a gazdagok jögnak látják, hogy a másik ember akármilyen nyomorusága árán is a magukat megőrizték. Áldást azonban nem a keményszivű hitelező kapot Istentől, hanem a szorongatott özvegy. Ha a gazdag hitelező könyörűle tes lett volna ő is meglátta volna Isten dicsőségét. Szegények kuny-

hóiban néha nagyobb dicsőséget lehet látni, mint gazdagok palotaiban. A próféta intését az özvegy megfogadta: Ne elégedjél meg kevéssel! A földi gazdag az anyaghoz van nőve, annak szűken mérik a szellemeket; a földiekben szegénynek a hite szabadabban szól az ég felé. Az asszony sok edényt gyűjtött össze szomszédaitól, kik felesleges edényeiket egy időre nélkülözhatték. Nem sejtették mire keltenek azok a szegény asszonyoknak, de mivel mindegyik szomszédától csak keveset kért, s így a többi kölcsönzéséről nem tudtak, az asszony serénykedése nem tűnt fel nekik. A két fiút okosan nevelték a szülők; azok okosak voltak, megbízhatók, az otthoni dolgokat nem fecsegték ki. A három elhagyott nyugodtan dolgozhatott. A munka nem volt nehéz! A fiúk rendre hozták az edényeket; az asszony kis korsóból tele töltötte a nagy edényeket, aztán a tele edényt félreállította. Egyszer elfogyott az edény s elapadt az olaj. Valaki volt a hátuk mögött s megindította az olaj folyását, majd ismét elzárta azt. Istennek angyala volt! Ugy látszik Istennek segítő angyalai gyakrabban tartózkodnak a szegények hajlékában, mint a gazdagok otthonaiban. Az asszony nem volt a móhó. Mikor együtt volt a nagy kincs, elment újra Isten emberéhez és megkérdezte, hogy mitévő legyen hát most. Megtanulta az engedelmisséget, s a rengeteg olajat nem tekintette korlátlan birtokának. Isten embere azonban egészen neki ajándékozta a csodás eredetű olajat: "Fizesd ki hiteleződöt, a maradékból éljetez te és fiaid!" Istennek módjában lett volna a szomszédokat könyörületességre indítani és "természetesen" segíteni a szegényeken. De ha így segített volna, a segítség nem lett volna olyan gazdag, s nem tette volna az özvegyet oly szabaddá az emberektől, mint a csoda. S a csoda csupán nekünk az, a mennyei angyaloknál ez is természetes út volt.

- IV. 8. AZ IDŐBEN TÖRTÉNT, HOGY ELIZEUS ATMENT SUNEMBE ES VOLT OTT EGY TERHELOS ASSZONY, KI NAGYON RAGASZKODOTT AHHOZ, HOGY NALA ERKEZZEK; VALARANYSZOR ATMENT ODA, BETERT ODA EBADÉLNI. EGYSZER AZ ASSZONYI IGY
- 9 SZÓLT FERJEHEZ: JOL TUDOM, HOGY ISTEN SZENT EMBERE AZ, AKI HOZZANK
- 10 SZUNTELEN ATJAR, KESZITSUNK EGY KIS KOROLFALAZOTT FELHAZAT, TEGYUNK
- 11 BELE AGYAT, ASZTALT, SZEKET ES MECSLABAT, HOGY BESZALLHASSON ODA, MI-
- 12 KOR HOZZANK JON! AKKORIBAN EGYSZER ATMENT ODA, BESZALLT A FELHAZBA
- 13 ES OTT LAROTT. - HIVD IDE EZT A SUNEMITAT - MONDOTTA SZOLGAJANAK
- 14 GEHAZINAK, ODAHIVTA, S AZ ASSZONYI ELEJE ALLOTT, AZTAN IGY SZÓLT A
- 15 SZOLGAHOZ: MONDÉ CSAK NEKI: LAM TÉ EZT A SOR GONDOT VETTED MAGADRA. MIT LEHETNE TENNI ERTEED? NINCSE VALAMI GYED, MIBEN SZOLNI KELLÉNE A KIRALYNAK, VAGY A HADSEREG PARANCSNOKAINAK? AZ ASSZONYI IGY
- FELELT: MEGELEK EN AZ EN NEPEM KOZOTT! DE HAT MIT LEHET TENNI ERTEED?! KERDEZTE AMAZ. EKKOR MEGSZOLALT GEHAZI: MEGISCSAK VAN VALA-
- MI: NINCS NEKI FIA, S A FERJE VAN MAR! HIVD IDE! - SZÓLT ELIZEUS.
- AZ SZOLLOTTA, S AZ ASSZONYI MEGALIT AZ AJTUBAN. - EGY EVRE ILYENKÖ

16 FIUT FOGSZ OLELGETNII - NE MONDD URAM, ISTENNEK EMBEREI FELELTE A NŐ
 17 NE CSAJD MEG SZOLGALODATI! DE A NŐ TERHES LETT, FIAT SZULT PONTOSAN
 ABBAN AZ IDŐBEN, AMELYRŐL ELIZEUS SZOLOTT NEKI.

Sunem városa Jerzáeltől, a királyi nyaralótól északkeletre a kies Hermon délnyugati lejtőjén feküdt. Kies helyen szívesen laknak jómódu emberek, s így lakott itt is egy idősebb házaspár; lehet ugyan, hogy csak a férfi volt idős, az asszony fiatalabb. Így is összeillettek ugyan, mert az asszony is, a férfi is istenfélők voltak. Csak egy vágya volt az asszonynak, melyet azonban nem emlegetett mások előtt: nem volt gyermekük. A szemfüles Géházi azonban kitalálta ezt, míg a más gondolatokkal elfoglalt Elizeus nem vette észre. A próféta gyakran járt ebben a községben, hogy miért, hova, nem tudjuk. Megismerkedett vele az idősebb házaspár, megszerették, tisztelettel is voltak iránta s mivel istenfélők voltak, szívesen tettek volna meg mindent, hogy Isten emberének szolgáljanak. Meghívták magukhoz s mivel abban az időben mai értelemben vett fogadók nem voltak, házuk lapos tetejére az akkori szokás szerint egy kis kamrát építettek, hogy Elizeus abban megszálljon. Hogy a felházat szilárd kőfallal építették, azt a célt szolgálta, hogy a melegtől jobban óvják a bent lakót. Elizeus elfogadta a szeretetnek ezt a gondoskodását s többször igénybe vette azt. A jóságot jósággal akarta viszonzni, s kereste, hogy mivel tudna az öreg házaspárnak szolgálatára lenni. Ugy látszik, Illés óta a helyzet változott; mert Elizeusnak befolyása volt a királyi udvarban, sőt a katonaságnál is és módjában volt valamilyen kérést, mellyel a magas hivatalokhoz fordultak elintéztetni. A király is hajlandóbb volt, a sok csalódás és csapás által megtöretvén a prófétához igazodni, még inkább hajlandók voltak erre egyes istenfélő főemberek, akik a király szolgálatában állottak. Változtak az idők, a gögös emberek most már lejjebből nézték a dolgokat s ennek megfelelően nőtt Isten emberének tekintélye. De a "sunamitnak" nem volt semmi ilyenemű kérése; úgyhogy a prófétának a köszönet más módját kellett keresnie. Az asszony szerény válasza nemcsak azt mutatja, hogy ő a falusi élettel meg volt elégedve, nagyratörő tervei nem voltak, az udvari életben nem volt semmi keresnivalója; hanem azt is mutatja, hogy szerető gondoskodásáért a prófétától nem várt viszonzást; amit tett, ingyen, szeretetből tette s boldog volt, hogy a prófétának szolgálhat. Ez a szeretet különben abból a gondosságból is látszik, amellyel a felházat az akkori idő szükségéi szerint felszerelték: tettek bele ágyat, asztalt, széket és mécslábat, hogy a próféta kényelmesen érezze magát benne és szívesen időzzék ott. Elizeus érezte ennek a szeretetnek a melegét és csakugyan törte a fejét rajta, hogy mivel tudná azt viszonzni. Géházi segített neki: fiut akar az asszony; de azt mondani szégyen lenne. A szellemi dolgokban elmerült próféta ezt nem találta ki.

Vajjon volt-e hatalmában Elizeusnak oly ígéretet tennie, melynek teljesítése csak a teremtő Istennek állott módjában? Érdekes ebből a szempontból megvizsgálni az ótestamentumi prófétának Istennel való viszonyát. Bizonyos, hogy olyan ember, mint Elizeus állandóan imádkozott, s Isten megmutatta neki, mit szóljon, mit igérjen; tehát nem a maga feje szerint cselekedett. Másfelől tudta, hogy a kérő imádságnak Isten által hatalma van, s amit Isten akaratával megegyezőnek talált, azért bátran és hittel imádkozott. Ez történt itt is. Géházi tanácsát ^{Elizeus} Isten elé vitte s mivel imádságát Isten szívesen fogadta - ennek meg voltak a jelei, melyeket Elizeus felismert - azért merete hivatni az asszonyt és közölni vele azt, aminek megtörténeése felől előbb imádságban bizonyosságot lelt. Az asszony legtitkosabb és leghőbb vágyát leleplezve látta, s annyira félt, attól, hogy csalódhat, hogy a próféta ígéretét visszautasította, mint lehetetlent, mert oly édes volt neki annak teljesülése. Félt, hogy a rendkívül öröm után igen nagy csalódás következhetik. A próféta ezekre a hitetlenkedésekre már nem sok ügyet vetett, hanem újra elmélyedt gondolataiban; az asszony azonban egy idő múlva látta, hogy a próféta szava nem volt üres beszéd, a jóslat a legpontosabban teljesedett. Elképzelhetjük, mily boldoggá tette az asszonyt a kis gyermek, kit egy esztendő múltán csakugyan ölelgethetett.

18. MIKOR A GYERMEK MEGNÖTT; EGY NAPON KIMENT AZ ATYJAHÓZ AZ ARATÓKHOZ;
19 KINT AZT MONDTA AZ TYJANAK: JAJ A FEJEM! JAJ A FEJEM! A VIDD AZ
ANY JAHÓZ; MONDTA AZ APA A LEGENYNEK; AZ FÖLFOGTA ES BEVITTE AZ ANYA
20 JAHÓZ, DELIG AZ ANYJA ÖLBESEN ULT, AZTAN MEGHALT, AZ ASSZONY FÖLVITTE
21 ES LEFEKTETTE AZ ISTEN EMBEREHEK AGYARA; MAJD BEZARTA AZ AJTÓT ES
22 KIMENT. AZTAN HIVATTA FERJET ES IGY SZÓLT: KÜLDD CSAK IDE NEKEM
AZ EGYIK LEGENYT, S AZ EGYIK SZAMARAT, HADD SZALADJAK AZ ISTEN EM-
23 BEREHEZ MEG VISSZA! A MIERT MEGY HOZZA? KERDEZTE A FERJE? MA NINCS
UJHOLD? SE SZOMBAT. S/ AZT MONDTA A LEGENYNEK/ NINCS BAJ! A MONDOT-
24 TA AZ ASSZONY; EZZEL MEGNYERBELTE A SZAMARAT S AZT MONDTA A LEGENY-
NEK: VEZESD! INDULJ! NE TARSZ VISSZA AZ ÜGETESBEN? MÍG AZT NEM MON-
25 DOM NEKED! MENT ES ELJUTOTT AZ ISTEN EMBEREHEZ A KARMEL HEGYERE.
MIKOR AZ ISTEN EMBERE SZEMBE KERÜLVEN VELE, MEGPILLANTOTTA OT, AZT
MONDTA A LEGENYNEK, GEHAZINAK: NEZD CSAK, A SUNEMIT AZ! MOST HAT
26 SZALADJ ELEJE ES KERDEZT MEG: NINCS E VALAMI BAJOD? NINCS E BAJA
FERJEDNEK, NINCS E BAJA A GYERMEKNEK?! - NINCS BAJ - FELELTE AZ ASS-
27 ZONY, DE AMIKOR AZ ISTEN EMBEREHEZ ERT FEL A HEGYRE, BELEKAPASZ-
KODOT A LABABA, GEHAZI ODAMENT, HOGY ELTASZIGALJA; DE AZ ISTEN EM-
BERE EZT MONDTA: HAGYD BEKEN, MERT KESERŐ A LELKE, S JAHVE ELREJ-
28 TETTE A DOLGOT ELOLEM, NEM JELENTETTE MEG NEKEM! AZ ASSZONY MEG-
SZÓLT: KÖRTE-M E EN AZ EN URAMTOL FIUT? NEM AZT MONDTAM - E: NE

29 **EGY ENGEM ELBIZAKODTÁ!** ELIZEUS EKKOR IGY SZOLT GEHAZIHOZ: ÖVEZD
 FÖL MAGADAT ES VEDD A KEZEDBE A BOTOMAT AZTAN EREDJİHA VALAKIVEL TA-
 30 LALKOZOL,ALDAST NE MONDJ RA; HA VALAKI ALDAST MOND RAD,NE FELEJ NEKI
 MİG BÖFOMATA GYERMEK ARCARA NEM HELYEZED! MOST MEGSZÓLALT A GYERMEK
 ANYJA: AHOGY JAHVE EL ES A TE LESKED EL? OLY BIZTOS,HOGY EL NEM HAGY-
 31 LAK TEGEDİ ERRE AZ FÖLKELT ES KÖVETTE AZ ASSZONYT! GEHAZI ELOTTUK
 MENT,AHOGY RÁTETTE A BOTOT A FIU ARCARA,NEM HALLATSZOTT HANG,NEM EB-
 REDT FIGYELEM. Mikor visszaTERT S EZLIZEUSSAL SZEMBE KERÜLT JELENTET-
 TE NEKI: NEM EBREDT FÖL A FIU;MİDON ELIZEUS BEMENT A HAZBA,A FIU HOL-
 32 TAN FEKODT AZ AGYAN. AHOGY BELEPETT HOZZA,KETTÖJUKRE RAZARTA AZ AJTOT;
 33 AZTAN JAHVEHOZ KONYÖRGOTT,MAJD FÖLHAGOTT S A GYERMEKRE FEKODT,SZAJAT
 34 ANNAK SZAJARA,SZEMÉT ANNAK SZEMERE,TENYERÉT A TESTERE TEVE,UGY HAJOLT
 35 RA,S AZZAL FÖLMELEGEDETT A GYERMEK TESTE.Aztán visszatért UJRA A HAZ-
 BA,EGYSZER LE,EGYSZER FÖL; FÖLHAGOTT ES RAHAJOLT.EKKOR A FIU HETSZER
 36 TÖSSZENTETT S AZZAL A FIU FÖLNYITOTTA A SZEMÉT; EKKOR HIVTA GEHAZIT
 S MONDTA,HOGY SZOLİTSA AZT A SUNAMİTOT, BEHIVTA,AZ BEMENT HOZZÁ S
 37 SZOLT NEKI: VİD A FIADAT! AHOGY AZ ASSZONY BEMENT A LABAHOZ BORULT,
 A FÖLDİG HAJOLT,AZTAN FÖLVİTTE PLÁT ES KİMENT.

A gyermeknevelés sok gondal jár.Nagy öröme volt a sunamitnak,ak-
 kor,mikor a hön óhajtott fiut ölében tarthatta;de aztán jöttek az e-
 löre ki nem számitható bajok,betegségek, veszedelmek.Mikor az ember
 örül nem szokott arra gondolni,hogy az égbe is borulhat.A ragyogó nap-
 fény eltűnik, s egyszerre itt a sötét gond.Mikor egy napon az anya
 kiengedte fiat apja után az aratókhoz, s a gyermek vidáman elindult,
 nem gondolta,hogy nemsoká elhervadva,egy szolga karjaiban fögja vi-
 szontlátni gyermekét.A fiu bizonyára napszurást kapott odakünn; hiszen
 aratás ideje volt. Az apák nem tudnak mit csinálni a beteg gyermekkel.
 Mikor a fiu fejéhez kapott: Jaj a fejem! Jaj a fejem!az apa odaszolt
 az egyik legénynek: "Vidd hamar az anyjához!" Ez nem jelenti az apa
 közönyét,hanem azt,hogy jobban bizott abban,hogy a felesége ellátja
 gyermeküket,mint ő a férfi, kinek a nagy nyári munkában is helyt kel-
 lett állania. Szive azonban bizonyára tele volt aggodalommal, ha ezt
 nem is öntötte szavakba.Férfi ember magába zárja fájdalmát.Nem így a-
 zonban a nő! Ugyan ez a nő sem kötötte bárki orrára,hogy mi van a szí-
 vébe elrejtve.Komoly, magán uralkodni tudó, kissé zárkózott asszony
 volt;de volt kinek beszéljen:az,aki által a gyermeket kapta, a prófé-
 ta.Délig ölében tartotta a gyermeket; addig házi munkája szünetelt.
 Hajh! ha a gyermek bet eg,akkor azé az édesanya egyedül! Délben meg-
 halt a gyermek az anyja ölében; de az anya még mindig a gyermeké volt.
 Annyira,hogy a mezőről is haza kellett jönnie a férfinek és intézked-
 nie,hogy az asszony elutazhassék. Mielőtt azonban elindult volna a
 halott gyermeket felvitte a próféta szobájába,melyet annyira tiszte-

letben tartottak, hogy más célra a szobát nem is használták. Most azonban hol lett volna ^{a gyermeknek} inkább helyet, mint a próféta testétől megszentelt ágyon, közel valamiképen ahhoz, kitől az asszony a segítséget várta. Annyira tudta, hogy neki csak az Isten emberével van dolga, hogy a halálesetről senkinek sem szólt, még talán férjének sem; a holt gyermekre rácsukt a az ajtót, a kulcsot, mert ilyen is volt akkor, csak hogy nem olyan, mint a mi kulcsaink, - elrejtette aztán hívatta férjét, s tudatta vele, hogy az Isten emberéhez kell mennie. A férfi sejtette, hogy csak a gyermek ügyében mehet, mivel sem ujhöld nem volt, sem szombat, szóval semmiféle ünnep, ami érthetővé tette volna, hogy rajta az asszony is részt akar venni. A férfi ilyen ellekezéséből látszik, hogy az asszony nem akarja férjét a gyermek halálával szomorítani. Egyelőre Ő maga viselte a terhet. A férfi, aki ismerte feleségének határozott, megfontolt természetét, nem ellenkezett, hanem az asszonyt utjára engedte. Ez a férfi nem lehetett asszonyi gyámság alatt; megfontolt és határozott szavai, utasítása önállóságra mutatnak; mivel azonban felesége ugyancsak megfontolt és határozott volt, azért a kettő érintkezése arra mutat, hogy az asszony bizonyos függetlenséget élvezett s a férfi hagyta őt önállóan cselekedni, s ha egyszer az asszony fejébe vett valamit, egy ellenvetés után hagyta cselekedni feleségét. Az ilyen viszony bizonyos távolságot teremt férfi és nő között, de ez a távolság sem a szeretetnek, sem a bizalomnak nem esik rovására. A férj rendelt egy legényt az asszony mellé; tehát a cselédség fölött való rendelkezés a férj kezében volt. Azonban az asszony is szokva volt a rendelkezéshez, mint ezt azok a rövid parancsszavak mutatják, melyeket az asszony a legényhez intézett. A legény vezette a szamarat és amikor a szamar ügetni kezdett, a szolga lépést tartott vele. Az asszony csak ült a nyeregben, melyet a házból hoztak elő, mivel drága és szépen elkészített holmi volt, csak az asszony rendelkezésére; az állatot a szolga indította el és szabályozta menését. Bizonyára nem volt rossz szívé az asszony, s cselédeitől tulnehezet nem kívánt; de most azt mondta a szolgának: "Ne tartsd vissza az ügetésben, míg csak nem szólok! Tehát a szolgáltól is megfeszített munkát várt, pihenés nélküli futást. Az edzett szolgának ez nem érthető meg; a gyermek állapota megkövetelte a gyorsaságot.

Mért lakott az Isten embere a Kármel hegyen, ahová Illés halála után közvetlenül is elzarándokolt? Itt a csodálatos győzelem helyén, a Nagy Tengerre nyíló távol kilátással, a magányban érezte magát jól, kiemelkedve a bűnös emberfogatagból. A bálványimádás Illés győzelme óta nem volt már oly erős. Jézabel inkább utáletot keltett már, mint hódolatot, s az uralkodó király nem zárkózott el a Jahve prófétáinak intése elől, hanem komoly megítélésen nem is ment által. Nagy horderejű

horderejü események árnyéka borult ekkor a közéletre. Illés győzelme óta a Baálok tekintélye tovább nem volt fenntartható; de a Jahvéhoz való őszinte megtérésre sem a nép, sem a király nem voltak hajlandók. Olyan korszak volt ez, melyben szülni kellett volna, de a szülésre nem volt képesség; jellemtelen, határozatlan és bizonytalan idő; reménytelen nem azért, mert Jah e nem volt kész cselekedni, hanem mert a nép nem volt készen az isteni cselekvés fogadására. Elizeus vonhódott a kor legnagyobb eseményének színhelyére, hol egy ember bátor volt cselekedni; hol Jahve alányult az égből és hol nép és király alávetették magukat Jahve ítéletének. Kitekintve a nagy tengerre, Illés emlékével a szívében, Elizeus a jövőbe nézett és annak nagy tengerében valami után kutatott, ami kiközökentheti talán tespedéséből a kort. Isten segítségéért imádkozott. De hiányzott az égen az a tenyérnyi felhő, melyből Illés a vihart jósolta! Szomoru, kicsinyes vég felé haladtak az edemények. S ebbe a népéért érzett fájdalomba sikoltott bele egy ember fájdalma, ki gyermekét vesztette el. A próféta érezte, hogy ott kell hagynia a nemzetért való aggodást, hogy egy ember bánatát orvosolja! Elizeus azonnal kész volt segíteni! S vajjon Isten is nem lett volna-e kész azonnal segíteni, ha az egész nép Hozzá fordul halálos bajával?!

Illés, mikor künn a természet ölén fölemelte gondterhelt tekintetét, egy kis csoportot látott magához közeledni, melyben egy asszony ült egy száron s egy legény futott mellettük. Amint jobban szemügyre veszi őket, felismeri a sunamitot. A nagy mélázásból egyszerre erre a közeledő csoportra fordul figyelme, s érdeklődéssel nézi őket. Nem győzvéen bevérni őket, szolgáját szólítja s megkérdezteti, hogy mi baj hozza őket. Az asszonynak, a férjnek, vagy épen a gyermeknek nem esett-é baja?; mert az asszony nyugtalan sietése bajt árult el! Géházinak azonban az asszony nem akar felelni. Ugyan Géházi volt az, aki az asszony gyermek után való vágyát kitatlálta, s uránál ezért közbenjárt; megbizhatatlanságát azonban az asszony megsejtette s nem volt hajlandó őt bizalmasává tenni. Ha otthon a férjnek nem mondta meg nagy fájdalmát, mit mutogassa szíve vérző sebet ennek a furcsa emberbernek?! Együtt érzkenek meg Elizeushoz, s mikor oda érnek, az asszony szíve nagy fájdalmában nem sikolt, nem panaszkodik, hanem némán odaborul a próféta lábához és azt görcsösen átöleli. Mégis ez a néma fájdalom hangosabban sikolt, mint a sirás tette volna. Most tűnik ki Géházi közönséges volta: az asszony részéről illetiennnek tartja a közeledést és azért el akarja taszigálni a prófétától. Elizeus szeliden csitítja, mert ő átérzi, látja az asszony nagy keserűségét és segítséért kiáltó lelkét. Elizeus annál inkább érzi felelősségét az asszonyért, mert, bár próféta volt, nem sejtette meg a csapást, melynek kinzó tudata ott ült az asszony arcán.

Miért nem jelentette meg ezt neki Jahve? Engedetlen volt ő maga a próféta? Vagy valami különleges terve van az Urnak? Mikor Jahve nagy dolgokat megjelenti prófétájának, miért rejtette el ezt a kicsiny fájdalmat, egy család nyomoruságát, egy anya szenvedését, kinek a próféta kérésére kapott gyermeke meghalt?! Elizeus nem értette Istent; de azért nem kételkedett most sem a segítségében. A gyermeket bizonyára nem azért adta a hűséges asszonynak, hogy megmutassa neki a boldogságot, aztán azt gyötrellemmel cs erélje fel! A próféta egész lényére kiül a részvét és a segíteni akarás. De az asszony keserősége és kétségbeesése nagyobb, mintsem hogy a részvét pusztá megmutatása elűzné lelke lázadását. Mi ellen lázad az asszony; Nem Isten végzése ellen, hogy elvette gyermekét; hanem az ellen, hogy a próféta ezt a gyermeket kikönyörögte Istennél az Ő számára." Kértem-é az én Uramtól fiut? Nem azt mondottam-e: ne tégy elbizakodottá?" Az ember könnyebben belenyugszik abba, hogy valamije ne legyen, mint abba, hogy megnyerje s újra elveszítse. A csalódás ellen zugolódik az asszony lelke. Bizonyos, hogy bűn a zugolódás; de mikor a szívet majd szétrepeszti a gyötrellem, Isten elfedezi, elnézi azt. A próféta nem szidja az asszonyt. Ehelyett parancsot ad szolgájának, hogy azonnal induljon; laza, kényelmesen magára terített, lebegő ruháját öveze föl, hogy a járásban ne akadályozza, s vigye magával a próféta botját. A bot a hatalom jelvénye, annak a hatalomnak jele, melyet Isten ezeknek az ótestamentumi prófétáknak adott csodák tételére, intésre, fenyítésre, megjutalmazásra. A régi keleti ember nem volt sietős, mint a modern ember; nem volt annyi kényelmet szerző eszköze, tehát kényelmesebb volt az élete. A közlekedési eszközök, melyek pár órai távolságba hozzák azt, amitől napok hosszú s nehéz utazása választotta el a régi embert, nem pihenést szolgálják, hanem a mohó vágyat, hogy minél többet tegyünk. De a sokféle vont, zaklatott élet nem jelent pihenést. A régi ember meg-megállt utazása közben, hogy nyájasan köszöntve a szembe jövőt, vagy az uton találtat, elbeszélgessen vele, azon a címen, hogy köszönti őket. Ezek ellen a hosszú köszöntések ellen Jézus is felszólalt alkalomadtán. Hogy a minden lében kanál Géházi is kedvét lelta a köszöntésekben, melyek hírbeszerző alkalmak voltak a kíváncsi férfiu számára, nem kételkedhetünk. De most ura eltiltja neki, hogy megálljon. Addig meg ne álljon szóba ereszkedni senkivel se, amíg a botot a gyermek arcára nem fektette, míg a segítséget el nem vitte. A köszönés jókívánságok elcsorolásában állott, tehát áldásmondásokban. Elizeus arra is gondol, hogy a szolgálta zavarba jöhet, ha nem ő kíván áldást a szembejövőnek, ha az szólítja meg őt, kíván áldást reá, mikor is az illendőség elemi szabálya megállanék és viszont-áldásokkal halmozni el a szives embert. Géházinak nehéz lesz ura kívánságát teljesíteni! Elizeus minden gondosságot

kifejt, hogy az asszony kívánsága teljesüljön s a teljesülésben késedelem ne essék. De az asszony ezzel nincs megelégedve. Ő nem a botot akarja; ő nem Géházit akarja; a legtöbbet várja, amit a próféta teherjőjjönél ő magától. Ha a saját egészségéről volna szó, hallgatva tőrne odahaza: de a gyermekről van szó, szíve legdrágább kincséről: itt félre kell tenni minden szerénységet és a legtöbbet kell követelni! A próféta Izráel sorsáról gondolkodik, Izráel jövőjéért imádkozik; egy ország, az Isten ügye nehezedik reá, s az asszony azt kívánja, hogy hagyja abba a fontosabbat s menjen az ő kis polgári baján segíteni! S talán igaza van az asszonynak! Talán éppen Isten akarja, hogy a próféta most ne nezz a nagy dolgokat, hanem a kicsiny dolgokat tegye nagyvá! Talán Isten maga szeme előtt bocsátja az egészet s az egyesekhez hű emberek felé fordul? S Istennek ilyen kiválasztottja ez az asszony, akit nyomoruságba dönt, hogy aztán szeretetét és hatalmát mutassa meg rajta? A próféta szó nélkül fölkel, s követi az asszonyt, kiből boldogító reménység ébred. Géházi mégis viszi a botot s elöl megy, miután ura más új utasítást nem adott neki. Gyorsabb, mint a próféta s az asszony ehhez, az utóbbihoz ragaszkodik. Géházi érkezett meelőször, úgy látszik a férj már felnyitotta az ajtót, hogy a gyermek után kutató s az út szabad volt a szolgálta előtt, kit a házigazda ismert s cselekedni hagyott. De az asszonynak volt igaza: a próféta botja, a jelkép most nem segített. Jézus és az Újszövetség felvilágosítás szerint a betegségeket tisztátalan szellemek okozzák s ezek kiűzésével meggyógyul a beteg. A jelkép most nem volt elég a betegség kiűzésére, mint amikor pl. a miniszter pecsétetes levele nem elég a lázongók félretételére, a miniszternek magának kell a lázadás színhelyén megjelennie. A bot rajta volt a gyermek arcán, de a gyermek hangot nem adott, figyelmesen rá nem nézett azokra, akik ágyát körülállták: hang nem hallatszott, figyelem nem mozdult. Géházi dolga végezetlenül tért vissza urához s jelentette neki a makacs esetet. Elizeus azonban nem hátrált meg, hanem ment tovább elszántan, Istenben nem kételkedve. Ah a házba bement, egyenesen a felházba ment, mert az asszonytól tudta, hogy a gyermek teste ott van. Mikor a szobába belepert Géházival, megük után bereteszelte az ajtót, hogy küzdelmét ne lassá más és abbar senki se zavarja. Az Isten igazi prófétái nem kerestek maguknak köségeket, hogy csodáikért magasztalják őket, hanem egyedül maradva Istennel küzdötték ki azt, amit nem az ő erejük, hanem Isten hatalma alkotott. Elizeus látta, hogy itt hathatósabb eszközökre van szükség. A bot nem használt, a jelkép erőtelen volt: a próféta személyes hataása volt itt szükséges. A gyermekre való ráfekvés, a szájnak a szájjal, a szemnek a szemmel, a tenyérnek a tenyerrel való érintkezése is jelképes volt ugyan, mégis itt a lélek hatott a lélekre és kény:

ritette a távozó lelket a visszatérésre, hogy a lehellet, az értelem és a cselekvés munkája újra megkezdődjék a lehellő szájon, a figyelő szemén és a cselekvő kezen keresztül. Mert a test csak eszköze a léleknek! Elizeus mintegy vissza akarja adni a lélek használatára az elhagyott testet, s a lélek műszereit. De egyelőre más nem történt, minthogy a próféta testének hatására a gyermek teste melegedni kezdett, azaz megindult a vérkeringés. Most a próféta megpihent. Vajjon melyikünk tudja, hogy a prófétának micsoda lelki erőfeszítésbe került Isten imádságban ezen a ponton megtalálnia és begitségét biztosítani? A próféta aláment megint visszatért és folytatta a küzdelmet. Ujra ráfeküdt a gyermekre; lelke újra kezdte a küzdelmet s most győzött, nem a próféta szájának lehellete, szemének nézése, tenyerének szoritása, hanem a próféta imádkozó lelke. Isten jelt adott angyalának, s az angyal visszahozta a lelket a testbe. A felsőbb szellemvilág gyöngéden megfogta a tulvilágon kopogtató lelket s elhagyott testéhez irányította. A gyermek talán álmodni kezdett, hogy anyja, apja után vágyik; hogy szeretné szeretni őket; ál-mában vágy támadt benne a visszatérésre, erőlködni kezdett s felébredt. A visszatérő élet hét prüszkölésben nyilatkozott. Azután felnyitotta szemét a gyermek és figyelve kiült a szemébe. Mikor Elizeus a gyermek értelmét visszatérni látta, szolgáját küldte az anyjáért. Az asszony dobogó szívvel várt alant, s mikor a szolga biztató tekintetét látta, lelkét az öröm fájdalomja járta át. Ment a szolga után s aztán hálás lelke előbb a próféta felé fordult, lábához borult s úgy fejezte ki tiszteletét, há-lálját, szerető ragaszkodását iránta. Csak aztán nézett a gyermek után, ki már a próféta kezében volt, hogy anyjának általadja őt. A szükszavu pró-féta csak ennyit mond: "Vidd a fiadat!" mintha utjában volna már; mintha közönyösségbe süllyedne, s a fiu nem érdekelné tovább. Pedig csak a szerény visszavonulás rejtőzik a szenvtelenség mögött: munkáját elvé-gezte, nincs többé keresnivalója a szinpadon. A hála Istennek jár nem neki! Vidd a fiadat, most már a tied újra! Most adj érte hálát Istennek Velen ne foglalkozzál tovább! Hiányzik a diadalmas tekintet a végrehaj-tott csoda után; hiányzik az elismerést és csodálatot váró, vizsga te-kintet: a prófétát más gondolatok kötik le újra. Pedig mikor még a baj magvult, mikor a sunamit megkövült lélekkel utazott a próféta élé, Elize-us nem volt ilyen érzéketlen; sőt azonnal észrevette a közeledő suna-mitot, azonnal éléje küldte szolgáját; azonnal utasítást adott, hogy a szolga menjen s vigye el a gyermekhez a prófeta botját; azonnal kész volt maga indulni, mikor az asszony ezt a kívánságát kifejezte! Mélyre szállott, hogy Isten felmagasztosuljon!

38 MIKOR ELIZEUS VISSZAPÉRT GILGALBA, EHSSG VOLT A FOLDON, HOGY OTT UL-TEK A PROFETA K FIAI EOTTE, IGY SZOLT LEGSHEH-Z: TEDD A LEGNAGYORB FAZEKAT A FEZRE ES FOZZEL A PROFETA K FIAINAK VALAMI BELEP! KIMENT AZ EGIK A MEZORE, HOGY GYONGE FOZZELKET SZELJEN OTT; TALALT VALAMI

MEZEI INDAT; SZEDETT OS ROLA MEZEI UGORKAT EGY RUHAVAL TELE; AZTAN HAZAMENT, BELEAPRITOTTA AZ ETELES FAZEKBA, NOHA NEM ISMERTE. AZTAN KIÖNTÖTTÉK AZ EMBEREKNEK, HOGY EGYENEK? DE MIHELYT ETTÉK AZ ETELBŐL IGY KEZDÉNYI 41 TEK KIÁLTÓZNI: HALAL VAN A FAZEKBAN, ISTEN EMBEREI S NEM TUDTAK BELOLE ENNI, DE AZ IGY SZOLT: HOZZATOK IDE LISZTETI S AZT BELEVETVEN A FAZEKBA, IGY SZOLT: ÖNTSETEK KI A NÉPNEK! ETTÉK S MÉR SEMMI ROSSZ NEM VOLT 42 A FAZEKBAN. - JÖTT EGY EMBER BAL-SELISABÓL S AZ ISTEN EMBERÉNEK KENYÉRET HOZOTT, T. I. HUSZ ARPAKENYÉRET ZSENGDOL, TOVABBA A TARISZNYAJABAN FRISS ARPARALASZOKAT, AZ PEDIG ELRENDELTE: ADJÁTOK A NÉPNEK, HADD EGYÉNEK! SZOLGAJA AZONBAN IGY SZOLOTT: HOGY ADHATOM EZT EN SZAZ EMBER ELE? 43 AM O EZT FELELTE: ADD ODA A NÉPNEK, HADD EGYÉNEK! MERT EZT MONDTA JAHVE: ENNI FOGNAK S MÉR MARAD IS BELŐLE. AZZAL ELETBŐK ADTA, ETTÉKES JAHVE SZAVA SZERINT MÉR MARADT IS AZ ETELBŐL.

A karmeli időzésnek egyszer vége lett; Isten utasítása szerint Elizeus visszament Gilgálba, abba a városba, amelyből Illés utolsó útjára kiindult, /II. Kir. 2:1/; amely város tehát Illés utolsó működésének színtere volt. Ez a város, úgy látszik, ekkor a prófétai működés központja, székhelye volt. Csakugyan nagy prófétá-sereget talált itt Elizeus. Epen mikor visszaérkezett, éhínség dult azon a vidéken. Az éhínség oka Palesztinában rendszeren a téli esőzés elmaradása, vagy csökkent mértéke volt. Az éhínséget különösen érezték a próféták, kik embertársaik gondoskodására voltak u alva, mert maguk kenyérkereső foglalkozást nem igen folytattak, hanem Istennek éltek, mint a papok. Talán épen azért küldötte Isten Elizeust vissza Gilgálba, mert rajta keresztül akart prófétáin segíteni. Elizeus első dolga volt megérkezése után, hogy parancsot adott, hogy a legnagyobb fazekat rakják a tűzre s azon a közös konyhán, amelyen a próféták kollégiuma számára közösen főztek. Megtanuljuk ebből a jelenetből, hogy a próféták bizonyos vagyonszűkösségekben éltek, legalább is közös konyháról. A közös étkezés nagyban hozzájárult a közös élet és közös tanulás épüléséhez. A nagy fazékba megfőzendő ételt is kellett rakni; tüzelő inkább akadt, mivel akkor még tűziszter-kereskedések nem voltak. Száraz fa, megszáradt ganéj akadt e célra. Hogy legyen mit rakni a fazékba, a próféták közül egyesek kimentek a vad mezőre s ott kerestek tápláló növényt a megevésre. Egy ilyen ételszerző egy nek ismeretlen, de kívánatosnak látszó indás növényre bukkant, melynek u-gorka-szerű gyümölcséből jócskán felpakolt, s aztán hazaérvén, beleapritotta a hatalmas kondérba. De a termés igen keserűnek bizonyult, s mikor ebéd idején a próféták fiai összegyűltek s evéshez láttak, a torkukban maradt az étel, mert oly keserű volt, hogy mindjárt a halálra gondoltak. Most következett Elizeus a soron. Egy maréknyi lisztet hozatott, s azt saját kezével beleszórta az edénybe. A lisztnek semmi olyan ize, vagy kémiai hatása nincs, ami a keserűséget elvonná;

ellenkezőleg a liszt inkább átveszi annak az ízét, amivel keveredik. De mindennek más a hatása, ha Isten utasítására a próféta veszi kezébe és megáldja. Mikor a fazeket visszavitték a béketlenül várakozó próféták elé, azok rendkívüli kedvvel kezdték szürcsölni az ételt, melynek íze kifogástalan volt. Nem éreztek abban már semmi rosszat! Isten gondoskodott az éhség idején azokról, akik Öneki éltek. A próféták ugyan maguk szedték össze az ételt onnan, ahonnan más tulajdonának megsértése nélkül hozhatták, a szegények legszerényebb táplálékát. Tevedésből ez élvezhetetlen volt. Az isteni segítség azonban a mérget tápláló étellé alakítja át, s Isten szegénye jobban táplálkoznak, mint a föld gazdagjai. A csoda a kánai mennyegző csodájának a mása. Csakhogy itt az isteni segítség elrejtőzik a liszt mögött, úgyhogy aki hitetlenkedve nézi a csodát, annak földi, emberi magyarázatot is tudjon adni s csak a hívő adjon halát a csodáért Istennek. Ott ugyanis, ahol az emberek csak a teremtésnél maradnak, s a Teremtőhöz fölemelkedni nem akarnak, csak a földi, anyagi lehetőségekkel számolnak; ahol ellenben a Teremtőhöz emelkedik föl az ember hite, természetessé válik az isteni segítség, a csoda! De a Teremtőt csak a hívő találja meg, a hitetlen megmarad a lisztnél. Isten elrejtőzik az öntelt hitetlen elől a látható természet mögött? ~~Ne~~ megjelenti magát a hívőnek, ki magát Üresnek tudja s mindent Istentől vár.

A hívő nem a látható, hanem a láthatatlan világ erőivel számol, Istennel. Illés volt az a próféta, ki a látható világtól igénytelenségével szabaddá tette magát s elment a Kerith patakja mellé, hol Isten hollókkal tápláltatta; majd a szeraptai özvegy korszójára és vékájára, helyesebben a gondviselő Istenre bízta magát. Ez a mindennapos gyakorlat által kifejlesztett hit tette őt az égi tűz aláhozójává a Karmelen. Elizeus már csak az ő nyomdokaiba lépett. Elizeus nem bujt már úgy el, mint Illés és ennek oka abban is kereshető, hogy Acháb utódai már nem voltak olyan elvetemült Baál szolgák, idejükben Jezabel tekintélye és hatalma süllyedt. Isten igaz prófétáinak Acháb utódai alatt több volt a mozgási lehetősége. Elizeus tehát sokszor megfordulhatott Sómörönban/Samáriában./, a királyi székvárosban; de épen ezért volt szüksége az olyan magányra, s Istennel való egyedüllétre, mint amilyent a kármeli időzés nyújtott neki. A kármeli időzés után olyan erővel tért meg Gilgálba, a próféták városába, mint amilyen fénynyel az arcán jelent meg Mózes, mikor a Sinai hegyről alájött. Mikor körül a fizikai világban éhség volt, a próféták között az isteni Szellem bősége hatott. Elizeus keze oly csodákat tesz, mint az Ur Jézusé. A méregnek tápláló étellé való változtatása a kánai csodához fogható; a következő csoda, a kenyerek megsaporításához. Mivel Jézusnak a csodái alig nagyobbak, mint az Elizeus keze által történtek,

világos, hogy Jézus nagyságát nem csodái mutatják, hanem a Szellem fénye, amivel fellepett.

Balás Selisa valószínűleg az Eusebiustól és Hieronymostól említett Bét-Selisával azonos, mely nem messze volt Gilgaltól. Isten a zengét a templomnak rendelte, mivel azonban templom most el volt zárva Izrael lakóitól, ez az istenfélő ember Isten szolgájának, a prófétának viszi el az Istentől rendelt ajándékot. Az ajándék tehát hűséges, istenkereső szívtől származik, azért áldja meg azt Isten a próféta kezében. Látjuk azonban, hogy a próféta mindent Isten előtt s imádkozva tett; mert láma-selisai ember ajándékát is azonnal Isten elé viszi imádságban s Isten felel imádságára, melyben a próféták szükségéről is megemlékezik; azt mondja Jahve, hogy az ajándék elég lesz az egész nagy próféta-seregnek, sőt marad is belőle. Látszik, hogy a próféta Kármelről jött, Isten jelenlétéből, ennek a jelenlétnek a fénye látszik tetteiből. Elizeus szolgája majdnem szóról szóra ezt mondja, amit Jézus tanítványai mondtak: "Kétszáz dénár áru kenyér sem elég ezeknek, hogy mindenikök kapjon valami keveset." /Ján.6:7/ De Elizeus akkor már tudta, hogy az élelem elég lesz, még maradni is fog belőle. A különbség az volt csak Jézus és Elizeus között, hogy Jézus a magáéval bánt, Elizeus Istenéből vett; Jézus csodája azonban alig volt nagyobb, mint Elizeusé. Jézus földön léte nem Isten fizikai hatalmát leplezte le, hanem szeretetének nagyságát. NÁMAN,

- V. ~~LEHANNAN~~ SZIRIAKIRALYANAK SEREGVEZERE, NAGY ÉBERNEK SZÁMÍTOTT URA ELŐTT, NAGY VOLT A TEKINTELYE, MERT ALTALA ADOTT JAHVE SZABADITÁST
- 2 SZIRIANAK; VITEZ, TEHETŐS VOLT EZ AZ EMBER, DE BŐRPOKLOS VOLT. MIKOR A SZIRIEK EGYSZER PORTYAHASRA VONULTAK KI, IZRAEL FÖLDERŐL EGY KIS LEANIT HOZTAK EL, S AZ NÁMAN FELESEGE ELŐTT TELJESÍTETT SZOLGALATOT. EZ IGY SZÓLT EGYSZER URNOJÁHEZ: OH HA AZ EN URAM EGYSZER A SOMÓRON-
 - 3 BEDI PROFETAVAL TALÁLKOZNAK, AZ ELVENNE A POKLOSSÁGAT! NÁMAN BEMENT
 - 4 ES HIRÜL ADTA A D. LGOT URANAK: IGY MEG IGY BESZÉLT AZ IZRAEL FÖLD-
RŐL VALÓ KIS SZOLGALÓ! SZIRIA KIRALYA MEG EZT MONDTA: ERBDJ ÉSAK EL,
 - 5 MAJD AJÁNLO LEVELET KÜLDÖK IZRAEL KIRALYANAK! EL IS MENTS VITT MAGA-
VAL LO TABENTUM EZUSTOT, HÁTEZER ÁRA NYIAT, TIZ VALTO RUHAT. ELVITTE
 - 6 HAT A LEVELET IZRAEL KIRALYHOZ; ANNAK TARTALMA EZ VOLT: EGYIDEJÜ-
LEG, HOGY A LEVEL HOZZAD ERKEZIK, ELKÜLDÖM HOZZAD SZOLGAMAT, NÁMAN,
HOGY VEDD EL POKLOSSÁGAT. DE AZ FŐRTONT, HOGY AMIKOR IZRAEL KIRALYA
 - 7 ELÖLVASTA A LEVELET, MEGSZÁGGATTA RUHAIT ES FELKIALTOTT: HAT ISTEN
VAGYOK EN, HOGY ÖLJÉK ES MEGELEVENITSEK, HOGY EZ AZERT KÜLDTE HOZZAM,
HOGY EGY EMBERRŐL LEVEGYEM A POKLOSSÁGOT?! HAT CSAK ISMERJÉTEK FEL,
MXXE ES LASSATOR MEG, HOGY CSAK CIVODÁST KÉRES VELEM!

A pogány sötétség nem zárta ki, hogy derék, hasznos emberek a kijel-
lentés nélküli népek között is teremjenek. Ilyen derék és hasznos
ember volt hazájára nézve Námán, a szir hadvezér. Námán, hűségeset
jelent s amit róla feljegyezve találunk, beszédesen mutatja

hogy hazájához és királyához csakugyan hű volt; később pedig hű lett ahhoz az Istenhez, aki betegségéből meggyógyította. Ebben az időben keleten nagy mozgolódás volt. Már régen átvette az első babiloni birodalom örökségét az asszir/birodalom/ hatalom s ez mindig veszedelmesebben fenyegette a Földközi Tenger keleti partvidékén elterülő kicsiny országokat, amilyen Szíria is volt. Egyelőre azonban Szíria még hatalmas szerepet játszik az országok történetében s Isten arra is felhasználja ezt az országot, hogy Izráelt vele fenytse meg. Námának vitéz hadjárata, amellyel hazáját megszabadította, nem Izráel ellen vezethette őt. Mielőtt az asszirok ezeket az országokat felhabzsolták volna, több apróbb kiralyság játszott itt s szerepet. Isten Igéjével szokta megerősíteni azokat, akikre valamilyen feladatot bíz. Ninivébe, mielőtt Asszíria eljött volna megtorolni Izráel bűneit, Isten Jónást küldötte el, hogy megtérést hirdessen; Szíria neves hadvezéréhez Elizeus csodatette által szólt. Námán kitünt hadvezérként, kitünt gazdaként: vitéz volt és tehetős. Családi élete is boldog lehetett, mert felesége nem fordult el a hős hadvezértől, mikor az bőrpoklos lett s ezt a borzalmas keleti nyavaját elkapta; hanem minden lehetőséget megragadott arra, hogy férjét meggyógyíttassa. Így mikor a kis héber rabszolgáló a hazájabeli nagy prófétáról kezdett beszélni, azonnal szólott férjének, s nem nyugodott addig, míg ez a királytól ajánló levelet nem kapott a héber próféta urához, Izráel királyához. Izráel és Szíria között már ekkor nem volt jó viszony; a szírek bebecsaptak Izráel földjére és onnan foglyokat hoztak magukkal, kiket aztán rabszolgának adtak el. Námán az egyik rabszolgát nem értékesítette, hanem feleségének szolgálatára adta. Utóbbinak annyira megtetszett az ügyes és okos kis leány, hogy belső munkára, maga mellé vette. Akkoriban úgy volt szokás, hogy a durvább munkára a szolgákat külső mezei munkára, a finomabbakat belső házi szolgálatra alkalmazták. Hogy Námán is, a felesége is jóindulatu emberek voltak, arra mutat a bizalom, amelyet a kis rabszolgáló asszonya iránt érzett s az az igyekezet, amellyel segíteni igyekezett urán. A kis leány felkiáltása: "Óh ha az én uram..." arra mutat, hogy a leánykának forró vágya volt, hogy urán segítsen; mi csak akkor magyarázható, ha feltételezzük, hogy a leányt gazdáival szíves viszony kötötte össze; ha a leány szerette gazdáit, mert azok szeretetre méltóak voltak. Ha Námánban, mint látni fogjuk, volt is némi indulatosság, de szívjóság és ragaszkodó hűség is volt pl. királyához; ugyanilyennek kellett lennie családjára és házanépe iránt is. Kissé indulatos, de igen jóindulatu ur volt. A szolgáló személyzet azonban, mely nem közvetlenül az ő rendelkezésére állott, nem fér hozzá, vagy a kis héber leányka tulszemérmes volt ahhoz, hogy urát megszólítsa. Mégis szerette az urat és szívesen segített volna rajta.

Ezért szólt arról, ami szívét mozgatta urnőjének. A kis szolgálot becsülhette asszonya, mert amint hallott tőle az izráeli prófétáról, azonnal szólt férjének, s a férj is komolyan veszi a hírt, mert az meg a szírek királyának szól róla. Námán nem alkalomadtán említette meg, hanem külön járult ura elé és jelentette a dolgot. Hogy Námán komolyan vette a jelentést, látszik abból is, hogy a király azonnal ajánló levelet íratott az ügyben. Mindez nem magyarázható azzal, hogy szorult ember mindenhez kapkodik; mert Izráelben való időzése alatt a hadvezéren nem látszik ez a kapkodás: mikor Elizeus a Jordánhoz küldi haza akar menni s csak rábeszélésre csinálja meg, amit a próféta elébe írt. Az a szíves jó viszony, amelyben hadvezér és uralkodó egymással voltak megint csak jó fényt vet arra a viszonyra, amely ekkor a szír királyság közeit összekötötte. Sokkal vonzóbb, melegebb volt az, mint amely Izráel uralkodó családjában, az erkölcstelen Jézabel hatása alatt uralkodott. Az isteni világosság tehát nincs azokra nemesítő hatással, akik ennek a világosságnak nem engedelmeskednek; ellenkezőleg lehetséges, hogy az ellenállók a gonoszságba jobban beletaszítja. A szír király barátságából fakadó levele bizalmatlanságot és gyanút kelt Izráel királyában, s ha Isten nem inti meg a prófétát, az egész gyógyulási terv Izráel királyának sötét bizalmatlanságán bukik el. Pedig ott volt a király előtt a beteg maga: a hatalmas, derék hadvezér, s láthatta az uralkodó, hogy a szükség komoly és nem színlelt. Szánalomnak, részvétnek kellett volna a királyban ébrednie; de ő csak magát nézte; nem a vendég betegsége foglalkoztatta, hanem a saját állítólagos sérelme. Ez a csunya önzés nem vall nemes kedélyre. Azért szállott a gyanu olya hamar fel ebben a szíven, mert sötét volt a lélek, melyből a szív a sugallatokat meritette. Gonosz szív tele van gyanuval, mert a sötétsége magából meríti. "Hát isten vagyok én...?" kérdezi, s nem jut eszébe, hogy ő ugyan nem isten; de Izráelben lakik egy Isten, ki a prófétákon át kijelenti Magát s hogy épen Sómörönban, fővárosában ott lakik enne a mindenható Istennek egyik szolgája a csodatevő Elizeus. Ő maga hitelen, nem szokott ennél az Istennél magának semmit sem keresni; azért eszébe sem jut, hogy máson segíthessen ez az Isten. Szomorú fényt vet Izráel királyi családjára ez a jelenet! A kiválasztott nép királya hitetlen, s mikor szükség van rá, eszébe sem jut Izráel Istene! Hogy ne ingerkedés, vagy kihívás a szír király szándéka, azt a kísértő személyzet és kincs mutatja, melyet Námán magával hozott. A lo talentum ezüst és a 6000 arany értéke kb. 30.000 régi magyar korona; ilyen összeget nem hoz magával az, aki csak ingerkedni akar. S ha még hozzáteszük a lo váltó ruhát, azaz egész öltözetet, akkor még inkább látjuk, hogy a szír küldöttség teljes komolysággal a bevallott cél érdekében járt.

Ha a héber király ezt meggondolja, nem gyanusítja meg Námánt; de a király csak szive sötét gyanujára hallgatott; mivel maga rosszindulatu volt, másról is hamar feltételezett hasonló szándékot. Ruhájának megszaggatása egy teljes komolysággal át nem gondolt ügyben bizonyos színészkedésre mutat, mellyel állítását akarta hihetővé tenni; de amelyet szintén nem szabad komolyan venni, olyan embernél, akiben a gyanu ilyen hamar ébred. Egy komoly elem van ennek a királynak beszédében: a poklosságtól való irtózás és annak érzése, hogy e rettenetes betegséggel szemben védtelen és erőtelen; de magától elfordulni s a mennyei Istenre tekinteni képtelen az uralkodó Izráel királyának ez az elutasító viselkedése a hozzá forduló súlyos beteg idegennel szemben önző, kislelkű emberre vall, s ha a láthatatlanul jelenlevő Istennel, hogy Elizeus prófétát látomásban értesíti, nem segít, nemcsak a szir főembernek kellett volna a kijelentés országából segítség nélkül eltávoznia, hanem könnyen elmérgesíthette volna a helyzetet Sziria és Izráel között az a gyanu, mellyel Izráel királya a szir uralkodót annak főembere előtt igazságtalanul terhelte. De éppen a kijelentés országára vallott az a Námán számára meglepő fordulat, hogy a próféta követe, mit egy királyénál e tekintetben magasabb fórum képviselője Námánt a királytól, aki nem tud segíteni, a próféta elé szólítja, akinél a segítség készen áll. A szir királynak és főemberének rangon alulinak látszott, hogy a főember kívánságával az izráeli király alattvalójához forduljon, hogy ez majd utasítást adjon alattvalójának a gyógyítás elvégzésére, mint ahogy egyik uralkodó a másiknak rendelkezésére bocsátja udvari orvosát. Hogy itt a gyógyító nem ember, hanem Isten Maga, s hogy Isten ezt a kegyelmet nem az intentelelen királyon át, hanem az istenfélő prófétán keresztül gyakorolja: az a szir pogány előtt érthetetlen volt. Ez a pogány ahhoz volt szokva, hogy a varázslók és pogány papok a királynak készséges alattvalói voltak, s inkább tartottak a királytól, mint tehetetlen isteneiktől, melyeknek tehetetlenségéről és a velők való hivalkodás szelhámos trükkjeiről ők maguk voltak legjobban meggyőződve; a főembernek egészen új és meglepő volt, hogy az izráeli próféta és a király két különböző fórum, s hogy amikor Izráel Istenének gyógyításához folyamodik valaki, akkor nem a királyhoz kell fordulni, hanem a prófétához. Az ajánló levél címzettjét tehát tévesen választották meg; sőt erre az ajánló levélre Námánnak szüksége egyáltalán nem volt. Isten irgalma volt, hogy a szir főember a helyes címzettet idejében megtalálta. Ugyanilyen tévedés volt a napkeleti bölcsek tévedése is, mikor a zsidók királyának keresésekor Heródeshez fordultak és nem közvetlenül az Isten utmutatását keresték; mivel azonban őszinték voltak, a kelő időben megkapták az Isten vezetését, az előttük feltűnő csillag-

miután a Heródessei való tárgyalásuk eredménytelenségét áttallát-
ták. Námán is a kellő időben megkapta az isteni vezetést, amennyiben
a próféta a király elutasító válasza után azonnal jelentkezett. Ena-
nek a sajátos történetnek két fontos tanúsága van: 1./ Isten nem kép-
viselteti magát evilág előkelőin keresztül, kik az isteni hatalmat sa-
ját emberi hatalmuk és dicsőségük igazolására használják fel, hanem
evilág alacsonyjait választja ki Magának, kik mellett világos, hogy az
istenti segítség egyedül Istentől jó; 2./ evilág előkelőinek, ha Isten-
hez közelednek, le kell szállaniok evilági nagyságuk magaslatáról, s
kicsinyekké lenniök. D

- V.8. DE AZ TORPENT, HOGY MIHÉLYT ELIZEUS, AZ ISTEN EMBERE, MEGHALLOTTA,
HOGY A KIRÁLY MEGSZABGATTA RUHAIT, EZT AZ ÜZENETET KÜLDTE A KIRÁLY-
NAK: MIERT SZAGGATTAD MEG RUHAIDAT? JOJJON HOZZAM A BETEG ES TUD-
JA MEG, HOGY VAN IZRAELBEN PRÓFETAI LOVASTUL, KOCSISTUL EIMENT HAT
9 HAMAN, S ODA ALLOTT ELIZEUS HAZANAK AJTAJA ELE, ELIZEUS KÖVETET KÜL-
10 DÖTT HOZZA E SZOVAL: ERÉDJ EL, S MODAKODJAL MEG HETSZER A JORDANBAN
11 S TESTED HELYRE ALL ES MEGTISZTUL, ERRE NAMAN FELINGERÜLTEN EIMENT
EZT MONDVA: LASZATOR, AZT GONDOLTAM MAGAMBAN: OKVETLENÜL KI FOG JÖN-
NI, ELEM ALL, SEGITSÉGÜL HÍVJA ISTENNEK, JAHVNAK NEVET, MEGLENGETI
12 KEZET, S UGY VESZI EL A P KLOSSAGOT, HAT DAMASZKUSZ PATAKJAI, AZ ABAN
ES PAPPAR NEM JOBBAK-E IZRAEL ÖSSZES VIZINÁL?! NEM BENNÜK KELLE-
13 INKABB MEGMOSAKODNOM?! AZZAL MEGFORDULT ES HARAGGAL EIMENT, DE SZOL-
GAI ODALAPPEK ES LELKERE BESZELTEK: ATYAM -MONDTAK -HA A PRÓFETA
VALAMI NAGY DOLGOT MONDOTT VOINA NEKED, UGY-E MEGTETTED VOLNA? S Ó
CSAK ANNYIT MONDOTT NEKED: MOSDJ MEG ES MEGTISZTULBZI EKKOR EIMENT
14 ES B MERÜLT A JORDANBA HETSZER UGY, AHOGY AZ ISTEN EMBERE MONDTA
NEKI ES HELYRE ALLT A TESTE, MINTHA EGY KIS GYERMEKNEK A TESTE VOI-
NA, MEGTISZPULT.

Ez a történet gazdag drámai fordulatokban, melyek új meglepő irányokba
terelik a gazdag és hatalmas szir hadvezért. Előkelő összeköttetései,
királya, Damaszkusz híres orvosai nem tudnak rajta segíteni: egy el-
hurcolt kis héber rabszolgáló megmutatja a segítség útját. Királyi ajár-
ló levéllel, gazdag ajándékokkal, szolgák seregével, harci kocsin érke-
zik meg Samáriába, s fejedelmeként állít be Izrael királyának házába,
de csak azt éri el, hogy gyanuba jut, s kém gyanánt kezelik. Előkelősé-
géből és méltóságából azonban ekkor sem enged. A királyt otthagyja, s a
sómörönbeli próféta hívására fényes kíséretével elmegy a próféta kicsi
házához, melyet mikor meglát, rangján alulinak tartja, hogy oda belépjen
megáll a ház előtt s csak beüzen a prófétának. Azt várja, hogy az egyszé-
rű ember a nagy megtiszteltetéstől ittasan fog eléje kiszaladni és a-
zonnal gyógykezelésbe veszi, melytől valami sokat az egyszerű környezet
miatt nem sokat várt az idegen. Egy híres és eredményes orvos házatá-
nak masként kell várnia a vendégeket!

A követ, akit a próféta az egyszerű utasítással a vendéghez kiküld kétségtelenül Géházi, mert Elizeust szolgasereg nem vette körül, s mert ennek az ismeretségnek alapján állott később szóba a próféta szolgálójával a főember. Géházi sem tett elég megnyugtató benyomást Námánra. Elizeus viselkedése nem volt kevésbé büszke, mint amilyen volt az üzenet, melyet a királyi palotába küldött, mikor megtudta, hogy a király megszagatta ruháit, ami egyként volt a gyásznak és felháborodásnak a jele. Izrael királya haragszik, de azért bántani nem meri Námánt: Sziria királyával nem lett volna jó ujjat huzni. Námán már itt kényelmetlenül érzi magát s kelletlenül hallgatja az üzenetet, melyet a próféta szolgálója jelent be a király kihallgatási termében. Furcsa volt már az is Námán előtt, hogy az alattvaló ilyen üzenetet küldhet királya udvarába, ahelyett, hogy alázatosan ott maga jelennék meg. De a betegség nagy ur! Akármit érez is a főember büszke lelke, mégis úgy látja, hogy bele kell törődnie a megalázó furcsaságokba, s megpróbálnia, mit tud az elbizakodott héber próféta. Megalázkodni azonban nem akar előtte, hanem fejedelmi módon megy annak házához s elvárja, hogy aztán az jöjjön megalázkodva eléje. Elizeus nem ment ki! Nem egyéni büszkeségből tette, hanem hogy megmutassa, hogy az, akinek ő szolgálában áll, nagyobb és tiszteletre méltóbb földi uralkodóknál. Izrael királyai már valamennyire megszokták ezt a fölényt, Námánnak még új s idegen volt az. Elizeusnak igaza volt: Izrael Istenéhez csak térdre borulva lehet közeledni, s királyi ajándásra, vagy rendeletre Izrael Istene nem mozdul. A főembernek mélyen meg kell hajolnia ez előtt az Isten előtt! Námán nem azt nézte, hogy Izrael királyának gyáva kétségbeesésével szemben milyen biztos és határozott a próféta viselkedése: Ő egyelőre még a földi rangok mérlegelésében volt elmerülve. De a próféta nem cselekedhetett másként. Nem ő volt az orvos, hanem Jahve, Izrael Istene, kivel szemben bizonyos féltékenység foglalta el a környék pogány urainak szívét. Melyikük Istene az igazi, a leghatalmasabb Isten: ez volt a kérdés! Námánnak le kellett az előtt az Isten előtt hajolnia, ha segítségét kéri s mivel Izrael Istentét ekkor Elizeus próféta képviselte, az alázatosságnak vele szemben kellett megnyilvánulnia! A próféta egyszerű testi környezete csak annál inkább a láthatatlan Jahve szellemi természetére hívta fel a figyelmet! A külső templomi pompához szokott Námánnak ez a lecke is nehezen érthető volt. Amde a prófétának fontosabb volt Naman szellemi gyógyulása, mint a testié, s aki bensejében meg akar gyógyulni, annak a hiuság létráján lefelé kell szállania! Elizeussal szemben elvesz a rangnak, a kincsnek az előkelőségnek minden varázslatossága; az ember mintegy kivetkőzik földi dicsőségéből. A gyógy mód, melyet a próféta előírt, fölöttébb egyszerű volt: hétszer meg-

megfürödni a Jordán vizében, helyesebben hétszer beleszállni. Olyan volt ez, mintha csufság lett volna, s csakugyan az is volt: azt a könyved játsziságot jellemezte, amellyel Izráel Istene a betegséget okozó tisztátalan szellemekkel elbánt. A gyógymód méltó volt a próféta ama viselkedéséhez, hogy ki sem ment a házból az előkelő vendéget fogadni. Akármennyire vágyott is Námán meggyógyulni, amit a próféta tett, elég volt neki, s tovább megalázni nem engedte magát. Damaszkusz a hatalmas és pompás Hermon hegy oldalán fekszik, kies, gyönyörű tájon, örök hótól borított hegységgel szemben. Az Antilibanonban eredő hideg vizü pompás patakjai igen széppé tették a várost. Námán büszkén emlékezett rájuk, hogy a Jordánon, s annak bozótos, elhagyott gázlóvidékén át kellett kelnie. Sómörön alacsony dombjai eltörpültek s Hermón hófödte magaslataira visszaemlékezve. Námán látta, hogy itt tehetetlenség és szálhámosság egymásnak adják őt át. Bosszusan elhatározta, hogy véet vet ennek a játéknak. De Izráel Istenének fensége nem jelenig meg addig, amíg a földi magosságokból le nem száll az ember! Námán lelkéből valaminek össze kellett előbb törnie; Námánnak egy képzelt magaslatról is le kellett szállnia, hogy Izráel Istenének nagyságára megnyiljék a szemel. Mig csaló képek töltik meg lelkünket, addig a valóságos nagyság meglátására alkalmatlanok vagyunk. Elizeus tudta, hogy Námán addig nem imádhathja Jahvét, mig hazájának képzelt emberi nagyságai foglalják lelkét el. Elizeus nem magyának kívánta az elismerést, hanem Istenének! Námán szolgái, kik szintén nem utolsó emberek lehettek Damaszkuszba, s inkább a mai titkároknak és tanácsosoknak feleltek meg, nem olyan magosból nézték a világot, mint uruk, s mikor Námán csalódottan hazafelé fordítja szemét és csalódottan elutazni készül, hozzá lépnek, s megpróbálják rábeszélni, hogy legalább próbálja meg azt a gyógymódot, amelyet a próféta ajánlott. És Námán, akiben magában is küzdött a gyógyulni vágyó ember a büszke főúrral, egyszer csak megtörik és kész alászállani nemcsak a Jordán megvetett vizébe, hanem a megaláztatásba is. Kiadja a parancsot: Utazás a Jordánhoz! A Jordán Sómöröntől erőltetett menetben is több napi járóföldnél a hegyi utakon. Most már, hogy a főember szive alászállott, új reménység költözött a meggyötört lélekbe, s vidáman telt el az út. Most már inkább a kételyek, a bizonytalanság gyötörték, mint a büszkeség és megaláztatás. Az alázatos embernek könnyebb az élet nyomorúságait elviselni, mint a felfuvalkodott gögösnek. Mikor a Jordánhoz ért, már csak az lebegett Námán előtt, hogy pontosan hajtsa végre a próféta utasításait, kinek furcsa viselkedését már kezdte mentegetni maga előtt. Mikor pedig hetedszer jött ki a vízből és teste tiszta lett, a poklos részen új bőr támadt, mely oly üde volt, mintha egy kisgyermek bőre lett volna: ekkor csak a hála és

csodálat töltötték el már lelkét, s boldogan, lelkében is úgy megújul-
va, mintha gyermek lett volna, indult vissza, hogy a prófétához most
már, alázatosan bemenjen, neki a tisztességet megadja, s háláját minden
módon kifejezze. Mert Námán úgy is elindulhatott volna, hogy egyene-
sen hazatér és szolgáltnak egy részével gazdag ajándékot küld a prófé-
tának. A régi Námán bizonytalán ezt tette volna. De az új Námán nem! En-
nek az új Námánnak valami másra is szüksége volt már, mint a testi gyó-
gyulásra. Azzal az Istennel akart megismerkedni, akinek Elizeus szol-
gált; akinek szolgálója oly egyszerűen, megelégedetten él és mégis na-
gyobb hatalommal rendelkezik, mint a föld királyai együttvéve, mert hi-
szen az ő betegségével szemben Damaszkusz királya éppen olyan tehetet-
len volt, mint Izráel királya. Sómörönban most már nem a királyi palo-
ta felé irányultak képtei, hanem egy alacsony, egyszerű ház felé, mely-
ben Jahve prófétája lakott. Mit törődött ő most már Izráel gyanakvó,
sötétlelkű királyával, mikor abban az egyszerű házban nagyobb, hatalma-
sabb ember lakott, mint a világ legfényesebb palotájában! Most látta,
hogy milyen nyomorult, milyen alacsony a földi ember minden dicsősége
és hatalma Izráel Istenének láthatatlan és rejtett dicsőségével és
hatalmával szemben. Ment boldogan, szívében reménnyel tele! Ha a Jor-
dán vize testi gyógyulást hozott, micsoda gyógyulás várja a lelkét
abban az egyszerű hajlékban! De a hála is vitte; mert Námán nemes lé-
lek volt!

- V. 15. AZUTAN VISSZATÉRT ISTEN PRÓFETAJAHÓZ Ő ES EGESZ TABORA, BEMENT,
MEGALLÓTT ELŐTTE ES IGY SZOLT: NEZD CSAK, EN BELÁTTAM, HOGY EGESZ
16 FÖLDÖN NINCSTÖBB ISTEN, CSAK IZRAELBEN VAN! MOST HAT FOGADJ EL VA-
LAMI ÁLDÁST SZOLGÁDTÓLI DE AZ IGY FELELT: AMILY VALÓ, HOGY JAHVE
EL, KINEK ORCAJA ELŐTT ALLOK, OLY BIZTOS, HOGY NEM FOGADOK ELI, NAMAN
17 SZORONGATTA, HOGY FOGADJA EL, DE Ő VONAKODOTT. HAT HA NEM-MONDÓTTA
18 NAMAN- AKKOR ADJANAK SZOLGADNAK ANNYI FÖLDET, AMENNYIT EGY ŐSZVER
ELVISZ, MERT SZOLGAD NEM KESZIT TÖBBE EGŐ, VAGY VERES ALDOZATOT MAS
19 ISTENNEK, MINT JAHVENAKI A KÖVETKEZŐ DOLOGBAN ADJON ENGEDELMET JAH-
VE SZOLGADNAK: AMIKOR URAM BEMEGY RIMMON HAZABA, HOGY OTT HÖDÖLJON,
S KÖZBEN KAROMRA TAMASZKODIK ES EN IS MEGHAJLOK A RIMMON HAZABAN:
EBBEN A DOLOGBAN ADJON BOCSANATOT JAHVE SZOLGADNAK! - EREDJ EL BE-
KESSEGGEL! - FELELTÉ NEKI.

Amíg a Jordántól Sómörönba a visszautazás tartott, az elválás után az
ötödik, vagy hatodik napon- mert odafelé a testi gyógyulás vágya, visz-
szafelé a szellemi gyógyulás öröme miatt nem késlekedett- Námánnak
volt ideje megfontolni gyógyulása jelentőségét éppen úgy, mint életének
új berendezését a gyógyulás következményeként. Námán igaz ember volt,
ki ha egyszer meglátott valamit, annak következményeit a legnagyobb
egyenességgel és hűséggel levonta. Mások megtehették, hogy áldást és

segítségét fogadjanak el az igaz Istentől és annak dacára tovább folytassák a hazugság szolgálatát, hogy embértársaikkal veszélyes, vagy kellemetlen összeütközést kikerüljenek; de Námán ilyesmire nem volt képe. A sok megvetendő jelentéktelenség és földi alacsonyosság után, a silány és értelmetlen fürdésnek nyomán egyszerre eltűnt a rettenetes betegség és e jelentéktelen és silány környezetben annál jobban látszott, annál ragyogóbb fényben jelent meg az isteni segítség dicsősége. Megszabadult! Megszabadult akkor, amikor már lemondott róla; megszabadult oly módon, amelyen sohasem várt! A prófétának sikerült magáról minden dicsőhimnuszt letörölni, s minden dicsőséget Istenre háritani! Most már értette a prófétát; nem gögből zárkózott az el, hanem szerénységből! A betegnek nem vele volt dolga, hanem Izráel Istenével! Most látta, hogy van Izráelben próféta; de azt is meglátta, hogy Izráel prófétái nem olyanok, mint a szir jóskok és varázslók: Izráel prófétáiból hiányzik a szolgálalkúság és haszonlesés. Ezek a próféták ingyen adnak, mert ők is mindent kapnak, ingyen kapnak! Námánban két dolog érett meg: hazug, tehetetlen ál-isteneknek nem fog többé hódolni, s a próféta iránt most újólág kimutatja háláját. Az első elhatározás örömet szerzett Elizeusnak a másodikat visszautasította. Jahve gyógyításának díját ő nem veheti át! A próféta kicsiny maradt és igénytelen; de csak így lehetett Jahve prófétája! Sómörönban mégis elég feltűnést kelthetett most már másodszer a hatalmas idegen főúr, s annak pompás kísérete: a kocsik, a akkor még kevésbé használt lovak; az öszvérek, a szolgálatszélyzet, a becsomagolt, de sokat sejtető kincs, melyet az idegen magával hozott. Most újra ott voltak az egyszerű ház előtt. De milyen más volt most a jelenet! Először a főúr állva maradt szekeren és várta a prófétát; aztán, hogy az nem jött, bosszusan, sértődve elvonult. Most a főúr fűrgén ugrott le a szekerről és egyenesen a szűk és alacsony bejárathoz ment majd eltűnt annak sötétjében. Aztán jó idő múlva kijött, a kísérettel együtt elvonult, s a próféta házában és lényében semmi változás nem történt. Ugyanaz a visszavonult, ^{komoly} ~~rajta~~ és mégis szerető egyéniség maradt, aki volt. Ugy nem változott semmi, mint mikor a sunamit hálálkodott neki. De akik a prófétát közelről látták és ösmerték, mégis láthattak valami változást rajta: csöndes örömet, derűt az arcán: egy elveszett juh újra megtalálta utját az atyai ház felé! Őt az egész történetből ez érdekelte! Később emellé az öröm mellé valami szomorúság társult: egy juh elvesztette az utat, mely hazavitte volna őt! Az egyik juh megtagadta az idegen isteneket s többé nem volt hajlandó nekik áldozni; a másik juh megtagadta az igaz Istent a hazugért, mert a pénz, a mammon a leggonoszabb idegen istenek egyike! Ugy tűnik fel mintha Námán áldozata egy ponton nem lett volna teljes: a Rimmon templomában, mikor ura az ő karjára támaszkodva ment be hódolatát bemutatni, nem akarta urától ezt a szolgálatot megtagadni.

Nem a fényes templom bonzotta, nem a bálványisztelettel járó haszon; nem a félelem hajtotta, hogy vonakodása miatt üldöztetés lesz a része; hanem a szeretet noszogatta: nem lehetsz szeretetlen urad iránt, ki annyi annyi jóval halmozott el, ki betegségedet magáéva tette, s levelet irt Izráel királyához; ki aggódva várta őt haza. Mert nagy tisztesség volt, hogy a király az ünnepélyen az ő karját, vegye igénybe talán öreg kora, talán betegsége miatt; bár Námánt nem a tisztesség izgatta, hanem a király véleménye, hogy szolgája hálátlan lett iránta! Nem Hálátlanak nem akar látszani! Ezért nézze el neki a nagy Jahve, hogy sötétségben élő királyát nem akarja magára hagyni, megszomorítani! Námán indító oka nemes; a próféta érzi ezt és azért egyetlen szóval nem bátortalanítja, de nem is bátorítja Námánt. Námán kimondta a nagy szót: Nincs több Isten csak Izráel Istene! Isten tovább fogja őt vezetni s meg fogja mutatni neki, hogy mit kíván tőle. Miért előre megterhelni ezt az igaz embert?! Is ten meg fogja mutatni neki a továbbiakat, s ő lesz olyan őszinte és engedelmes, hogy a maga idejében megérti, s teljesíti Isten akaratát. A próféta nem ad utasítást Námánnak, hanem békességet kíván utjára s otthoni életére. S a próféta kívánsága imádság, melyet Isten meghallgat. Minek vitte a földet magával a hadvezér? Mert otthon Sziriában egy darab Izráelt akart, hogy héber földön imádkozhassék. Ezzel kifejezte, hogy Izráelhez akar tartozni. Mindegy a kifejezés mód, fontos a szándék: ebből az iga vitte földből Jahve láthatta, hogy Námán kié. Azé, akié Izráel! Vagy akié Izráelnek lennie kellene!

- V.20 ALIGHOGY EGY KIS FÖLDNYI TÁVOLSÁGRA JUTOTT TOLE, GEHAZI, ELIZEUSNAK AZ ISTEN EMBERÉNEK LEGENYE IGY KEZDETT GONDOLKOZNI: LAM CSAK AZ EN URAM MEGKIMÉLTE EZT A SZIRT, NAMÁNT ATTOL, HOGY ELFOGADJON A KEZEBŐL VALAMIT ABBOL, AMIT IDE HOZOTT! AMILY BIZTOS, HOGY JAHVE EL, OLY BIZONIOS, HOGY HA UTANA FUTOK, VALAMIT CSAK KAPNEK TOLE! UTANA SZAGULDOTT HAT GEHAZI NAMÁNNAK. MIKOR NAMÁN MEGLÁTTA AZ UTANA FUTÓT LEUGROTT A SZEKERRŐL, ELEBE MENT ES MEGKERDEZTE: NINCS VALAMI BAJ? -
- 21 NINCS BAJ- FELELTE. URAM A KÖVETKEZŐ ÜZENETTEL KÜLDÖTT: SPEN MOST JÖTT HOZZAM KÉT IFJÚ AZ EFRÁIM HEGYSÉGBŐL A PROFETÁK FIAI KÖZÜL;
- 22 ADJ KERLEK NEKIK EGY TALANTUM EZUSTOT ES KÉT ÖLTÖZETXX VALTO RUHAT: NAMÁN IGY SZOLT: LEGY SZIVES, FOGADJ EL KÉT TALEMTUMOT! ES KENYSZERITETTE ÖT. AZTAN ÖSSZECSOMAGOLT KÉT ZACSKOBA KÉT TALENTUM EZUSTOT ES KÉT VALTO RUHAT, ODAADTA KÉT LEGENTÉNEK, HOGY AZOK GEHAZI ELŐTT
- 23 VIGYÉK. MIKOR A DOMBRA ÉRT? ELVETTE KEZÜKBŐL ES ELHELYEZTE EGY HAZBAN; AZTAN ELKÜLDÖTTE AZ EMBEREKET, S AZOK ELMENTEK. MIKOR PEDIG BEMENT ES ÚRA ELÉ ALLOTT, IGY SZOLT HOZZA ELIZEUS: HONNAN GEHAZI? - NEM MENT A T E SZOLGAD SEHOVA! - FELELTE, MIRE ELIZEUS IGY VALASZOLT: NEM JART VELED SZIVEM, MIKOR VALAMI EMBER MEGFORDULT, LESZALLT A SZEKERRŐL, HOGY ELŐDÖBE MÉRNE? AZT AZ IDOT ELJUK, MIKOR EZUSTOT KELL SZEREZ-

HI S RUHAKAT, OLAJFASOKAT, SZOLÓSKERTEKET, NYAJAT, CSORDAT, RABSZOLGÁKAT
ES RABSZOLGÁLOKAT KELL SZERETNI? NÁMÁN POKLOSSÁGA HOZZAD ES MAGODHO.
27 FOG RAGADNI ÖRÖKRE! S MIKOR KIMENT ELOLE, POKLOS LETT, MINT A HO.

A történetíró közli Géházi valószínű gondolatait, melyek aztán tetté
váltak. Először is megállapította, hogy ura Elizeus, tulkiméletes volt
az idegen hadvezérhez. A maga önző, s agyafurt észjárásával nem tudta
felérni, hogy Elizeust nem kimélet vezette, hanem a tisztaság után való
vágy. Nem tudta volna elviselni, hogy Istennek ingyen ajándékáért ő, aki
annak csak közvetítője vpet, valami fizetséget elfogadjon evilág elve-
sző, s megbüvölő vagyonából, mely a szívet behálózta, fogollyá **teszté**.
Szegény akart lanni, Isten kegyelméből napról-napra megkapni a szüksé-
geset; nem akart a földi vagyon örököjévé válni! Géházi évek óta élt a
próféta mellett, s világhoz tapadó szíve nem tudta megösmerni és követ-
ni annak gondolkodását. A szolga második megállapítása ez volt: ha uté-
na futnék a szirnek, az adna nekem valamit. Ebben nem tévedett a szolg-
de azzal nem számolt, hogy Istennek tetszenék-e ez a tette, s hogy neki
a proféta kiszemelt utódjának, szolgájának és tanítványának szabad-e
elfogadni, sőt épen kérnie olyasmit, amit a proféta visszautasított.
Volt valami, amit Géházi nem fontolgatott, hanem azonnal megtett: hazu-
dott. Azt állította, hogy Elizeus küldte vissza, s egy mesét talált ki,
hogy valószínűvé t egye a proféta nézetváltoztatását. Nem először hazu-
dott Géházi s lassanként annyira megszokta ahazugságot, hogy most min-
den megfontolás és lelkiismereti harc nélkül könnyen ment neki ahazug-
ság. Ezen nem kellett gondolkoznia, oly természetesnek tűnt fel előt-
te, mivel másként célhoz nem érhetett volna, s a cél lelkiismeretlen
emberek előtt mindig igazolja az eszközt. Felvetődik bennünk a kérdés,
hogyan nem látta Elizeus, hogy Géházi nem méltó arra, hogy proféta-szol-
ga és proféta-utód legyen? Mielőtt a feleletet megadnók, felvetjük azt
a kérdést: vajon Jézus nem látta Judás jellemét? A feleletet ismerjük:
kezdettől fogva tudta, kicsoda Judás és szándékosan választotta ki ta-
nitványának az akkor még jót akaró követőjét, ki elámult volna, ha va-
laki megjósolja neki azt, amit Jézus már akkor előre tudott róla. Nos,
láttuk, hogy Elizeus pályafutása sokban hasonlít Jézusehoz. Miért nem
kaphatott ő is olyan isteni vezetést, hogy egy méltatlan ember legyen
a kísérelője? Egyébként Géházi sem volt ilyen megbizhatatlan, mikor E-
lizeus magához szólította; a kísérelés tette azzá, mikor annak ellent
nem állott. Mint Judás, ő is beért egyszer, s az most fejeződött be.
Mint Judást, őt is a földi nyereség vagy csábította, s rontotta meg:
a pénz, a gazdagság, a földi kincsek szerelme. A szegény Géházival
szemben milyen más jellemnek bizonyul Námán, ki gazdag volt! Hogy
hozta a nagy **vagyon** Elizeusnak, kit arra méltónak tartott! Mikor meg-
látta, hogy Géházi, kiből Elizeus szolgáját ismerte fel, utána fut, a-
zonnal megállítja szekerét, leugrik róla. s úgy megy a szolga alá.

elé, hogy a kivánságát hallja. Mikor megérti, s jóhiszeműségénél fogva el is hiszi a hazugságot, nem elégszik meg Géházi kivánságával, hanem többet tukmál rá, mit azzserényen el is fogad. Ugy látja, mintha Isten is segítségére volna, hogy a gazdag idegent kissé megcsapolja. Számító, kettős szívű emberek gyakran látnak isteni vezetést ott, ahol bűnös kivánságaik kielégülést nyernek. Vallásosságuk önámításukat szolgálja. De vajon Elizeus életében miért volt szükséges ilyen tisztátalan, hamis ember jelenléte? Jézus életében Judás volt a szeretet próbaköve: az Úr meg Judást is úgy szerette, hogy tanítványtársai közül senki nem vette észre, hogy Judás az áruló. Elizeus életében Géházi volt a tisztaság próbaköve; Géházi állandó kísértés volt Elizeusra; de Elizeus végig visszautasította, visszaverte ezt a kísértést. Mikor a két ember különbsége a legriasztóbban kitűnt, a Námán esetében, érkezett el az a pillanat, hogy Elizeus a kísértőtől megszabadult. Most Isten mindent megmutatott szolgáljának, amit Géházi cselekszik: Elizeus előtt képek jelennek meg. Látja a lassan űgető Námánt kocsiján. Egyszer csak látja, hogy Géházi utána fut. Látja, amint fordul hátra Námán, mint állítja meg a szekeret; mily gyorsan s készségesen száll le és megy Géházi elé; látja a kincs merését, a meghelt szolgálkat, a kincsek átvételét és elrejtését. Lelke keserűséggel telt meg. Tudja, hogy Isten most levette róla ezt a kísértést és szeliden beszél Géházival, de szent könyörtelenséggel hirdeti ki Isten ítéletét: a szives, adakozó Námánról, a pénzsovár, kapzsi Géházira ragad a poklosság. Géházi nem tiltakozik, nem könyörög, bűnének tudatában, s az ítélet igazságos voltának tudatában kimegy, hogy vissza se térjen. Héber földön a poklosok nem maradhattak palotájukban, s házukban, ki kellett menniök a poklos tanyákra. Mit használt most már Géházinak a két talentum ezüst és a szép váltóruha. Talán eladta, élt belőle: senki azt vissza nem kérte tőle; de örömet többé nem okozott s kapott kincs. Amit Elizeus elsorol Géházi előtt: az ezüst, az olajfák, a kertek, a nyájak, a csorák, a rabszolgák mind ott szerepeltek Géházi képzeletében; kiszínezte magának a szép jövőt. De mi valósult meg ebből az álomból? A poklosság, amelyről Géházi nem álmodott. Ime így csalja meg szolgálit a Sétán. Bűvös lámpájával kívánatos jövőt varázsol eléjük; aztán rutul cserben hagyja őket, mikor az álmok mind füstbe mennek. A pokloskiütés fehéres színű. Egy kis folttal kezdődik a baj, mely terjed. Géházin egyszerre tört ki a borzasztó betegség s a fülében ott csenge a próféta szava: örökre! Nemcsak ő, gyermekei is!

- VI. 1. A PROFETAI FIAI MEGSZOLÍTOTTAK ELIZEUST: AMINT LAPOD AZ A HELY
SÉG, AMELYBEN MI ELOPTED ULUNK, SZOROSABB, MINT HOGY ELFERNENK.
2 HADD MENJUNK EL A JORDANHOZ, S HOZZON ONNAN MINDENKUNK EGY-EGY
GERENDAT MAGAVAL, CSONALJUNK AZOKKAL EGY HELYISEGET MAGUNKNAK,
HOGY ABBAN ULHESSUNK! AZT FELETE RA: MENJETEKI!
3 SZOLT AZ EGIKI: LECY SZIVES, TE IS JOJ EL SZOLGAIDDALI! - ELMEGYE

4 FELELTE. ELMENT HAT VELÜK, S AMIKOR A JORDANHOZ ÉRTEK, DÖNTENI KEZD-
5 TELK A FAKAT. S TORTENT, HOGY MIKOR AZ EGYIK DÖNTÖTTE A GERENDÁT, A
VIZBE ESETT A FEJSZE; AZ MEG FELKIALTOTT: JAJ URAM, UGY KERTEM MAS-
TOLI! -HOVA ESETT? -KERDEZTE ISTENNEK EMBERE, S AZ MEGMUTATTA A HE-
LYET. ERRE ELIZEUS VAGOTT EGY BOTOT, S ODA DOBTA A VIZBE, MIVEL A
FEJSZÉT USZASRA BIRTA. - EMELD KI - SZOLT ODA HOZZA. AZ KINYÚJTOTTA
AAKEZET ÉS KIFOGTA.

Ez az érdekes közlemény leírja, hogy a próféták valóságos iskolai tanításban részesültek, miközben együtt ültek egy fedett helyiségben, mely ugyan csak fából, tehát könnyedén volt elkészítve s előttük volt Elizeus, ki tanította őket. Az iskola virágzott, mert a helyiség kicsi lett. Ismét nem Elizeustól indult ki egy gyakorlati megoldás, hanem a tanítványoktól; engedelmet kértek, hogy egy nagyobb helyiséget építhessenek, s ahhoz a fák a Jordán mellett elterülő sűrűségből vágják ki. Ugy látszik, ezzel az iskola helyét is a Jordánhoz közel állapították meg, hol félrevonultabb, csendesebb életet élhettek. Az iskola külső keretének építésében nem Elizeus volt az irányadó, arról a próféta-növendékek gondoskodtak; de micsoda áldád lehetett Elizeus szavain, melyek az iskolában elhangzottak! Ma a legképzettebb tanárookra bizzák az iskolák külső rendjének vezetését s ezzel elvonják azokat attól, amihez jobban értenek. Elizeus elgondolkozva járt, miközben tanítványai építhették az új iskolát. De a tanítványok hívták a mestert, hogy menjen velük az építkezés színhelyére; hátha ad valami okos tanácsot. Ki is ment s az okos tanácsra csakugyan szükség lett, mert az egyik fejsze munka közben lerepült a nyeléről s beleivelt a folyóba. A szegény próféta, kit így elhagyott a fejszéje, nagyon elzomorodott, mert a fejszét kölcsön kapta s míg más nem sokat rődik társa kárával, őt annál jobban emésztette, hogy nem tud elszámolni a kölcsönvett jószággal. Most mozdul meg Elizeus szíve, mikor a bánaton, a szomoruságon kell segíteni, s csodát tesz. A vas nem szokott a vizen uszni, mert fajsúlyax sokkal nagyobb; de Isten szeretete a vasat is megtanítja uszni. Felvetődik azonban a kérdés: szabad-e ilyen kis dolog miatt a természeti törvényeket ennyire felfordítani, s a kicsiny emberi szükség miatt a természetes renden ekkora részt ütni? Nem volt-e túlzás a prófétától, s hogy járulhatott ilyen túlkapáshoz hozzá maga Isten? A felelet igen egyszerű erre a kérdésre. Isten világában igen kicsiny dolog a természet törvényeit felfüggeszteni és szellemi törvényeknek vetni alá az anyagi törvényeket; ellenben Istennél nagy dolog egy együgyű lélek szomorusága és gondja. Egy elzomorodott emberi lélek megvigasztalására Isten kész hegyeket mozgatni meg, mint ezt Jézus a hívőnek megígérte. A Biblia világában oly kicsiny a testi és oly nagy a lelki, a szellemi, hogy előbbi Isten mindenkor kész az utóbbinak rabszolgájává tenni. Másként van ez az emberek vilá-

gában,hol az anyag törvénye oly hatalmas,oly feltétlen,hogy az ember azon semmi rést ütni nem enged.Isten Szellem,mi pedig testiek vagyunk! Elizeus Isten világában élt benne s mikor a kétségbeesett próféta sirámát hallotta, azonnal imádkozott isteni segítségért s ennek következtében uszni kezdett a vas.Ott, ahol az isteni szeretet ömlik, nem takarékoskodnak a természeti erők hatalmával; a hit előtt meghajolnak a vastörvények!

- VI.8 MIALATT SZIRIA KIRALY HABORUT VISELT IZRAEL ELLEN,TANACSOT TARTOTT SZOLGAJAVALL S EZT MONDTA: EZEN ES EZEN A HELYEN HELYEZZETEK EL TABOROMAT! ERRE ISTEN EMBERE EZT AZ ÜZENETET KÜLDTE IZRAEL KIRALYANAK: OVAKODJAL ATTOL?HOGY EZEN A HELYEN ALTALVONULJ,MERT ODA MENNEK ALA A SZIREK! ERRE IZRAEL KIRALYA ODAKÜLDÖTT ARRA A HELYRE,AMELYRŐL ISTEN EMBERE BESZELT.IGY VILAGOSITOTTA FEL ŐT,S Ő VIGYAZOTT MAGARA NEM EGYSZER,NEM KETSZER.SZIRIA KIRALYA NAGYON FELINDULT EZEN A DOLGON,UGYHOGY HIVATTA SZOLGAIT, S IGY SZOLOTT HOZZAJUK: NEM TUDJATOK-E MEGMONDANI,HOGY KI AZ,AKI KIPELDALOZ MINKET IZRAEL KIRALYANAK?- NEM IGY VAN,URAM KIRALY,EZ AZ IGAZ - SZÓLALT MEG SZOLGAI KÖZÜL EGY. ELIZEUS PRÓFETA,KI IZRAELBEN VAN JELENTI MEG IZRAEL KIRALYANAK AZOKAT A BESZÉDEKEN,AMELYEKET HÁLOSZOBADBAN SZOLASZI EREDJETEK - MONDOTTA A KIRALY - NEZZETEK MEG HOL VAN Ő,HOGY ELKÜLDHESSEK ES ELFOGASSAM! AZT JELENTETEK NEKI: DOTANBAN!

A telepátikus távollátás olyan jelenség,amely sok izben megfigyelhető volt már; különös csoda hát nincs abban,hogy Elizeus próféta hallotta mindazokat a szavakat,amelyeket Sziriai királya Izráel ellen szolgálival megbeszélte. Jellemzi azonban az isteni gondviselést, mely ez időben nyilván védte Izráelt, s távol tartotta tőle a veszedelmet. A távolba érzés képessége olyan lappangó tehetség bennünk, mely cisrájában mindenkiben ott időzik, s a test és lélek egymástól való elválásakor működésbe jön. A szellemvilág nem olyan érzékszervekkel közlekedik,mint mi,testben lakó emberek,hanem látja a másikonban a gondolatot,vagy látja,amit cselekszik,vagy él át a másik.Ha mostani testünkben valami módon felkötődik bennünk ez a tehetség,a távolba látás,vagy hallás, esetleg izlés, szaglás,vagy tapotás,ugy jelenik meg lelkünk előtt,mintha földi érzékszerveinkkel érzékelnénk. Ilyen távolba érzés mindig olyankor jelenik meg,mikor valami fontos ok a lelket erre kényszeríteni látszik s ez a fontos ok sokszor a rajtunk kívül eső szellemvilágban található, esetleg Istenben,vagy Isten angyalaiban. A csoda ez esetben nem az tehát,hogy Elizeus meghallotta a szir király szavait,ilyesmi mással is történik, hanem az, hogy akkor hallotta meg,mikor Izráelt baj fenyegette, s mikor erre szükség volt. A távolbaérzés tehát imádkozás közben jelentkezett ná-

1a. Izráéleért aggódó lelke Istent kereste, s Isten elvonta előle a távol levő lelkekre ráboruló függőnyt, s azok közel jöttek hozzá. A szir király lesbe állította egyik seregét, hogy az a mit sem sejtő izráéli sereget, ha arra találna menni, megtámadja; Elizeus figyelmeztetésére azonban Izráel királya nem sereget, csak kémeket küldött arra a helyre, kik jelentették, hogy a szir király serege csakugyan ott vár. Persze igen bosszus volt a szir uralkodó, mikor a csel nem sikerült, s a seregek dolga végezetlen kellett térnie. Hasonló cselvétel és megőrzés többször is történt, úgyhogy a szir király észrevette, hogy valaki rendszeresen elárulja. Arra gyanakodott, hogy szolgálói között van egy kém, ki terveit elárulja. De egy Izráellel ismerősebb szolgálója, azaz hivatalnok jelentette, hogy a király titkait Elizeus próféta árulja el. Erre a király kémeket küldött annak megtudására, hogy hol tartózkodik a próféta, hogy egy rajtaütő sereg elfogja s értelmetlenné tegye azzal, hogy Sziriába hozza. Mikor Izráelben olyan próféta él, mint Elizeus, akkor ezen a prófétán keresztül Isten is ott lakik a nép között és segíti népét. Ezt jelenti egy hűséges és komoly imádkozó egy népben, családban, vagy közösségben. Ez az isteni jelenlét lett annak a győzelemnek a következménye, amelyet Illés imádságai és hűsége vívtak ki. Illés vetett, Elizeus aratott; ezért Illés életében több volt a ború és a várakozó türes. Elizeusban több a derű és a siker. A szirek királya botor volt, mert azt hitte, hogy Isten embere ellen emberi ésszel, erőfeszítéssel és cselekvéssel lehet valamit elérni. Elizeust Isten óvó szeretete vette körül.

- VI. 14. EKKOR LOVAKAT, SZEKEREKET ES NAGY HADERŐT KÜLDÖTT, AHOGY EZEK ELJEL ODAERKEZTEK, KÖRÜLFOGTAK A VÁROST. MIKOR ISTEN EMBEREINEK SZOLGÁJA KORAN FÖLKELT ES KIMENT, LÁTTA, HOGY HADSEREG VESZI KÖRÜL A VÁROST, LOVAK ES SZEKEREK. - JAJ URAM! - KÉRDEZTE TOLE LEGENYE 15 MIHEZ FOGJUNK? - NE ELJ! - FELELTE AZ NEKI - HISZEN TÖBBEN VANNAK VELÜNK, MINT ÖVELEK! EKKOR ELIZEUS IMADKOZVA IGY SZOLT: JAHVE 17 NYISD MEG A SZEMET, HADD LASSON! ERRE JAHVE MEGNYITOTTA A LEGENY SZEMET, S AZ LÁTTA, HOGY A HEGY ELIZRUES KÖRÜL TELE VAN TÚZES LO- 18 VAKKAL ES SZEKEREKKEL. MIKOR AZTANA SZIREK LEMENTEK HOZZA, ELIZEUS KÖNYÖRÖGVE SZOLOTT JAHVEHOZ: VERD MEG EZT A NEMZETET VAKSÁGGAL! S ELIZEUS SZAVA SZERINT VAKSÁGGAL VERTE MEG ÖKET: NEM EZ AZ UT 19 ES NEM EZ AZ A VÁROS! JERTEK CSAK UTANAM! MAJD EN ELVEZETLEK TI- TERET ABBA A VÁROSBA, AMELYET KERESTEK! S ELVITTE ÖKET SOMÓRÓNBA. 20 MIKOR AZTÁN ELERKEZTEK SOMÓRÓNBA, ELIZEUS IGY SZOLT: JAHVE NYISD MEG EZEK SZEMET, HADD LASSANAK! JAHVE MEGNYITOTTA A SZEMUKET, UGY- HOGY LÁTTAK, S IME SOMÓRÓN KÖZEPBEN VOLTAK. MIKOR IZRAEL KIRÁLYA 21 MEGLÁTTA ÖKET, MEGKERDEZTE ELIZEUST; MOST MÁR AZTÁN VAGHATOM - E 22 ÖKET, APYAM? - NE VAGD! - FELELTE AZ. LE SZOKTAD VAGNI AZOKAT, AKI-

KEF KARBOD ES IJJAD FOGLEKKA TETT? TEGY ELLEJOK KENYERET ES VIZET,
28 HADD EGYENEK ES IGYANAK; AZIAN MENEJENEK EL URUKHOZI EZZEL NAGY
LAKOMAT RENDEZETT NERIK, S MIUTAN ETTEK, ITAK ELBOCSATOTTA OKET,
HOGY MENJENEK EL URUKHOZ. ETTOL FOGVA SZIR PORTYAZO CSAPATOK NEM
TORTEK BE IZRABEL ORSZAGABA.

Az itt elbeszelt történet szereplői egyik ámulatból a másikba esnek. A próféta szolgálja megretten reggel az ellenséges seregtől; aztán ámulva látja a nálok hatalmasabb tüzes szekereket és lovakat; amilyenek illésért jöttek volt, hogy őt égbe ragadják. A szir csapat ámulva veszi észre, hogy az ellenség fővárosának közepében vannak. Izráel királya ámulva kérdezi: Most már vághatom-e őket; Csak egy ember nyugodt és talá mindent természetesnek és magától értetődőnek! Isten embere, a próféta. Neki egészen természetes, hogy az ellenséges sereg közt és ő között angyalsereg tűnik fel tüzes lovak és szekerek, alakját öltve; neki természetes, hogy egy egész hadsereget vezet el az ostrom alá fogott város helyett Sómórónba, annak falai közé, honnan egy sem menekülhet; neki igen természetes, hogy lemészárlás helyett lakomával lássa el a fogoly ellenséges, s hazájukba visszaküldje őket. Csupa olyan dolgok, amelyek sehogysem illenek ebbe a világba, sem a dolgok anyagi rendjébe; sem az erkölcsi rendbe, melyet itt természetesnek tartanak. És mégis a történetíró minden nagyképűség nélkül és lelkendezés nélkül úgy beszéli el ezeket az eseményeket, mint a világ legtermészetesebb dolgait. Ahogy Elizeusnak természetes volt, hogy a folyóba esett fejsze beleusszék a nyelvbe, amelyet utána vetett, épen olyan természetes volt, hogy az ellenség áriásai hatalmatól Isten őt megvédi; hogy az ellenség mindent úgy lát, ahogy Elizeus nekik előírja; hogy a bosszu és megtorlás helyét a szeretet és megbocsátás foglalja el. Mintha pár évtizedve kicserélték volna Izráel történetét! Mintha Isten csakugyan a nép között lakott volna s Elizeus Vele bizalma és állandó érintkezésben lett volna! És csakugyan így is volt! Dávid és Salamon dicső korszakaiban nem volt az isteni kegyelem és szeretet oly hatalmas a nép életében, mint ennek a szerény, hallgatag, befelé élő prófétának az imádkozás idején. Mily hatással volt a népre egy szerető férfi könyörgése, mint a vitéz király harci tettei, s a bölcs király nagy tudása. Ennyivel több ma is az imádkozó szeretet, mint a nagy tettek s a ragyogó ismeret. - A szir királynak annyira fontos volt, hogy Elizeust eltegye láb alól, hogy ezért az egy emberért egész hadsereget küldött el a Sziriához közelebb fekvő Dótánba. A sereg éjjel érkezett meg és azonnal körülvettek a város, hogy a próféta abból meg ne szökhessék. Természetes, hogy a szolga korábban kél föl reggel, mint a gazdája, s ha a gazda oly iganytelen, mint Elizeus, akkor a szolganak ideje van egy kis kíváncsiságát kielégítő körútra. Amint

a város falához érkezett a próféta szolgája /lehet, hogy a városfal mellett laktak/, azonnal észrevette, hogy künn a homályos mezőn fegyveres nép várakozik s minden jel szerint ostromra készül. A szolga megrémült, s futva tért vissza urház, hogy majd azzal együtt újra a falon legyen. Elizeus mikor az ellenséges tábornok megpillantotta, nem látszott megijedtnék, mint az az ember, aki többet is lát a szolgánál. Többet látott csakugyan. Jahve, jóságos égi Ura egy másik sereget mutatott neki, angyalok seregét, kik a prófétát körülvevtek. Az egész hegy tele volt velük; de az ellenség semmit sem látott belőlük, mint a város lakosai sem. Csak Elizeus látta őket. Az angyalok serege szellem sereg volt, tehát testi szemekkel nem volt látható. A szellemek azonban láthatókká tudják magukat tenni az ember szellemén keresztül. Az emberi szellem ugyanazokat az ideghatásokat tudja tenni, amelyeket az érzékelési tárgyak keltenek s így láthatókká látszanak, noha a testi szem és fül nem érzékelheti őket. A szellemek megjelenési alakja jelképes, azaz szellemi lényüket földi képekkel kifejező. Ezért a képek változhatnak, noha az észlelt tárgy ugyanaz marad. Most a földi katonák képéhez igazodva tüzes lovakat és szekereket mutatott a szellemeknek Elizeusra gyakorolt hatása. Az angyalok természetesen nem a földi katonák fegyvereivel harcolnak, hanem a szellemükre gyakorolt közvetlen szellemi hatással ölnek, vagy elevenítenek. A próféta látta a szolga kínzó aggodalmát; imádkozott, s Isten a szolgának is megnyitotta szemét, azaz szellemi látása elé állította azt, amit Elizeus is látott, az angyalsereg jelképes alakját. Sem Elizeus, sem szolgája nem a szellemi valóságot, hanem annak földi jelképekbe átvitt mását látták. "Ne félj, hiszen többen vannak azok, akik velünk vannak, mint akik ellenünk!" Elizeus tehát nem a szir sereget méri össze az angyalok sereggel, hanem azokat, akik a szírekkel vannak, tehát a tiszta angyalokkal ellenséges tisztátalan angyalsereget. Elizeus úgy látszik ezeket is látta, mint később Dániel, vagy Zakariás, azután János. Ez a szó azt mutatja, hogy Elizeus már tudta, hogy a földiekért láthatatlan angyalseregek vívnak tusát egymással. Elizeus körül tüzes szekerek és lovak azaz, harcolni kész angyalseregek állnak; egy emberért egy sereg áll ki. Helyesebben azonban ez a sereg Elizeus köré csoportosulva, Elizeus népéért állt helyt. Egy ember imádsága égi seregeket mozgat meg. Egy imádkozó ember védi a népet. Így értjük meg az imádságnak hegyeket megmozgató hatalmát: az eltávolítandó hegy az Isten népe ellen harcoló szellem-tábor, mely a pogányok bálványimádó istentisztelete köré csoportosul, s így a pogányokkal együtt tartani látszik. De csak látszik, mert olykor a pogány nemzetekben is feltűnik egy-egy Námán, ki Izráelből visszaföldet imádkozó terde alá, hogy ezzel kifejezze, hogy Jahve szellemi népe közé tartozik. Angyalseregek vívnak értünk

harcot, s mi pártállásunkkal hol ezt, hogy azt az angyalsereget erősítjük meg a bizonyágtétellel, amelyet a hit, vagy a hitetlenség sugall. /Jel. 12:11/ Amennyi hívő imádság száll föl Jahvéhoz, annyi tiszta angyal száll alá, hogy mellettünk álljon és kiszorítsa a tisztátalan szellemvilágot. /V.ö. Dán. 9,27: 10: 12, 11:1./ Nagyon érdekes megvizsgálni azt a harcmódot, amellyel az Elizeust védő angyalsereg ártalmatlanná teszi az ellenséget. Az ellenség kettős volt: a láthatatlan szellemek tisztátalan hada és a szir sereg, mely annak érdekeit szolgálta. A tiszta angyalok a tisztátalan angyokat félreszorították, azaz hatásukat semmivé tették. A szir seregnek pedig csalárd látást adtak, mert ezt fejezi ki a "vaksággal való megverés." Lehetetlen lett volna, hogy Elizeus egy testileg vak sereget Sómörönbe vezessen; hisz azok minden tagja mellé egy vakvezetőt kellett volna állítani, s kérdés, hogy testi vakságtól megverten mentek volna-e, amerre Elizeus akarta. A szir katonák továbbra is láttak szemükkel, vagy azt képzelték, hogy látnak; azonban szellemi vakság szállt rájuk, amennyiben elhitték, hogy nem Dótán előtt vannak, s hogy Sómörön Dótánnal azonos. A vakság érzéki csalódás volt. Valami szellemi köd borult rájuk, s nem a való tájékat látták, hanem valamit, amit szellemi hatalmak eléjük varázsoltak, s a testi valóság látására akkor nyílt meg újra a szemük, amikor már bent voltak Sómörön falai között. Ez épen olyan szellemi munka volt, mint a tiszta angyalok jelképes alakjának Elizeus és a szolga elé való vetítése: a szir katonák szeme előtt egy vetített világ képe vonult el, alvajárók voltak. Elizeus ismerte a szellemvilágnak ezt a hatalmát és segítségül hívta azt. Az Elizeust védő tiszta angyalsereg tehát nem karddal és dárdával, hanem az ellenség szellemi megvakításával harcolt, s védte Elizeust. Éppen a harcban egyik szir katonának sem történt semmi testi baja; ellenben az őket indító tisztátalan szellemsereg kénytelen volt félreállni és tétlenségben nézni, mi történik azokkal, kiket Isten prófétájának elvesztésére ők hoztak ide. A sómöróniak látták az alvajáró hadsereget, s meglepetve figyelték azok felvonulását a városba. Elöl ment szeretett és jól ismert atyjok, Elizeus, kinek népszerűsége és tekintélye ekkor már akkora, hogy maga a király is atyjának szólítja; ennél fogva szellemi fensébségét és vezetését elismeri, elfogadja. A természeti azaz huseMBER is megtér néha, vagyis engedelmeskedik Istennek; de mivel ez nem szívből jó, viszszater az első kelepccénél régi istentelenségébe. Ezért mondja Jézus: "Szükség, hogy kelepccék legyenek!", azaz szükség van arra, hogy akik nem szívből, csak szonból követik az Urat, lelepleződjenek. Mutatja a király hus-természetét, hogy azonnal vágni, lemészároltatni akarja a szireket; de Elizeus megakadályozza, s utal arra, hogy a rendes háboruban is az a szokás, hogy a foglyul ejtett katonákat élve hagyják. Sőt Eli-

többet akart visszabocsátani a foglyokat hazájukba, hogy otthon elbeszéljék Izráel Istenének hatalmát, a próféta jósgát. Ennek az elhatározásnak csodálatos gyümölcse lett; a szírek - legalább ez alatt az uralkodó alatt - többé nem törtek be Izráelbe portyázó seregeikkel, hogy raboljanak. Mozdította a királyt és seregét a hála is a próféta jósgáért; de az a józan meggondolás is, hogy Jahvének ilyen hatalma ellen minden emberi erőlködés hiábavaló. A tiszta angyalsereg így győzött a tisztátalanon: egy hívő férfi imádsága által hatalomra jutván. kiszorították a tisztátalan és gonoszt sugalló szellemeket, s még a pogány szír nemzetet is arra birták, hogy Jahvét tiszteletben tartsák, s Jahve népét meg ne bántsák. Ez a történet arra tanít, hogy az imádság hatalmát megbecsüljük, s használjuk.

VI.-24. Ezek után az történt, hogy Szíria király, Ban-Hadad összegyűjtötte seregét, fölvonult és Somörönt ostrom alá vette. Nagy ehseg 25 támadt Somörönban és akkora lett a nyomoruság, hogy egy Szamarfejet nyolcvan ezüstért adtak s egy negyed galampiszok öt ezüstbe 26 került; mikor egyszer Izráel királya a fal menten ment el, egy 27 asszony hozza kialtott: Szabaditst meg Uram királyi! - Ha Jahve nem ment meg én honnan hozzak neked Szabaditast- felelte neki. 28 A szeres kertrol, vagy a sajtotol? Majd újra szolt hozza a királyi: MIA BAJOD? az így felelt; ez az asszony itt azt mondta nekem: add 29 ide a fiadat, hadd egyik meg ma; az enyemet majd megeesszük holnap! megfoztuk a fiamat s megettük. Masnap aztan megszolitottam: 30 add ide a fiadat, hadd egyuk meg! de ő elrejtette a fiat. Amikor a király meghallotta az asszony szavait, megszagatta ruhait és tovább ment a fal menten. A nép pedig látta, hogy belul a testen 31 zsakruha van. Kesobb így szolt a király: így meg úgy tegyen ve-

lem Isten, ha sapat fiamnak, Elizeusnak feje ma meg rajta marad! Ez a szír király nyilván más uralkodó volt, mint aki az előző történet végén szerepelt, s aki Elizeus jósga miatt lemondott a további háborúról; vagy pedig nagyobb időköznek kellett eltelnie, s annak elmúltával a király újra kísértésbe jött, hogy Izráelt megtörje, s rabságra kényszerítse. Isten azonban tovább örködött, s megszabadította népét, melynek prófétája tovább örködött, nem szűnt meg Istenhez imádkozni. Isten olykor igen magas fokra engedi szállani a nyomort, hogy hitünket, hűségünket és kitartásunkat próbára tegye: így volt most is. A szír király meglepő támadása előkészületlenül találta az izráeli fővárost, s a körülzárt város nem tudott megfelelő mennyiségű élelmiszert tartalékolni, úgyhogy a városban rettentő éhség tört ki. Még a tisztátalan s a közfogyasztásból kizárt szamarhus is kívánatos eledel volt most, s annak is a legrosszabb része, a fej, igen magas árat ért el. A 80 ezüst igazi ezüst értéknek tekintendő, a 80 sékelt azaz kb. 51 dollárt jelentett. A galampiszok alatt aligha azt kell

értenünk, amit a szó jelent; valószínűleg valami egyszerű, igen szegényes ételt gunyoltak ezzel a névvel. A két "élelmiszer" mutatja, hogy miből élt ekkor a város nagyobbik része. Valószínű, hogy a királynak volt még más ennivalója; de a király nem zárkozhatott el a nép szükséges elől. Mikor egyszer szemle-utját végezte, s a város védőfala mellett haladt el, egy asszony hozzá lépett s oly panaszt tett, amely a király egész bensejét megrendítette. Az éhség a fenevadaknál is rosszabbá tette az embereket, mert saját kölykeiket azok is megkimélik. Micsoda ördögi élélek kellett ahhoz, hogy valaki gyermekének husát főzni tudja s aztán egyék belőle! A bevádolt asszony nem volt annyira romlott: ez csak az idegen gyermekből evett, saját gyermekét elrejtette, mikor rákerült volna a sor, hogy azt feláldozza. A panasznak a jog betűszerinti értelmében jogossága volt; de micsoda király legyen az, aki ilyen követelést megítél?! A király maga hitetlen volt, mert mikor az asszony még csak általánosságban szól és segítséget kér, azzal akarja elhallgattatni, hogy honnan hozzon neki segítséget, a szérüskertről-e, vagy a sajtótól; tudvalevőleg az élelmiszer mindkét forrásától, a szérüs kertektől és a sajtóval ellátott szöllőkből egyaránt elzárta a várost az ellenség ostromgyűrűje. A király tehát keserűn utal arra, hogy a segítség minden forrásától elvannak zárva. De a közös keserűségnek ez után az önkéntelen megnyilatkozása után megáll és megkérdi az asszonyt: "Mi a bajod?" Hátha mégis tud valamiben segíteni. Akkor hallja az elzüllesnek és a képtelen nyomoruságnak ezt a minden képzeletet felülmuló rajzát. Ugy megundorodott, valóssággal megrémült a tényről, hogy szótlanul tovább ment. Ott, ahol a kis védtelen gyermek ügyét saját anyja nem védi már, ugyan mi védeni valója lehet a királynak? De a király szive sem Istent keresi ebben a sötét órában: sötét hitetlenséggel fordul Isten ellen, s mivel Istent nem érheti el, annak prófétája ellen fordul vak dühe. Valakivel éreztetni akarja, hogy lelke kimondhatatlanul szenved; de oly szenvedéssel, mely saját szivét nem törli össze, s nem és megpihenni nem tudó gyötrődésében azt akarja összetörni, akitől a segítséget kapták eddig, s aki most a segítséget vagy nem akarja, vagy nem tudja adni, Isten prófétáját. Ha nem akarja adni, gonosztevő, tehát megérdemli a halált; ha nem tudja adni, akkor csaló, nem Isten prófétája, akkor is halálra méltó. Csak egyre nem gondol a király: hogy az isteni segítség késésének oka nemcsak a próféta nem akarása, vagy nem tudása lehet, hanem a népnek és a királynak gonoszsága is, mely miatt Isten a csapást rajta tartja a városon; csak arra bem gondol: hogy Isten előtt a népnek és a királynak meg lehetne alázkodnia és bűnbánó imádsággal könyörögnie! Mikor a király a rettentő anyától elfordult,

belső indulatának akkori szokás szerint azzal adott kifejezést, hogy a rajta levő ruhát tépte meg. A szakítással okozott résen át látni lehetett, hogy a királyi ruha alatt az uralkodó testén zsákruha van, a testét annak durvasága dörzsöli. A király tehát nem zárkózott el a köznyomor elől, hanem részt vett abban, s maga is gyötörte magát: ezzel a külsőséggel akarta Istent könyörületre indítani. De mit ér ott a valóságosságnak ily külső megnyilatkozása, ahol a belső, a lélek töretlen, büszke, Istennek ellenálló? A testen rajta a megalázkodás külső jele? de a lélek gögösen, töretlenül vádolva fordul Isten, s annak embere ellen. Van vezeklés, mely a bünbánat jele, amelyet nem kísér belső, s igazi bünbánat. Isten ezt a megtöretlen szívet akarta leleplezni. Elizeus alatt egész országon általment valami ébredés, melytől a király sem maradhatott idegen. A közös bünbánatban résztvesz a király is a vezeklés külső jelével, amelyet nem mutogat; tehát nem volt képmutató. Saját magát is ámitotta, csalta a vezeklés külső eszközével; elrejtette maga elől, hogy megtöretlen, lázadó a benne lévő szív: ezt leplezte le a próféta ellen megfogamzott gyilkos szándék. Nem a zsákruha, hanem ez a szájáról elröppenő gyilkos szó árulta el a király igazi lényét. Isten úgy vezeti a történetet, hogy annak eseményei kihozzák az emberből annak önmaga előtt is elrejtett igazi valóját. A király feltette magában, hogy a nép igazi uralkodójaként s nemes emberként fog viselkedni. De a nép romlottságát leleplezi az ördögi asszony tette, s a király istentelenségét leplezte le az Isten embere ellen kimondott fenyegetés. Isten megmutatja az embernek saját romlottságát, hogy megtérésre nyisson neki utat és alkalmat.

- VI. 32 MIALATT ELIZEUS HAZABAN ULT, S A VENEK VELE EGYÜTTÜLTÉK, A KIRÁLY KÖVETEKET KÜLDÖTT MAGA ELÖTT. DE MEG MIELÖTT A KÖVET HOZZÁ ERKEZETT VOLNA, ELIZEUS IGY SZOLT A VENEKHEZ; LÁTTATOK, HOGY EZ A GYILKOS SARJ HOZZAM KÜLDÖTT, HOGY FEJEMET VEGYE? VIGYAZZATOK, HOGY MIKOR A KÖVET BEJÖN, ZARJATOK BE AZ AJTÓT ES SZORITSATOK MEG AZ AJTÓBAN! NEM HALLJATOK URA LABANAK ZAJAT MÖGÖTTE? MEG BESZELT VELÜK AMIKOR A KÖVET BEJÖTT HOZZA: IME JAHVE EZT A BAJT KÜLDÖTTE! MIERT
- 33
- VII. 1. VARJAK MEG REMEGVE TOVABB JAHVERA? - HALLJATOK MEG JAHVE SZAVATMONDÓTTA ELIZEUS. - IGY SZOL JAHVE: HOLNAP ILLENKOR SOMÓRON KAPUJÁBAN EGY LISZTLAG EGY SEKEL LESZ ES KET SZEÁ ARPA EGY SEKEL. EKKOR A SZARNYSÉGÉTD, KINEK KEZERE A KIRÁLY TAMASZKODOTT, IGY SZOZT AZ ISTEN EMBERÉHEZ: HACSAK ABLAKOT NEM CSINAL JAHVE AZ EGRE, NEM
- 2
- LESS MEG EZ A DOLOG! MIRE AZ IGY FELELT: SAJÁT SZEMEDDEL FOGOD LÁTNI? DE BELOLE NEM ESZEL!
- A király, aki Istennek sok csodája után is szivbben hitetlen maradt, nem sejtette, hogy amit beszél, azt Elizeus hallja; látja s a távolból a követet, kit hozzá küld és hallja a követ nyomán a király lábának dobogását.

dobbanását, mikor az még messze volt a prófétától. Az Istennek való odaadás, az állandó imádkozás és az Istenen csüngő szem a prófétát a láthatatlan szellemi világ felé fordították és szellemi érzékelését megnyitották. Ami másnál egészségtelen lett volna, mert hiszen nem szellemekkel, hanem testi lényekkel való érintkezésre vagyunk itt teremtve, az nála egészséges volt, mert nála nem erőtelen szellemekre alapozódott a szellemi összeköttetés, kik kiszivják az ember életerejét, hanem Magára a Teremtőre, ki nemcsak kijelentést ad prófétáinak, hanem beléjük szellemi erőt, fényt is küld. Elizeus otthon ült; aváros vénei, kiket nagyon nyomott a város szomorú helyzete, s kik a vigasztalanságban nem a királyhoz, hanem a prófétához menekültek vigasztalásért és világosságért, a prófétával együtt ott ültek annak lakásán. Isten, vagyis Isten küldésére egy világos szellem egyszerre csak megnyitja a próféta fülét és az hallja a király szavait: "Elizeusnak, a Sétát fiának feje ma rajta nem marad! Együttal látja, hogy a király követet indít hozzá, nyilván, hogy megtudakoljam, otthon tartózkodik-e s hogy a prófétát otthon tartsa, míg a király az ítéletre megérkezik. A király nem tudja, hogy a próféta nincs egyedül, s hogy a város vénei ülnek nála, kik a segítséget ott keresik és nem ónálja; nem tudja, hogy a nyomoruság ezeket a véneket istenfélelmeire tanította, s hogy ezek inkább fognak a próféta oldalán állni, mint a tehetetlen király oldalán, ha egyszer arra kerülne sor, hogy a prófétát valaki bántalmazza. De erre nem fog sor kerülni! Mert a próféta olyan jóvendülést tesz, amely nemcsak a vének szívét tölti el örömmel, kik - úgy látszik - nem hiába keresték Isten színét a próféta lakásán; hanem a királyt is megállaitja bűnös tervének keresztülvitelében. A próféta váratlanul kijelenti: Holnap Sómörön kapujában, tehát a piacon, egy sékel lesz egy szeá/ azaz 10 liter/ finom leszt és szintén egy sékelért fognak árulni 2 szeá/ azaz 20 liter/ árpát. A képtepenségek képtelensége! Szinte gúnyként hangzik abban a városban, ahol most 80 ezüst sékelt kell fizetni egy hitvány szamarfejért. Csoda-e, ha a király szárnysegédéből kitör a kételkedés hangja és felkiált: "Na ez nem lesz meg!" Az ott ülő véneket azonban édes reménység tölti el. Ők hisznek, s már megszokták. Vajjon, ott nyomban kapta a próféta a kijelentést? Vagy már előbb kapta, s ekkorra halasztotta annak kijelentését? Nem volt szükség arra, hogy a város vénei a királytól megmentsek a prófétát; ez a szó: holnap 1 sékel lesz 10 liter liszt! megállította a királyt, ki már többször állott lehetetlenséggel szemben, s a próféta szava mindig megvalósult. Ha azonban ezt mondjuk: ez a szó mentette meg Elizeus életét! tévedünk, mert a próféta életére Isten vigyázott s Neki ezer módja lett volna még emberének megmentésére. Ez az Elizeus házában lepergő jelenet megérdemli, hogy annak szereplő-

lőit kissé közelebből szemügyre vegyük. A jelenet két főszereplőjét a prófétát és a királyt már ismerjük. Előbbit úgy ismertük meg, mint barátságos, résztvevő, de ettől a világtól elfordult egyéniséget, ki nincs is nagyon itthon ebben a világban, hanem az ugynevezett gyakorlati élet számára jórészt hasznavehetetlen, állandóan Isten jelenlétében időzött. Azt látja, amit Isten jónak vél vele megláttatni. Elkíséri Géházit, mikor Námánnak utána megy, s hallja a királyt, mikor bejelenti halálát; látja, mikor előre küldi szolgáját; hallja a király lábának dobbanását, mikor a szolgát követve megy Elizeus házához. Akármilyen szelid és igénytelen ebben a világban ez az ember, valami kősziklaszerű mozdulatlan és szilárdság van benne. Annál állhatatlább a király! Megelőzőleg atyjának mondja Elizeust; most pedig elhatározza megöletését; mert nem Istenben nyugszik, hanem a körülmények, események változásától függ kedélye, hite reménysége. Mivel nem nyugszik Isten en, a körülmények és események labdájának bizonyul minden királyi méltósága ellenére is. Nem köszikla, hanem ide-oda vert labda! Mivel pedig környezetének függvénye, korának tükre, nem is Isten tölti meg, hanem ez a változó világ a maga tartalmával: kedvességgel, ha a körülmények kedvezőek, méreggel, gonosz indulattal, ha az események gonoszra fordulnak. A fiát megfőző asszony erősebb jellemű, mint a király, ha gonoszabb is, és nyilván igen erősen hat a királyra, mert véghezvitt gonosztettének igen nagy hatása van a király lelkének irányítására. Ha az a kis gyermek meghalt, miért ne halhatna meg az idős próféta is, ki már nem tud jót jövendőlni; tehát nincs is szükség már rá! Ha tudta volna akkor a király, hogy mily közel a szabadulás! A próféta tudta, hogy a szabadítás jön, s azért nyugodtan ült otthonában. Isten kezében tudja saját magát és népét is; nincs mit nyugtalankodnia! A király ellenben gyötri magát, zsákruhát ölt, mert nincs hite, mert nincs bizalma a láthatatlan Kézben. Az emberek aztán aszerint fog adják be magukba a hit bizalmát, vagy a kétely gyötrelmét, amint a próféta vagy a király befolyása alá helyezik magukat. A vének ott ülnek, ki tudja hányadszor, a próféta szerény szobájában, s hallgatják a vigasztalás igéjét; a szárnysegéd a király szemével lát, csak hogy könnyebben kiesik belőle a szó, mint a királyból. A király azonban megfontoltagb: ő megfontolja a próféta szavát: ki tudja, mi teljesebbik be belőle. De a szárnysegéd büntetése a király büntetése is. Ime a próféta az ő oldaláról veszi le az ő hiveit, s küldi őket a némaságba, hol nem fogják szétfreccsenteni a bennük levő hitetlenséget. A király követe csak statisztika. Mikor megérkezik, gyorsan becsukják mögötte az ajtót és körülveszik, hogy ne árthasson a prófétának. Annyi lélekjelenléte van a prófétának, hogy a követet megakadályozza valami titkos utasítás végrehajtásában

- VII.3 A KAPUNYILASNAL VOLT NEGYSZÁZ HAT POKLOS EMBER, KIK IGY BESZÉLTÉK
4 EGYMÁSSAL: MINEK ULJUNK ITT HALALUNKIG? HA ARRÁ GONDOLUNK, HOGY
BEMEGYÜNK A VÁROSBA, A VÁROSBAN ÉHSG, OTT MEGHALUNK. HA ITT MARA-
DUNK, MEGHALUNK; JERTEK MENJÜNK HAT A SZÍREK TÁBORÁBA; HA ELÉT-
5 BÉN HAGYNAK ELNI FOGUNK! HA MEGÖLNEK, MEGHALUNK! FÖLKELTEK HAT
A SZÜRKÜLETBEN, HOGY A SZÍR TÁBORBA MENJENEK, S AMIKOR A SZÍR
6 TÁBOR SZÉLSÉHEZ ERTEK, NEM VOLT OTT EGY EMBER SEM! AZ ÚR TUDVA-
LEVŐLEG A SZÍREK TÁBORÁVAL KOCSIK ZÖRGESÉT, LOVAK DOBOGASÁT ÉS
NAGY HADSÉREG HANGJÁT HALLATTA; UGYHOGY IGY KEZDETT EGYIK A MA-
SIKAVAL BESZÉLNI: NICSAK, IZRAEL KIRÁLYA FÖLBRELTTE ELLENÜNK A
CHITTIÉK KIRÁLYAIT ÉS EGYIPTOM KIRÁLYAIT, HOGY RANK TÖRJENEK.
7 ERRE FÖLKELTEK, S A SZÜRKÜLETBEN MEGSZÁRMBTAK, SATORAIKAT, LOVA-
IKAT, SZAMARAIKAT, SZOVAL A TÁBORT, AHOGY VOLT OTT HAGYTAK, S UGY
FUTOTTAK, HOGY A BELKÜKET MENTSEK; EZEK A POKLOSOK ELJUTOTTAK
8 A TÁBOR SZÉLSÉHEZ, BEMENTÉK AZ EGYIK SATORBA, OTT ETTEK, IPTAK S
VITTEK ONNAN MAGUKKAL ÉZÜSTÖT, ARANYT, RUHAKAT, EZEKET ELÁSTAK;
MAJD VISSZATÉRTEK, BEMENTÉK EGY MÁSIK SATORBA, ONNAN IS MEGRAKOD-
VA MENTÉK EL S ELÁSTAK.

A poklosoknak nem volt szabad lakott helyeken tartózkodniuk, hanem városon kívül éltek, mégis olyan helyen, ahol koldulhattak megélhetésükre. Palesztina enyhe éghajlata alatt sorsuk nem ~~valy~~ volt olyan kegyetlen, mint nálunk lett volna. A város kapujánál, tehát Sómörön mellett is voltak poklosok, kiket az éhség nagyon elővett. Ki- s bejárók nem voltak; kérni nem igen tudtak és sokat éheztek. Végre összedugták a fejüket és elhatározták, hogy mivel a városban is, ott is ahol tartózkodnak csak az éhhalál vár rájuk, inkább elmennek az ellenség táborába koldulni, hol van ennivaló. Nem törődtek vele, hogy az ellenség hogy fogadja őket; mivel mindenütt halál várt rájuk, nem volt más választásuk. Még a szürkületet felhasználva, elindultak az ellenséges tábor felé. Mikor azonban odaértek, nagy meglepetés fogadta őket, nem volt egy lélek sem a táborban. Isten csodája történt. A szírekben Isten azt a képzetet gerjesztette, hogy szekerek dübörögnek, lovak vágatnak, nagy hadsereg zivaja hallátszik. Valaki azt a mende-mondát indította meg, hogy az izraeli király pénzen fölfogadta a chittieknek és egyiptomiaknak zsoldos seregeit, s azok jönnek most a szírekre. A mende-monda hitelt talált; nemsokára az egész táboron átment a hír; a katonákat páni rémület fogta el; egy elkezdett futni, a másik utána; néhány futó láttára sokan indultak meg; nemsokára futott az egész sereg; semmit sem vittek magukkal, a tábor egész készlete ott maradt. Isten, aki a királyok szívét úgy hajlitja, mint a vízfolyást, a katonák szívét is hajlitani tudja. Erre a segítségre nem számított a szárnysegéd, de számított Elizeus. Isten úgy tud segíteni

övén, ahogy azt emberi értelem föl nem foghatja; azért igen ostoba és esztelen dolog a földi lehetőségektől tenni függővé az isteni segítséget. De hát mindenkinek hite szerint adatik az isteni segítség; aki keveset vár, keveset kap, s aki egyáltalán ad az ilyennek Az, aki tőlünk gyermeki bizalmat vár. Hozzá tartozik az isteni segítséghez, hogy arról először nem a király, nem az udvar, nem az előkelők és erős katonák szereztek tudomást: nem katonai kémleléssel vagy hadművelettel fedezték fel, hanem négy nyomorult bőrpoklos tudta meg, kik a biztos halálból a bizonytalan halálba menekülve, a szir táborhoz közeledtek és azt üresen találták. Mivel amit valaki a csatában zsákmányként talál, azt birtokába is veheti, s a tulajdon az első elfoglalóé, úgy okoskodhattak ezek a szegény bőrpoklosok, hogy jogukon fosztottak ki néhány sátrót, s rejtették el a kifosztott sátrak tartalmát. Elásták, mert gyengék lévén, nem tudták volna megvédeni a tartalmát a kapzsi emberektől a talált kincset. Mindamellett egészen nyugodt nem volt a lelkiismeretük! - Elizeus idejében sok poklos volt Izráelben - mondotta Jézus - de ezek meggyógyítására nem küldetett Elizeus. /Luk. 4, 27./ Ennek is megtaláljuk okát. Ezek a sir felé haladó emberek megőrizték lelkükben a világi kapzsiságot s erre az életre gyűjtötték vagyont. Mint poklos koldusoknak erre alkalmuk nem volt; de mihelyt az első alkalom adódott, azonnal megmozdult bennük a földi meggazdagodás vágya. Námén két kézzel szórta volna a vagyont, s mihelyt Géházával szemben alkalma volt rá, azonnal meg is tette: Elizeusról lepattant a vagyon minden kísértése. Géházi poklos lett, Námén megszabadult a poklosságtól a földi pénztől független lelkü Elizeus szavára. A sómöróni négy poklos lelke nem volt mentes a belső poklosságtól, mely lelküket rágtá: a világ muló kincséhez való odatapadottságtól, s még betegségük sem tudta őket Isten felé fordítani, mint Géházinál is volt. Elizeus lelke egészen Isten felé fordult; Námén meggyógyulása után azonnal Istent kereste, s Neki akart szolgálni. Ime itt van a magyarázata, miért bocsátja Isten egyikre a poklosságot, miért veszi el a másiktól. Aki elmerül evilág javainak élvezésében, arra Isten rábocsát oly bajt, mely szándékától visszatartja; aki megszabadul evilág csábitásától, arról leveszi Isten azt a terhet, amely őt visszatartani volt hivatva; aki szabad evilággal szemben, aki a láthatatlan mennyei világ felé egészen kinyilik, az közvetítője lesz az isteni szabadításnak. A názáretiek evilágnak elő, Istennel szemben közönyös emberek voltak: köztük nem volt alkalma jót tenni annak, aki ama láthatatlan világ követeként járt eze a földön!

VII. 9. ERŐS IGA SZOLTAR EGYMASHOZ: MEGSEM JO EZ, AHOGY CSELEKSZUNK! EZ A NAP ORÓMHÍRNEK NAPJA ES MI ELHALIGATJUK! VÁRJUNK REGGELIG, S BUNVAD ERŐEN BENNUNKET? JER, MENJÜNK HAT S JELENTSÜK MEG A KI-

- 10 KIRALY HAZANAK! ELMENTEK HAT ES IGY SZOLTAK A VAROS KAPUJANAK ORE-
HEZ; MAJD EZT A JELENTEST TETTEK NEKIK: ELMENTUNK A SZIREK TABO-
RABA?DE NEM TALALTUNK OTT EGY EMBERT SEM?SEM SEM EMBERI MAGOT,HA-
NEM CSAK MEGKÖTÖTT LOVAK T,MEGKÖTÖTT SZAMARAKAT ES SATOROKAT,A-
11 HOGY SZOKTAK LENNI.A KAPUŐRÖK IS KIALTOTTAK ES JELENTEST TETTEK
12 A KIRALY BELSO HAZANAK.A KIRALY FÖLKELT AZ ÉJJELBEN ES IGY SZOLT
SZOLGAIHOZ: HADD MONDJEM EL NEKTEK?MIT TETTEK VELENK A SZIREK!
TUDJAK,HOGY EHSÉG VAN KÖZÖTTUNK,ELMENTEK HAT A TABORBÓL,HOGY A ME-
ZON ELREJTOZZENEK EZZELA GONDOLATTAL: HA KIJÖNNEK A VAROSBÓL,ELVE
13 MEGRAGADJUK ŐKET ES BETÖRÜNK A VAROSBA! ERRE SZOLGAI KÖZÜL EGY AZT
FELELTE:HADD HOZZANAK JÖTÖT A MEGMARADT LOVAK KÖZÜL?AMELYEK ITT IZ-
RAELNEK MEGMARADTAK,CSAK AZ LESZ VELEK,AMI IZRAEL EGESZ TÖMEGVEL,
AMELY ITT MEGMARADT; AZ LESZ A SORSUK SZEREKNEK MIVEM IZRAEL EGESZ
TÖMEGNEK,AMELY ELVESZETT - KÜLDJÜK EL ŐKET ES LASSUK MI LESZ VE-
14 LUK! HOZTAK HAT KÉT LOVAS SZEKERET, S A KIRALY ELKÜLDÖTTE ŐKET A
15 SZIR TABOR UTAN,EZZEL A SZÓVAL: EREDJETEK ES LASSATOK! AZTAN KÖVET-
TEK ŐKET A JORDANIG, S LAM EGESZ UT TELE VOLT RUHAKKAL? ESZKÖZÖK-
KEL,AMELYEKET A SZIREK A NYUGTALAN MENEKÜLÉS KÖZBEN ELDOBTAK; A KÖ-
VETEK AZTAN VISSZATÉRTEK ES JELENTEST TETTEK A KIRALYNAK.
A poklosok lehettek kapzsik,de nem voltak egészen lelkiismeretlenek,
vagy talán elég okosak voltak arra,hogy belássák,hogy a titkos fosz-
togatást sem lehet határ nélkül csinálni.Ha kiderül,hogy s zirek el-
menekültek, s a város nagy felszabadulásáról nem adtak hirt,hogy nyu-
godtan zsákmányolhassanak, jogosan büntetés fogja őket érni.Ez a meg-
gondolás állj-t parancsolt a zsákmányszerzésnek; visszatértek a város
kapujához, s ott az őrt szólították.Az őr katona volt s a királyi őr-
séghez tartozott.E az őr kiáltással adta tovább a hirt a király belső
házának, hol az ott kiáltott őrfőfogta azt és nemsokára felébresz-
tették álmából a királyt, ki még azon az éjszakán tanács elé vitte a
dolgot és megtette a szükséges intézkedéseket.A tanácsban a király a
legsötétebb borulátással nyilatkozott az esetről; távolról sem ejtett
isteni szabaditást,hanem az ellenség veszedelmes cselének ítélte az
esetet.Milyen szánalomra méltók a hitetlenek,még ha királyi bibor rej-
ti is a zsákruhát, mely belső meggyőződésük szerint lelkük való állapo-
tát jellemzi! Az a négy nyomult börpoklos,gyógyithatatlan betegségé-
től lenyomva,szabadabb volt a jó hír elhívésére,mint az embertársain
uralkodó király; ők azonnal hittek ^{és} tudtak örülni a szabadulásnak,mig
a királynak előbb hosszú kísérletek kellett meggyőződést szereznie ar-
ról,hogy a hosszú és borzalmas lidércnyomásnak, a rettentő, az anyákat
ördögökké tevő éhségnek vége! A király megnyugtatóra kitalált kísér-
let a következő volt: a város lóállománya az éhség következtében el-
fogyott: megdöglöttek, a szegény nép levágta és megette őket. Már a sza-
márfejeknél jártak! Persze a királyi istállóknak volt még valamennyi

állat. Ezekből két hársi szekér elé fogtak ötöt, s elengedték őket a Jordán felé vivő úton. Nem volt nagy áldozat ezekről lemondani, mert ugyanis elvesztek volna már, mint a ménes zöme! Ezt fejezi ki kissé nehezkésen a héber szöveg. Az elengedett szekerek után királyi küldöncök mentek, s látták, hogy ellenség seholsen támad, s hogy az út tele van eldobált tárgyakkal, ruhákkal, eszközökkel, amint ez kétségbeesetten menekülő sereg nyomában szokott lenni. Bizonyossá lett, hogy a szír sereg megrémült és elmenekült. De mitől rémült meg? Ezt csak később tudták meg: vagy a szírek elbeaszelték később élményeiket, vagy a próféta lelke járt a szírekkel együtt, s távolból átélte az eseményeket. Mert a négy bőrpoklosnak sejtelmé sem volt a menekülésről és ennek előzményeiről. A király lelki is együtt járt a szírekkel; de ő nem a valóságot látta, hanem saját lelke rémképeit, melyeket tisztátalan szellemajk sugallt. Ez a rémült, hazug képzelődés az örülés kezdete, s ha az ostrom tovább tart, valószínűleg a király testen látott zsákruhából a lélek, hamis, rémült képzetek nőttek volna ki. A király udvaroncái látták a király lelkiállapotát, azért gondolkodtak azon, hogy lehet a szerencsétlen uralkodót megnyugtatni. A hitetlenség vége itt, vagy a tulvilágon: örület.

- VII. 16. EKKOR KIMENT A NÉP ÉS KIPOSZTOTTA A SZÍREK TABORÁT, A SZARNYSEGÉDET, AKINEK KARRAJA SZOKOTT TAMASZKODNI, A KAPU PÓLÁ RENDELTE,
- 17 DE A NÉP A KAPUBAN ÖSSZETAPOSTA, UGYHOGY EGY SZÉL FINOM LISZT EGY SÉKEL ÉRT ÉS KÉT SZÉL ÁRPA IS EGY SÉKEL, UGY AHOGY JAHVE MONDTA.
- 18 A KIRÁLY AZT A SZARNYSEGÉDET AKIT A KAPUBA RENDELT A NÉP ELTAPOSTA ÉS MEGHALT, AHOGY ISTEN EMBEREK SZAVA SZOLOTT, AMIKOR A KIRÁLY LEMENT HOZZA, UGY LETTY AHOGY ISTEN EMBERE MONDOTTÁ A KIRÁLYNAK: SOMORON KAPUJABAN HOLNAP KÉT SZÉL ÁRPA LESZ EGY SÉKEL ÉS EGY SZÉL
- 19 LISZT EGY SÉKEL; AMIKOR A SZARNYSEGÉD AZT MONDTA ISTEN EMBEREK SZAVA: HACSAK JAHVA ABLAKOKAT NEM CSINÁL AZ EGRE, VAJON MEGLEHET-E EZ A DÖLOG! S AMIKOR AZ IGY FELELT: SZEMÉDDEL LÁTNI FOGOD, DE NEM BEZED BELEBE! UGY IS TÖRTÉNT VELE: A NÉP ÖSSZETAPOSTA A KAPUBAN, UGYHOGY MEGHALT.

A történetíró kissé hosszadalmasan időzik a jóslatok teljesülésével mintha minden egyes teljesedést alaposan és többször szemügyre szeretne venni, s minden olvasóját meggyőzni arról, hogy amit Jahve mondta be is teljesíti. Beteljesült a képtelennek látszó olcsóság: egy szé /lo l./ fimon liszt egy sékel! De beteljesült az a másik jövendölés is, hogy az a királyi tiszt, aki hitetlenül kétségbevohta Jahve szavát, meg tudott győződni ugyan arról, hogy a próféta szava igaz volt, de ennek örömteli hasznát nem élvezte már, mert a kapuban, hol szeme előtt mérték a lisztet egy sékelért, eltapsota a nép és belehalt a sebeibe. Hogy taphatta el? Valószínűleg ellenállott a népnek és a szákmányt királya számára próbálta biztosítani; de a kié-

hezett, megnyomorított emberek vadállatokként rohantak a szákmanyra s az ellenálló királyi tisztet összetaposták. Pedig a király épen azért állította ennek a kapunak az őrsége fölé, mivel megbízhatóságát és a királyhoz való hűségét ismerte. A próféta szeme előtt, mikor a jövendölést mondta, megjelent ez a jelenet; látta a friss vásárt; látta a tolongó népet; látta a szárnysegédet, amint a népet föl akarja tartóztatni és látta, hogy a nép hogyan sodorja el az ellenállókat; látta a szerencsétlen tisztet meghalni. Vajon olyan nagy volt a tiszt vétke, hogy ki kellett őt rekeszteni ebből az árnyékvilágból? A vétke bizony nagy volt, mert hitetlenségét nemcsak magának tartotta meg, hanem akkor nyilvánította mások előtt, mikor igen nagy szükség volt a bizalomra, a kitartásra, mert a nyomor a legmagosabb fokra hágott. Mégis a tiszt halála nem okvetlenül jelenti végleges elvesztését, csak őrizet alá helyezését, hogy ne árthasson másoknak. Mert a hitetlen halálát úgy is föl lehet fogni, mint az ártó, károkozó ember fogságra vetését. A tiszt szava: "Hacsak Isten ablakot nem csinál az égre..gunyképen hangzókt el. A tiszt azt akarta vele mondani, hogy az ég zárva van; sehol sincs ablak rajta s nincs rés, melyen át Isten áldását le tudna küldeni a földre. Istennek nincs szüksége ablakokra, hogy az égből valamit alá küldjön, mert a szellemi ég és föld között állandó az összeköttetés s mert Isten a legegyszerűbb módon tud segíteni a Maga órájában. Egy kis hallucináció, érzékcsalódás és a szir sereg el volt intézve. De azzal együtt a hitetlen tiszt is.

VIII.1. ELIZEUS BESZÉLT AZZAL AZ ASSZONNYAL, AKINEK FIAT ÉLETRE HOZTA.-
KELJ FÖL -MONDOITTA- S MENJÉTEK TE ES HAZAD EL, S TARTÓZKODJAL VALAMIC
2 HOL, AHOL ÉPEN LEHET, MERT JANVE ERSEGÉT SZÓLITOM ELŐ! AZ EL IS JÓTT
AZ ORSZAGRA HET ESZTENDÓN AT. AZ ASSZONYI FÖLKEREKEDETT, S UGY TETT,
AHOGY AZ ISTEN EMBERE MONDOTTA; HAZAVAL EGYÜTT LEMENT ES HET ESZ-
TENDEIG A FILISZTEUSOK ORSZAGABAN TARTÓZKODOTT. A HET ESZTENDO EL-
3 MUDTAVAL VISSZATERT A FILISZTEUSOK ORSZAGABOL, S EIMENT, HOGY A
4 KIRALYHOZ KIALTSON HAZAERT ES MEZEJERT. A KIRALY E PEN GEHAZIVAL
AZ ISTEN EMBERE NEK LEGENYVEL BESZELGETETT. -BESZELD EL NEKEM -mon-
5 DOPPA- MINDAZOKAT A NAGY DOLGOKAT, AMELYEKET ELIZUS CSELEKEDETT! A
CSAK HAZA ES MEZEJE MIATT AZ AZ ASSZONYI KEZDETT KIALTANIA KIRALYHOZ
HOZ, AKINEK A FIAT MEGELEVENITETTE. URAM KIRALY -MONDOTTA GEHAZI -
6 EZ AZ AZ ASSZONY ES EZ A FIA, AKIT ELIZEUS MEGELEVENITETT! A KIRALY
KERDESERE AZ ASSZONY ELBESZELTE A DOLGOT. A KIRALY ERRE EGY KAMA-
RAST ADOTT MELLEJE BEZEL AZ UTASITASSAL: JUTTASD VISSZA MINDENET
NEKI, A MEZO JOVEDELMET IS ATTOL A NAPTOL, AMELYEN ELHAGYTA A FOL-
DET, MOSTANAIG!

Ennek a történetnek az idejét igen nehéz volna meghatározni! Géházi

még szolgálatban, s a királynál van kihallgatáson; a poklosság tehát még nem tört ki rajta; különben a király elé nem juthatnát volna. A történet hát Naman esete előtről való. De még ezelőtt hát esztendővel beszélt Elizeus a smeni asszonnyal. Az asszony férjéről hallottuk, hogy öreg volt. Ugy látszik ekkorára meghalt, mert nem hallunk róla, vagy anyyira gyernge és magával tehetetlen volt, hogy vele már számolni nem lehetett. Így a feleségén nyugodott a család egész terhe. Az asszony nem volt tehetetlen, s minden kötelességének pontosan megfelelt; ő azonban előkeverte jogát, s ha kellett, fölment érte a királyhoz, Isten is vele volt s az az áldozat, melyet annak idejében Elizeusért hoztak, bőven megtermé gyümölcsét. "Aki a prófétán segít, a prófeta jutalmát nyeri!" Ismét egy pillantást vethetünk abba a viszonyba, amelyben Elizeus volt Istenével: Isten mindent előre megmutatott neki, amit Izráel népével tenni szándékozott. Isten szükségesnek látta, hogy újra éhséggel sújtsa Izráelt s érdekes, hogy az éhínség nem a filiszteusok pogány nemzetségét érte, hanem Izráelt, a választott népet. Világos, hogy a csapás nevelő célzatu volt: a népet akarta a romlás utjáról visszahozni, hogy a fenyegető nagyobb veszedelmet kikerülje. A nép s királyai ne, tanultak a nevelő iskolában, s a nagyobb büntetésnek el kellett következnie. Istennek azonban gondja van rá, hogy azokkal, akik hívek hozzá, még a nevelő csapásokat is kikerültesse, ha ezeknek azokra szükségük nincs. Így kapott a sunamit figyelmeztetést, hogy költözzék el hét esztendőre olyan helyre, amelyet az inség érni nem fog. Bizonyára másik isteni új mutatasra az asszony Filiszteát választotta, mely Egyiptomhoz, a világ egyik éléstárához is közelebb volt. Sokat mond az elbeszélésnek az a megjegyzése, hogy "Jahve az éhséget szólitotta elő:", nyilván nem az éhséget, egy csomó hiánynak a fogalmát, hanem az éhséget előidező angyalt tisztátalan szellemeket, kik éppen úgy verik az embereket természeti csapásokkal, mint betegséggel. Jézus is így parancsolt a tavat felháborító szélviharnak. A 7 év elmultával az asszony is előjött menedékeből és hazament; de ott házat és földét másék kezén találta, s ezek nem akarták vagonát visszaadni neki. A helyi előljáróság, ugy látszik, a bitorlók kezére játszott. Így a károsultnak a királyhoz kellett fordulnia. Isten nemcsak a nagy történetet csinálja, hanem egyesek kicsiny, jelentéktelennek látszó történetét is. Sajátságosan játszottak össze az események arra, hogy az asszony tüstént elérje célját. Mint már mondtam, az Acháb után jövő királyok inkább az erősödő Jahve befolyás alatt állottak, mert a nyilvánvaló csodákat, melyek Illés felléptével kezdődtek, letagadni nem lehetett. Mint a zsidóknál a babiloni fogság után, vagy Európában a reformáció idejében, divatba jött az igaz Isten imádása. Ez persze nem jelentette, hogy a szívek, amelyekből az elismerő szó felhangzott

mind őszinték és Jahvénak adottak voltak. A királyi palotába bejáratos volt Géházi, Elizeus szolgája, s egy ottani idzözése alkalmával a király faggatni kezdte azokra a csodákra vonatkozólag, amelyeket Elizeus tett. Az uralkodó büszke is volt rá, hogy az ő országában ilyen nevezetes ember; érdekelték is a csodás elbeszélések, s tudni is akarta őket, hogy lássa, mit fordíthat e dolgokból uralkolásának javára. - Halottat is támasztott! - mesélte a szolga az igazságnak megfelelően, de Géházi módjára kissé nagyképpen. Alig kezdi az esemény válaszát, mikor a kihallgatási terembe vezetnek egy asszonyt, kinek tiszteletreméltó megjelenése volt. A királynak az asszony is felhívja figyelmét; azért tüstént hajlandó megkérdezni a nőt, hogy mit akar. Géházi mereven néz a nőre; egyszer cs ak felkiált! "Uram király! Ez az az asszony, kinek fiát Elizeus megelevenítette!" A király most már az asszony előadását akarja hallani s az szépen el is mond mindent, ami az esetről elmondható. A rokonszenv az asszony mellett van, persze, hogy kívánsága nemcsak kegyes fülre talál, de a végrehajtásról is azonnal gondoskodik a király, amennyiben a személyes szolgálataira álló eunochok /heréltek/ közül egyet az asszony mellé rendel és azt megbizzza, hogy a helyreállítást a király nevében végezze el. A királyi kamarással szemben aztán a foglalkók és a helyi hatóságok is tehetetlenek voltak. Az az öröm, amellyel az asszony nemcsak birtokát, de annak használati bérét is visszakapta, annak a győzelemnek volt a gyümölcse, amelyet Illés a Kármelen aratott. Ha tudta volna a próféta, hogy hűsége milyen áldásnak előidézője lesz! S az Irás csak példákat közöl abból az áldásból, amely a nagy próféta működését követte. A csendes áldás, mely Elizeuson át Izráelre ömlött, s melynek részleteit a király is kíváncsian hallgatja, Illés gyümölcse volt. Bár más volt a vető és más az arató: ott tul, ahol mindent jól és a valóságnak megfelelően látnak, a vető és az arató együtt örvendeznek az aratásnak. Illés és Elizeus egy áldásnak közvetítői voltak szorosan összetartoznak, mint ahogy összetartozik a szenvedő, küzdő Jézus és az uralkodásravisszatérő, s az egész földöt áldott jelentéssel betöltő Jézus. Illés kettévágott élete Elizeusban fejeződik be s kapja meg értelmét.

VIII. 7. ELIZEUS DAMASKUSBA MENT, AMIKOR SZIRIA KIRALYA BETEG VOLT; DE MEGJELENTETTAK NEKI: AZ ISTEN EMBERE IDE JÖTT! VEGY KEZEDBE VALAMI AJANDEKOT- mondotta- A KIRÁLY HAZÁELNEK- ERÉDJ EL AZ ISTEN EMBERSHÉZ ES KÉRDEZD MEG RAJTA KERESZTÜL JAHVET, HOGY MEGÁLDÉK-E EB-BOL A BETEGSÉGBOL. HAZÁEL ELMENT HAT ÉLEJE S AJANDEKOT VITT MAGAVAI. DAMASKUS MINDEN JAVABOL, NEGIVEN TEVE TERHET. MIKOR ODAÉRT, ALEJE AL-LOTT ES IGY SZOLT: FIAD, BENHADAD, SZIRIA KIRALYA KÜLDÖTT ENGEM HOZZAD EZZEL A KERDESSSEL: MEGÁLDÉK-E MÓPTANI BETEGSÉGE MBOL? E-

- 10 EREDJ MOND MEG NEKI-~~FELELTE~~ ELIZEUS - BIZONYOSAN MEGELEDSEZ
 11 JAHVE AZT MUTATTA NEKEM, HOGY BIZONYOSAN MEGHAL; AZTAN RASZÖGEZ-
 12 TE SZEMET HOSSZAN A MEGSZEGYENITESIG ES SIRT AZ ISTEN EMBERE.-
 12 MIERET SIRSZ, URAM - KERDEZTE TÖLE HAZAEL, MERT TUDOM, MENNYI ROSZÁ
 SZAT FOGSZ CSELEKEDNI IZRAEL FIAIVAL! -MONDOTTA. ERŐSSEGEIT FEL
 HOGOD GYUJTANI; VALOGATOTT VITEZEIT KARDAL ÓLÓD LE; CSECSEMŐIT
 SZEJJELZÜZÖD; VISELOS ASSZONYAIKAT FELHASITTATOD! HAZAEL EZT FE-
 13 LELTE: MI A TE SZOLGAD AZ EB, HOGY ILYEN NAGY DOLGOT TEHETNE?
 ELIZUS EZT FELELTE: JAHVE UGY MUTATOTT MEG TEGED NEKEM, MINT SZI-
 14 RIA KIRALYAT! MIKOR EIMENT ELIZEUSTÓL ES BEMENT URAHOZ, AZ EZT
 15 KERDEZTE TÖLE: MIT MONDOTT NEKED ELIZEUS? - AZT MONDOTTA NEKEM
 -~~FELETEE~~- BIZTOSAN MEGELEDSEZ DE MASNAP FOGTA A LEGYHALÓT, VIZBE
 MARTOTTA ES ARCARA BORITOTTA, UGYHOGY AZ MEGHALT; HELY EBE HAZAEL
 LETT A KIRALY.

BIZonyos, hogy Elizeusnak lépéseit Isten diktálta s Jahve megkérdező-
 se nélkül a próféta sehová sem indult. Istennek tehát célja volt E-
 lizeus Damaskusba menetelével, s a következő történet meg is mutatja
 ezt a célt: Jahve meg akarta fordítani Sziria történetét, hogy ezzel
 a történettel Izráel sorsába avatkozzék be. Epen azért ez a történet
 felvilágosítást ad nekünk arra vonatkozólag, hogy mily módon formálja
 Isten a történetet és mily eszközöket használ evégre. Izráel hosszabb
 idő éta élvezte azokat az áldásokat, amelyeket Elizeuson át közölt
 népével Jahve. Elizeus már Samáriában lakott és onnan befolyásolta
 Izráel sorsát. A királyok megbecsülték a prófétát és inkább barátai
 voltak, mint ellenségei. Ez az egy ember maga tartotta távol Izráel el-
 lenségeit. Izráel olyan csodákat élt meg, amilyenek Mózes napjai óta
 ily tömegben nem fordultak elő történetében, a nép mégis gonosz ma-
 radt, s őszinte megtérésre nem volt hajlandó. Sötét maradt királyainak
 szive is és Jahve irgalmát oda bevilágítani nem engedték. Elizeus sir-
 va fakadt Damaszkuszban; ez azt mutatja, hogy élete munkáját látja
 dőlni: ő maga megy el, hogy az Izráel és Jahve iránt kedvezően hangolt
 Ben-Hadád helyébe oly királyt juttasson, Sziria trónjára, ki Izráel
 megbékíthetetlen ellensége lesz. Olyan volt ez a küldetés, mint Jónásé
 volt Ninivébe; de Elizeus nem vonakodott; ment mert Isten parancsolta.
 Egy nagyon megáldott prófétai élet befejezéshez közeledik; Elizeus
 sorsa ebben illéséhez és Mózeséhez hasonló. Hogy volnának az ilyen is-
 teni vezetések másként megérthetők, ha csak a földi halált nem tekint-
 jük az emberi élet befejezésének? Az a szomorúnak látszó igazság je-
 lentkezik itt újra, hogy ebben a világban a jónak sorsa a csalódás és
 a félretétel; hogy ennek a világnak a sora lefelé visz, a halálba, mert
 az emberen halálos ítélet van, s ez az ítélet még feloldva nincs. Van-
 nak megelédedések, fellendülések, reményteljes kezdések; de aztán mindig

jön egy rossz fordulat, egy rossz folytatás és a vég a halál. Aki elből az életből akarja megérteni Isten és az igazságosnak sorsát, sohasem fogja megérteni; hanem csak a testi halál után következő élet adja meg a kielégítő és boldoggá tevő magyarázatot. Abból, hogy Elizeus látogatába megy Damaszkuszba, az következik, hogy ott ismerősei vannak, akik szívesen fogadják, akikkel valaha jót tett, talán kivándorlott izráeliek; továbbá az következik, hogy személyét most már a szírek is megbecsülték, s életét ebben az országban többé veszély nem fenyegette. A próféta összeköttetései előkelőek lehettek, mert a kirá hamar tudomást szerzett ottlétéről. Ennek a szíriai hangulatváltozásnak okát az adja meg, hogy a király valamennyire Jahve-hívővé változott, mert a próféta érkezésének hírére azonnal az jut eszébe, hogy a próféta után keresztül Jahve akaratát fogja megkérdezni, betegségét illetőleg. Jahve akaratának ismerése fontosabbnak látszott előtte, mint pogány papjainak jóslatai. Ez is annak az ébredésnek volt gyümölcse, melyet Isten az Illés-Elizeus próféta pár által keltett. A szír királyra gyakorolt hatás nem volt oly erős, mint a Námánra ható; mégis mutatja, hogy a pogány világ megmozdulását, ha Izráelből igaz isteni fény világít ki a pogány éjszakába. De Izráel népe nem vette magába a világosságot, melyet Isten elsősorban neki gyújtott; a fény tehát kialudt, s Izráelre el kellett jönni az éjszakának. Hazáél, a szír király küldötte nagy ajándékkal megy Elizeushoz és nem olvassuk, hogy Elizeus az ajándékot visszautasította volna. Talán népe szegényeinek vitte el, s ezek között ott voltak kedves próféti. A szír király király kérdésére adott válasz körül azonban baj van: vajjon Jahve hamis választ küldött a jóindulatu királynak, ki bizalmát Jahvéba veti? Hiszen Jahve biztatása nem teljesült, mert Ben-Hadád meghalt. Ez az egyik olyan hely melynek alapján a Bibliát támadni szokás. De a valóság más, mint a felületes látszat! Ben-Hadád halála nem a betegség következménye volt, hanem gyilkosság! Az az egy nap, amely Elizeus jövendölése és a király halála közt történt, már tanuja lehetett a király megéledésének, azaz betegsége megszűnésének. Sőt épen az a kilátás, hogy a beteg felgyógyul, indította a gyilkost gyors cselekvésre; ha a jövendölés nem hangzik el, várt volna még a természetes halálra, s a gyilkosság elmaradt volna. A felépülés megindult, tehát Isten igazát mondott s a teljes felépülés bekövetkezett volna, ha közbe nem szól a gyilkos. Vajjon Isten nem számíthatott arra, hogy gyilkosság történik; Ez lehetetlen? Miért nem közölte akkor ezt is a beteggel, ki épen azt akarta tudni, hogy élete hosszabbítást kap-e? Tény, hogy a beteg király azt akarta tudni, hogy meddig él? de nem azt kérdezte, hanem betegségének természete felől érdeklődött, s a felelet erre helyes volt. Isten elhallgatta, hogy más miatt hal meg a beteg, mert Isten a halál óráját

olyanná tette, mint amilyen a tolvaj jövetele az éjszakában. Hazáél gyilkosságát Isten nem mondta meg előre, mert ezzel Ben-Hadádnak nem használt volna. Ben-Hadáddal ugyanis a szírek alig lehettek már megelégedve; a vad, hódító, zsákmányra éhes nép újabb rabló utakra vágyott, miktől Ben-Hadád már elszoktatni kezdte őket, mivel Jahve prófétájának hatása alatt szelidebb erkölcsök lettek urrá rajta. Ben-Hadád nem illett már népéhez és Jahve csak kegyelmes volt; ha kiemelte onnan, ahol állandó lázongások és összeesküvések céltáblája lett volna. Hogy a nép hangulata milyen volt, azt eléggé mutatja, hogy az orgyilkos Hazáél királlyá lehetett, ahelyett, hogy büntetését kapta volna meg. Elizeusnak semmi szándéka nincs a valóságot eltitkolni, amennyiben azt is megmondta Hazáélnak, hogy Jahve azt mutatta neki /szóru-l-szóru látni engedte őt/, hogy Ben-Hadád meghal. Tehát a betegségről felépül, de nyilván más okból meghal. Isten üzenete tehát csak annyi a királyhoz: a betegség nem halálos kimenetelű. Isten csak a prófétának mutatta a többit, hogy t. i. mégis meghal a király, s hogy Hazáé király lesz, kegyetlen pusztítója Izráelnek. A próféta ezt is közli Izráellel, de erre isteni parancsa nem volt. Miért közölte? Vajon tudta, hogy ezzel belebiztatja a gyilkosságba? Vagy arra számított, hogy vissza riaszthatja? Vagy nem tudott érzelmein uralkodni, mire sirva fakadása mutat, s phaszlón szól Hazáélhoz, hogy ezzel rádöbrentse szíve rejtett gondolatainak veszedelmes volgára? A próféta azt is kimondta, amit Isten ugyan mutatott, de aminek elmondására megbízást nem kapott. Nem látta ezt Isten előre? Bizonyos, hogy látta; de Isten szabadságot is ad embereinek, s azok sok mindent saját belátásuk szerint cselekesznek. Hogy Elizeus nem belebiztatni akarta Hazáért a gyilkosságba, az bizonyos. Isten megengedte ezt a tévedést, mely a helyzeten nem változtatott, csak az eseményeket meggyorsította. Hogy Elizeus nagy lelki küzdelem után mondta ki látását, azt mutatja az a közlés, hogy előbb hosszú ideig mereven nézett Hazáéira - egészen a megszégyenítésig, azaz Hazáél már rosszul kezdte magát érezni Elizeus rászögzött tekintete alatt - és csak aztán nehezen és keservesen mondta ki szíve fájdalmát, hogy esetleg olyan megbeszélés induljon meg, amelynek kapcsán jótékonyan hathat a vad szívre. Amit Elizeus elmond Hazáél jövődó szerepléséről, az indulatként már benne élt Hazáél lelkében, s ha tehette volna, már eddig megcselekedte volna. Gyűlölte a békességet, a harc hiányát s elgondolta magában, hogy ő hogyan bána az ellenséggel. Ha tőle függene, a határon túl nem állának már erős várak, felégetni őket; ha tőle függenek, nem kimélnék a szírek Izráelt, hanem csecsemőiket sziklán zuznák széjjel, asszonyaiknak hasát hasítanak föl, hogy ne szaporodjék a szomszéd gyűlöletes faj, s a csatában hullanak el a legjobb héber vitézek! Ha tőle függene! De nem ő volt a király! Elizeus Hazáél szívében olvasott

a azt mondta el, amit ebben a szívben látott. Azonban Ben-Hadád röviden vágta el a beszélgetés fonálát. Mikor valamiről nem akarunk beszélgetni, egyszerűen az ellenkezőjét mondjuk annak, amit el akarunk hallgatni. Hazáél gondolt a királyságra; azzal vágja el Elizeussal való beszélgetését, hogy ő csak egy hitvány eb, aki ily nagy dolgok véghezvitelére teljesen alkalmatlan. Elizeus tudta, hogy Hazáél nem őszinte; de éppen ezért céltalan volt a további beszélgetés. Utjára engedte szomorú szívvel a sötét, gonosz embert, s látta, hogy nincs hatalom arra, hogy Isten ítélete megváltozzék. Hazáél sötét gondolatokkal ~~é~~rárt vissza királyához; egyelőre azonban csak közölte Jahve üzenetét, s mivel Jahve a királynak többet nem üzent, az egész üzenetet közölte. Az "eb" a régiek szerint megvetett állat volt, s ha Hazáél magát annak nevezi, mutatja, hogy nem volt igánya arra, hogy az emberek szebbet gondoljanak róla. Egy napig küzdött magával. Másnap vizes ruhát borított a beteg arcára s ezzel megfullasztotta őt anélkül, hogy fojtogatás nyomai keletkeztek volna a királyon. Alig valószínű azonban, hogy tette titokban maradhatott. A Hahvéhoz hajló szír király helyébe, egy orgyilkos került, s a nép alája vetette magát. Ezzel a nép igazi, belső arculata is nyilvánvaló lett. A gonosz jutott hatalomhoz. Isten megengedte, mert az volt az akarata, hogy az emberek belső törekvései napvilágra jöjjenek, igazi szándékaik lelepleződjenek. Hazáéllal már találkoztunk. I. Kor. 19:15 szerint Illés megbízást kapott Istentől, hogy menjen Damaszkuszba és ott kenje fel Hazáélt királlyá; erről bizonyára Elizeus is tudott. Hazáél, tehát régóta foglalkozott a királyság gondolatával; de a hitetlen gonosz ember lévén, nem Istenre hagyta a jövődőlés keresztutvitelét. Sokáig nézegethetett körül, s kereste, mit tehetne; se semmi alkalom nem nyílt a cselekvésre. A király súlyos betegsége reményt keltett benne; de amikor Elizeustól hallja, hogy a betegségből felépül, reménye újra foszladozni kezdett. De Elizeus nem bocsátja el rögtön, mereven, szinte kétségbeesetten néz rá, s Hazáél zavarba jut, mert lelkiismerete nem volt tiszta s apróféta tiszta tekintetét nehezen állotta. Aztán hamar elütötte a beszélgetés további lehetőségét, mert nem akarta engedni, hogy Elizeus tovább ~~h~~lvasson lelkében. Világos, hogy Jahve nemcsak igazságos, egyenes embereket választ ki, hanem gonosz ~~ek kiválasztása~~, sötétlelkű embereket is; de éppen olyan világos, hogy e gonoszok kiválasztása nem az örök kárhozatra szól, hanem egy földi feladat elvégzésére, ez esetben Izrael megfenyítésére. Az isteni kiválasztás és elhívás tehát azon alapszik, hogy Isten kiösméri a történelem szereplőit, s azokat belső hajlamaiknak megfelelően szerepelteti a különböző történelmi feladatok elvégzésére.

amelyek Isten szándékait viszik előre még akkor is, ha véghezvivőik gonoszok és amit véghezvisznek, gonosz! Ilyen kiválasztottja volt a kivonuláskorbéli fáraó, s ily gonosz sakkfigura volt Hazáél is. Isten tehát nem a gonosz tettet írja elő gonosz kiválasztottjának, hanem csak az alkalmat nyitja fel előtte, hogy gonosz hajlamait megvalósítsa. Isten megengedi, hogy a gonosz kifejlődjék evilágon, mert le akarja leplezni az emberi szivekben elrejtett gonoszt, s a leleplezett sziveken tetteik szerint akar itélteni. /Jel. 20, 12, 13./

- VII.16 Mikor Izráel királya, Acháb fia Jórám ötödik éve uralkodott,
- 17 S JUDA KIRÁLYA JOSAFÁT VOLT, LEPIETT KIRALYSÁGRA JOSAFÁT FIA JÓMÓRAN. HARMINCKET EVES VOLT MIKOR URALKODNI KEZDETT ES NYOLV E-VIG URALKODOTT IZRÁELEN; IRZAEEL KIRÁLYAINAK UTJAN INDULT EL?A-
- 18 HOGY ACHAB HAZA CSELEKEDETT, MERT ACHAB LEANYA LETT A FELESEGE;
- 19 AZT TETTE, AMI HAHVE SZEMEBEN ROSSZ, JAHVE AZONBAN NEM AKARTA JUDAT MEGROMTANI SZOLGÁJAERT DAVIDERT ASZERINT, AMIT MONDOTT NEKI, HOGY SZÖVETNEKET GYUJT NEKI ES FIAINAK MINDENKOR. NAPJAIBAN Edóm
- 20 ELPARTOLT JUDA KEZE ALÓL, S KIRALYT TETTEK MAGUK FŐLS. JORAM ERRE
- 21 ÖSSZES SZEKEREIVEL EGYÜTT CAIRBA VONULT, UGYAN FÖLKELT EJJEL ES MEGVERTE EDÓMOT, MELY ÖT KÖRÜLKERITETTE, VALAMINT A SZEKEREK HAD-
- 22 NAGYAIT IS; DE A NEP HAZAFUTOTT SATRAIBA. IGY EDÓM ELSZAKADT JUÁDA KEZETOL A MAI NAPIG. AKKOR ABBAN AZ IDŐPONTBAN PARTOLT EL LIB-
- 23 NA IS. JORAM TÖBBI DOLGA, S MINDAZ AMIT TEVEKENYKEDETT, IRVA TALALHATÓ JUDA KIRÁLYAINAK KRONIKAS KÖNYVEBEN; MIKOR JORAM ATYAI
- 24 MELLE FEKÜDT, ATYAI MELLE TEMETTEK A DAVID VÁROSABAN S FIA ACHAZ-JEHU URALKODOTT HELYEBEN.

Izráelnek egy ideig hasonló nevű királya volt Judával: Jórám, vagy Jöhórám; a név jelentése: Janve^{magas}magasztos! Az egyik Jórám Acháb fia volt s ez az apa képmutatással adta fiának a Jahvét magasztaló nevet; a másik Jórám apja Josafát volt, Juda istenfélő királya, ki őszintén mondta a szót. Sajnos, mindkét Jórám gonosz uralkodó volt, s ennek oka nagyobb részt Acháb családjában keresendő, kisebb részt Jósafát meggondolatbalnságában. Tudjuk, hogy Josafát azzal a szándékkal, hogy a két elszakadt országrészt újra egyesítsék, barátságot keresett Izráel megromlott királyi családjával, s megjelent a rámót-gileádi csatában. Hasonló tervei voltak az izráeli királyi családnak is; de míg Josafát a két királyi család összeházasításában látta a megoldást, addig Acháb a nevezett csatában el akarta ejteni a judabeli királyt s így szabadulni annak versengésétől. Isten gondviselése megőrizte Josafátot, de elpusztította Achábot. Jósafát, hogy a trón az ő váratlan halála miatt üresen ne maradjon, a rámót-gileádi veszély után társuralkodóvá fogadta fiát, Jórámot Kr.e. 872-ben; egyeduralomra csak apja halálakor 868-ban jutott. Acháb fia testvérének, Akházíának 2 éves uralkodása

után ugyancsak 872-ben jutott trónra; de ő azonnal egyeduralkodóvá lett, míg a másik Jórám csak 868-ban, s így - valóságos uralkodóként a judeai Jórám csak az izráeli Jórám ötödik évében kezdte meg uralkodását. Jósafátnak az a gondolata támadt, hogy ha^a két uralkodóház összeházasodik, a közös gyermek alatt egyesülhet a két ország. De gondolata emberi volt, a "hus" gondolata, nem a Szellemé, s épen ellenkező eredménnyel járt volna, t. i. Dávid házának teljes kipusztulásával, ha a Gondviselő nem örökösök a család fölött. Acháb leánya, Ataljá, /Akit Jahve megsértett/ ugyanis atyjának rámót-gileádi cselét utánozva, az egész uralkodóházat meg akarta öletni, mint ezt később látni fogjuk. Ataljá olyan hatással volt férjére, hogy az nem atyját a derék Jósafátot utánozta, hanem Izráel királyainak utján indult el s azt tette, amik Jahve szemében gonosz. Ime ilyen gyümölcs érik akkor, ha Isten gyermekei saját fejük utján igyekeznek helyrehozni azt, amit Jahve cselekszik. Jahve nem akarja még a két ország egyesítését, hanem azt későbbi időre tett el; Jósafát meg akarta előzni Jahvét, s majdnem egész családjának életével fizetett érte. De mert Jahve megígérte, hogy "mindenkor szövétneket fog gyujtani Dávidnak és fiainak"/I. Kir. 11,36/, Ataljá gonosz terve nem valósulhatott meg. Elnézte tehát Jórám gonoszát és biztosította Dávid családjának fennmaradását. Ellenben nem őrizte meg Dávid családjának birtok-állományát, s mint ez istentelen uralkodók alatt máskor is történt, a birodalomban lázadás tört ki. Most Edóm volt a lázadó, az ősi vetélytárs, melynek már régóta nem volt önálló királya./I. Kir. 22,48; II. Kir. 3,9-ben helytartóról van szó./Most királyt tettek maguk fölé, s kivonták magukat Juda fennhatósága alól. Jórám, a Jósafát fia, erre egész szekér-seregét mozgósította, s a lázadóknak megfenyítésére indult; de az edomiak bekerítették őt. Igaz, hogy Jórám egy éjjeli meglepetésszerű támadással kivágta magát az edomiak gyűrűjéből, győzelmet aratott^{az} élenséges harci szekereken is; de a hadjáratot folytatni nem tudta, mert saját emberei megunták a hadviselést és hazamentek, a királyt magára hagyva. Nem volt ez istentelen király idejéne semmi, ami Juda fiait lelkesíthette volna; amiért küzdemi érdemesnek találták volna. Az egészen gonosz Achábnak több hatalma volt emberei fölött, mint a félszívű Jórámnak. Így Edom elszakadása végleges lett. Ugyanakkor pártolt el egy déljudai város, Libna is, melyben az öskánaáni lakosság maradt meg. A gyenge Judával nem akartak tovább együtt lenni, s erősebb szövetség után néztek. Vagy a világgal tart valaki, s a világ dicsősége és hatalma után fut; vagy Jahvének szolgál; de a kettő közt ide is, oda is hajolni, a templomnak szolgálni, s Acháb házára is hallgatni: olyan légyemelegség, melyet Isten és emberek egyaránt szájukból kiköpnék. Mint már más helyen láttuk, az "atyái mellé fekvés" a lélek sorsát,

az eltemettetés a test sorsát mutatja. Ha Jórám atyái mellé feküdt, az azt jelenti, hogy egy helyen tartózkodtak odaát Josafát és fiai; eszerint nincs különbség téve azok közt, akik életüket Istennek szentelték és akik Istent megtagadták. De ha tekintetbe vesszük azt, amit Jézus a gazdag és Lázár haláláról mondott, az egymáshoz közelségük nem jelenti, hogy állapotukban nincs különbség. Látják egymást, beszélhetnek egymással, de mégis szakadék van köztük. A sorsuk nem egyenlő.

VIII.25 IZRAEL KIRALYANAK, ACHAB FIANAK, JÓRAMNAK TIZENKETTEDIK ESZ-
TENDEJEBEN LETT KIRALYA ACHAZJAHU, JUDA KIRALYANAK JÓRAMNAK
A FIA. ACHAZJAHU HUSZONKÉT EVES VOLT, MIKOR KIRALYSÁGRA LEPETT ;
26 EGY EVIG URALKODOTT JERUZSALEMBEN. ATYJANAK NEVE ATALJAHU VOLT.
IZRAEL KIRALYANAK, OMRI NAK A LÉNYA. - ACHAB HAZANAK UTJÁN JÁRT; MINT
27 ACHAB HAZA, AZT TETTE, AMI JAHVE SZEMEBEN ROSSZ, MERT ACHAB HAZAVAL
28 SOGORSÁGBAN VOLT. Acháb fia pedig, JÓRAM HADBA SZÁLLT SZÍRIA KI-
RÁLYAVAL, HAZAÁELLEL GIELAD RAMOTJÁN. S A SZÍREK MEGVERTEK JÓRAMOT.
29 JÓRAM KIRÁLY AZTÁN VISSZATÉRT, HOGY AZOKRÓL A SEBEKBŐL, AMELYEKET
RAMABAN A SZÍREK ŪTÖTTEK RAJTA, MIKOR HAZAÁELLEL, SZÍRIA KIRÁLYAVAL
HADBA SZÁLLT, JEZREELBEN GYÓGYULÁST KERESSEN. ACHAZJAHU, JUDA KIRA-
LYA, JÓRAM FIA PEDIG ALAMENT, HOGY ACHAB FIAT, JÓRAMOT JEZREELBEN MEG-
LATOGASSA, MIVEL BETEGVOLT.

Jöhórámnak az izráeli királynak 12 évében halt meg a judabeli Jöhórámnak, Acháb leányának a gonosz Atáljáhunak férje, s fiuk Achazjáhu követte a trónon. Itt ugyan Omri leányának mondja a könyv, Ataljáhut, de az nincs ellentétben a II. kir. 8:18-al, mert a Bibliában sokszor leszámaztató gyanánt a nagyszülőt, vagy őst, mint ahogy Jézust Dávid fiaként halljuk említeni. Az izráeli hatást mutatja, hogy Ataljáhu, meghalt testvérének, a szintén gonoszul uralkodó Achazjáhunak a nevét kapta. A név jelentése igen szé; akit Jahve megragadott, Jahve tart; de Acháb családjában ezek a szavak, ezek a nevek csak a királyi család képmutatását jelentik, nem igazi érzelmeit és hajlandóságait. Achazjáhu nem sokáig örülhetett az uralkodásnak, mert egy év múlva elérte végete. Az istentelen emberek gyanutlanul járnak a bűn és lázadás útján, s nem látják a kelepécét, mely megfogja majd őket. A történetíró kiemeli, hogy Achazjáhu azért tette a gonoszt, mert sógorságban volt Acháb házával. Az erkölcsi fertőt Ataljáhu hozta magával; de nemcsak a fertőt, hanem az istenfélelem gyűlöletét is. Jórám sokszor tapasztalhatta, hogy Isten megvédi népét, ha az Isten oltalmában helyezi magát. Mindedig egy nagy imádkozó örködött a népen s azzal együtt királyán is, bár ez nem érdemelte ezt az oltalmat. Most azonban Isten ezt a nagy imádkozót félreállította, mert a kegyelem ideje elmúlt Izráelre nézve miután Isten jósága Izráelt megtérésre nem indította. Mikor Isten Elizeuszt Damaszkuszba küldötte, hogy a szír kormányválság idején Jahvét

képviselje, ezzel véget vetett Izráélért való helytállásának. A próféta sirva fakadt, mikor megértette, hogy mit jelent Izráélre nézve a kormányválság. A fordulat nem váratott sokáig magára Isten oltalmazásában, mert Jórám király eddigi sikereiben elbizakodván, azt hitte, hogy a jövőben is csak győzhet. Jórám a próféta és Jahve megkérdése nélkül hadat indít Hazáél ellen és ezzel ő maga hívja ki annak ellenes viselkedését, bár Hazáél bizonyosan tisztelte Elizeust és Elizeus személye féken tartotta volna. De Jórámnak nincs szüksége Elizeusra és Hazáél nem látja maga között és Izráél között Elizeus személyét. Az Isten nélkül vállalt hadjára Jórám súlyos megsebesülésével végződött, úgyhogy a királynak Jezréelbe kellett mennie gyógyulást keresni, mely városnak körülbelül az a szerepe volt akkor az izráéli előkelők életében, mint a későbbi fürdővárosoknak. Azért volt fontos Achábnak is, hogy itt pompás és tágas palota álljon rendelkezésére. Ebben a véren szerzett örökségben ül most Jórám, hogy Isten nélkül a természet gyógyító erőit használja. De vajjon használnak-e a természet erői Isten nélkül? Nemsokára megjelenik a szép gyógyhelyen Achazjáhu, Jórám unokaöccse, a fiatal judabeli király, hogy részvétlátogatás címén szintén a szép városban időzzék. A fiatal uralkodó nem hatalmát igyekszik erősíteni Jeruzsálemben, hanem időt tölteni jön Jezréelbe. Ataljáhu, kinek része volt a király látogatásában, nem tartja szükségnek, hogy fia Juda vezetőivel érintkezzék, s velük az uralkodás további folyamát megbeszélje; szükségesebbnek látja, hogy maga végezze ezt, és számítása nem volt hiábaváó. Achazjáhu meghal; de Ataljó már szilárdan tartja akormányt.

- IX.r.1. ELIZEUS PROFETA ELOHIVOTT EGYET A PROFETAK FIAI KÖZÜL ES IGY SZOLT HOZZA: OVEZD FÖL DEREKAD, VEDD EZT A PALACK OLAJAT A KEZEDBE ES EREDJ EL GILEAD RAMOTJABA! HA ODAERSZ, NEZZ JEHU UTAN, AKI AKI KERES^{NIKAI} FIANAK JOHOSAFATNAK FIA; MENJ BE HOZZA KELTSD OT FEL
- 2 AKI KERES^{NIKAI} FIANAK JOHOSAFATNAK FIA; MENJ BE HOZZA KELTSD OT FEL
- 3 TESTVEREI KÖZÜL, VEZESD BE A LEGBELSO SZOBABA? VEDD ELŐ A PALACK OLAJAT ES ÖNTSD RA A FEJERE; AZTAN SZOLJ IGY HOZZA: EZT MONDJA JAHVE: FÖLKENTELEK IZRAELEN KIRALYA! ERRE AZTAN NYISD
- 4 KI AZ AJTÓT, FUSS EL, OTT NE MARADJ! ELMENT AZ IFJU, A PROFETA LEGENYE GILEAD RAMOTJABA, AMIKOR BELEPETT, OTT ÜLTEK A HADSEREG VEZEREI. - SZOM VAN VELED VEZERT - MONDTA. - MINDANNYIÖNK KÖZÜL KIVEL? - KERDEZTE JEHU, S AZ SZOLOTT: VELED VEZER! ERRE FÖLKELT
- 6 BEMENT A HAZBA, SZ FEJERE ÖNTÖTTE AZ OLAJAT, EZT MONDVA: IGY SZOL IZRAEL ISTEENE, JAHVE: KIRALYA KENTELEK TEGED JAHVE NEPEN, IZRAELEN! LE FOGOD VAGNI URADNAK, ACHABNAK HAZAT S MEG FOGOD
- 7 VOSSZULNI JEZABELEN SZOLGADNAK? A PROFETAKNAK VERET, JAHVE ÖSSZES SZOLGAINAK VERET. EL KELL PUSZTULNIA ACHAB EGESZ HAZA-
- 8 nak.

MÉG A FALRA FESZÍTŐJÁT IS KI AKAROM IRTANI ACHÉBNAK, A JÓRÁCIÓT IS
9 A SZABADOT IS IZRAÉLBE NI UGY AKAROM ODAADNI AHHAS HAZÁT, MINT NEBET
10 FIÁNAK JOROBÁNAK HAZÁT, S MINT ACHÉJJA FIÁNAK, BACSBÁNAK HAZÁT I JZÁ-
BETI AZ EBÉK FOGJAK FÖLFAINI JZSRÉEL MÉSZEJEN, S NEM LÉSZ, AKI SÍTHEN
SE. - EZZEL KINYITOTTA AZ AJTÓT ÉS FELPOTOTT.

Róma 8: 39-40 ben olvassuk, hogy Isten egyeseket eleve kiválasztotta Ma-
gának, s azokat eleve elválasztotta a többi embertől, hogy megkülön-
bözött nevelésben részesítse. A 1-vél 9. fejezetében olvassuk,
hogy nemcsak megdicsőítőre, hanem elvessítőre is választott ki Ma-
gának alkalmas eszközöket /19-29/; Istennek, tehát jó és gonosz kivá-
lasztottjai vannak, kiket úgy helyezett el a történelemben, hogy ab-
ban céljait munkálják. Ilyen kiválasztottja volt Istennek Jéhu; nem
olyan valaki, akit megdicsőítésre választott ki; de nem is olyan, aki-
ben más, mint sötétséget nem találhatunk. Elég sötét, de mégis inkább
átmeneti jellem! A gonoszt büntetijja, később maga gonosszá lesz. Iste-
ni küldetésé azonban, mely a hóhér megbízása volt, teljesítette. Azonba
igazságtalanokká leszünk, ha Jéhu tennivalójét egészen egnek nézzük
a hóhér munkájával. Jéhu csatát vívott az istentelen király ellen, bá-
meglepetésékepen, a király szempontjából árulásszerűen támadt reá.
Mert a király szolgálatában állott. Azonban árulónak sem mondhatjuk
Jéhut, mert a király meg Jahve szolgálatában állott a míg ő igazán el-
árulta Jahvét, Jéhu a magasabb hadurak, Jahvének ítéletét hajtottá
végre a hűtlen királyon. Jahve a megbízást Elizeuson, a próféta-szol-
gán keresztül adta. Jahve ítélete nem Jórámnak szólott, hanem Achébnak
és Jézabelnek, s Jórám úgy került bele, mint mi Adám ítéletébe: nem
ő volt a bűn szerzője, de társ-vétke ez ő volt, mert a vétkező szülők
nyomán. Ha azonban itt a földön a fiak büntetése ugyanaz volt is, mint
a szülőké: odaát bizonyosan más lett Aché. s különösen Jézabel sorse
mint rossz utra vezetett, de a szülők gonosságát el nem örö gyermekei
ké. Ebben az esetben is^a hálaít úgy kell tekintünk, mint a f öldi é-
let elvágását; mondhatjuk, mint letartóztatást, hogy az alvilági büntö-
nökre kísérjék a vétkezőket, ahol Jézus szavai szerint nem egyenlő a
elitáltak büntetése, hanem cselekedeteikhez mérték Jéhu, tehát nem hó-
hér volt, ki értelmetlenül áll az ítélettel szemben, melyet végrehajt;
hanem Isten ítéletének tudatos végrehajtója, ki az elitáltak bűnét ma-
ga is utálja és lelke meggyőződéséből küzd a vétke ellen. Olyan volt
mint Isten ítélő angyalai. - Elizeusnak az Istennel való érintkezése
olyan szentély volt, amelybe másoknak, mint papoknak, nem lehet bejára-
ta. Ennél fogva az elbeszélés mindig ott kezdődik, amikor a próféta
Isten már elintézte a dolgot s a próféta tovább adja s kapott utasi-
tást. Az Istentől előrejutt életet mindenütt a titok fátyla borítja;
de mi tudjuk, hogy Elizeus nem maga gondolta ki a teendőket, hanem Ie-

ten sugalmasta szokat neki. Tehát, miután Jahve a prófétát utasította, a próféta is előhív egyet a próféták fiai közül, s azt elküldi abba a városba, amely Elizeus életében, már oly gyakran játszott szerepet, s hol a szírek foglaltak el, hol visszakért Izraél kezébe. Mint határváros és helyőrség székhelye, most Izraél seregeit látja felül között; ott vannak a sereg fő tisztjei, közöttük a vezér: Jéhu. Lehet, hogy Elizeus otthon van a próféta-iskolában. Ugy látzik mióta Géhazi elment szolgálataból, nem választott egy külön segítségét magának, hanem hol ez, hol az szolgálta ki. Most is "egyet" hív elő a próféták fiai közül. Elküldi abba a városba, amely Gileádban van, a Jordán keleti oldalán. A prófétának, ki ismerte a Jordán gázlóját, át kell kelnie a folyón s úgy érkezik meg a kijelölt városba. Rámotban abba a házba megy, amelyet ma főhadiszállásnak neveznénk. A ház udvarában, mely hosszukás négyszög volt a keleti házban, beszélgetve találja a vezérkart, a legfőbb tiszteket. Nem valami fontos hadi tanácskozást folytatnak, mert hiszen béke van; az izraeli király egyórára elhatározni, mert Elizeus tekintélye még sértetlen: az ország fölött Jahve hatalma látszik örködni. Valósággal már visszahúzódott ez az isteni védelem és Elizeus tudja ezt; de az ellenségnek ezt elárulni nem szabad. Elizeus Banaaszakuzsi látogatása alkalmával elkezdte már az ítéletet folyamatba tenni Izraél ellen, most folytatja, amit akkor sirva kezdett el. Jéhu, most nem Izraélt fogja védelmezni a szírek ellen, hanem az izraeli királyon üszi végre az ítéletet. Jahve elfordult védelmezőből támadóvá; Elizeus átfordult insádkozóbból az isteni ítélet hírdetőjévé: most az Izraélt védő seregeknek kell átfordulnia, hogy a nép védőjéből a királyon az ítélet végrehajtója legyen. Sőt az este már! A vészszereg kong a nyomorult ország fölött. Most még csak a bűnre hívő királyi családot éri az ítélet; de majd rákerül a sor a megtérni nem akaró népre is. A próféta a legnagyobb titkosságot parancsolja meg követének: az ítéletről nem tudhat más, mint Jéhu maga: ha bárki megtudná, elárulná, s figyelmeztetné a királyt, hogy a király kegyét megszeresse, sőt tegye Jéhu helyére. Gonosz idő járja; a Baal-tiszteletből megfertőzött országból kivesszék a hűség és megbízhatóság. A küldöttnek azt kell tudatnia a vezérrel, hogy Jahve őt szanta királynak, s egyúttal Jahve Nevében rá kell töltenie a szent kenetet. Nem Elizeus megy el az új királyt felkenni; nem! Arra nem érdemes Jéhu; csak egy a próféták fiai közül! Az Ünnepség sem igazi Ünnepség, mert a prófétának azonnal menekülnie kell. Hiányozni fog az Ünnepséges lassúság, a szertartás kerék volta, a nyilvánosság, a nép üdvizsgálásával lépve, mint ahogy tol

vajok járnak, kell az új királyt fölkeneni, mintha szegyni kellene azt mintha az Isten el akarna tűnni ebből az eseményből! Ha valamilyik vezetőre maga ejtette a dolgot, a próféta ifjú élete vesztélybe jutott! Dávid fölkenése is titokban történt; de milyen más volt az mégis, mint Jéhu fölkenése. Ott az óz Sámuel volt jelen; ott nem futott el Isten szolgálja; ott megtartottak az Ünnepi Áldozatot és ebédet, nebar a résztvevők nem tudták, mint ünnepelni. Az ifjú próféta saigoran regakodik mindenhez, amit óz társa utasítással adott. Jéhu nem mindjárt érti, hogy róla van szó, annyira nem sejtí azt, aminek jönnie kell; ugy látszik, inkább volt bakónak, mint királynak való. Más ebben a korban már érezt volna valami elhivatottságot arra, amire lépnie kell. De mindegy! Az ifjú próféta szavára benns a háza, egy titkos szobába, amilyen a hozs- azu udvar körül több helyen is nyílt; a követ követi, a mikor egyedül vannak, előhúzza a rejtett palackot, mely valószínűleg cserépből készült, a tartalmát ráönti Jéhu fejére. Lakomáknál használták az olajat, hogy felüdítsék magukat, a így Jéhunak nem eshetett kellemetlen a dolog. De a szó, mely a szertartást kísérte, egyszerre megváltoztatja belsajét. A báke semmítévansében élre, elterül, idejét élő emberből egyszerre határozott, céltudatos, élőre törő ember lesz; azonnal megértette a dolgot; minden valószínűség szerint hallott Hazeel felkeneséről, melyet Elizeus végzett. De most ő van soron! Hazeel nem kapott Istentől megbízást, hogy megölje uralkodóját, mert Ban-Hadád nem Isten ítélete képen halt meg, hanem orgyilkosság áldozata lett. Ott a próféta csak jövendölt, csak előre látta, ami történni fog; itt a próféta adja az utasítást, hogy a leendő király irassa ki elődjének egész házat, azaz családját, vagyonát, még a falra piszkítóját, azaz kutyáját is, mindazokkal együtt, akik hozzá sziltanak, akár jobbágy, azaz megkötött sorban van az illető, akár szabad. Két királyi házat említ példaképpen az isteni parancs: az első Izráéli királynak Jerobánnak házat és Dagsának házat, mely királyokról a Kir. I. könyvében olvasunk. Világosan ki lehet érezni a próféta beszédéből, hogy a büntetés legnagyobb súlya Jézabelen nyugszik, aki féj- jét is elcsabította a aki illének legalkalmasradettebb ellensége volt; aki szemérmetlen életével még most is, még öreg korában is utálatnak a tárgya. Abban is engedelmes volt a fiatal próféta, ki igen hűsögesen látta el megbízását, hogy mondókaának elvégzése után azonnal az ajtóhoz lépett és futva távozott. A meglepett Jéhu, pedig gondolkodhatott azon, hogy mit mondjona különös élményből azoknak, akik odakünn várják visszatérhetét.

IX. r. 11 MÉRŐR JÉHU KIMENT URANAK SZOLGÁIHOZ, SZÉ KERESZTE TŐLE VALA- MELI IE: REMDEN VAGY? MIKÉ JÖTT HOZZAD SZ A BOLONDOS? JÉHU EZT FI- LÉLTE NERIK: ILMESKITEK AZ EBERT, S AZT HOGY MI JAR A FEJ BENI/MI- RÖL TURPDIK/ De azok így feleltek: HAZUDSZ! MOND MEG NERÜNKI NERÖ

- 12 MEGMONDTA: IGY MEG IGY BESZÉLT VELEM: AZT MONDTA: IGY SZÓL JARVA;
KIRALYIA KERTÉREK IRASLANI ERRE NEMERKI GISTVE FOOTA A SUBAJAT,
13 JAHU AMA HEMERITAK A CSUPREZ LERCSORE,MEGPIVAVITAK A KORTOT ES
IGY SZOLTAK: JAHU A KIRALY! IGY CSIBALT OSEBESSEKIVIST JAHU,BIE-
14 SI FIANAK JOGAPATHAK A FIA JORAM HILER,MIALATT JORAM ES BOBSE IZ-
RAEL SZIRIA KIRALYA,HAZARE ALLER EAKOTTA AZ OSEBSET GILSAB REMOT-
15 JABAR, JORAM KIRALY SAGA UCJAN GIGIULAS VAGYI ~~MEGPIVAVITAK~~
JERRELES VONULT VISSZA AKOR MIATT A SEBSE MIATT,MEIRIKET A SKI-
REK JOTYRE RAJTA,MIKOR HAZARELE,SZIRIA KIRALYVAL HARCSA BOCSABA
KOZOTT,JORAM EDIG IGY SZOLT: HA A TI LELETKAREN IS IGY VAN,NE
16 OSONJON KI SENKI A VAREBOL,HOGY JELENTET VIGYEN JERRELES,JAHU
AZTAN KOCSIBA SZALIT ES JERRELES KEVET,MEERT JORAM OTT TARTOZOK
17 dott.JUDA KIRALIA KOHEJAHU IS LEVEST,HOGY JORAMOT MEGIATOGASCA
JERRELES A TORIOS OTT ALLOTT AZ OR,MIKOR JAHU CSAPATAT KOZELEB-
NI LATTA,IGY SZOLOTT: CSAPATOT LATOK! JORAM MEGPARANCSOLTA: SZO-
LITS EGY LOVAST ES KOLD EL ELEJEM! KORBESZ MEG NINCSEK BAJ? EL-
18 KEVET HOI LOVAS ELEJE, S IGY SZOLOTT: KERDI A KIRALY NINCSE VA-
19 LAMI BAJ? MI GONDOD AKRA,HOGY VANE BAJ?-FELELTE JAHU,-KERULJ
20 A HATAM MOG,- AZ ORSALO IGY SZOLT: HEMERT A KOVET,DE VISSZA NEM
TART, A KOCSIFARAST OLYAN,MINT AHOGI NIMSI FIA,JAHU SZOKOTT HAJ-
TARI,MEERT VEZETTEL HAJTI!

Ha emberi szemmel nézzük a történetet, azt kell mondanunk, hogy Eli-
zeus és küldötte a legsúlyosabb vátket követték el, amelyet földi ál-
lamban elkövetni lehet: feleségurulást, felségértést a törvényes ki-
rály ellen. Amit tettek, rendkívül veszedelmes volt. Azért kellett a
követnek rendkívül gyorsan eltűnnie. Jahu maga is tudta, hogy milyen
veszélyes játékba kezd, ha a próféta szavát komolyan veszi. Mit csinál-
jon? Titkolja el a próféta kijelentését? Ez nehezen megy, mert a pró-
féta-küldönc érkezése, viselkedése és gyors távozása igen feltűnő
volt. Ruhájáról meg lehetett ismerni a prófétát, mint na a szerzetest,
vagy apácát. Ha kőlekedik és eltitkolja a próféta szavát, a dolognak
ugyis híre megy; kérdőre vonják és gyanús emberként félretesszik, meg-
ölik. Jahu átletta, hogy itt az őszinteség és gyors csekvés az egyet-
len menedék. Először pillanatban ugyan még megpróbálja elrejtetni a dol-
got, s arra utalt, hogy az ilyen esetelen, vagy féltékeny embereitől
csak ostobaság származhatik; mindjárt utána ráébred a valóságra, hogy
badvézér-társait mesékkel megtéveszteni nem lehet, s ekkor nyomban
elmondja a valóságot. Érdekes, hogy a világ közönségei akkor is gon-
dolkodtak a papi és istenes emberekről, mint ma: nem sokat gondoltak
róluk. Ennek a lefitymáló gondolkodásnak lehetett az alapja az is, hogy
az ilyen személyek között vck volt a hitvány, a képatató és hason-
lós, mint Géhási; de az igazi alapja annak, hogy nem tettek különböz-

get képmutatók és öszinták között, mégis csak az volt, hogy lelkies-
meretüket akarták megnyugtatni asszal, hogy aki náluk jobb volt, azt
meggyanúsították, megragalmazták. Ennek a lenéző váleánynek értéke
feldől azonban bizonyosság nem volt bennük. Jéhu tenet elsőszór' kő-
felfogással akarja elűzni a dolgot: Nem kell az ilyen embert komolyan
venni! De mikor látja, hogy haligatói nem nyugozsznak meg, sőt szeré-
ken kimondják: Hazdezi hogy váleai magyot, nem mindannapit sejtének a
furcsa követség mögött: rögtön megadja magát és mindent megmond. Vak-
merőn tehát mindent kockára tesz és közli az isteni megbizást. Érde-
kes, hogy ebben a pillanatban senki sem mondja: Éjha félkegyelmű sza-
vára csak a bolond ad! Ellenkezőleg mindenki komolyan veszi a prófé-
ta szavát és a csupasz lépcsőre terítve saját felső ruhájukat, hirtel-
len szőnyegezett trónemelővényt készítének Jéhunak és királyukol fo-
gadják. Ilyen megbízható a világ álláspontja! Előbb még bolondos, fél-
kegyelmű, most Isten követel megfuvatják a kürtöt és kikidáltják: Jé-
hu a királyi Meghallják a városbeliek, szagold a hír, a bejárja a
várost. Csaszeseküvel! Ilyen esetekben egy menedék van: a villámgyora
cselekvés. Eljárják a város kijáratát Jéhu ajánlatára, ki még nem tud
parancsolni, hanem szerényen szól: Ha a ti lelketekben is az a gondo-
lat van... Eddig Izráel királyát, Jórámot és az Izrael népet őrték
a határzráli városban; most megfordul a fegyver, befelé a király felé
Nem volt ez közönséges Csaszeseküvel! Isten parancsa volt! Azért is
ment minden rendben előre. Isten készítette Jéhu útját. Ebből azonban
nem következik, hogy Jéhu később is Jahve választottja marad. Most hasz-
nálja őt Isten; aztán jöhet idő, mikor félreveti. Az ilyen kiválasztás
nem végleges, nem örökké tartó. A Jezréelben üdülő sebesült király és
annak vendége, Juda királya, nem is sejti, hogy mi megy végbe abban a
seregben, amely az ő védelmükre tartóskodik Gileád Rámótjában. De Jéhu
nem várta magára. Kitűni, hogy alkalmas arra a feladatra, amellyel Isten
megbízta: csakugyan villámgyorsan cselekszik. Nemsokára a próféta tá-
vozása után már ott halad a jezréeli uton a határőr-sereg, élén Jéhuval.
A király üdülője meg van erősítve, őrtoronnyal ellátva. Az őrtoronnyban
állandó őr, ki a vidéket kémleli. Ellenzéges meglepetésektől ilyen idő-
ben tartani lehet! Ima csakugyan sereg közeledik a városhoz; még iger-
messze, úgyhogy kilátókat megállapítani nem lehet. Az űrtálló szavára
a király elrendeli, hogy egy lovasmenjen a sereg elé, megtudni, kik, a
mit akarnak. A megszokott kérdés: hálsálóm? azt jelenti: bekesség, épég
van-e, nincs-e baj? Jéhu nem ad választ, hanem a sereg mögé küldi a kő-
vetet, ki nem mer ellenkezni, hiszen jól felfegyverzett hadsereg előtt
áll, mely azonnal végez vele, ha nem engedelmeskedik. Az őr ezt is jelen-
ti a királynak. Mikor a csapat közelebb jön, a mozgásról, az eszeve-
szett hajtásról felismeri Jéhut: úgy látszik, valaha katonája volt, vas

vagy többször látta jönni a királyi székely felé. Feszült várakodásban a király és környezete. Nem értik a dolgot: rosszat sejtnek, de tehetetlenség. Amily EGYRS csalekvére adott Isten Jéhunak képességet, épen olyan lassuá vette Jórám lelkét. Isten fel tud élénkíteni, meg tud kötdzni. A halálra ítélt elveszti képességet a EGYRS csalekvére. Az ember lelki életének van egy láthatatlan és ellenőrizhetetlen szabályosója és ez az emberi-szellem. Leplező nyelvön így mondják: beállítottsgái de elfelejtik, hogy ahol beállítottsg van, ott van beállító szerv. A szellem kezeli a lélek titkos műhelyeit: az emlékezetet, vagy raktárt, a jellemet, vagy szerzemáműhelyt, az indulatokat, vagyis a gépházat, a kedélyt, vagyis a gőzházat. Ezt az emberi szellemet befolyé-
solni képesek a ráható szellemi hatalmak, akár tisztátalanok, akár tiszták. Mikor Jéhu azt mondja az ifju prófétáról tettetett gunnyal: "Isméritek az embert és hogy mi jár a fejében", tulajdonképen a tündésének nevezett elméjártatást említi/sziach/. E az elfelettetés a lélek-jelen léttel ellenkező s tisztán a szellemtől vezetett gondolkodást jelenti, melynek vezetője a tudattalan szellem. Ilyenkor az jön ki az emberből ami lényege, s nem az amivel áttatja magát. Ilyenkor az ember elérülja magát.

- IX. 21 MIKOR JORAM KIADTA A PARANCSOT: BEFOGNI! MIKOR BEFOGTAK A KOCSIJABA, JORAM, IZRAEL KIRÁLYA ÉS ACHAZJAHU, JUDA KIRÁLYA, MINDENIK SAJÁT KOCSIJÁBAN, KIMENTEK JÉHU ELÉ S A JEZERELI NABÓT ÖRÖKRE SZEL-
22 NEL TALALKOZTAK VELE, MIKOR JORAM MEGLÁTTA JÉHUT, MEGKÉRDEZTE: BEKESSEGS-E A SZANDEKOD, JÉHU? - MIT ER A BEKESSEG, AMIG ANYIÁNK,
23 JEZABELNEK SOK PARAZNALKODÁSA ÉS IGEZESSE TARTI - FELELTE JÉHU. ER-
24 RE JORAM A KEZÉVEL FORDULATOT CSINÁLT ÉS MENEKULT, ACHAZJAHUHOZ MEG ODASZOLT: ARULAS, ACHAZJAHU! ERRE JÉHU NYILVESSZOT TETT AZ IJJABA S KÉT VALLA KÖZÖTT MEGLOTTE JORAMOT, UGHOGY A NYIL A SZEL-
25 VÁBÓL JÖTT KI, MAJD IGY SZOLT SZARFISZEGEDJÉHEZ, BIDRÁRHOZ: VEDD FŐL S VEDD ODA A JEZERELI NABÓT ÖRÖKRE SZELHEZ MERT EMLEKREZZEL CSAK, EN IS, TE IS OTT KOCSIZUNK ATYJA ACHAB KÖZÖTT, MIKOR JÁRVÉ EZT A TERHESS IGTÉ MONDTA RÁ, BIZONYIYAL LATTAM TEGNAP ESTE NABÓTNAK VERST
26 ÉS FIAINAK VERSTE É JÁRVÉ SZAVA S AZERT SZEN A BIRTOKON FIESTEK MEG NEKED - SZ JÁRVÉ SZAVAI VEDD FŐL HAT ES VEDD ODA JÁRVÉ SZAVA SZERINT A BIRTOKRA! MIKOR ACHAZJA, JUDA KIRÁLYA MEGLÁTTA, BEFUTOTT A KERTI HAZ FÉLE, JÉHU AZONBAN ÜLDÖZŐBE VETTE S MEGPARANCSOLTA: ÖT ISI VAGJATOK LE! LE IS VAGTAK ÖT A KOCSIJÁBAN A CÜR HAGOJAN, AMELY
28 JIBREANNAL VAN, MIUTAN MEGGIDÓBA FUTOTT, ÖT MEGHÁLT, SZOLGAI AZTAN ELSZALAJTOTTAK JERUZSÁLEMBE S ELTETETTKÉ DAVID VÁROSÁBAN ATYAI
29 MELLE A SIRJABA, JORAMNAK, AZ ACHAB FIAINAK TIZNEGYEDIK ESTE NDE-
JÉHUN LEPT KIRÁLYA JUDAN ACHAZJA.

JORAM AZ UTOLSÓ pillanatik nega vette gőszön komolyan a veszedelmet ,

mely Jéhu részéről fenyegette. Akit Isten el akar veszíteni, annak elveszi a tisztán látását. Hogy valami baj közeleg, azt abból láthatja, hogy kiküldött követe nem tért vissza hozzá engedelmesen. De a legnagyobb veszedelemre a lázadásra nem akart gondolni. Bizott abban, hogy ha Jéhuval szemben áll, királyi tekintélyével lenzereli a rendetlenkedőket. Azért fogatta be harci szekerét, melyen békeben is tartak a nagy urak, s ment ki Jéhu elé. Ezzel azonban csak Isten szándékát töltötte be, ki azt akarta, hogy ő is ott haljon meg, ahol a jezszeéli Nábót vére kifolyt. Isten kénye szerint vezeti az esztelen embert, ki azt hissi, hogy saját véleményét követi. Ugy látászik, Nábót szállóje a városon kívül, bár annak közelében volt; ahogy a királynak még más palotája is volt a városban, toronnyal és várszerű erődtéssel öszszekötve, s a két király most ebben a belső várban tartózkodott. Innen indultak Jéhu elé, ki szegulva jött a város irányában s a kapun kívül, Nábót szállójenél találkoztak. Jórám királyi tekintéllyel próbálja Jéhut megállítani, s alkalmat ad neki, hogy békés szándéka felől a királyt megnyugtassa. De Jórámnak semmi tekintélye nincs már; ami volt, szertefujódott; szétfujta az isteni ítélet, amelyet a próféta kihirdetett. Ime mégis csak nagy tekintélye volt még a próféta szónak! Jéhu durván, de igazság szerint felel a királyi békéről addig nem lehet szó, míg Jézabel folytatja paráznalkodását és pogány bálványozását, verászlásait. Jéhunak ez a kijelentése azt mutatja, hogy Jézabel viselkedése közutalatot gerjesztett Izrael vezetői köreiben is és ha a király tekintély miatt vélekedésüket elhallgatták is, most, hogy Jahve ítélete a király tekintélyt ledöntötte, felszabadult a Jéhu lelke, s kimondotta, ami szívében volt. Mindazok, akik vele jöttek, érezték, hogy Jahve ítélete jogos és odaállottak az ítélet mellé anélkül, hogy magukat is elítélték volna eddigi hallgatásukért és azért, hogy az erkölcsi romlást hagyják terjedni az országban. Jéhu most bírónak érzi magát, pedig Jahve csak ítéletvégrehajtónak szánta. Majd jön idő, mikor ő is a vádlottak padjára kerül. Amit Jéhu most érzett, alkalmas volt arra, hogy ez istentelen Oári-családon Isten ítéletét végrehajtja; de nem volt elégséges arra, hogy Izráelt a romlás lejtőjén visszatartsa és a közelgő ítéletet a népről, s önmagáról is elhárítsa. Jórám csak most látja, hogy nincs menekvés; hogy az ítélet mértéke bétölt. De nem Istenhez fordul, hanem menekülni próbál. Gyors mozdulattal a lovakat visszafordítja a futásnak indítja. De már késő! Jéhu a két váll között találja nyilával, s az átfurja a szívet, úgyhogy vére bőven ömlik ki. Jéhu most odaszól a "harmadikhoz", ki a kocsiban mellette és a kocsis mellett áll, a szárnysegédhez és emlékezteti őt arra az isteni szóra, mely szerint Acháb bünéért Isten ott fog megfizetni, ahol Nábót vére kifolyt.

I. Kir 21, 19-ben Isten azzal fenyegette meg Achábot, hogy vére ott fog kifolyni, ahol Nábóté; a király megalázkodása miatt ezt az ítéletet arra változtatta, hogy fiai idejében jön el a büntetés, tehát a fiak vére fog ott kifolyni. Acháb mindkét fiánál beteljesült az isteni ítélet/I. Kir. 21: 19-29, 22:38/ Jórámban még elég vér maradt ahhoz, hogy Nábót örökös birtokát öntöszze, amikor odavetették holttestét. Nevezetesen, hogy Jórám emberei közül senki sem mozdult Jórám védelmére. Mindenki érezte, hogy Isten ítélete jött el, s hogy ez ítélet ellen küzdeni céltalan és szükségtelen, mert az meg nem változtatható. Acháb leányági unokája, Acházia, a judabeli király sora menekülhetett, csak annyi volt a különbség sorsa és Acháb férfiutódainak sorsa között, hogy nagyatyjára, Józsáffára és ösatyjára Dávidra való tekintettel királyhoz méltóan temették el őseinek sírjába, styái mellé. Skolgaí judabeli emberek voltak, kiket bizonyára bántott az a léhaság, amelyet Jórám udvarában találtak, haér valószínű, hogy Atália nem Juds legerkölcseőbb embereit adta kíséretül fia mellé. A holttest hazakeresztet; nem halljuk, hogy Atália égig törő fájdalommal fogadta volna. Jól jött neki fia halála, hogy nagytrörő terveit megvalósítsa.

- II. 30. v. MIKOR JEHU JEZREBELRE ART ES JEZABEL MEGHALLGOTTA, KIFEJESTETTE
- 31 SZEMET, FELDISZITETTE FEJET ES KIHAJOLT AZ ABLAGON, MIKOR JEHU A KAPU ELE ART, MEGSZOLITOTTA A KIRALYNE: BÉKESSEL JÖSSZ-E,
 - 32 ZIMHI, URADNAK GYLKOSA?! MIKOR JEHU FELEMLTE SZEMET AZ ABLAGON, MEGSZOLALT: LO VAN VELEM, UGYAN KI, MIKOR AZTAN KET HARM KAMARAS KIHAJOLT HOZZA, MEGPARRCSOLTA: DOBJATOK EI! MIRE KIDOBYAK,
 - 33 VERE BEFECSKENDÉZTE A PALAT, S A LOVAKAT ES EZEK ÖSSZETAPOGTAK,
 - 34 JEHU AZTAN BEMENT S MIKÖZBEN EVETT, IVOTT, IGY SZOLT: NEZETEK AZ UTAN AZ ATRÖZÖTT UTAN ES TENESSETEK EL, HISZEN KIRALYNA K A LARVA, ELMENTEK, HOGY ELTRESSEK! DE NEM TALLYAK MEG, CSAK A EOPONYAJAT, A LARA SZARAIT ES A KEZE FEJET, MIKOR VISSZAJÖTTEK ES JELENTETTE NEKI, IGY SZOLOTT: EZ AZ ISTEN SZAVA! HISE MEGMONDOTTA SZOLGAJA A TERBITEB ILLES NIGAL: JEZRAEL TALAJAN AZ RBEK FOGJAK MEGENNI JEZABEL TRSTET, JEZABEL HULLAJA A PÖLDON LEVÖ TRAGIARVZ LESEZ HASONLO JEZRAEL MRESEJNEK SZINE! UGYHOGY NEM LEHET MEGMONDANI, HOGY EZ VOLT JEZABEL!

Jezebel ekkor már második fia halálakor várt asszony volt; de még mindig abban a hitben ált, hogy festékekkel kikészítve hágaát gyakorolhat a férfiakra. Természetes, hogy mindarról, ami történt, azonnal jelentést tettek neki kamarásai, azaz heréltjei, akik a királyi palotában különösen azonban a női részen a szolgálatot ellátták. Ezek a szegény számlalásra méltó, emberi mivoltukból sokszor már kicsiny korukban kivételként férfiak lelkükben is sokszor nyomorultak voltak; ám voltak kivételek, mint Kandaké kamarása, az evangélium egyik fénylő alakja.

Hajlottak a női tulajdonságok felöltésére, simulákonyságra, megbízhatatlanságra, féltékenységre és versengésre. Jezabelt ezek vették körül, mikor élte utolsó próbálkozását. Eddig megbízhatóknak mutatkoztak ezek a szolgálók, Jezabel nem tartott árulástól. Egészeséges férfiban utálatot kelt az idejéből kiment vénaasszony kacérkodása: ezek a kamarások szokva voltak hozzá. Jéhura téhyleg hatást tett Jezabel selymes beszéde, melyben ingerkedve nevezte őt ura gyilkosának, oly hangon, mellyel elárulta a bocsánatot. Ebben az asszonyban az igazi szeretetnek és hűségnek halvány nyomát is kiirtotta az évtizedeken át alkalmazott képmutatás és a féktelen érzéki indulat, mely Bál-kultuszának legfőbb oka volt. Jéhura hatást tett az asszony, eltaszító, undort keltő hatást. A férfi megvetéssel kiáltott fel az emeleti szobába: Ki van ott a pártomon? Ugyan ki? Jól hallották a kiáltást a fenn tartózkodó kamarások, kik már azt is tudták, hogy Omri háza számára minden reménység elveszett. Némelyeket féken tartott a megszokott fegyelem, mely bizonyos állati hűségűt ébresztett bennük; ketten-hárman azonban kihojtak az ablakon és intásükkkel árulták el, hogy keszek Jéhu parancsát teljesíteni. Nem bosszu vezette őket, hanem annak teljes megunass, amit évtizedek óta éltek és látrak. Érzéketlenek voltak Jezabel iránt, kinek csak azért szolgáltak eddig is, mert másféle szolgálat az ilyenfajta emberek számára nem nyílt. Kidobták, mint egy rongyot, mint megutált piszkot. A vén test tagjain összeröktek, ami még ép volt belőle a Jéhu nyomán száguldó lovak taposták össze. Már nem volt emberi test, amit kikerülni igyekeztek volna. Jéhu bement a királyi palotába, mely immár az övé volt; fáradtságát evéssel és ivással igyekezett elűzni. Közben eszébe jutott a nyomorult asszony, s nem akarván, hogy az egykor királyi vér tovább bánéskodásnak legyen kitéve, leküldött, hogy temessék el a hullát. A küldöttek már sem találtak mást a testből, mint a koponyát, a kezek és lábak végső hirtalan részét. A többit megették a keleti városok tisztasági munkásai, az ebek, melyek az utcákon kóboroltak. Felfalták, mint a dögeket szokták, melyeket kivettek nekik. Jéhura mély benyomást gyakorolt a hír! "Ez az Isten dolga!" kiáltott fel, hallván az esetet, melyet ő nem akart. Eszébe jutott Illés jövendölése. Érdekes, hogy ezek a prófétsai szók, mennyire közszéjrs jutottak, s most megjelentek emlékezetében. Kemény volt az isteni szó; nem volt lágyabb az ítélet, mely a szót valósággá tette. Érzéketlen emberek között, szánalom híján fejezte be életét ez az asszony, ki a föld legnagyobb fényével vette magát körül. Mig testét a kutyák tépték szét, a palotában halálának okozója evett, ivott döszölt. Illés némán, szomorúan állott volna a katasztrófával szemben; de hol volt már akkor Illés! A földi halál képe volt a tulvilégi halálának, a test halálának!

A lélek halálának! Lelkének minden szennyje, minden aljassága kísérte át a holtak birodalmába, hol semmit rejteni nem lehet, mert minden a lélekre van írva. Mily utálattal fogadhatták ott! Jého átkozottnak nevezte őt: ez volt az utolsó cím, melyet az egykor ifjú és szép királyné ezen a földön emhertől kapott. És az átok kísérte őt a holtak közé el. Megrendülten állunk ezzel az itélettel, ezzel a borzalmas temetéssel szemben, melyet a föld legtisztátalanabb, legmebbevetettebb állatai végestek. Mily felelmes az isteni igazságszolgáltatás és mégis csak ez az igazságszolgáltatás tudta kitörlni erről a földről azt a borzalmat és aljasságot, amelyet ez az asszony összehalmozott, a amellyel alászállott, hogy az elvilág tömlőcében magába göngyödjten az utolsó ítélet Birádjára várjon. Utána még magzatai várták sorukat itt a földön, kik nem tehettek arról, hogy ilyen asszonyok gyermekeinek születtek. Itt maradt még hozzá hasonló leánya Atália, ki most Juda uralkodó régense lett. Az átok még nem volt kiirtva; de Isten készült ezt teljesen kiirtani a földről. A tragédia még nincsen befejezve, s bár úgy látszott, csúcspontjához ért, még maradt söpörni valója. A hóhér a királyi széken ült; most a holttestek mellett evett ivott, jól érezte magát. Mi lesz ennek a hóhérnak a legközelebbi feladata? Különös eszközei vannak Istennek! De ha a végső eredményt nézzük, látjuk, hogy ezek az eszközök is szükségesek, jó célt szolgálnak, olyanok, mint a keselyű, mely maga is tisztátalan madár, de mikor a rothadó hulláktól megtisztítja a világot, tisztítja a földet, a levegőt. Szükség van az ember-keselyűkre is!

- X.1. MIUTAN ACHANAK HETVEN FIA VOLT SÓMÓRÓBAN, JÉHU LEVELEKET ÍRT S ELKÜLDTE ŐKET SAMARIABA JEZREEL FEJDELMEIHEZ, A VENKEHEZ ES AZ ACHABTOL KIVALASZTOTT GYAMOKHOZ ILY SZÖVEGGEL: HA MOST EZ A LEVEL HOZZATOK ERKEZIK, KIE MAGATOKNAK TARTJATOK URATOK FIAIT, HATAIMATOKBAN VANNAK: A KOCSIPARK, A LOVAK, EGY MEGERŐSÍTETT VÁROS ES FEGYVERTAR; HAT SZEMELJESTEK KI URATOK FIAI KÖZÜL A LEGDEREKABBAT? S A LEGBESZÜLTESÉBBET, ÜLTÉSSZETEK ATYJA TRÓNJARA S SHARCOLJATOK URATOK HAZAERT! AMDE AZOK IGEN-IGEN FELTEK, S IGY SZÓLTAK: IME EST KIRÁLY NEM ALLOTT MEG ORCAJA ELŐTT, HOGY ALLHATNANK MI MEG?!
- 5 ERRE A PALOTA ELŐLJÁROJA, A VÁROS ELŐLJÁROJA, A VENKE ES A GYAMOK ILY ÜZENETET KÜLTETEK JÉHUNAK: SZOLGÁID VAGYUNK! MINDAZT AMIT MONDASZ NEKUNK, MEGTÉSSZÜNK! SENKIT SEM TESSZUNK KIRALLYAI TEDD, AMIT
- 6 JÓNAK LÁTEK S ZEMELJEKOR AZ MASIK LEVELET ÍRT NEKIK, HA ENYEM VAGYUNK ES URATOKRA HALLGATOK, FOGJATOK AMA PERFIKNAK, URATOK FIATAK FEJÉT, S HOLNAP EREBEN AZ IDOBEN JÓJJETEK HOZZAM JEZREELBE. A KIRÁLY FIAI UGYANIS - HATVEN EMBER - A VÁROS ELŐKELŐINÁL
- 7 VOLTAK, AKIK NEVELTETEK ŐKET, AZ TÖRTÉNT AZTAN, HOGY AMIKOR A LEVEL MASODSZOR MEGERKEZETT HOZZAJUK?FOGTAK A KIRÁLY FIAIT?LEVAGTAK

- 8 HETVEN EMBERTYFÜJÜKET KOSARAKBA TETTK S ELKÜLDTEK JEZEREBELBEN JAHU-
 HÓV,MIKOR A KÖVET ODAERT, S JELENTÉST TETT NEKI: ELKÜLDTEK A KIRALI
 FIAINAK FÜJÉT,Ő IGY SZOLT: HAKJATOK ŐKET KET HALOMBA A KAPUNYILAS-
 9 NAL REGGELIGI REGGEL AZTAN AHOGY KIMENT,ODAALLOTT ÉS IGY SZOLT AZ
 BOSSZ HÁPHÉZ: TI IGASZSÁGOSAK VAGYTOK: EN MINDENREGETRE ÖSSZEESKÖVET
 10 SZOTTM URAM ELLEN,S REGGELTEM ŐT,DE KI ŐLTE MEG EZEKET MINDYITÉSBE-
 TEK HAT MOST MÉR MEG,HOGY JAHVE SZAVABOL,ABBOL,AMIT ACHAB HAZA VE-
 LŐL MONDOTT,SEMMI NEM EBETT FÖLDREI JAHVE VEGHEZ VIJTE AZT,AMIT SZOL-
 11 GAJA,ILLES UTJAN BEVIZIT,JEHU AZTAN LEVAGATTA MINDAZÉKAT,AKIK ACHAB
 HAZABOL JEZEREBELBEN MARADTK MEG,VALAMINT ACHAB ÖSSZES NAGYJAIT,BI-
 ZAIMASAIT ÉS PAPJAIT,UGYHOGY EGY SEM MENNEKÜL MEG KÖZÜLÖK;

Acháb Jezébelt követve rendkívül vétkezett Jahve tisztelete el-
 len, s azok ellen, akik Jahvéhoz hívek voltak. Jezábel különösen so-
 kat tett azok lemeszárlásában, akik a gonosz és aljas Bál-tiastele-
 nek utjában állottak. Most eljött Isten bosszújának utolsó, a legret-
 tetesebb fejezete a lemeszárlásban. Isten eszköze ebben a rettenet-
 es bosszúban Jéhu volt. A bosszu véghezvitelében Jéhuból minden gát-
 lás hiányzott. Vad, könyörtelen jellem volt, ki ember s ember között
 választást nem tett, s Achábhöz, vagy a Bál-kultuszhoz, illetőleg a
 régi uralmi rendszerhez ^{való} tartozásuk elég ok volt neki arra, hogy a hal-
 lalos ítéletet rögtön kiszondja. Aligha a Jahve iránt való buzgalom
 vezette egyedül, mint Illést: saját uralmát is biztosítani akarta az-
 szal, hogy a régi rendszer minden tartóoszlopát kidönti. Isten pedig
 hagyta működni. Istennek a halál csak áthelyezés, míg a földi szemek-
 kel látó embernek kiirtás. Isten Achábot és összes híveit áthelyezte
 abba a világba, amelyben közvetlenebbül Isten hatása alatt állnak s
 amelyben a bűneikért való vezeklés, megvilágosodás, az isteni látás-
 ra való ébredés könnyebb; emellett a további vétkezés lehetőségétől
 is mentesebbek, mert a földi tettei kisértékek hiányoznak. A meghalás
 a földről a jövőbe nézve borsalmasabb, mint a tulvilágból visszafelé
 nézve - azoknál, akik nem súlyos ítéletet víve magukkal mennek át, s
 nem a tulvilág börtönébe jutnak, hanem pihenő övéikhez csatlakoznak.
 De még a kárhozatba menőknek is jobb földi számlájukat hamarabb zár-
 ni le, s kevesebb felelősséggel válniok meg földi életüktől. Bizonyos
 hogy Acháb 70 fia felelősségben igen eltérő tettet viseltek, ha a
 földtől való bucsuzásuk egyforma volt is. De az is bizonyos, hogy a só-
 maszóni előjárók, vénak, s különösen az Achábtól kinevezett gyámok
 hűtlenül jártak el velük szemben, mikor olyan könnyen kiszolgáltatták
 a rájuk bízottakat, s ez a könnyelműség, amellyel elárulták korábbi
 uruk gyermekeit, mutatja, hogy milyen kevés a megbízhatóság abban a
 világban, mely az élő Istent megtagadja, s aljas bálványokkal helyet-
 tesíti; mely az élő Isten törvényét erkölcstelen kicsapongások szü-

bakosságával váltja föl.- El kell ismerni, hogy Jéhu okosan és férfisan viselkedett és irt a sómöróni fejedelmekhez, a vénekhez és a királyi gyermekek gyámjaihoz. Nem szólítja fel durván megadásra őket, hanem kihívja harcra őket. Kincsek, hadi szekerek vannak kezükben, egy meg erősített városban élnek, mely az ostromnak soká ellenállhat. Ha Acháb fia közül egyet kikiáltanak, talán emellé áll Izráel nagy része és a Jéhu elleni harc sikerülhet. Mindenesetre Jéhu abban a tudatban tette ajánlatát, hogy az Acháb családja oly népszerűtlenné vált Izráelben, hogy Jéhuval szemben alig fogja valaki a kikiáltott királyt óhajítani, s emiatt Jéhuval ujjat húzni. A sómöróniak is tudják ezt; még csak nem is gondolnak ellenállásra. Ellenállás és megadá között, azonban van a harmadik út is: alkudozni, de ezt senki meg nem próbálja. S volna még egy negyedik út: szabadjára bocsátani az ifjakat, próbálják meg maguk keresztültörni az ellenségnek; csak nem nyujtani ki a gyilkos kezét szokra, akik becsületükre voltak bizva; kiknek kegyéért versenyeztek eddig. Még csak eszükbe sem jutott, hogy ilyen közbenső utakra gondoljanak; előttük csak egy lehetőség látszott, saját bőrüket menteni! Ennek oka az volt, hogy ezek a sómöróni bizalmi emberek "igen-igen félték." A félelem azonban nem viszi aljasságra a becsületest. Azt kell mondanunk, hogy Acháb bizalmi emberei nem voltak becsületes emberek. Voltak kormányzatok, melyek vezető helyeken nem túrték a becsületes embert, mert ezek gyanusak voltak, s megbízhatatlanoknak látszottak szokkal a célokkal szemben, amelyek a kormányt vezették. Achábnak oly emberek közül kellett választania Sómörön városparancsnokát, a királyi palota előjáróját, a város tekintélyeseit, véneit, gyermekeinek gyámjait, akik az első alkalommal hűtlenek lettek urukhoz, amikor a hűség áldozatot kívánt volna. Aki becsületes volt, az Jahve hitén volt, tehát Acháb számára használhatatlan. Jéhu első üzenetére, alkudozás megpróbálása nélkül, a rájuk bizottak iránti kínálat nélkül azt válaszolták a sómöróniak, hogy most már nem Acháb, hanem Jéhu szolgálóik, s hogy mindent megtenni készek, amit csak kíván Jéhu tőlük. E tapogatózás után küldötte Jéhu második üzenetét, melyben Jezréelbe rendelte a város vezetőit és a királyi gyámokat, de az Acháb-fiak levaagott fejével. Rettenetes mézszárlás egypár óra slatt megtörténhetett, s másnap kosarakba gyűjtve elszállításra vártak a királyi családból valók fejei. A kosarak szállítását küldöncökre bízta; később azonban maguk is utána mentek a küldöncöknek, amint azt Jéhu rendelte, kinek szolgailag engedelmeskedtek azok az előjárók és előkelők, akik az Achábbal való kapcsolatuk miatt maguk is félték a megtorlástól. Jéhu teljesen tisztában volt a helyzettel. Átlátta a sómöróni előkelők és vezérek aljasságát és megbízhatatlanságát. Nem a hűségükre volt szüksége, hanem a tekintélyükre; helyesebben a tekinté-

lyük látzatára. Mert ebben a világban nem a lélek való ulya szabja az irányt, hanem a látzat, mit úgy is neveznek modern nyelven: propaganda. Jéhu propagandát cainált a sómöróni tekintélyesekkel. Uj királynak, kivált ha ez lázadás útján ragadta magához az uralkodást, legnagyobb mértékben arra van szüksége, hogy csendben maradjanak a régi rendszer hívei. Akik trónkövetelőként szóba jöhetnek, azokat miní ki kell irtani, de akik csak hívei voltak a kivégzetteknek, azokat nem szabad kiirtani, ha meg lehet őket nyerni, mert a szükségtelen vérontás árt az új uralkodónak. Hogy hajlanak az engedelmességre, arról már meggyőződést szerzett Jéhu. Most valami tettel úgy le kell őket kö: nie maga mellett, hogy ne legyen lehetséges később⁶ másik pártra állás. Mi volna erre alkalmasabb, mint a királyi család legyilkolása? Akik ebben részesek, azok nem kívánják, hogy a régi rendszer bármily alakban is feljüljön. A szegény legényből akkor lesz jó rabló, ha gyilkolt má. A gyilkosságot elkövették a sómöróni vezérek. Meg is érkeztek hozzá rendelése szerint. De nem fogadják őket azonnal, hanem mánap reggelig gondolkozni hagyja őket, s akkor szembecíti velük a levágott fejeket. Ez az éjszaka nem volt nagyon megnyugtató a sómöróniakra. Bizonytalanságban voltak Jéhu szándéka felől, s a levágott fejek tulajdonosai is körülvették őket szellem-árnyjukkal. Lehet, hogy ezek az emberek nem voltak kényes lelkiismeretűek; de a bizonytalan jövő, Jéhu kiszámíthatatlan viselkedése kidobta őket megszokott nyugalmukból, mely a bűn megszokásából származik. Jéhu arra számított, hogy a teljes éjszaka után ezek az emberek nem fognak meggondolatlanul határozni, hanem mindent szóba vesznek; a gyakorlati ember, a világ számító gondolkodása szerint fogják életük új útját megőrszíteal. Mert melléje álltak már; de ennek az elhatározásnak szilárdnak kellett lennie. Hogy a fejeket a kosarakból a kapuba rakatta két kupacba, annak célja az volt, hogy a tömeg figyelmét felhívja; a kapu a régi keleti embernek olyan volt, mint falvainkban a faluhéza, a városban a városnéze. Mánap reggel nagy tömeg állt, a beszélgettet izgatottan a fejekből rakott kis hecsok körül. Ide rendelte a sómöróniakat, kikhez tehát nem titkon, hanem nyíltan a tömeg előtt kívánt szólni. A tömeg tanu volt arra a megállapítandó tényre, hogy a gyilkosságot nem Jéhu, hanem Acháb hívei követették el. Tagadni nem lehetett, s hír szétvitte a sómöróniak vezető emberek tettének hívét. Jéhu kimondja nyíltan, nem kántórfelész; hogy ő őszeszekűvő; de a hetvenszerecs gyilkosságért nem őa felelős; felelősségre azonban senkit sem lehet vonni, mert Jahve megmondta, előre megjósolta Illés próféta útján, hogy ennek így kell bekövetkeznie. Ami történt Isten akaratja volt. A sokaság előtt nagy szendly volt Illés, és a rá való hivatkozás mária megnyugtatta a kedélyeket. A 70 gyilkosság tettesei tenát Jéhu pártján feloldozást és menedéket kaptak.

menedéket kapnak; de a másik oldalon csak ítéletet. Miután Jéhu a sómöróniakat megvédte, de maga mellett kötelezte is, a tömeg lelkét is megnyerte magának, egyrészt Illón megalítványával, másrészt a sómöróni vezérek tekintélyével. Ezután tovább folytatgatta tisztogató munkáját. A jezszeeli Acháb-hívekkel már nem úgy bánt el, mint a sómöróniakkal. Ezeknél nem volt mit várnis már s ezeket nem tudta maga mellett lekötelezni; azért ezeket legjobb volt félretenni, mit a reggeli tárgyalás után, a nép megértésnek tudatában könnyen megtehették. Acháb nagyjait, azaz azokat akik egyelkűek voltak Achábbal és Acháb papjait, azaz azokat akik az Istent a király kegyéért elárulták, leöltette. Senki sem menekült meg közülük. Mivel a király a gyilkosság idején Jezszeelbe tartózkodott, itt voltak mellette személyes hívei is mind, tehát a legveszedelmesebbek. Sómörónban személyéhez közelebb álló ember csak kevés maradhatott. Jéhu különbségtétele tehát helyes volt. A jezszeeliek nem oly könnyen adták volna magukat; ezeknek lelkét több östét folt terhelhette is: ezeknek menniük kellett ebből a világból!

IX. 12 EZUTAN UTANAK INDULT ES SOMORONBA UTAZOTT, AMIKOR BET- EKED PASZTOR

13 PALUJAHOS ART UTJAN, JUDA KIRALYANAK, ACHAZJAHUNAK TESTVÉRIVEL TALALKOZOTT JEHU, MEGSZÖLITOTTA ÖKET: KIK VAGYOTK? - A CHAZJAHU TESTVÉRIVÁGYUNK - SELEITREK MRAZOE - ALAMENÖERN VAGYUNK, HOGY A KIRALY

14 FIAIT, S A KIRALYNA ASSZONYT FIAIT KÖZÖNSÖK. - RAGADJATOK MEG ÖKET BELVI - MONDOTTA JEHU, S ELVE MEGRAGADTAR ES MEGOLTA ÖKET BET- EKKE RUTJANAL, MEGYIVENKET EMBERT, S EGY SEM MARADT MEGBELÖLÖK.

A lázadó Jéhu csak akkor mert a fővárosba Sómörónba utazni, amikor a sómöróni embereket a lázadásba belevonta, s amikor Acháb bizalmas embereit megölte. Most már biztosnak látta az utat, mert 1./ a még Achábhhoz huzók meg voltak rémitve; 2./ az Achábot utalók bátorságot nyertek, hogy a szabadító mellé álljanak. Utközben alkalma volt még egy csomó Acháb ivadékot elpusztítani, kik leányágon szármastak tőle: Juda királyi házának tagjait, kik gyanutlanul utban voltak Jezszeel felé, hogy a felépülő izraeli királlyal és a család ott idő ő tagjaival vig napokat töltsenek.. A "köszöntés", vagyis bákevesség kívánás kifejezése ilyen találkozóra mutat. Jehu pusztulásra ítél s hagyott jutni mindenkit, aki annak az erkölcsstelenségekben elaljsodott élvösóvár családnak, élvösóvár, léha mulatozó életében kedvét találta. A farsang után eijött a böjti Jéhu nem ösmerte a királyfiakat; de az előkelő társaság gnyus lett neki. Megkérdezte: kik vagytok? Ha Jéhu nentekintélyes csereg élén haladva találkozik az előkelő utarókkal, azok talán feleletre sem méltatják volna; de így könnyedén, s abban a tudatban, hogy csak tiszteletadó udvariasság lehet a válasz, megmondják, kik s milyen járatban vannak. Nem sejtették, hogy percek múltán összeakaszabolva, élettelenül fognak az uton fekdni. Acháb átkos ivadékának az

utolsóig el kellett tűnnie a földről! Eszünkbe juthat Jel.21:27"nem megy be oda senki aljas, nem aki utálatosságot, vagy aljasságot cselekszik; csak akik a Bárány életkönyvébe^{írva} vannak!" Isten most is meg azáltalamos istentelenséget árul el azok képelete, akik az idők végén megtérés és bűnbocsánat nélkül a kánkőves tüses mocsar lakóival el akarják önteni a megtisztított földet,arra hivatkozva,hogy Isten szeretet. Épen,mert ezert, azért tartja távol Dvéinek lakóhelyétől, azokat, akik, aljas, utálatos és hazug lényülkel az Istentől teremtendő új világot újra beszennyeznék! Isten elküldte prófétáit, s azok idejében megintették a királyokat s a népet. Aki nem tért meg, annak távoznia kellett az isteni cselekvések szinteréről. Hogy valaha még a kegyelem fénye rájuk ragyoghat-e, oly kérdés, melyre a feleletet Isten nekünk nem adta meg, s annak kutatását ránk nem bízta. Egy bizonyos, hogy megtérés és megtisztulás nélkül senki az új világ lakója nem lehet!

X.r.15. MIKOR ONVAN TOVABB MENT, RÓKÁB PIAVAL, JÓNADÁBBA TALÁLKOZOTT.

ALDAST MONDOTT RÁ S NEGRERDEZTE: ŐSZINTE/SZITENES/ A SZÍVED,MINT AZ EN SZIVEM A TE SZÍVEDHEZ?- ŐSZINTE /EGYENES/!-FELSZITE JÓNADÁB,-HA ŐSZINTE,ADD A KEZEDET! S AZ KEZET ADOTT,MIRE AMAZ FÖLVONTA OT A KOCSIJÁBA;AZUTAN IGI SZÁLT HOZZA: JER VELEM ES LÁSD MEG, 16 HOGY A JÁHVERT VALÓ FELTÖ BUZGALMAT! IGY HAT VELE UTAZOTT A 17 KOCSIJAB,MIKOR AZTAR BEERT SOMORONBA,LEVAGATOTT MINDENKIT,AKI AZ ACHABHOZ TARTOZIK KÖZUL SOMORONBAN NEGRARADT,MIG O/KK/T EGESZEM KI NEM ISZOTTA,AMOGI JÁHVE ILLEBENEK MEGMONDOTTA.

A rékábiták,vagy rékábfriak Izráel történetében érdekes és nevezetes szerepet játszottak abban az időben, amikor a feníciai magas civilizáció hatása alatt Izrael fiai nemcsak elpuhultak,hanem az idegen műveltséggel együtt annakromlott vallási és erkölcsi hátterét is átalvették. A rékábfriak előtt úgy tűnt fel a helyzet,hogy ha az életmód egyszerűségéhez visszatérnek, az idegen romlástól megszabadulnak. Ezért Jónadáb,Rékáb fia megparancsolta,hogy utódai ne igyanak szesze itelt,ne épsítsenek kényelmes lakóházakat,hanem lakjanak sátorokban,ne foglalkozzanak az élvezeteket s finom izlést szolgáló szőlőműveléssel./Jer.35 5,6,7./ Minden időben voltak olyanok, akik a külső életmód megváltozásától erkölcsi javulást vártak,s azért az aszkézisnak, a testsanyartatásnak különböző módszereit alkalmazták. Ha szív belső, őszinte átalakulásának ez a testkimelés a kísérője, akkor okvetlenül van benne áldás; de ha ettől várkil az erkölcsi megjavulást,nagyon fogunk csalódní. A külső életmód szigorítása,belső megtérés nélkül csak képau-tatákat nevelhet . Jónadáb azonban őszintén cainálta a maga dolgát és még majdnem 300 évvel később is Jerúsalás igen dicséretre méltónak

találta az atyai hagyományokhoz való ragaszkodásukat. /35,12 skk./ Jéhu történetéből tudjuk meg, hogy Rékáb fia, Jónadáb a Jéhu-féle reformátó idejében élt, s Jéhu jól ismerte Jónadábot; becsülte és szövegetként fontosnak tartotta. Isten úgy hozta, hogy éppen a megindulás idejében a kettő találkozott, s miután Jéhu meggyőződött arról, hogy Jónadábnak nincsenek Jéhu szándékait keresztelő tervei, őt saját harci szekerére vette föl és magával vitte Sómbrónba, hogy munkájának tanúja legyen. Jónadáb mozgalmát és rendszabályait nem kell isteni kijelentésből fakadónak tekintenünk. Emberi próbálkozás volt ez az Izrael erkölcsi romlásának megállítására. Isten más utakat választott ugyanennek a célnek az elérésére: profétáit adta a népnek, fényt adott nekik a felvilágból, s nem evilági szabályokat. Erőt küldött, nem törvényt. De mind emellett is ~~világias~~ a rékábfiak tisztességes szándékai nyilvánvalóak. Inkább hazafias, mint vallásos mozgalmat csináltak, ami annál felünnebb, mert a családnak nem izraeli, hanem Namáthból származó keni /keneus/ eredetű. Azóta is gyakran előfordult, hogy különböző népek kebelében a nemzeti mozgalmakat az illető nemzetekhez csatlakozó idegen eredetű de a thasonult hazafiak csinálták. Jéhu őszintének ismerte Jónadábót, s ha Jéhu erre támaszkodni mert, hogy Jónadáb neki szóval hűségnyilatkozatot tett, akkor ebből az látszik, hogy Jéhu az őszinteséget becsülte, s bizonyos fokig azt maga is gyakorolta. Jónadáb tanúja volt annak az Üldöklésnek, amelyet Jéhu Sómbrónban a még ott levő Achábhhoz tartozó rokonokon és meghitt barátokon véghezvitt, s úgy látszik, azt nem helytelenítette. A Bal-tisztelettel együtt járó erkölcsi aljasság oly undorító volt, a rékábfiak szemében is, hogy annak gyökeres kiirtását a nép érdekében szükségesnek látták. Jéhu a Jahvéért való féltő buzgalma említi Jónadábnak, s nem kell kétségbe vonnunk, hogy Jéhu ezt őszintén mondta. Ámde ugyanaz alá a kifejezés alá különböző emberek különböző fogalmakat rejthetnek. Hogy Jónadáb komolyabban vette ezt a buzgalmat, mint Jéhu, azt gondolhatjuk. Jéhu egyelőre Acháb híveinek kiirtását érte alá, mi azonban együtt járt Jéhu uralmának megerősítésével. Jónadáb tisztább egyéniség volt, de bizonyos családi büszkeség nála is me jelenik, mi az emberi érvényesülésnek nemesebb, de nem egészen önzetlen jelentkezése. Jéhu Jahve akaratának büszgő végrehajtója volt addig, amíg az ő érdekeinek is teljesen megfelelt. De mit fog tenni, ha a Jahvéhoz való hűség saját uralmának érdekeit veszélyeztetné!

X. r. 18 JÉHU SZÜTÉN ÖSSZEGYÜJTÖTTÉ AZ EGESZ NAPET ES ÉZEKET MONDOTTÁ NEKIK: ACHAB CSAK EIS MERTÉKBE SZOLGALTA BAIT, JÉHU NAGY MERTÉKBE AKARJA SZOLGALNI, MOST HAT BAL ÖSSZESES PROFETAIT, ÖSSZESES SZOLGAIT, ÖSSZESES PAPJAIT HÍVATOR IDE HOZZAMI SENKI SE HIANYOZIK, MERT NAGY ALDOZATRA KESZÜLGE, NE MARADJON SENKI, AKI HIANYOZIK! JÉHU AZONBAN KELEPÖST VETTE, HOGY A BAL SZOLGAIT KIIRTGA.

- 20 Jéhu elrendelte: szenteljétek Ünnepi Szűzejövetelet Balmak, s azok
21 KIRIHÍRDTÉTEK JÉHU SZENTKÜLDÖTT EGYES IZRAELIBB, HOGY JÖJJESEN EL A BAL
OSZLÁS SZOLGAI, S NEM HIARIZOTT EGY SEM, AKI EL NE JOIT VOLNA. BEMERTÉK
A BAL HAZÁBA, S A BAL BAZA MEGTÉRT EGYES SZEMÉLT A MASIK SZEMÉLT, MAJD
22 IGY SZÓLT ANNAK, AKI A RUHÁTAR FOLGOTT VOLT: HOZD ELŐ RUHÁT A BAL OSZÉ
23 SESS SZOLGAI SZÁMÁRA! AZ ELHOGYTA NERIK A RUHÁT, EKKOR JÉHU IS HÁ-
KAS FIA JONADAB BEMERTÉK A BAL HAZÁBA, S ÖPT JÉHU IGY SZÓLOTT A BAL
SZOLGAIHOZ: TARTSÁTOR KUTAPAST ÉS NEZÉSETE MEG, HOGY JÁHVE SZOLGAI
24 KOZUL VALAKI ITT NE LEGYAN VELEIKK; HANEM CSAK BAL SZOLGAI! EKKOR BE-
MERTÉK, HOGY ELRESEITSEK A VSRES ALDOZATOKAT ÉS AZ EGŐ ALDOZATOKAT.
JÉHU AZALATT JO EMBERT HELIBZETT EL KIVUL, S APT PARASZOSZMA NERIK:
AZ AZ EMBER, AKI MANKERÜMI HAGY VALAKIT AZOK KOZUL AZ EMBEREK KOZUL,
25 AIKIKET EN KRÉSEKRE HOZOK, LEIKVEL FIEGT ANNAK LEIKKERTI MIKOR AZTAN
BEPÉREZTEK AZ EGŐ ALDOZAT ELRESEITÉSÉT, JÉHU MEGPARASZOSZTA A FUTAROK-
NÁK IS FEGIVERHORDOZOKNÁK/HAMMAD HARCOSOKNÁK/: MENJSEK BE ÉS VAG-
JÁTOR OKET! BENEI KI NE JOJON, AZOK KARD ALVEL VAGTAK OKET, MAJD KI-
HÁBITAR OKET, A FUTAROK ÉS FEGIVERHORDOZOK KÖZSÉN A BAL HAZÁNAK
26 SZÉLSÉIG HATOLTAK ELŐRE, AZUTAN KIHORDTAK A BAL HAZÁNAK BALVANIÁIT ÉS
27 ELROGTEK OKET; AZTAN LESROMBOLTAK A BAL BALVANIOSZLOPAT; LESROMBOLTAK
28 A BAL HAZÁT IS ÉS ARNYEKES ZEKET OSIRÁLTAK BELŐLE, ÉZ AZ A MAI NAPIG!
IGY IZOTTA KI JÉHU BALT IZRAELBOL!

Jéhu jó emberismerő, jó politikus, biztos kezű kormányzó és körülte-
kintő államférfi volt, ki sem a szigorban, sem a kinéletben hibázni
nem akart. Mindex jó fényt vet rá s igazolja Jáhve választásának he-
lyességét. Annak a feladatnak, amellyel Jáhve bista meg, megfelelt.
Jéhu jó emberismerő volt, mert ellenfeleit orruknal fogva tudta ve-
zetni. Ez már a sómóroni vezetőkkel való tárgyalásból kitűnt, kiket
egyszeriben rávett az Acháb-fiak legyilkolására. Most is sikerült ne-
ki a Bal híveit Szűzejűjtenie nélkül, hogy azok szándékának igaz-
voitában kételkedtek volna. Még mikor a gyilkoló csapat a Bal-tesalon
mellét állott, akkor is nyugodtan folytatták^a bent levők az áldozást.
Az emberismeretet hatalmas önmérséklet is kísérte. Nélkül az önmé-
rséklet nélkül elárulta volna magát. Az emberismeret és önmérséklet
tették jó politikussá. Mindent a maga idejében és a maga rendjében tu-
dott végezni s tudta, hogy kikkel szemben kell erőszakkal eljárnia,
kiket egyelőre kinélnie; tudta, hogy kiket lehet megnyernie, s hogyan
nyerheti meg őket; kiket kell félretenni útjából. Biztos késsel cse-
lekedett. Mihalyt valaminek szükségességét és idejének elérkezését fel-
ismerte, azonnal cselekedett, s cselekvése sosem volt habozó. Épen el-
határozásainak s azok végrehajtásának biztonsága győzte meg ellenfe-
leit is arról, hogy amit tesz, az őszinte és megbízható. A Bal-hívek
nem is gondoltak arra, hogy Jéhu ünnephirdetése kelepcé lehet, oly

természetesnek és magától értetődőnek látszott Jéhu ajánlata. De államférfinak is jó volt Jéhu, mert felösmerte, hogy kik barátai és kik ellenfelei az új rendnek, s azokat teljes eréllyel kimélte, ezeknek nem adott legkisebb menedéket sem; felösmerte, kik a lakosság értékes megőrzendő tagjai; kik a veszedelmesek, s elpusztítandók s még az utolsó perdben is gondja volt rá, hogy ártatlanok ne pusztuljanak a vétkesekkel együtt. Mások el azokták nézni, ha egy csomó ártatlan elveszzen, hogy a bűnösök p^ustítása teljes legyen; Jéhu utját tudta találni annak, hogy a kíváncsiakat, vagy megtévesztetteket a közvetlen pusztítás elől elragadja. Szükségtől dagadt a Bál-szolgák lelke, hogy ünnepükről minden Jahve-tisztelőt ki kell űzniök; nem gondolták, hogy Jéhu épen menteni akarja a templomból eltávolítottakat. Szükségtelen vérontásra Jéhu nem volt kapható; de a kipusztításra itéltek iránt könyörület nem volt benne. Királyi máltóság, előkelőség szerint senkit sem mentett meg kezétől. De a rókábfiak egyszerűsége és életmódjuk jelentéktelensége nem tévesztette meg szemét, s Jónádáb komolyságában nemzetmentő erőt fedezett fel. Azért a satorlakót úgy megtisztelte, ahogy koronás főkékel nem cselekedett. Ha az erényekhez istenfélő, s önzetlen lélek társul volna, Izráel egyik legnagyobb királya lett volna belőle, s el tudta volna halasztani a nép katasztrófáját. Így azonban inkább siettetta azt. Emberismeret, politikai tehetség, biztos kéz és államférfiúi bölcsesség csak akkor áldásokak, ha istenfélelmet szolgálnak s önzetlen ember használja őket. Az Istentől kijelölt feladatot azonban Jéhu elvégezte: a Bál-kultuszt kiirtotta a népéből, s alkalmat adott annak a megbérsre. Vajon, hogy fogja a nép felhasználni ezt az utolsó lehetőséget, melyet Isten kegyelme szabott neki?! - Jéhu természetesen a Sómörönban lakó "agész népet" gyűjtötte össze, s szokhoz intáste a felhívást. A sómöróni Bál tisztelők elhitták Jéhunak azt a szándékát, hogy a Bál-kultuszt erőteljesebben akarja folytatni, mint elődei; annyira megszokták, hogy az uralkodók ennek a nagy pompával kifejtett és sok testi kéjt szolgáltató vallást kedveljék. Jéhu kemény, durva lénye nem hasonlított a Jehve-próféták irgalmas, nemes mivoltához; sokkal illőbbnek találta ahhoz a Bál-tiszteletet. Azért tehát nem kételkedtek Jéhu szavaik igazságában, s megkönnyebbüléssel fogtak hozzá a Jéhutól kívánt áldozati ünnep előkészítéséhez. Jéhu kemény, markans viselkedése valószínűvé tette, hogy ha ő veszi kezébe a Bál-ügyet, attól sokkal több várható, mint az Omri-család elpuhult tagjaitól. Hamis biztonság érzettől elvakítva lépre mentek, mert úgy viselkedtek, hogy ami őket fogja, az másokat is rabjaivá tesz. Az aljasság hívei azt gondolták, hogy az aljasság az élet csúcspontja, s minden ember végyainak legfőbb célja. A lágy, puha bűnök rabjai rendszeren gyöngyösködnek a vé-

ronggó kegyetlenségben, ha az másokkal szemben érvényesül. Bál híveinek tetszett Jéhu tulbuzgalma, hogy halállal lakoljon az, aki a kilátásba helyezett Bál-ünnepet nem becsüli annyira, hogy ezen részt vegyen. Bál-profétái a Bál-papok legmagasabb rendjét képtették, a szellemi vezetőket és intézőket. Bál szolgái a templomok hivatalnokai, a külső templomi élet intézői voltak. Bál papjai a Kultusz alacsonyabb teendőit, az áldozatok előkészítését végezték. A Bál-tisztelet igen nagy szervezetet vett igénybe, s aki erre a szolgálatra vállalkoztak azok Jéhu szénében mind alpuztitani való anasztarúlok voltak. Miután Jéhu a Bál-kultusz vezetőivel érintkezésbe lépett, s úgy látta, hogy érték egymást, kinyilatkoztatata előttük, hogy a Bál-tisztelet megújítását egy hatalmas és az egész ország népét felölelő ünneppéggel akarja megkezdeni. Terve helyeslőre talált, s azonnal megkezdődtek az előkészületek mind az összehívásra, mint az ünnep rendezésének körülményeire vonatkozóan. Jéhu kitűnően adta a lelkes Bál-tiszteelőt proféta ilyenre nem vállalkozott volna; ehhez diplomata kellett, a diplomata hazug beállítottsága. Jéhu úgy hitte, hogy a nemes célért az eszköz nem megvetendő. Ő maga adta ki a rendelkezést, hogy az ünnep megtartására, mint a Bál -kultusz legfőbb világi őre, valamint rendelkezésére bocsátotta az állami-posta szervezetet az összehívás elvégzésére. Mert a futár-szolgálat valamennyire minden akkor számbajöhető államban meg volt szervezve. A Bál hívei örvendve nézték a legfelső hely érdeklődését és soha nem látott fejlődést vártak. Erdekés az a fegyvelés, mely Jéhu bizalmas környezetét épen úgy halgaltásban tartotta, mint ahogy a tisztátalan szellemvilág sem árulhatja el tudomását, ha Isten azt neki eltiűtje. Senki a Bál-kultusz híveit nem figyelmeztette a közelgő veszélyre. A sómöróni Bál-templom: Acháb és Jezabel határt nem ismerő bőkezűséggel látták el mindannal, ami a legnagyobb fény kifejtésére szükségesnek látszott. Papi ^{hűbár} óriási számban voltak rakárba helyezve, hogy valamely nagy ünnep fényét az csillagó ruhájú papok tömeges felvonulása tegye emlékeztetessé. Jéhu gunyájához tartozott, hogy ezeket most mind ráadatta Bál szolgálóra, hogy együtt pusztuljon el minden fertő, mellyel a Bál-kultusz Ipráit beszennyezte. Az országos boborzásnak nagy eredménye lett: az óriás templom minden férőhelye metelt résztvevőkkel, s valami rész akkor támadhatott, amikor a kíváncsiságtól odahajtott Jahve híveket a Bál hívei diadalmasan kiűzték maguk közül. Jéhu szava: "szenteljetez ünnepet" mutatja, hogy a "szent" megszentel" szavak nemcsak Jahvéval kapcsolatban voltak használatosak; a szó tehát szent tisztát, nem istenészet, magában nem jelent. Az ünnep-szentelés az ünnep szertartás előkészítésével történt bizonyos szabályok megtartásával, melyek a lelkek befolyásolására alkalmasok voltak. Hogy Jó-

nadáb mennyire egyet értett Jéhuval, s hogy mindenbe be volt avatva, abból látnék, hogy Jéhuval együtt mentek be a Bál-templomba; Jánadáb tehát nem a próféta-jellemek közé tartozott, Jéhu közelebb állott hazafian azelleméhez. Jánadáb népének megújítását várta a Jéhu-szolgálattól. Jeremiás sem úgy beszél a rókák-fiakról, mint Jéhu-szolgálattól. Jéhu sem isten, hanem emberi utakon halad; de ezzel teljesíti, amit Jahve tőle vár: a régi rendszeren végrehajtja az isteni ítéletet. Mar emlitette, hogy isteni szemmel nézve az ily ítéletek azért enyhébbek, mert emberi szem csak a megsemmisülést látja, míg az isteni szem a földön elrontott élet folytatását ott, ahol helyre jöhet az, ami itt elromlott. /I. Pét. 3, 18-4, 2; I. Kor. 5:5/ Illéc és Elizeus bizonyára sejtették ezt az isteni oldalt; Jánadáb és Jéhu semmi esetre sem, s ha nem rendítette meg őket a tölük megölt lelkek sorsa, akkor lelkük bizonyára el volt durvalva. Ezt a durvaságot mutatja Jéhu kemény rendelete, hogy aki egy Bál-hívet menekülni hagy, életével fizet. Rablók fegyelme az ilyen, nem az istenfélőkél Isten Sétán angyalait is felhasználja ítéleteinek végrehajtására: Jéhut is felhasználta, ki nem Sétán angyala volt, de Isten tisztá angyalai sem! Rókák fia mégis barátkozott vele, s ez jellemző fényt vet rá. Jéhu nagyszerű emberismeretére jellemző, hogy a titkon-Jahve hívek kikutatására megukat a Bál-hívek^{ot} használja föl, kik napjuk felkeltét ünnepelve, a nagy kiváltságot nem akarták megosztani a gyűlölt maradiakkal, kik őket az erkölcsi romlásba nem kísérték el. Jéhu s Bo tagu kivégző osztagot a legmegbízhatótt és legharciasabb emberek közül választotta ki: az uralkodó körül szolgáló futárok közül, kik testőrök is voltak és így kivégzéssel is foglalkoztak, továbbá a harci szokáron helyet foglaló "harmadik" emberek közül, kiknek igen megbízhatóknak kellett lenniök, mert egyuttal szárnysegédi teendőt is végeztek az uralkodó körül. Mivel Bál hívei fegyvertelenek voltak és összesen voltak zsufolva, tehát harcra ki nem fejlődhettek, az öldöklés nem volt nagy feladat. A levágottakat kihurcolták, s akik a bent levők közül utánuk rohantak, azok új fegyverekbe szaladtak bele. A rettenetes öldöklés egyszer véget ért, s akkor a Bál-kultusz tárgyait pusztították el; majd a templomot rombolták le földig s helyét árnyékszék céljára jelölték ki, hogy az istentelen isten-szolgálatot ezzel megbélyegezzék. Petyhüdt és semmiféle szentet komolyan meg nem becsülő korunk hazug, pogány "türelenssel" mindenféle vallás tisztelőiben tartását írja elő, s ez ellen Jéhu nagyot vőkezett. Bizonyos, hogy az erkölcstelenséget vallási kultusként űző emberek szokásai mást, mint amit Jéhu adott nekik, nem érdemelnek. Különben korunk türelme minden tövedést megkímél csak az igazságot gyűlöli engesztelhetlenül, s annak létjogát nem akar adni. Mindenesetre érdekes volna egy ilyen Bál-templomot feluse-

relésével, papjainak ültötésével és szertartásának tárgyaivá na valahol feltalálni? de akkor szükségesebb volt azt minden esélyezetéssel együtt kiirtani! Na művelődéstörténeti téma volna a Bál-kultusz; akkor a romlás forrása volt: ki kellett vesznie!

11. Kir. 10. r. 29. v. CSAK HEBBAT FIANAK, JEROBOAMNAK VÉTKET NEM TAGADTA MEG Jéhu; AZT, HOGY VÉTEKBE VITTE IZRAELT, A BÉTELLEN ÉS DÁNBAN FELÁLLI-
30 TOTT ARANYBÍKÁT; UGHOGY JAHVE IGY SZÁLT JÉHUHOZ: AZÉRT, MERT AZT TETTED, AMI SZEMEMBEK EGYES; MERT ACHÁB HAZÁVAL MEGTETED AZT, AMI SZÍVEMBEN VOLT, FIAID NEGY IZIGLEN FOGNAK ÜLNI IZRAEL TRÓNJÁN. AMDE
31 JÉHU NEM ORIZKEDETT, HOGY EGESZ SZÍVVEL IZRAEL ISTENÉNEK, JAHVENAK TORVÉNYEN JARJON; NEM TARTOTTA MAGAT TÁVOL JEROBOAMNEK VÉTKÉITŐL, KI VÉTEKBE VITTE IZRAELT. AZOKBAN A NÁPOKBAN KEZDETT JAHVE RESE-
32 KET VAGNI LE IZRAELRŐL; HAZAEL VERESÉGET KÉSZÍTETT IZRAEL EGESZ HÁ-
33 TARÁN; LEVETTE A JORDANTÓL NAPKÉLETIG GILBÁD EGESZ PÖLDÉT, A GADIA- KAT, A RUBENIKKÉT, A MANASSIAKAT AROSBTÓL, MELY AZ AKNON PATAK MEL-
34 LETT VAN, GILBÁDOT ÉS BASÁNT. JÉHU TOBBI DOLGA, MINDAZ, AMIT CSELEKE-
35 DETT/MUNKALT/, S MINDEN VÉTESEGE IRVA TALÁLHATÓK AZ IZRAEL KIRÁLYAS
36 TÖRTÉNETÉK EL, FIA JÓMOACSAZ URALKODOTT HELIETTS. AZ AZ IDŐ, AMEDDIG JÉHU IZRAELLEN URALKODOTT SOMORONBAN, HUSZONKÉT ESZTENDŐ.

Isten ítéletét Jéhu pontosan végrehajtotta Acháb háson s a Bál-kultuszban résztvevőkön; sem megvesztegetni nem hagyta magát, sem nem alkudozott, sem álgalmat nem érzett szívében. Utalattal fordult el attól, ami utálatra méltó volt; ebben a tekintetben helyes erkölcsi érzék vezette. Kitétte magát állandó és sok veszélynek, mert a Bál-hivek száma igen nagy volt az országban, s ha szolgálata királyi rangot jelentett is neki és ő szívesen fogadta a dísz, nemcsak erre a díszre nézett, hanem az országot tényleg és gyökeresen megszabadította az erkölcstelen fürteletől. Isten ezt mind beszámította neki s ezért megadta neki jutalmul azt, hogy negyedik ivadéka is Izrael trónján fog ülni. Erényeivel azonban egy nagy hiány, igen nagy vétek nyomta le a mérleg másik csészéjét: hogy uralmat biztosítsa, a népet ő is visszatartotta a jeruzsálemi templom látogatásától, s arra kényszerítette, hogy a Dánban és Bételben felállított arany bikához imádkozzék, s bálványimádó legyen. Ezzel a kultusszal nem járt együtt a Bál-imádás erkölcstelensége; de elszakította a népet az élő Istentől és egy holt, tehetetlen bálvány bűnkörében tartotta őket, mely nem tudta visszatartani a népet az erkölcsi romlás útján, úgyhogy a nép tovább érett az isteni ítéletre; de ennek okozója a fejedelmi széken ülő király volt. Abból, hogy Isten ilyen pontosan leírja mindenkiben a jót és rosszat, következik, hogy hamis az egyháznak az a tanítása, hogy az üdvösség és kárhozat mindenkire egyforma lesz.

Jezus azt mondja egy alkalommal, hogy Isten börtönéből meg nem szabadulunk addig, míg mindenért meg nem fizetünk. /Mt. 5, 26./ Jéhu bűnét fokozta, hogy nemcsak maga vétkezett, hanem vétkebe vitte Izráelt is. Kétségkívül Jéhu Isten egyik választottja volt; sem a leghivebb, sem a legellenállóbb Istennel szemben. A választás tehát nem a tulvilági "üdvösségre" szól, hanem evilági szolgálatra, melyet igen különböző lélekkel lehet végezni. Isten mindenféle embert használ; de a kiválasztás ily esetben nem jelent megdicsőítést. Acháb uralma nem Izráel felvirágozásához, hanem Izráel széjjelzszakításához vitte közelebb a népet. Nem az ellensége, hanem Jahvén mult, hogy ettől kezdve Dávid óta az országhoz tartozó területek leszakadozni kezdtek. Érdekes, hogy nem a gonosz Acháb, vagy gyermekei idejében, hanem a reformátor Jéhu idejében kezdte Isten ezt az ítéletet. Acháb idejében, a gyermekei alatt Isten kezén hordozta a népet, s csodás szabadításokban részesítette; a büntetést annak idejében kezdte el, akinek látása volt arra, hogy mi a helyes és az isteni. Mert akinek a világossága több, attól többet vár, többet kér $\frac{2}{3}$ Isten. Egyelőre a Jordánontult vágja lassankint le Isten a szir királlyal, ki késékt szerepelt Isten kezében. Gileád és Bássán esik le, s válik aztán lassankint pogánnyá. Jéhu elég hosszú ideig uralkodott: 27 esztendeig. Isténx jutalma volt ez? de ő nem használta jóra az isteni áldást, mert a helyrehozásban megállott a féluton: kiirtotta a Bál-szolgálatot, de meghagyta bétéli és dáni bálványimádást, mivel ez az innéli királyok uralmát erősíteni látszott. Teljes engedelmességig nem jutott el Jéhu, mert nem volt benne teljes hit, s mert nemcsak az Istenét kereste, hanem a magáért is. Nagyszerű tehetségeim, kiváló jellemtulajdonságai, csak arra képesítették, hogy Isten kezében ostor legyen! de arra nem, hogy népétk Istenhez visszavezesse. Jónádáb becsületes akarata, mely emberi erőfeszítéssel akarta megtenni azt, amit csak az isteni Szelleme végezhetett el, Jéhunál kötött ki, s nem tudott az élő Istenig elhatolni, mert hiányzott belőle a teljes és magát Istenre bízó hit, mely az emberi erőnek elégtelenségét általátja. Jónádáb Jéhut tette szövetségessé az élő Isten helyett. Mozgalma így tisztos és becsülelre méltó emberi erőfeszítésé változott, mely Izráelt a romlás útján megállítani nem tudta. A történelem sokszor elének állítja az embert, amint Istennek segíteni próbál; aztán eredmény nélkül félreáll, mint a sivatag porában elvező folyó.

"Nem hadsereggel, nem erőfeszítéssel, hanem az én Szellemem által!"

XI. 1 MIKOR AKHÁZI ANYJA, ATALJA LÁTTA, HOGY FIA HALOTT, NEMIALLOTT ES AZ EGESZ KIRÁLYI MAGOT ELVESZÍTETTE, DE JORAM KIRÁLY LÉBANTA, JEMO- 2 SABA, ACHAZJAHU TESTVÉRE FOGTA ACHAZJAHU FIÁT, JOAST LOPVA KIVETTE A KIRÁLYFIK KOZUL, KIK MEGOLDSRA VOLTAK SZARVA, ES ELREJTETTE ÖT

3 IS DAJKAJÁT TALJAHU KIOL AZ AGYAS KAMARABA, UGYHOGY NEM HALT MEG,
HAT EWIG VOLT A FIU A DAJKÁVAL JAHVE HAZABAN EREJTEVE S ATALJAHN
URALKODOTT AZ ORSZAGBAN;

AZ A FÉLELMETES szó, amelyet Urijá megelőlecek Isten Dávidnak mon-
dott, hogy "a kard sohasem fog megválni Dávid házatól./II.Sám.12.10/
félelmetesen kezdett teljesülni még Dávid életében; de soha olyan aratása
nem volt a halálnak ebben a szerencsétlen családban, mint amit Ataljá
rendezett, mikor megtudta, hogy Fia, Achazjá halott. Anyák, ha egy fiukat
elveszítik, s többiben keresnek vigasztalást, s annál drágább nekik
az, aki megmaradt: Ataljá az elveszítettnek utána vetette a többit
mind! Miért tette? Elkeseredésében, hogy ha Isten elvette a legkedve-
sebbet, menjen a többi is utána? Azt hiszem, Ataljá nem volt elkese-
redve Achazjáhu halála miatt, hanem megörült neki. Láttuk, hogy mind-
járt uralkodása elején ^{SZABADUJMI} igyekezett tőle s elküldte Jeazéelbe, hogy Is-
ráel királyánál mulasson, míg az uralkodást otthoz ő végezte, s lát-
tuk, hogy nemsokára még egy egész sereggel küldte el a többi királyfiat
kikenk feltűnően nagy volt a száma, hogy Achazjával együtt legyenek,
s hogy ezeket Jéhu leölette. De még mindig maradt otthon egy csomó ki-
/rályi/sarj: nyilván a kisebbek, kik nem mind Achazjá gyermekei vol-
tak, hanem a királyi család más leszármazottaié, akik azonban mind al-
kalmassok voltak a trón öröklésére: most ezeket mind egyjűvé hordatta
és leölette. Senki sem árulta el azonban a verengző fenevadnak, hogy
az összehordott áldozatok közül egy elünt. A Jéhutól megölte Achaz-
já fiát, a kicsiny Jóást a testvére Hóhóseba megmentette és dajkával
együtt előbb az ágyasházba vitte, azután a templomba, ahol sok papi
szoba közül valamelyikben elhelyezést találtak. Jóhóseba Ataljá leá-
nya volt, de Jossafát unokája, s a leány nem anyja lelkét örökölte, ki-
nek szándéka ellen fellázadt s hűségével megmentette a király csalá-
dot a kipusztulástól. Igaz ugyan, hogy Dávidnak nem Salamontól szárna-
zó ivadékaí voltak még a ezek örökölhették volna a trónt. De Jóás Sa-
lamon leszármazottja volt. Isten öröködött Dávid háza fölött, s a kar-
dot beengedte abba, de kivessni nem hagyta a neki kedves fejedelen na-
radékkát. Miért követte el Ataljá ezt a bonzalmas király-gyilkosságot?
Csak a saját személyéért, hogy az uralkodásról egy esedékes férfi-sai
felnövekedése esetén ne kelljen lemondania. Hatalom és dicsőség, uralko-
dás és hízolgök fogadása olyan kincsek némelyek szemében, hogy érti
a legszörnyűbb dolgokat is elkövetni hajlandók. Elvezetért és evésé:
nem ad az ember oly sokat, mint hiusága kielégítéséért. Különös ellen-
tét egy jellemben, ~~xxxxxi~~ hogy befelé elviseli egy sokszoros gyilko-
gonosz bélyegét, kifelé pedig elismerésre és magasztalásra, hízolgök
sokaságára vágyik, s ezért a hiu, hazug látszatért áldozza fel a me-
ölt ártatlankok tömegét. Ataljá nem számolt az itélő Istennel, kinek

jelenlétében ezt a kettősséget fenntartani nem lehet! Csak ebben a hazug világban lehet egy ideig ilyen ellentétben élni: ide itt is tudja mindenki, hogy a külső dicőség, melynek belső valósága nincs, hamis és akik az ily uralkodóknak hódolnak és hizelegnek, bensejükben megadják meg nekik azt a tisztelget, melyet külsőleg kinyilvánítanak. Sátán ékszerai mind utánszati az isteni ékszereknek; de egytől egyig mind hamisítványok! Átaljá uralkodásának vége bizonyítja, hogy a dicőség, melyet maga körül és magának szerzett hamis volt; család és megcsalt volt egyszerre; ő udvarának hazudott, udvara neki! Ez a vi-

- XI 41. **HETEDIK ESTENDEJÉBEN JÓHÓJÁDA MAGAHOZ HÍVATTA A T ESTŐR ES FUTAR SZAKADÓSOKAT, S BEVITTE MAGAHOZ ÖKÉT JARVE HAZABA, MIUTAN SZÖVET-
 9. VETSÉGET KÖTÖPT VEJUK, MEGESKETTE ÖKÉT JARVE HAZABAN, AZTAN PEDIG ZEGYUPATTA NERIK A KIRÁLY FIAT, MAJD A KÖVETKEZŐ PARANCSOT ADTA NERIK: A KÖVETKEZŐ DOLGOT CSÉLEHEDJÉTEK: HARMADRESZTEK SZOMBATON
 6. SZOLGALATBA LEP, HOGY A KIRÁLY HAZANAK ÖRIZETET HLLASSA: HARMAD- RESZ SZUR KAPUJANAL LESZ ES HARMADRESZ A FUTAROK MÖGÖTT LEVŐ RA-
 7. PUBAN, ITT A HAZ ÖRIZETET LATJATOR EL VEDEHIMUL. KÖZÖLETEK AZ A KOT CSAPAT, AMELÉ SZOMBATON KIVONUL A KIRÁLYT, JARVE HAZANAK ÖRI- TET FOJJA HLLATNI, FEGYVERREL A KÖZBEN KÖRÜLVESZITEK MAJD A KIRÁLY!
 8. AKI SORAITOKBA BERATOL, HALJON MEGI TI LEGYETER A KIRÁLY MELLETT, MIKOR KIJON ES BESMEGI!**

A rejtegetés hetedik estendejében a kis király még nem volt olyan idős, hogy az uralkodást kezébe vehette volna. Mégsem tudtak tovább várni királyi válogatásával, mivel a rejtegetés mind nehezebb lett, ahogy a gyermek nőtt, mivel a királyi válogatás meg kellett ismertetniük; továbbá az Átaljá istentelen és gonosz uralma mind elviselhetetlenebb lett. Ezért elhatározták, hogy fellázadnak a bitorló, gonosz asszony ellen. Jójada, vagy Jóhójada Isten pepja volt; amellet komoly istenfélő és népe, gyűlekezete javát akaró ember. Szabad-e Isten házolgájának a fennálló hatóság, ez esetben Átaljá ellen fellázadnia? Ne felejtjük, Átaljá saját vérének és rokonainak legyilkolása által jutott kormányzói helyébe, tehát jogtalanul. Hatalmát Isten világosan kijelentett szándéka ellen használt fel: Isten Dávid királyi székét akarta megerősíteni. Átaljá ezt a családot ki akarta teljeesen irtani s új uralmat létesíteni, mely nem a nép javát, hanem Átaljá hatalmát és híuságát lett volna hivatva szolgálni. Átaljá Isten ellen lázadó és gonosz asszony volt. Ez esetben a főpapnak kötelessége volt a törvényt király mellé állni és azt uralomra segiteni; Átalját és vele az istentelen uralmat meg kellett semmisíteni! Jóhójadát az Istentől rendelt hatóság iránt való engedelmisség kényszerítette az istentelen hatóság ellen való lázadásra, s Isten akaratának megvalósítására. Akkoriban még oly nagy volt a régi istenfélelem uralma Judában, hogy Jóhójada a lázadásba bekezdhatta épen az őrséget, melynek Átalját

kellott öríznie, s Atalja akaratát végrehajtania. Összegyűjtötte hát a testőröknek és futaroknak tisztjeit, a századosokat, s velük megismertette a helyzetet, majd esküt vevén ki belőlük, hogy a fiatal királyt segítsék meg. Mindenkin valami rendkívül megkönnyebbedés vett erőt, mert már azt hitték, hogy Dávidnak utolsó sarja is kihalt és az Istentől választott királysággal együtt a nép reménye is elveszett, hogy Isten ígéretei beteljesedjenek. Leírhatatlan volt az öröm és a lelkesedés, és természetes volt, hogy mindannyian ellenvetés nélkül a fiatal király oltalmára álljanak. Jóhőjűje ilyen módon megszervezhette a felkelést. Ez a szervezkedés abban állott, hogy a különböző rendeltetésű csapatok úgy fognak csoportosulni, hogy figyelniük a templom felé fordul s védelmük miatt a királyra kikiáltás és felkenés ünnepe végbemehessen. Mindenik csapatrészt a rendes szolgálati helyén áll őrséget, s ott a királyt védi; a lelépő, szolgálatból távozó csapatok pedig hazavonulás helyett a templomba mennek és ott a királyt körülveszik, úgy, hogy bárki akarna közöttük átmenni, azt megölik. Mivel arra számítottak, hogy a csapatok és a nép a törvényes király mellett fog állani, s mivel Atalja védelmét épen azoknak kellene ellátni, akik vezetőik hatása alatt majd ellene fordulnak, a testőröknek és futaroknak, a királyné majdnem védelem nélkül marad, s az uralom-változás könnyen, sírán megvalósul.

- II.9. A SZÁZADOSOK MINDENBEN UGY CSELEKEDTEK, AMINT JÓHŐJÜJE PÓPÁR PARAGCSOLTA: KIKI VETTE A MAGA EMBEREIT, AZOKAT IS, AKIK SZOMBATON BEVONULTAK S AZOKAT IS, AKIK SZOMBATON LELAPTEK S ELMENTEK JÓHŐJÜJEHEZ
- 10 PÓPÁRHOZ. A PÓPÁR A SZÁZADOSOKNAK ODAADTA AZOKAT A LANDESARAT ES AZOKAT A PAJZSORAT, AMELYEK DÁVID KIRÁLYALÉK VOLTAK, S MELYEK OTT VOLTAK JÁRVE HÁZABAN. A FUTAROK TERET, MINDENIK FEGYVERREL KEZELTEK,
- 11 FELALLOTTAK A HÁZ JOBBOLDALÁTÓL A HÁZ BALOLDALÁIG AZ OLTÁRHÓZ ES
- 12 A HÁZ ELÉ A KIRÁLY KÖRÜL, EKKOR KIHÖZTA A KIRÁLYT ES BÍADTA A KORONÁT /DIADÉMAT/ ES A BIZONYISÁGOT, SZÉL KIRÁLYTÁ TETTE OT; FELKENTÉK, S TAFELVA KEZÜREKEL, SZT KIRÁLYTOKTAK: ELJEN A KIRÁLY!

Valahogy rosszul állunk ezzel az elmélettel, hogy minden felsőbb hatóságnak engedelmeskedni kell, mert kétségtelen, hogy Sátán is feksőbb hatóságnak tekintheti és nevezi magát, azt állítván, hogy a föld övé és annak királyságait annak adja, akinek akarja./Luk.4,6/s ezt az igényt megerősíteni látszik az a tisztelet, amellyel Mihály főangyal neki adózik./Jud.9./ Sátán csakugyan Istentől is elismert hatóság: hiszen Jóbban is 5 hajtsa végre az Istennel megbeszélte ítéletet. Mégis, Mihály főangyal ellenáll a Sátánnak, s mikor órája eljön, angyalival együtt harcol ellene, s őt és angyalait kivetik mennyei helyeikről. Péter és János engedelmesek a nagytanácsnak, míg lehet; de egy ponton azt mondják: Inkább kell Istennek engedelmeskedni, mint az embernek!

Jóhójada főpap engedelmessé volt 6 évig a gonosz királynőnek; de amikor az Istentől kijelölt óra elérkezett, összehívta a testőrség és futarok tisztjeit és ellánállásra szólította fel őket. Jóhójada Istennek engedelmessékedett, amikor a bitorló királynővel szemben királlyá kente a gyermek Jóást. A katonák lelkesedve követték a főpap utasításait és elfoglalták a nekik kiutalt helyet a kis király védelmére, kit saját anyjától kellett védeniök, mert az gyilkosa akart lenni. A templom kincstárából előkerültek a Dávidtól odahelyezett fegyverek, s ezekkel látták el a lelépő katonákat, kik fegyver nélkül voltak. - Az Ünnepegy a papok udvarában történt, mely négyzet-alakú volt, s három oldalán is volt kapu. A katonák úgy állottak fel, hogy körülvették az oltárt, melynél a szertartás történt, s megakadályozták, hogy kívülről jöve bárki is megzavarja az Ünnepegyt. Itt értesülünk a koronázi szertartás egyes részleteiről. A korona egy a homlokra elhelyezett arany pánt volt, drágakövekkel díszítve, nem kellett a fejét okvetlenül körülfognia. Más neve: diadém. Később a perzsa királyokon látunk ilyesmit. Ennek az ékszernek a homlokra helyezéséből, a szent olajnak fejére öntéséből és a törvény egy másolatának átadásából állott a szertartás, mellyel valakit királlyá tettek; a szertartást a főpap végezte. Jóast tehát törvényes szertartások szerint királlyá tettek s így aki ellene lázad, büntetést érdemlő pártütő, mégha az anyakirálynő az maga! A törvény és igazság tehát az Ataljá ellen lázadók részén volt, míg a tényleges hatalom Ataljá oldalán, mindaddig, míg a testőrség az új király mellé nem állott. Látni való tehát, hogy annak eldöntésénél, hogy kinek engedelmessédjünk, valami más is tekintetbe jön azon kívül, hogy kinek kezén van az ide-oda hullámszó hatalom, t. i. a törvényesség, a becsület, az isteni helybenhagyás, miknek megitélése az alattvalók joga és felelőssége. - A tényleges hatalomnak Ataljá kezéből Jóájada kezébe való átcsuszása a katonák állásfoglalás csendben történt. Mikor az új csoportosulás xxxxx és az új függő viszony rendezve volt, hangzott föl a nép Udvrivalgása: Mijen a király! Ez már nem csendben történt, s ezért fölriasztotta az anyakirálynét, ki megsietett utánanézni, mi történik a háta mögött, ezzel megmutatva, hogy megbízható embere nem volt mellette. A gonosz uralkodók átka az, hogy hűségre nem tarthatnakszámot.

- XI.13 MIKOR ATALJÁ MEGHALLOTTA A FUTAROK HANGJÁT, MEG A NÉPET, BESZENT A NÉPHEZ A JAHVE HAZABA, MIKOR MEGLÁTTA, HOGY A KIRÁLY A JOGSZEC-
- 14 KASHOZ HIVEN OTT ALL AZ OSZLOPHAL; S A TISZTEK ES KÜRTÖKOK IS OTT ALLANAK A KIRÁLYNAL, HOGI A FÖLD EBBSZ NEPE ÖRÜL, S MEGFUJJAK A KÜRTÖKET, ATALJA MEGSZEGGAITTA RUHAJT, ERKOR FÉRKIALTOTT: OSZSEBROVÉS! OSZSEKÖVES! ERKOR JOHOJADA FŐPAP MEGPARANCOLTA A SZÉ-

PÉRIC MEGOLTA AZ OLTÁR ELIOTT.

Es a pár mondat éles fenyt vet arra a munkára, melyet Atalja Jerusá-
sálemben végzett, s amely végett egyeduralkodásra, korlátlan hatalomra volt szüksége. Azt a munkát, amelyet ő végzett, férfi, Jossáfát utóda aligha végezte volna, s ha mellette van, megakadályozta volna elvégzésében. Atalja annyira eszméjét akarta megvalósítani Jerusá-
sálemben, s avégett Bálnak oltárokkal és szokrokkal gazdagon felszerelt, díszes templomot épített. Fapót is állított be az istentisztelet elvégzésére. Jójada jól látta, hogy milyen veszély fenyegette a Jahve tiszteletét, s az ő szolgálatukat, kik Jahvéhoz hívek akartak maradni. Mikor tehát Atalja meghalt, Jójada asztródiást készített, mely a királyt és népet arra kötelezte, hogy a Bál-tiszteletet eltörlik, s Jahve szolgálatába áll egyedül és kizárólagosan a nép. Mutatja, hogy egyelőre mennyire idegen maradt a nép az idegen vallás iránt, hogy a föld népe vette buzgón kezbe az ügyet és egy nép-megszokulás a Bál-templomot lerombolta, oltárait, szobrait, északotörte; a templom pep-ját ott az oltárok között megdite. A nép-harag nem uszításra tört ki; s a nép megutálta az idegen-uralmat, mely lábbal tiporta mindent, ami eladdig szent és becsült volt az országban. A királyi család leélve, idegenek hatalmon: hol látják szívesen az ilyen durva benyulást az ország ügyeibe? De ez a kisebb baj volt! A nép, mely Jahve komoly és szent szolgálatához szokva volt, látta az új istentiszte-
let erkölcsbelenségét és aljasságát. Júde népe nem volt annyira megromolva, hogy könnyen tudta volna nézni a legszentebb hagyományainak tönkretételét. Ezért volt a népharag önkéntes kitörése oly pusztító és elsodró!

**XI. 19: ZURAN A PÓPÁP ÖRÖKSÉGET RENDELT JAHVE HAZA FÖLD; MAJD HÍVITTE A SZAZADOSORAT, A KIRÁLYAT ÉS A FUTAROKAT ÉS A FÖLD EGESZ NÉPET ÉS JAHVE HAZÁBOL LESVITTEK A KIRÁLYT ÉS ÖRÖKSÉKET A FUTAROK KAPU-
20 JAN AT A KIRÁLY HAZÁBA, OTT JOAB A KIRÁLYOK SZÁMÁRA ÖLT, AZ EGESZ FÖLD EGESZ ÖRÖKT; É VARGA PÉRIC NYUGALOMBAN MARADT, ATALJAHUT MEG A KIRÁLYOK HAZÁBAN KARDIÁL MEGOLTA MEG.**

Jójada körültekintő, erőkezű ember volt. A kellő időben a Gondvi-
selésé kiindította. Aki hét éven át titokban tudta tartani, hogy a király éli; aki olyan félelmetes pontossággal és nyugalommal készítette elő a forradalmat, hogy abból előre semmit sem tudott meg a félelmetes Atalja, s hogy minden az őrang pontossággával pergett le és sehol zökkenő nem volt: most nem felejtí el a kellő elővigyázatosságot és a mellett a királlyal elindulának, hogy a palotájába vigyék, a templom-
ba őrségeket rendel, hogy meglepő támadás ne érje azt távollétük a-
latt. Erre azonban már szükség nem volt, mert a város teljes nyuga-
lommal fogadta és élte át a börtönteket, s a nép pedig örült azoknak.

A véres idegen szörnyeteg helyett, innét dávidi sajr ül a trónon, ha még kicsinyke is; de ez a gyermek, ha megnő, nem a gonosz anya nyomdokain fog haladni, ki meg akarta ölni őt, mint tette testvéreivel és rokonaival. A királyi palota a templomtól dél felé a hegy alacsonyabb, de meredek oldalaktól védett lejtőjén épült. A meredek nagyobb részével átmenteka rövid uton, s Jóás, ki eddig fogolyként őriste a templomot, amulva ment a szép épületbe, hol trónjára ültették. Hogy dobogórtott a gyermek szíve! Mindenünnen barátságos, örvendő arcok néstek rá! - Ataljá szándéka, hogy Dávid családját az utolsó férfi-tagig kiirtja, nem magyarázható meg teljesen azzal, hogy Ataljá teljesen magának akarta biztosítani az uralkodást; még azzal sem, hogy mint anyja Jészabel Izrael országában tette, biztosítani akarta a Bál-kultuszt, mit a férfi-királyok nem tettek volna. Ebben a gonosz, sötét szándékban Ataljá egy nálánál messzebb látó és még gonoszabb hatalom szolgálataiban állott. Isten már korábban Dávid házához kötötte a nép megújódását, s megtérés utána a föld összes népeire kiterjedő áldásos szolgálatait; annak az ábrahám-i ígéretnek a teljesedését, hogy "a föld összes népe megáldatnak" Izrael által. Mind nagyobb tért foglalt el a jövőben az eljövő Messiás-király személye. Sátán ösellenesség megakadályozta. Ennek a szabadító királynak földre születését akarta az ösellenesség megakadályozni azzal, hogy kiirtatja azokat, akikből az utód születhetnek: Dávid sarját. Isten őrt állott és nem engedte. Egy hajszálnal mult, hogy Dávid családja kihalt; ez a hajszál a kis Jóás volt. Isten megőrizte ezt a hajszálát; Jóás élve maradt. Igaz ugyan, hogy valahol egy másik hajszál is megmaradt: az az ivadó, mely Dávid fiától Natantól született és Elex Lukacs ev. szerint Mária családfáját biztosította. Ez az ég is megmaradt, s ha az Irán nem teszi róla külön említést, annak oka az, hogy nem Salamonról származo. Még egyszer fenyegette Jézust az a veszély, hogy másokkal együtt kiirtják: amikor Heródes féltékenysége a bethlehemi kisdedeket kiirtotta. Ekkor Jézusnak is el kellett volna pusztulnia; de Isten megőrizte, míg kicsiny kortársai mind elveztek. A látszat mindkét esetben az volt, hogy Dávid családja kipusztult; mindkét esetben tömegével pusztultak el ártatlan gyermek-életek; de mindkét esetben megtalált és megmentette Isten azt az egyet, aki az Ő kiválasztottja volt. Ilveszedelem fenyegette Isten Fiát, még mielőtt egy földi anyától erre a világra született volna. Az ellenség éber volt, de Isten éberségét nemjászhatta ki. A kis Jóás boldogan élvezte a felője ~~fiánul~~ szerzetet.

XII. 1.2. JOÁS HÉT ÉVES VOLT, AMIKOR KIRALYLA LETT. JAHU HETEDIK ESZTEN. DEJEBEN LETT KIRALYLA JOHOAS ES NEGYVEN EVEN AT URALKODOTT JER ZSALIMBEN, ANIJANAK NEVE CIBJA VOLT, KI BERSZEBANOL SZARMAZOTT; /V LO VOLT; JOHOAS EGRESZ IDEJE ALATT AZT TETTE, AMI JARVE SZALIMBEN

EGYENES/ÖSZINTÉ/ VOLT, AMIREK JOHÓJADA FŐPAP TARTOTTA ŐT; CSAK A
4 MAGASLATOKAT NEM TÁVOLITOTTAK EL; A NÉP NEM ALDOZATOKAT ŐIT ES FÜB-
TOLT A MAGASLATOKOR.

Jóás sokáig uralkodott, de nem sokáig élt: 47 éves korban meghalni ko-
rai halál. Isten azonban tudja, mit miért csinál. Bizonyos, hogy a leg-
ifjabb éveiben Jóás nem maga uralkodott, hanem Jójada főpap vezette a
kormányt, ki már bizonyoságot tett nekünk arról, hogy értett hozzá. Jóás
lelkének jó irányzatát abban a hét esztendőben kapta megkamelýben ö-
meretlenül Jójada keze alatt a templóban az első benyomásokat kapta
a földi életből. Nem a királyi udvar ledér, fényűző légköre vette kü-
ről, hanem szigorú papi környezet, mely azonban komorrá nem tette őt. Ő
volt még valaki, aki nagy hatással volt rá; csak azt nem tudjuk, hogy
mikor férhetett újra físhoz: az édesanyja. Hosszu évekig kellett, hogy
elzárva síjen anyjától, hogy Ataljá gonosz szeme gyesut ne fogjon. Egy-
szer aztán találkoztak, s akkor anyja anyja lett újra. A boldog vi-
szontlátást nem írja le a Szentírás; de elképzelhetjük a pillanatot,
amelyben az anya újra keblére szoríthatta kis fiát. Ha cibjá nem lett
volna fontos tényező Jóás életében, a Biblia nem emlitené. Bersebe Jud
legdélibb városa, az országnak is határa; félreeső, s a sivatag szelér
állító helyzete arra volt jó, hogy az országban elhatalmasodó romlató
is távol legyen és az ősi istenes hagyományokat jobban megőrizze. Így
cibjában romlatlan és istenfélő lélek került a fertőzött királyi csa-
ládba, ki jó hatással lehetett Ataljá leányára is, ki iránta való sze-
retetből mentette meg és rejtette el a kis Jóast és erről az anyát bi-
zonyára titokban tudósította. Micsoda drámai feszültség, micsoda féltő-
titoktartás, micsoda Istent kereső hit töltötte be éjkor ezeket a lel-
keket! Hogy egyesültek, hogy egyet értettek a szent feleletban; magtar-
tani Dávid kivesző magvát! Ennyi inádság, ennyi hűség nem veszhettek
kárba, s csoda-é, ha Jóás " egész ideje alatt azt tette, ami Jahve sze-
mében egyenes volt", azaz amit tett, egyenes, őszinte és becsületos vo-
Csak a magaslatokat nem távolította el az országból, s az szeket a he-
lyeket, melyeket a lakosság még a bírák idejéből szerszszózáldozatokra
rendezett be, s melyek ezért voltak veszedelmesek, mert a központi
papi ellenőrzés nélkül könnyen pogány befolyások alá kerülhettek, s
az eredeti kegyes cél helyett, hogy a nép Jahvéval találkozzék, erkölcs
telen pogány szokások terjesztőivé válhattak. Söben a korban már erőse
ellenőrizni kellett a lakosságot, hogy a szomszéd országokból betol-
kodó pogány szokások hatalomra ne jussanak. Az eredetileg Jahvénak
őlt áldozatok, s elfűstölt jó illatok könnyen valamelyik pogány isten
nek voltak szánhatók ott, ahol a szívek a közelebb eső, több anyagi
jót, s földi örömsket ígérő vallások felé hajlottak. Jóásnak nem volt
sem ideje, sem bátorsága, sem szíve arra, hogy a nép begyökeresedett, s

már jogonnak ismert szokásaival erőteljesen szembeszálljon. Így a nagyatlatok megmaradtak! Annál több figyelmet fordított Jós a központ istentiszteletre!

- XII.5 JÓHAS SZOLOTT A PÁPOKNAK: AZ EGESZ TEMPLOM-ÉDOT AMELYET JAHVE HAZABA BEHOZNAK, MINDEN EGYESNEK A SZEMÉLYEHE ÉSŐ ADOJÁT, AZAZ LELEKADOT KIVETÉS SZERINT, MINDAZT A PÉNZT, AMELYET BARKI SZIVETOL INDITATVA BEVISZ JAHVE HAZABA: VEGYK MAGUKHOZ A PÁPOK, KIKEI A MAGA MEGFIGYELÉSÉJÉBŐL; EZZEL JAVITSAK KI A HAZ ROMLÁSÁT BAR.
- 6 HOL, AHOL VALAMI ROMLÁS TALÁLHATÓ, UGY TÖRTEBT AZONBAN, HOGY JÓAS KIRALYNAK HUSZONHARMADIK ESZPERDEJEBEN A PÁPOK MEG MINDIG NEM
- 7 JAVITOTTAK KI A HAZ ROMLÁSÁT, UGHOGY JÓAS KIRALY MAGAHOZ HÍVATTA JÓJADA PÁPAPOT ES A PÁPOKAT ES MEGKERDEZTE TŐLŐK: MISET NEM
- 8 JAVITATJATOK A HAZ ROMLÁSÁT; ÉSZENT HAT NE FOGADJATOK EL PÉNZT HANEM ADJATOK ODA A HAZ ROMLÁSÁRA! A PÁPOK EGYET ÉRTETTEK, HOGY NE FOGADJANAK EL TÖBB PÉNZT A NÉPTŐL, DE NE IS JAVITSAK A HAZ
- 9 ROMLÁSÁT, SZERZETT HAT JÓJADA PÁPAP EGY LADAT, LIUKAT FURATOTT ANNAK A FEDELÉS, S AZT ELHELYEZTETTE AZ OLTAR JOBB OLDALÁN OTT, AHOL JAHVE HAZABA MENNEK, A KUSZOBÓRZO PÁPOK AZTAN ODA TETTEK
- 10 MINDAZT A PÉNZT, AMELYET JAHVE HAZABA BEHOZTAK, MIHELYT AZTAN LATTAK, HOGY SOK A PÉNYT A LADABAN FELMENTEK A KIRALY JEGYZŐJE ES A PÁPAP, KÖTEGK HAETAR ES MEGSZAMOLTAK A PÉNZT, AMELYET JAHVE HAZABAN TALÁLTAK. A MEGSZAMOLT PÉNZT AZTAN ODAADTAK AZOK KEZÉBE
- 11 BE, AKIK A MUNKATVEZÉTELYEIKET A JAHVE HAZAHOZ RENDELTEK; EZEK MEG KIVITTEK AZT AZ ACSOKNAK ES AZ ÉPÍTÉSZEKNEK, AKIK JAHVE HAZAT
- 12 KÉSZÍTETTEK, A KÖMÖVESRENEK, A KÓPARAGÓKNAK, FAKNAK ES FARAGOTT KÖVEKNEK MEGVÁSÁRLÁSÁRA, JAHVE HAZANAK ROMLÁSÁNAK KIJAVÍTÁSÁRA, SZÓVAL MINDARRA, AMI A HAZ KIJAVÍTÁSÁRA KELL, CSAK EPEEN NEM KÉSZÜLTÉK JAHVE HAZA SZÁMÁRA ÉZŐST TALAK? KÓPPANTO OLLOK, KANNAK, KÜRTÖK, SKMMIFÉLE ARANY VAGY ÉZŐST ÉSZKÖZ, AMIT JAHVE HAZABA BE-
- 13 VISZNER, HANEM A MUNKA VEGZŐINEK ADTAK ODA A PÉNYT, HOGY AZON JAVITSAK KI JAHVE HAZAT. SZAMADAST NEM CSIRALTAK AZOKKAL AZ EMBEREKKEL, AKIKNEK A PÉNYT A KEZÜKBEN ADTAK, HOGY A MUNKA VEGZŐINEK ODAADJAK, MERT AZOK AZT HUSZEGGEL TETTEK, BUNEEHER ALDOZATART ES VETREKALDOZATART JARÓ PÉNYT NEM VITTEK ES JAHVE HAZABA, AZ A PÁPOKE LETTI!

HA JÓAS A VIDÉKI nagyatlatok kultuszával nem igen foglalkozott is annál több figyelmet fordított a jeruzsálemi templomra, amelyen ekkor már a romlás jelei erősen mutatkoztak. Látta, hogy a ház alapos javításra szorul. Megegyezett hát a paplással, hogy a templom jövedeleme nagy részét ezekre a munkálatokra fogják fordítani. A jövedelem három fajtáját jelölték ki erre a célra: a templomadót, melyet minden lélek után fél-fél sikkelt rendszeresen, s évenként fizettek a 20 éven felüliek /II. Mósz. II. sikk./ a lélek-váltagot, melyet minden elsőszülött

után fizettek/IV.7.18 skk./ és az önkéntes adományokat, melyeknek nagyságát kinek-kinek szíve határozta meg. Ez utóbbit tehát, az önkéntes adományt minden pap attól szedi majd be, akivel hivatali teendői összehozsák, akit megfigyelés alatt tart, mert mindenki annak ad legszívesebben, akitől szolgálatokat féggad el lelke ügyében. Ezekben az általános adókon kívül voltak még alkalmi bevételek, melyek az áldozatok után jártak, a fölött továbbra is a papok rendelkeztek. Az törvényt azonban, hogy a papok nem használták fel a meggyezés szerint a behozott adót a templomjavításra, hanem azt továbbra is mára költötték, mint addig. A király hiába várta, hogy a templom épületek kijavítása megkezdődjék; évek multak el és nem történt semmi. Végül a király nem nézhette a mulasztást és magához hívatta Jójada főpapot, s a papo vezetőit és új meggyezést kötött velük. Eszerint a kijelölt jövedelem most már ne a papok kezéhez folyék be, hogy kísértésben legyenek azt is felhasználni, hanem egy perselybe, melyet a templom legbensőbb udvarában fognak felállítani, s melyet megtelés esetén a király jégyszője és a főpap együtt nyitnak ki, a tartalmát megszámoják és mindjárt az építés-vezetőnek kiadják. Így a templomjavítás ügye kivételtel tett a papok kezéből és külön építés-felügyelőség kezére bízott. Mivelődéstanai szempontból érdekes, hogy ácsokat és kőfaragókat különböztettek meg. Ez a mesterség-megoszlás azonban nem vonatkozott a szegény emberek házának megépítésére, mert ezeken a kevés ácsunkat azok vezették, akik a kőekkel is bántak. Ilyen kőmíves volt József is, Jézus tyja. Előkelő palotáknál használtak nagy faragott faszalakata, melyeket ahhoz értő ácsok készítettek elő s kőfaragókat, kik a kőveket pontosan megmunkálták és művészei tehetséggel szobrász-munkával is ellátták. Megint külön szakmának volt tekinthető a bevásárlás, mely szakma volt. Már Salamon király alkalmazott bevásárlókat, kik a király vagyonát átmenő kereskedelemmel is gyarapították./I. Kir. 10; 28, 29./ A Salamontól megindított kereskedelem valószínűleg tovább is folytatódott több-kevesebb sikerrel, s most a templom-építéssel kapcsolatban ismét munkában látjuk. Egyelőre csak az épületek kijavításáról volt szó; a belső felszerelés pótlásáról nem Jellemző, hogy Judában még akkora tisztesség uralkodott, hogy az építési bizottság ellenőrzését és elszámoltatását mellőzték; megbiztak tisztességükben. Az ellenőrzés igen nagy kiadsát jelent, s ez a pénz is munkára ment itt. Mennél nagyobb valahol a megbizhatatlanság, annál jobban nő a bürokrácia: az alkotó munka rovására ellenőrököt; sőt néhol spicliket kell alkalmazni, hogy a csalásoknak és lopásoknak elébe vágjenek. Itt és most erre nem volt szükség! A papok fizetése az építés idején arra korlátozódott, ami tényleges munkájukért járó részük volt,

Tehát az áldozati díjakra. Ha nem is rögtön és nem is mindannyian
szívesen tettek, egyelőre készséggel mentek bele a kevesebbel való
megelégedésbe. A templom javítására szorult és a királyi trónon nem
a gandag Salamon ült, hanem Átalja utóda, a haláltól megmentett és a
korábbi királyok gazdagaságából kifosztott Juda. Hogy azonban ez a
szegényebb uralkodó ehhez a munkához hozzá látott, s a Jahve-tisztelet
már a külső munká által is hatalmas fellendülést kapott, mindeneset-
re Joás javára íródott az égi Birónál. Sajnos, isteni intézkedés nem a
meggazdagodás, hanem az elszegényedés felé vitte a szegényországot. Is-
ten bölcsessége kikutathatatlan. Sokszor, mikor segítőkézét várjuk,
sújtó Keze ér bennünket, hogy a próbát, melyben hitté kell megáll-
nunk, növelje. Itt azonban Istennek más oka is volt arra, hogy segítők-
ézét visszavonja. Bármennyire is becsületesek voltak Joás és nevelője,
Jógada, utóbbi a templomépítés körül nem bizonyult teljesen megbizha-
tónak; előbbinek nem volt szárnyaló hite, mint ezt a következő törté-
net mutatja. Mint az efézusi egyházban megvolt a köteletségérzet, de
hiányzott az első szeretet: itt is sok szép példáját látjuk a kötelesség
teljesítésnek, anélkül, hogy az odaadás teljes volna. A hanyatlás idej-
ét éljük! Kéleledett az az óram, melyet az efézusi gyülekezetre nézve
igy határozott meg az Úr: "Mécslehadat kimozdítom helyéből!" /Jel. 2:2-5/
A beteg állapota nem volt rossz, de a betegség irányzata hanyatló volt!

XII. 18 ABBAN AZ IDŐBEN VONULT PEL SZIRIA KIRÁLY, HAZAÉL, HOGY HÁBORUT
VISELJEN GAT ELLEN, S ELFOGLALTA AZT, AZTAN JERUZSÁLEM FELE FOR-
BITOTTA TERINTETET, HOGY AZ ELLEN VONULJON, JUDA KIRÁLYA, JÓHOÁS ER-
19 RE ERRETEREYX FOGTA MIND AZOKAT A SZENT DOLGOKAT, MELYEKET ATYAI:
JOSAPAT, JÓHÓRAM ES ACHAZJAHU, JUDA KIRÁLYAI ODASZENTELTEK TOVÁB-
BA, A SAJÁT ODASZENTELTEIT, S AZ ÖSSZES ARANY TARGYÁKAT, AMELYEK
JAHVE HAZÁNAK ES A KIRÁLY HAZÁNAK KINCSTÁRAIBAN TALÁLHATÓK VOL-
taK, ELKÜLDTE SZIRIA KIRÁLYÁNAK, HAZAÉLNEK, UGYHOGY AZ ELVONULT ES
NEM MENT JERUZSÁLEM ELLEN.

Istan próbára teszi azokat, akik hívek Hozzá, minden próba felvételi
vizsgát jelent Isten iskolájának egy magasabb osztályába. Vannak, akik
a vizsgát jól kiállják, s ezeket Isten tovább használja itt a földön;
vannak, akik a vizsgát nem állják ki, s ezeket ugyan nem veti el, de
itt tovább nem használhatja, hanem általviszli oda, ahál, a mi szemük
elől elrejtve készülnek egy ismeretlen jövő számára, melyben Istennek
igen különböző "végzettségű" szolgálókra van szükséges Joás tanuja volt
annak, hogy Szíria, azaz Arám királya, Hazaél megtámadta a filiszteusok-
kat és egyik nagy városát Gétot és azt elfoglalta. Mivel a filiszteusok
föld Dávid után Juda fennhatósága alatt állott, a város Juda hatá-
skörébe tartozott; Hazaél foglalása tehát azt jelentette, hogy a szír
király Judát nem tekintette számba jövő ellenfélnek, s csakugyan, mikor

mikor Gát elfoglalása után Hőkelemintesab seregével új kaland után nézett, s erre Jeruzsálem látszott legalkalmasabbnak. Jóás ijedten szedte össze azokat a kincseket, melyeket ő és atyái Jahvének szenteltek, melyekhez nem lett volna szabad nyulnia és saját aranykincseivel együtt elküldte őket Hazadának, ki erre megelégedetten tovább vonult. A veszély egyelőre elhárult, de Jóás nem a hit útján járt. És a hitelenség, mely a király tekintetét a veszélyen ragasztotta, s nem Jahvé felé fordította, volt az ok arra, hogy Jahve Jóást félretegye. Félretegye a földi életből, de nem örök terveiből: Jóás hitelensége súlyos véték volt.

XIII.20 JOASNAK TOBBI DOLGA, S MINDAZ, AMIT TETT, MEG VAN ÍRVA A JUDA KIRALYAINAK DOLGAIRÓL ÉS EKRONIKÁS KÖNYVÉBEN, FOLLAZADTAK AZONBAN SZOLGAI, OSSZEERKÖVÖST SZÖTTÉ ELIENE, ÉS LEVÁGTÁK JOAST A MELLŐ 21 HAZABAN, A SZILLA LEJÖNEN; SZÍMAT FIA JOZAKAR ÉS SOMER FIA, JÓHÓZADAB, A SZOLGAI ÖTÖTTAK AGYON, USIHOZI MEGHAHE, DAVID VARGOSÁBAN ATYAI MELLŐ TETTEK OT, S FIA AMACJA LETT A KIRÁLY HELYETÉRE

Semiféle összeesküvés nem sikerülhet, ha Isten nem ad engedélyt arra, hogy a merénylet sikeres legyen. A durva végrehajtói a gyilkosságnak nem Istentől kérdezik, hogy mit csináljanak; de Isten fölhasználja őket a karatukon kívül is arra, hogy bölcs tanvelei megvalósuljanak. Isten nem akarta tovább használni a szegény Jóast és azért támadt a merénylet és sikerült az. Aligha sehetséges, hogy a két ember még Ataljá híve lett volna, mert Ataljá halálának 40 évében ölték meg Jóast. Lehet azonban, hogy Ataljá híveinek gyermekei voltak, s mivel a leggonoszabb és legerkölcsstelenebb asszony is tud magának híveket szerezni és azoknak lelkebe lényét beírni: lehet, hogy a családban öröklődött az elkeseredettség az új király ellen, s már régen tervezték gonosz tettüket. Az udvari légkör megromlásához azonban, hogy ilyen merényleg kigondolható és elkövethető legyen, bizonyos, hogy nagyon hozzájárult az a gyilkos, gonosz nosz és aljas hatás, mely Ataljából áradt. A világ állandóan romlik s csak nehézség és egyidőre lehet a romlást a lejtőn megállítani. Ataljá vetése kinőtt, s ennek egyik aratása volt Jóás halála. Az előre haladó gonosszággal Jóás nem tudott szembe szállni, lelke egész erejével. Láttuk nehézségeit, még a papokkal szemben is, bár ott még könnyen legyőzhető volt az ellenállás. Nehézebb feladata lehetett udvarában, mágy Jobban meg volt fertőzve. Szigorúsága ellenségeket szerzett neki s a régi erkölcsstelen világ emléke ott kísértett az udvari könnyelműbb fiainak lelkében. Lassankint erősödött az ellenállás, mint fog majd az ezeréves uralom idején Góg ellenállása. S egyszer csak győzött a rossz. Jóás még nem volt Jézus előképe.

XIII.1. MIECOR JUDA KIRÁLYANAK, ACHAZJAHUNAK FIA, JOAS HUSZONHARMADIK ÉS VE URALKODOTT NAR, LETT KIRÁLYNA ISRAELEN JERU FIA, JOACHAZ, SÖMÓNUSBAN HET ESZTENDŐRE, AZI TETTE, AMI JAHVE SZÁMLÁBAN GONOSZTÁ VOLT: NEBET FIANK, JONOBAMNAK VEKÉT KOVÁK, ALLI VOLT...

3 Isráelt. Nem is hagyta abba! Fölgyulladt hát Jahve haragja Izráel
 4 ellen, s ODAADTA ŐKET A SZÍR KIRÁLYNAK HAZAELNEK KEZÉBE; TOVÁBBÁ HA-
 5 ZÁEL FIANAK, BAN HADAINAK KEZÉBE AZ EGÉSZ IDŐRE. EKKOR JOACHAZ ENGESSZ-
 6 SZORONGATOTT ÁLLAPOTAT, AHOGY A SZÍR KIRÁLY SZORONGATTA ŐKET, UGYHOGY
 7 JAHVE SZABADÍTOT KÜLDÖTT IZRAELNEK, S KIKERÜLTEK A SZÍREK KEZE ALÓL.
 8 AZ IZRAELIEK UGY LÁRTAK SÁTORAIKBAN, MINT BARRIKOR AZELOT, S SAHOGY
 9 NEM TÁVOZTAK EL JOROBAM HAZÁNAK VÉTEKÉTŐL, KI VÉTEKBE ÉJTETTE IZRAELT,
 CSAK ABBAN JÁRTAK, DE MEG AZ ASERA IS OTT ÁLLT SOMÓRÓNBAN, JAHVE UGIAN
 IS NEM HAGYOTT JOACHAZNAK TOBB HARCÍ NÉPET, MINT OTVEN LOVAST, TIZ SZÉ-
 KERET ÉS TIZEZER GYALOGOST, A SZÍR KIRÁLY UGANIS KIIRTOTTA ŐKET, S O-
 LYANNA TETTEŐKET, MINT A CSAPLES FORA, S JOACHAZ TÖBBI DOIGA, MINDAZ,
 AMIT ALKOTOTT, S VITÉZSÉGE IRVA VANNAK AZ IZRAEL KIRÁLYAINAK KRONIKÁB
 9 KÖNYVBEN, MIKOR JOACHAZ LEFÉRÜDT ATYAI MELLE, SOMÓRÓNBAN TEMETTÉK EL.
 FIA JOAS LETT HELYEBEN A KIRÁLI.

Amíg Judában egy erősebb király negyven éven át tartotta kezében az
 ország gyepöljét, addig Izráelben gyorsabban változtak az uralkodók.
 Jéhu fia Joacház 7 évig kormányzott. Följegyezte találjuk róla, hogy
 alkotott, vitéz volt; de mivel Jorobám vétkéiben járt s azt tette, ami
 Jahve gonoszának látott, alkotásai és vitézsége hiábavalók voltak, mint
 a sivatag porában elfolyó víz. Újra meg újra visszatérnek a Királyok
 könyvében ezek a szavak: "vétekbe vitte Izráelt." A király a népet! A
 fő felelős a tagokért. Egy egész nép vétkezik, mert uralkodója véték-
 re csalja. Ebben a felelősségben azonban nem szabad elfelejtenünk, hogy
 a büntetés a népet is éri, s így a felelősség egy része mindig a néper-
 nyugszik. Mikor Jorobám eltiltotta, hogy a nép Jeruzsálemba menjen az
 élő Istent imádni, s Dánban és Bétéiben bálványokat állított fel, a
 népnek ellent kellett volna állnia, mint ahogy ellenszót a Jahve mel-
 lett bizonyosságot tevő próféta, ki megjövendölte a hamis istentiszte-
 letet pusztulását. /1. Kir. 13. skk./ De a nép követte a királyt a véték-
 ben s azzal együtt lelte pusztulását. Szándokon égett emiatt Jahve ha-
 ragja a király és a nép ellen és bár a próféta újra meg újra figyel-
 mestették a királyt és a népet, ebből a vétékből nem tért meg egyik
 sem. Miért volt olyan ádás épen ez a véték? Mert az élő Isten közelé-
 ben élni kin a vétkezők, s azért a pogányságra hajló ember, maga Iz-
 ráel is, mindig szívesen látott olyan vallásos ujitásokat, melyek a
 való Isten képét elhomályosították, jelkép alá rejtették, úgyhogy a
 jelképet lehetett imádni az élő Isten helyett. A jelkép nem élt, nem
 látott, nem hallott, nem fenyegetett és a lelkiismeretet nem ébresze-
 gette. Nem mentek nagyon távol el az igaz Istentől, úgyhogy durva bü-
 nökért nem fedtette őket a Szellem; de elbujták a bételi és dáni
 bálvány mögé, hogy a próféták Istene, ne háborgassa őket. Mégis há-

borgatta, mégis utánuk ment és megbüntette őket. Most is Jahve és
gő haragja odaadja őket a szír királyok kezébe, előbb Hazzáel, majd
fia, Benhadád kezébe, kik adókkal fenntartásokkal szorongatták a
népet. - Jahve szánalmával nézett a meggyötört népre, sajnálta azt
és késsen volt arra, hogy bünbánat és megtérés esetében könnyűül-
jön rajta. A nép szorongását látó Joacház, ki maga is szenvedett
a szírektől, a fegyveres erejének majdnem egészét elvesztette,
ugyhogy, csak rendőri célokra tarthatott neveltségeseen csekély se-
reget, engesztelgetni kezdte Jahvét. Nem halljuk, hogy miben állott
ez az engesztelgetés: talán Jahve igazi prófétáinak támogatásában,
talán a magaslatokon elhelyezett Jahve oltárokon való áldozások-
ban. Isten látván a király közeledését, azonnal szabadított küldött,
bizonyára egy kiváló hadvezért, kinek nem ismerjük kilétét. De a ki-
rály, s a nép megtérése nem volt teljes: megmaradt a hamis isten
tisztelet és megmaradt egy még gonoszabb bálvány a fővárosban egy
asera. Aserának neveztek az Astarté /Istár/ istennő jelképét, me-
lyet imádtak. Astarté és az asera úgy viszonyultak egymáshoz, mint
a tudta és akarat nélkül isteni tiszteletben részesített Mária és
egy csodátévő Mária-kép. Mária mellett még külön tisztelet jár a cao
datevőnek kialakított népnek. Ilyen imádasban részesített bálványok
voltak az aserák. De sem az arany bikák, sem az aserák nem tudták
Izráelt megmenteni a szírek kezéből, ughogy Izráel halálos gyenge-
ségbe esett. Míg másutt ezrével voltak harci szekerek, Izráel kirá-
lyának csak tízet lehetett tartani, ötven lovassal, ami neveltséges
szám volt. Márpedig a csatasort áttörő, s a mai tankoknak megfelelő
szekerek nélkül 10.000 gyalogos nem sokat ért olyan ellenséggel
szemben, melynek sok harci szekere volt. Így a szírek fölénye histo-
sitva volt Izráel fölött. A szerűs kert földje a folytonos taposás
és szekérjárás következtében rögtön nem tartalmaz, finom porrá őrli
az állatok lába, s a cséplőszekér tárcsája, vagy a cséplő szánból
kiálló sok köfög. Ilyen apróra törte össze Izráel erejét és hadsere-
gét a sok szír támadás; ellenállás nem volt többé bennük. Ez pedig
Isten büntetése volt! Nem mintha a szír nép istenfélőbb lett volna,
vagy akár erkölcsösebb, de ezek pogányok voltak, s Izráel az Isten né-
pe. Akinek több adatik, attól többet kérnek számon! Joacház is be-
hívták hamar oda, ahol a lélek Isten jelenlétében őrli magát, s a-
ért semmit titkolni, eltagadni, szépitni nem tud: lefeküdt atyái
mellé. Testét eltemették, a helyét a fia töltötte be a földön. De a
halottak között várta a helye; várta a többi halott; várták atyái,
kik már értesítve voltak földle azoktól, akik utóbb szállottak alá.
Nagy megmozdulás nem volt a holtak között, mikor alászállt; nem volt
jelentékeny uralkodó! Jó és gonosz tettei kivették az igazságosan ítél-
lé Isten elé. Az utolsó ábáletig máris ott volt az igazságos Isten
szeme előtt!

XIII. 10. JUDA KIRÁLYAIK, JOASNAK HARMINCHETEDEK ESTEREDJÉBEN LETT

KIRÁLYA ISRAÉLÉN JOACHAZ FIA, JOAS, TIZENHAT ÉVEN AZ URALKODOT
DOTT SAMARIÁBAN. AZT TETTE, AMI JAHVE SZEMÉBEN GONOSZ VOIT; NÉ-

- 11 BÁT FIAK, JOROBÁNAK EGY VÉTEVEL SEM SZAKITOTT, KI ISRAÉL
12 VÉTEKBE ÉTETTE VOIT, ABBAN JAKI! JOAS TOBBI DOIGA, MINDAZ,
AMI ALKOTOTT, VITÉZSÉGE, AMELLYL MACJÁVAL, JUDA KIRÁLYÁVAL
HARCOLT, IRVA VANNAK AZ ISRAÉL KIRÁLYAIROL IKT KRONIKÁS KÖNYV
BEN, MIKOR JOAS ATYAI MELLE FÉKÜDT, JOROBAM ULT A SZEKERE;
JOAST PEDIG ISRAÉL KIRÁLYAI MELLE TEMETTEK SOMÓRONBAN.

KORULBELÜL HAROM ÉVIG MEGINT EGY NEVÜ KIRÁLYA VOLT ISRAÉLNEK ÉS JU-
DÁNAK; AZUTÁN AZ ISRAÉLI JOÁS ÉS JUDABELI AMACJÁVAL URALKODOTT EGÜTT,
KINEK NEVE AZ JELENTI, HOGY JAHVE MEGÉRŐSÍT, MEGSZILÁRDI. ISRAÉL KI-
RÁLYAI NEM A JAHVÉVAL VALÓ TÜKÖLETES ÉNSZHANGBAN KERESTÉK SEGÍTSÉGÜ-
KET, HANEM MEG MINDIG AZT HITTÉK, HOGY A JERUSSÁLEMEL VALÓ SZAKITÁS,
S A NÉPNEK A TEMPLOMTÓL VALÓ TÁVOLTÁRTÁSA SZILÁRDIJA MEG URALMUKAT;
EZÉRT JÁRTAK JOROBÁM VÉTEKÉIBEN, KI ÉST A SZAKITÁST VÉGHEZVITTE S IS-
RAÉLLEN ÖRÖKÖSSÉ TETTE. SZÉRT ISRAÉL SOKKAL GYORSABBAN HALADT ELŐRE
A ROMLÁSBAN, MINT JUDA, A ISTEEN HARAGJA JÓBBAN PUSZTÍTOTT ISRAÉLLEN.
EBBEN AZ IDŐBEN ISTEEN ERŐS KÜLÖNBŐSÉGET TETT ABBAN, HOGY HOGYAN BÁN-
JAK ISRAÉLLEL ÉS HOGYAN JUDÁVAL: II. Kir. 25, 7 / a próféta megtiltotta
AMACJÁNAK, HOGY ISRAÉLI KATONÁKKAL EGÜTT HARCOLJON, MERT, ~~ÉS~~
AZOKON NEM VOLT ISTEEN ÁLDÁSA. EBBEN A ROMLÁSBAN IGAEN NAGY RÉSE
JOROBÁM BŰNÉNEK, A JAHVÉVAL VALÓ ÉRINTKEZÉS ELHANYGOLÁSÁNAK. AZ IS-
RAÉLI JOÁS JOROBÁNNAK EGY VÉTEKÉVEL SEM SZAKITOTT, TEGHAT FENNTARTOTTA
A BÉLVÁNYIMÁDÁST, TÁVOLTARTOTTA A NÉPET JERUSSÁLEMTŐL, BIZONYÁRA ÜL-
DÖSTE A PRÓFÉTÁKAT, KIK ÖT MEGFEDDETTÉK ÉS MAGA IS OLYAN ÉLETTET ÉLT,
AMILYENT ISTEENTŐL ELTÁVOLDVA ÉLNI LEHET. VOLTAK AZONBAN JÓ TULAJ-
DONSÁGAI IS: ALKOTOTT, VITÉZÜL HARCOLT, DE A TESTVÉRNÉP KIRÁLYÁVAL.
IGY SZÓLITOTTA EL MEGÁHÓZ ISTEEN 16 ÉVES URALKODÁS UTÁN. TESTEKIRÁLYI

XIII. 11. MIKOR ELIZEUS ABBA A BETEGSÉGE ESETT, AMELLY MEGÖLTÉ, LEMENT HOZ-

- 15 ZA ISRAÉL KIRÁLYA, JOAS ÉS SIRT A LATTARA, AMJD IGY KILITOTTIA-
TIAI! ATYAI! ISRAÉL SZEKEREI ÉS LOVAGJAI! FOGJ IJJARAT ÉS NYIL-
16 LAKAT, MÖNDÖTTA NEKI ELIZEUS, S AZ IJJAT ÉS NYILAKAT VETT MAGA-
HOZ; AZTAN IGY SZÓLT ISRAÉL KIRÁLYÁHOZ: FÉLD SZÉRDÉT AZ IJJRAI
17 MIKOR AZ RÁTETTE ELIZEUS RAHELYZTE KEZÉT ÉR KIRÁLY KEZERS, MAJD
IGY SZÓLT: NYILB KI AZ ABLAKOT KILÉST FELE! AROGY KINIITOTTA MEG
SZÓLALT ELIZEUS: LOJJI! S AZ LOTT. - SZABADITAS NYILA ÉZ JAHVETÖL
18 S - MÖNDTA, SZABADITAS NYILA SZIRIA ELLEN: MEG FOGOD VERNI SZIRIET,
AFÉKREL, MEG MEGSEMMISÜLNÉKI AZTAN MEGINT SZÓLT: FOGD A NYILAKAT
AZ KEZEZÉ FOGTA, ÜSS A FÖLDRE! - MÖNDTA ISRAÉL KIRÁLYNAK, AZ RA-
19 ROMBSZOR LEÜBÖTT, AZTAN MEGALLOTT, FELGERJDT ELLEN ÉS IGY SZÓLT:
ÜTSZOR, VAGY HATSZOR KELLETT VOINA ÜTÖD, AKKOR TÖNKER VERTED VOI-
NA SZIRIET, IGY CSAK HÁROMSZOR FOGOD MEGVERNİ SZIRIAT! ELIZEUS

- 20 AZTAN MEGHALT ES HIRTETETEK. A KOVETKEZŐ ÉVBEN MOABI FORTIAZO CSA-
PATOR TORTRE HE AZ ORSZAGRA,ERKOR TORTAKT,HOGY MIKOR APER EGY HM-
21 BERT TERTETEK,HIRELEN EGY FORTIAZO CSAPATOR FILLANTOTTAK MEG, S
AZ ILLATO EMBERT BEVETITTE ELIZEUS BIRJABA; AZTAN ODABB HERTTE,
DE MIKOR AZ A PAFYI ELIZEUS TEREMSEIT HIRTETTE,MAGHELEVEDOTT ES
LABBA ALLOTT.

Sajnos Istennek nagy emberei nem maradnak mindig velünk! Egyszer jó
az az óra, melyben őket is szólítja mennyei Uruk, s elmennek ők is o-
da, ahol a test bilincsei nem kötik többé a lábat, s közvetlenül
tekintenek be a szellemi világba. Nekik nem gyász ez a pillanat; csak
szoknak az, akik őket elvesztik. Elizeus halálosan megbetegedett,
s látnivaló volt, hogy betegségéből aligha épül fel. Mikor ezt meg-
mondották Izráel királyának, az fölkel és elment a kicsiny házba,
amelyben apróféta lakott. Amikor meglátta a nagybeteg prófétát, szí-
vébe markolt az aggodalom és sirni kezdett. Lelekén átvonult a mult,
melynek részben tanuja volt; melynek eseményeit részben a királyi
krónikák jegyezték föl, s őrezte, hogy Izráel nagyon árva lesz Elize-
us halála után. Igaz, hogy az utóbbi időben elmaradtak a csodás aba-
ditások és Isten láthatóan magára hagyta a népet, mely teljesen és
igazán megtérni királyával együtt nem akart; még is a próféta puszt-
ta otthagása a bátorságnak bizonyos forrása volt. A szűkség órájában
még mindig ott volt a reménység, hogy a próféta imédsége megfordítja,
népe mellé állítja Izráel Istenét. Most mindennek a reménysége elvész
teljesen! A királynak úgy tűnik fel, mintha a próféta volna Izráel el-
vezett szekerei, s a király lovasai! De ime a gyenge királlyal szem-
ben a próféta egyszer csak megemberelli magát, s rászól a királyra: Fogj
íjjat és nyilat! A király nem érti, nem tudja, miért, de azért gépi-
esen engedelmeskedik. Izráel atyjának nem lehetett ellenállni, s nemet
mondani! "Nyisd ki az ablakot kelet felé! Veszélyel tovább az Isten
embere; s a király teljesíti a különbs kérését." Lőj! parancsolja a
nehéz-beteg ember, s a király kilövi a nyilat. A szir ellenség kelet
felől szokott Samáriai ellen felvonulni, a Jordán felől. Ez az ellen-
ség nyugtalanítja a királyt és az ellenség foglalja el a földi élet-
gől bucsusó próféta lelkivilágát is. Halálos agyan isteni ihletet kap
s tudja, hogy joga van végrándeletileg győzelmet hagyni hátra arra,
aki most magrendülten, a kétség-hányta lélekkel ágya mellett időzik,
Izráel királyára. A királynak ez a látogatása, az ágya mellett elszirt
könyvek, a felkiáltásban említett szekerek, a lovasok, melyet Elizeus-
ban pillent meg: olyan megtéréssfélet árulnak el, mely eddigi életé-
nek megbánását a új élet vágyát jelentenek, ha a királyban volna
annyi erély, hogy amit kezdett végre tudná vinni. Elizeus boldogan
néz a királynak nyíl után: ezt az ellenségre lőtte ki AZ, aki neki a

sugallatot adta, hogy a királlyal lövessen nyilat. "Szabadítás nyila ez Szíria ellen! Meg fogod verni Szírárt Afegnél, míg megsemmisülnek." Mert hűség az Isten! Mihelyt a megtérő szándékának halvány jelét látja, megfordul haragja, a bünbető Istentől áldó Istenné változik át! De kitartást kíván a megtérőtől! Dobja bele egész lelkét az Isten szolgálatába! Nem miránkószó lemondást, hanem bátor reménységet akar látni az Isten! Sajátságos! A beteg, gyenge próféta keble emelkedik, bízzalon szalija meg a ereje bírná, kirepülne az égből; de csak szólan tud, hogy a királlyal tételessé meg, amit halála utána a királynak tennie kell majd künn a harmezőn: verni a reblo, Izráelt pusztító ellenséget!" Fogd a nyilatkat! Úss a földre! Lelke előre viszi a prófétát, ki a harc mezejére, s mintha kergetné verné az ellenséget, úgy szeretne ütemet verni a csüggedt király előtt. Hiszen ő látja Istent, s mint Izráel serege előtt kivonul, hogy verje a gonosz ellenséget. A prófétának ezt a mozgalmát nem osztja a király; annak lelkesültsége nem ragad át rája; lagymatagon háromszor a földre üt, aztán megáll, nem mozdul. Nem vette át a próféta izgalmát; hiányzott köztük a szellemi kapcsolat, a szellemi vezeték nem működött! Bosszus lesz a próféta, izgalmában szinte rákált a királyra: **Bem így kellett volna!** "Ötssör, vagy hatszor kellett volna ütnöd, s akkor tönkre verted volna Szíriát!" Hármat ütöttél: csak háromszor fogod megverni Szíriát!" Aztán elfárad az ös férfi; feladatát bevégezte! A benne levő szellemet nem volt ki átvegye tőle, mint ő Illéstől vette át. S azért kirö-pül a szellem a nyíl után, azt az Istent keresve, aki övéinek a győzelmet adja. Ő győzött, s megy most már megpihenni. Itt marad a csüggedt király, kit erőtlenné tett az, hogy csak felig tért meg, szive másik része hozzá ragadt a multhoz, beleragadt a kitaposott kerékvágásba; nem tudott hinni, nem tudott szárnyalni! **Ásért a lendület, mely a próféta llekét még az utolsó pillanatokban is áthatotta, letűnt, mint az alkonyi napfény, s haldokló próféta isme nyílalásával. Igaza volt a királynak, mikor Izráel szekerének és lovasainak nevezte őt!** De miért nem tudott a király részt követelni ebből az erőből? **Aki kér az kap!** De a kéréshez hit kell, s a hithet szakítás a gonosszal. Ez az utóbbi hiányzott; azért Isten még könyörült néhányszor a próféta utolsó inédságait meghallgatva; aztán következett az éj! Előbb a próféta testi szemében jelent az meg, aztán Izráel történetében. A lámpás kialudt Izráelben, mert Izráel aludni vogyott; mert Iseel-lobbánkivertés: **szillem, s az utolsó örököt; meg meg-megadtatta se-gítő készséget az Isten: Aztán lassan az éjszakába tűnt el minden világoosság.** - De egyszer még megmutatta Isten Izráelnek, hogy kit vesztett el Elizeusban. Mint mikor a lenyugvó nap súlyos felhők kösdül

az ég peremén még egyszer az a fény, melyet Elizeus jelentett Izraelnek, mintha még egyszer hívogatna; mintha még egyszer az ólonaismág halálomban is értetek imádkozom! Kövessetek! Hígyjete! Istenben! Térjete! meg az élet erejéhez! Az emberek nem akarták halottjukat Elizeus közelébe vinni; s ki nem számított, s veletlennék nevezett isteni gondviselés kényszerítette őket, hogy egy halottat sirjába tegyenek egy időre. A halottat nem lelték többé ott, élő jött ki helyette a sírból. De hogy lehet az, hogy aki maga halott volt, meg tudott éleveníteni egy másik embert? Mondják, hogy a halottak láthatatlanul egy ideig hozzánk közel, sőt közöttünk időznek, s látják mi tészténik velünk s miként gondolkodunk róluk. Elizeus lelke is közel volt még. S ez a lélek telve volt szerető vágygal, segíteni népen! Látta az új rablót ellenséget, s mint betör Izraelbe; látta azokat a szegényeket, akik egy halottat hoztak ki eltemetni; s nem tudták, mert menekülniük kellett a rablók elől. S a holt lélekben megszólalt a fohász Isten felé, kihez most közelebb volt, előre tört a vágy, megmutatni a szerető népnek, hogy van szabadítója, az elhagyott, meggyötört népnek. Ez az összesűrűsödött akarás tette a csodát: a halott élve jött elő! Olyan volt ez, mint egy kiáltás a nép felé! Hígyjete! De a szó elhangzott a nagy lélek-pusztán: nem volt aki hígyjen! S a próféta követte a többi halott utját; elhagyta tájunkat, s ment Isten vonzására főfelé, Istenhez közelebb. Többet nem jelentkezett!

- XIII.22 HAZAEL, SZIRIA KIRALYA JOACHAZ EGESZ IDEJE ALATT HARCBAŒ ALLT IZRAELLEL, DE JAHVE KÖNYÖRÖLT RAJTA, S IRGALOMBA INDULVAŒ
- 23 MŒT FELEJTE FORDULT, ABRAHAMMAL, IZSAERALL, JAKOBBAL KÖTÖTT SZÖVETSÉGESEK, UGYHOGY NEM AKARTA ÖKŒT MEGROHTANI, S NEM VETETTE
 - 24 EL ÖKŒT SZINE ELÖL EGESZ MOSTANAIG; MIKOR TERHAT SZIRIA KIRALYA, HAZAEL MEGHAT? AS FIA BEN-HADAD LEIT A KIRALY HELYETTE,
 - 25 JOACHAZ FIA, JOAS UJRA VISSZAFÖGLALTA AZOKAT A VÁROGOKAT HAZAEL FIANAK BEN-HADADNAK KEZEBÖL, AMELYEKET ATYJAHABORUBAN VETT EL JOACHAZ KEZEBÖL, JOAS HÁROMSZÖR VETTE MEG, S VISSZAHÖZTE IZRAEL VÁROSAIT.

Jóás háromszoros győzelmének oka nem Jóásban, nem is az izráeli harc-csok megnövekedett harci erényeiben és végre nem is a szírek hanyatlásában keresendő, hanem egyedül csak Elizeus utolsó imádságában, melyeket haldokolva, kétségbeesett erőfeszítéssel küldött az Égre. Hazáelről Benhadádra és Jóachazról Jóásra átmenet változás történt, s ez a változás Elizeusra vihető vissza. Benhadádot gyengébbé, Jóást erősebbé tette Elizeus imádsága. Mint valamikor Mózes imádsága Analeket gyengítette, s Izráelt erősítette. Csakhogy Elizeus még holta után is hatott, mint ezt a halottfeltámasztás olyan világosan megmutatta Izraelnek,

hogy Izrael a gyűszelmek eredete felől nem kételkedhetett. Igaz ugyan, hogy a prófétai történetíró Istennek az Abrahámmal, Izákkal és Jákóbbal kötött szövetségére viszi vissza az isteni irgalom e megnyilvánulásának alapját? de ez az alap ezer éven át megvolt már, s csak akkor épült rajta fel isteni segítség, ha valami másik ok ezt a segítséget kiváltotta, kihívta. Jézus keresztalála az alap az egyház alatt; de az isteni erő imák meghallgatásaképen jó alá a kereszt alapján. Az ószövetség idején még a keresztfa titka ismeretlen volt; azért gondoskodott Isten egy ideiglenes alapról, mely azonban Isten tudatában a golgotai alapon nyugodott, mert minden könyörület végző alapja a Bérány, ki értünk megfeszítettett Eliseus Ábraháma hivatkozott, s Isten meghallgatta őt érte.

- XIV.1. IZRAEL KIRALYANAK JOASNAK, KI JOACHAZ FIAKORVIT? MASODIK ESZTER-
DJEJEBEN LETT KIRALY AMACJÁHU, JOAS FIA, JUDA KIRALYA! HUSZOROT
2. EVES VOLT, MÍKOR URALKODNI KEZDTE, S HUSZORÉLÉNC AVIG URALKO-
DOTT JERUZSÁLEMBEN, ANAJANAK, KI JERUZSÁLEMBŐL VALÓ VOLT, A NEVE
JÚMÓDAN VOLT, AZT TETTE, AMI JAHVE SZEMÉBEN EGYENES/BECSÜLETES/
VOLT, CSAK EPER HOGY NEM UGY MINT ATYJA DÁVID; DE EGYSZEN UGY,
 4. AHOGY ATYJA JOAS CSÉLEKEDTE, CSAK EPP, HOGY A MAGASLATOKAT NEM
TAVOLÍTOTTAK EL; A NÉP MEG ALDOZATOKAT ÖLT ES FÜSTÖLT A MAGAS-
LATORON, AMIKOR A KIRALYSÁG A KEZÉBEN VOLT, ES MESSZILÁRDUIT, LE-
VAGATTA SZOLGÁIT, AKIK LEVAGTAK VOLT ATYJÁT, A KIRALY; DE A GYIL-
KOSOK FIÁIT NEM ÖLÖTTE MEG, ANNAK MEGFELELŐEN, AMI MÓZES TÖRVÉ-
NYEBEN IRVA ALL, HOGY T₁1; ES HALJANAK MEG AZ ATYJÁK A FIAKÉRI,
SE A FIAK AZ ATYÁKÉRT NE HALJANAK MEG! NÉNEM MINDENKI A SAJÁT
VETKÉRT HALJON MEG! Ő VERTE MEG A TIZESZER PONTI EDOMI SEREGET
A SÓS VOLGYEBEN; S EGY HÁBORUBAN ELFOGLALTASZLÉLAT; MAJD ANNAK
NEVÉT JOKTOELNEK NEVEZTE, MELY MEGMARADT MAI NAPIG;

Amachjáhu azt jelenti: Jahve megerősít! A névben a Jahve imádat jelenik meg, s a szűkségérzet, hogy Ő adja az erőt a királynak, Amachjáhu témaszkodott is Jahvére; azt tette, ami Jahve szemében egyenes, azaz becsületes, őszinte, az igazságnak megfelelő; azonban az Istennek való odaadásban vannak bizonyos fokok, s már volt az az odaadás, amellyel Dávid adta oda magát Istennek, s az, amellyel Jóás tette ugyanazt. Dávidnak voltak hiábi és gonosz bűnei; de amikor ezekből megtért, teljes szívvél akarat szelgálni Istenét. Jóás is Jahve mellett állott; de arra korlátozta odaadását, ami könnyebben keresztülvihető volt, s míg Jeruzsálemben a templom külső tatarozásait becsülettel elvégezte, a vidéken a magaslatok sok visszahátrépléssel folytatott istentiszteletét nem érintette. Dávid idejében is voltak magaslatok, de akkor még nem volt templom, központi papság s maga ellátró munkáját nem végezte, a nép jobban ragaszkodott Mózes tanításához és így a magaslatok nem képezték azt a veszedelmet, melyet későbbben. Széért a

magaletok Dávid életében nem jelentették a király hűtlenségét, mint Jósá és Amacjáhu életében. Mikor Salamon a templomat fölépítette, a magaletoknak többé nem volt jogosultsága; áldozni a jeruzsálemi templomban kellett, mint valamikor a tábor közepén helyet foglaló szüveltség-sátorban. Az elnézési idő, mely a bírák korával beköszöntött, véget ért és Isten ímet a törvény régi betöltéséhez ragaszkodott. A nép szíve távolodott Istentől, s Isten a törvény betűjével, a külső szertartások őrző hatalmával akarta, a nép nagy tömegét maga mellett tartani. A nagy tömeg mellett és azon belül azonban egy "maradékot" "magot" egy "szellemi Izráelt" alkotott Isten Magának, mely nem a törvény, s a külsőségek vonalán, hanem a hit és belső látás vonalán haladt előre. A külső realitás mellett egy profétai mag születik. Jósá és Amacjáhuak sem. De ezeknek a királyoknak idejében mélyül el a profétai látás. Most következik Szaiás kora. De a külső intenciózatlan Amacjáhu becsületes, egyenes volt, mint korábban uralkodása első idejében Jósás is. Ezt a hűséget jellemzi, hogy nem akart gonosztevők kezében lenni s atyja gyilkosait, mielőtt arra hatalma volt, azaz kezében az uralkodás megerősödött, megölette. A gyilkosok arra számítottak, hogy Amacjá halás lesz, hogy az uralkodást kezére adták; ellenkezőleg, megbosszulta atyja halálát. De a bosszuban mérsékelte volt; nem követte a kővetlen pogány szokást, hogy az ellenség minden ivadékát kiirtja, hogy bosszualló ne maradjon; igazságosan bánt el ellenfeleivel, mert atyja gyilkosait csak ellenségnek tudta nézni, noha azok szívesen kiegyeztek volna vele. Neki azonban drágább volt atyja személye, mint a királyság, melyhez így hamarabb jutott hozzá. Annak az elvnek, hogy ki-ki csak a saját bűnéért lakol, ellentmondani látszik az a tény, hogy "Ádám atódiak bűnben fogantatnak, s hogy a tízparancsolat szerint az atyok vétkeit Isten a fiakban is megbünteti, harmad- és negyedikiglen. Az ellentmondás eltűnik, ha nem büntetésnek vesszük a fiak örökségét, hanem "hátrányok", melyet Isten az Ádám-ivadék javára fordíthat, tehát előnyé változtat. Ahol ugyanis a vétek megnövekszik ott sokkal inkább megnő a kegyelem. /Róm. 5, 20./ Isten utána meg a vétkesnek és ráönti szeretetét, mint a pásator juhával teszi. A halál az élet utjává változik at, s a paránnak és vámszedők megelőzik azokat, akik igazságosnak tudják magukat. Bónvölgynek, a Holt-tenger ~~szüveltség-sátor~~ déli végéhez csatlakozó mely földmelyedést neveztek, mely a Holt-tenger ~~szüveltség-sátor~~ beárpódése előtt Jordánvölgy volt. Jektől Istentől alávetettet jelent; Amacjáhu tehát az edoniakon aratott győzelmet Istenre vitte vissza, Neki tulajdonította. Jühöndar jelentése valószínűleg: Jahve szépi. Nem a ~~let~~ szépsége foglalkoztatta

hang

s névadókat, hanem gondolataik Jahve körül forogtak, s benne keresték az imádat, boldogító szepet. Amacjájú is Istenre gondolt, amikor az edómistak legyőzte, s ez az Istenre gondolás lehetett annak a családnak öröksége, melyből Amacjájú anyja származott. A királyfi ebben a Jahve-imádatban nevelődött, s ebben nagy része lehetett anyjának, kit emiatt az Irán is emlit. Jüda királyainak története, s jelleme mutatja, hogy mily erős volt itt még a Jahvehöz való ragaszkodás és a Jahveimádat. Néhát fia, Jorobám, és a nyomdokain járó izraeli királyok ezt a Jehvehöz való ragaszkodást ölték ki az északi törzsekből, s ezzel mérhetetlen erkölcsi romlást szidottak népükre. Ezért számítja oly erősen be Isten e bünüket!

- XIV. 8 Ekkoriban küldött Macjá követeket JOASHOZ, AZ IRZSAL KIRÁLYAHOZ, JOACHAZ FIAHOZ, KI MEG JEHU FIA VOLT, ILY ÜZENETTEL: JER, NEZZUNK EGYMÁSSAL SZEMBENI JOAS, AZ IRZSAL KIRÁLYIA AZONBAN NZT A VALASZT KÜLDTE AMACJAJUK, A JUDA KIRÁLYANAK: A LIBANON ELÖ TUSZEBOKOR ELKÜLDÖTT A LIBANONON NOVÓ CEDRUSFAHOZ, S EZT ÜZENTE: ADD A LEANYODAT FIAMHOZ PELESZGÜLI EKKOR A LIBANON LAKÓ MSZEI VAD ELMENT ARRA ES ELITPORTA A TÜVIBBOKROT, TENYLEG MEGVERTED EDOMOTI DE MOST PELEMBLED A SZIVEDST; DICSÖITED MAGADAT, DE ERREDJ HAZAI MIERT TUELELD MAGAD BELE A BAJBA, HOGY ELBUEKJAL S VELED JUDA IS? AMACJAJUK AZONBAN NEM HALLGATOTT REA; ERRE JOAS, IRZSAL KIRÁLYIA KIVONULT, HOGY Ö MEG JUDA KIRÁLYIAN AMACJAJUK, BET-SHEMESREL, MELY JUDABAN VAN, SZEMBENZENNEK EGYMÁSSAL; IRZSALLEL SZEMBEN JUDA SZENVEDTE A VERESÉGET, UGYHOGY MINDENKI SATORABA MENEKÜLT; JUDA KIRÁLYIAT AMACJAJUK PEDIG, AKI ACHAZJAJUK FIANAK, JOASNAK FIA, IRZSAL KIRÁLYIA, JOAS BET-SHEMESREL ELFOGTA. MIUTAN JERUZSÁLEMBE MENTEK, JERUZSÁLEM FALAT EPHRAIM KAPUJATOL A SAROKKAPUIG NEGYSZAZ SING HOSSZUSÁGBAN LEROMBOLTAK; JOAS AZTAN FOGTA AZ ÖSSZES ARANIAT ES EZUSTOT, S AZ ÖSSZES EDÉNYEKET, MELYEKET JAHVE HAZABAN, S A KIRÁLYI HAZ KINCSTÁRABAN TALÁLTAK, VALAMINT A TUSZOKAT IS ES VISSZATERTEK SÓMORONBA;

ISTEN emberét clykar az is elbizakodottá teszi, amit Isten tett vele. Amacjájú Istennek tulajdonította a sóvsölgyi diadalt; megadta érte Istennek a dicsőséget, mégis elbizakodott, s elbizakodottságában harcra hívta ki a testvérország uralkodóját, Joást. Jüda királyainak kétségtelenül joguk volt az északi törzsekhez is, mert ezek is Dávid birodalmának alkotórészei voltak, Dávid utódsi Jeruzsálemben uralkodtak. De Isten szakította el büntetéséből David jogára alól, s maig Isten vissza nem adja, Dávid fiainak erőszakkal, sem más eszközökkel, pl. házassággal, nem volt szabad visszazserezni az Isten ítélete ellenére az elveszett területet. Láttuk, hogy az Achéb családjával kötött házasság mily szomorú eredménnyel járt, majdnem Dávid egész ivadéka

nek kiirtásával, Amacjahu is az engedetlenségnek erre az útjára lépett, miután az Edomon aratott győzelem Isten segítségében elbizakodottá tette. Isten segítése sohasem jogosít fel arra, hogy a magunk útjain is igénybe vegyük az isteni segítséget. Isten segítése mindig meg kell, hogy álljon, s arra bírjon, hogy félelemmel és rettegéssel járva utunkat, sokszorosa óvatossággal és vigyázattal kerüljünk az engedetlenség és önfeljuságot. Amacjá nem vigyázott erre, s ennek kezevesen megitta a levét nemcsak ő, hanem a rábízott ország, Juda is. A kihívott királyban volt bizonyos mérséklet, sőt jóakarát is: le akarta beszélni Amacját az esztelen vállalkozásáról; ezt azonban olyan megvetéssel és gögös szavakkal tette, hogy a hatás előre el volt tévesztve. Juda, igaz, hogy sokkal kisebb volt, mint Izráel; mégis Juda volt Izráel kijelölt fejedelme, s Jóáshoz más hang illetet volna a Dávid házból származó királlyal szemben. Jóás is a Jorobám bűnds útján haladt, ki emberi erővel, erőszakkal, s a népnek bálványozásra való csábításával igyekezett megtartani hatalmát, s Jóásnak Jorobámhoz való ragaszkodását mi sem bizonyítja jobban, mint hogy fiát is Jorobámnak nevelte el. Amacjá inkább csak elbizakodott volt; ellenben Jóás gögös, és míg Amacjá engedetlensége az ut eltévesztése volt, addig Jóás engedetlensége az ut megrontása volt; az Isten útján akart haladni, de azt nem ismerte fel, ez tudatosan Istentől tiltott gonosz uton haladt. Jóás bűne tehát sokkal nagyobb, súlyosabb volt, mint Amacjáé. Isten mégis Jóásnak adta a győzelmet, s Amacjának a vereséget, mert az Isten emberének felelőssége nagyobb, mint a világ fiaié. Jóás példázatában a túskebekor ~~is~~ a kaktuszfajtákat jelzi, melyek valósággal erdőt képeznek ott, ahol elhatalmasodni engedték őket. Ez a növény haszontalan, semmiféle hasznos célra nem használható volt, míg a cédrus hasznos és szép, drága, jó illatú fát adó; a kaktusz alacsony növésű, a cédrus magas, tekintélyest Jóás tehát jól feldicsérte magát. De Isten azt veri, akit szeret, s így Bávid utódjának kellett szenvednie, ki azt tette, ami Jahve szemében egyenes. Engedetlenségét ugyan Isten szigorúan megbüntette. Nem az elrabolt kincsekben volt a hiány, mert aszket Isten pótolta; nem a lerombolt kőfal volt a veszteség, mert Jahve^e nélkül is meg tudott védeni; hanem abban a tényben közeledett a fenyegető veszedelem, hogy Jahve megtagadta Amacját, magára hagyta szel a mezei vaddal szemben, amelyhez magát Jóás a cédrusfa mellett hasonlított. Ez a győzelmes "mezei vad" másokat is felbátorított, kik magában Judában, Jeruzsálemben leselkedtek az uralkodó életére, si atyja halálátünnéik gyilkosain megbosszulni. Most, hogy sebezhető égét látták, felbátorodtak ellene. Amacjá tudta, hogy Jóás sokkal erősebb, mint ő, ami be is bizonyosodott akkor, amikor Jóás megelőzve Amacját, Juda területére tört be.

s az útközetet Bét-Semánál vívták meg. A vereség akkora volt, hogy a judai sereg teljesen felbomlott és elszéledt, úgyhogy Amacjá egyedül maradt, vagy legalábbis kevesed magával. Könnyen elfoghatták, s megszégyenítő módon vitték nem az ellenséges földre, hanem Jerusálembe vissza, s ott jelenlétében rebolták ki a templomot és a király kincstárát; ott előtte rombolták le a várost védo kőfal egy részét. Az Sfraim kapu Jerusálem északi várfalán volt, s Sfraim felé vessző utak ment ki rajta. Itt az északi oldalon, mely természet által védve nem volt, idők folyamán három várfal épült, aindig kijebb tolv a város beépített részét. Az Sfraim kapu a legdélibb falon épült, s akkor csak ez az egy fal létezett már. A sarokkapu nyugati irányban az Sfraim kapuval, s a templom udvarral egy vonalban volt elhelyezve; itt fordult a fel déli irányba, vagyis képdődött a nyugati fal. Jóás tehát ott rontotta le a falat, ahol s legkönnyelmesebben támadhatta a várost, ha az újra ellene fordulna. Amacjá előre tudhatta, hogy Jóás ereje nagyobb az övénél, s ha mégis megtámadta, ez Isten segítségének kihívása volt, tehát Isten-kisértés. Népe előtt hivatkozott is Isten hágttségére, s felszólította a népet, hogy bízzék Jahvéban. Mikor tehát az engedetlen hit megszégyenült, a nép csalódása annál nagyobb lehetett, s ez a csalódás magyarázza a sereg teljes szétszalását, s a király egyedül-maradását. A népnek azonban nem volt igazs, mert királyához annak tévedésében, a bajában is hűnek kellett volna maradnia. Ha a sereg megverten is együtt marad, elmarad a megszégyenítő Jerusálemi ut, a rablás és a város meggyenyítése. A büntetés a népet is érte, s nem érdemtelenül. A tusok szedése is érsékenyen sújtotta/a várost, a népet. Király és nép együtt vétkeztek, s ezért a büntetés mindkettőt érte; de a népnek a király iránt való hűtlensége tovább taszította s népet a veszedelem lejtőjébe, mely Judát is fenyegette.

XIV. 15. JOÁS TÖBBI DOLGA, AMIT ALKOTOTT, VITZESEGE, S JUDA KIRÁLYÁVAL AMACJÁVAL VALÓ HÁBORÚJA IRVA TALÁLHATÓK AZ IRISZAL KIRÁLIAI 16 NAK DOLGAIBOL IRT KRONIKÁSKÖNYVBEN; AZUTAN JOÁS ATYAI MELÉLE FÉKUDT ES SOMORONBAN TEBITTEK EL ISRAEL KIRÁLIAI MELÉLE, FIA, JOROBÁM LETT KIRALLIA HELTETES.

Jóás nem soká érte tul nagy győzelmét, nemsokára meghalt, s rossz jelt jelentő fia, Jorobám következett utána, kit Il. Jorobám néven szoktunk említeni. Isten tehát győzelmet adott Jóásnak, de annak elvezését elvette tőle, mert nem érdemelte meg; ellenben Amacjá még 15 évig uralkodott s Isten kegyelme megengedte neki, hogy hibáját megpróbálja helyrehozni. Sömörönban diszes királyi air fogadta Jóás testét; de lelke csament, ahol pór és király kösött különbséget nem tessnek, hol a királynak itélőjével épp ugy azeben kell állnia, mint a kösembernek. Kiválóságát, alkotásait, vitézségét, győztes háborúját följegyezték a földi történetírókveken; de ezekből nem

lehet megállapítani, hogy az égben irt kőnyvak is oly kedvezően nyilatkoznak-e róla. Itt a földön, a nevelés idején, Amacjá vicelte az itéleteti de el várt Jónára odast.

- XIV.17 JOAS FIAAMARHAHU, JUDA KIRÁLA, JOCHAE FIAK, JOASZAK, AZ ISRAEL KIRÁLYANAK HALÁLA UTAN MEG TIZENHAT EVEN AT OTT; AMACJAHU TÖBBI
- 18 DOIGJA IWA TALALHATU A JUDA KIRÁLYAIKAK DOIGAIKAL IRT ERONIA KÖNYV-
- 19 BEN; AZONBAN ÖSSZEESKÜVES TAMAET KELESE JERUZSÁLEMBEN; UGYHOGY LAKIS-
BA MENKÜLT, DE UFANA KÖLDÖTTKE LAKISBA, S OTT ÖLETTEK MEG, AZUTAN LO-
- 20 VAKKA EMELETK, S JERUZSÁLEMBEN A DAVID VÁROSABAN TARTETTE EL ATYAI
- 21 MELLE. EKKOR JUDA EGESZ NEPE ELOVETTE AZARAJAT; AKI EKKOR TIZENHAT
- 22 EVES VOLT ES ATYJA AMACJAHU HELIARE KIRÁLYA TETTE OT; O EBITETTE
PEL ES SZERETTE VISSZAJUDANAK ELTÖT, MIUTAN A KIRÁLY ATYAI MELLE
ERÉDTE. ISTEEN KEGYELIMBŐL A MELYEN MEGSEBÉYKITTETTE NEM HOSSZAKARATU ES
MACJAHU MEG LA ESZTENDEJE VOLT ITT A FÖLDÖN; HOGY ISTEEN MEGELÉGEDE-
sét keresne, hogy megtalálta-e, kérdés maradhat; és hogy népe megelé-
gedését többé nem nyerte meg, azt bizonyosan tudjuk. Az összeesküvés
kezdett Judában is gyakorlattá válni. Amacjá atyja gyilkosainak kegyét
nem kereste, hanem kivégeztette őket, s ezzel nemességét mutatta csak.
Gyilkosokkal, összeesküvőkkel Isten emberei nem társulnak. Ezzel a
tettével azonban maga ellen ingerelte azokat, akik az összeesküvők-
kel titokban egyet értettek. Míg Amacjáhut diadal kísérte, addig el-
lenfelei nyugodtak voltak. De mikor vakmerő Isten-kihívása a diadalt
elvette tőlük egyszerre mozgolódní kezdtek kifogásolói, s hosszú ~~idő~~
kával végre új összeesküvést hoztak létre: Jeruzsálem királya ellen
fordult, kiben Sét-Semesnél annyira csalódtak. A király megtudta, hogy
milyen veszedelemben van, s Lákis erős várába menekült Dél-Judába.
Azonban utana küldtek; Lákis nem védte meg, s így megölték. Azt azon-
ban senki nem akadályozta, hogy tisztességgel királyi sírba teggákék,
miert is katona disszel: lóháton vitték testét Jeruzsálembe, valószí-
nűleg több lora kötött ravatalon. Az sem jutott senkinek eszébe, hogy
utóda más is lehetne, mint fis, annyira belegyökerezett Juda tudatá-
ba, hogy csak David leszármazottja lehet a király. A trónörökös fiatal
volt, csak tizenhat éves, de mindenki természetesen találta, hogy a
trónon üljön. A fiatal király mindjárt erőlyesen látott az uralkodás-
hoz énsensokára kiérdemelte népe, s a szomszédok tiszteletét azal,
hogy Elátot, a régi kikötővárost Judának visszaszerezte. Elát a Vö-
rös tenger akabsi öblének északi végén feküdt, tehát annak a mélyedés-
nek déli végén, mely a Holt-tengert a Sávölgyön át a nyílt tenger-
rel önszékötötte. Ez a foglalás lehetővé tette Izrael királyai szá-
mára a keleti hajózást és meggazdagodást. Isten máris pótolni kezd-
te a veszteséget, melyet Amacjá okozott. Ugy látszik, ezt a hadjáratot
már Amacjá készítette elő, mert a szöveg a hódítást a király halálával
kötí össze. A

népnek megbocsátóbbnak kellett volna hát lennie királyával szemben, kit Isten kiskora fiának azonnali hódításával igazolni kezdett.

- 25 JUDA KIRÁLYAIKAR, AMAGJAHONAK, JOAS FIAKAR TIZHATODIK SZÜZETREJEL-
26 HEN IRET KIRALIA JOAS FIA JOROBAM, IZRAEL KIRALIA BONGORONBAN HEGY-
27 VEREGY NYE, AZT TETTE, AMI JAHVE SZEMEBEN GORGU, JOROBAMTAK, A NI-
28 BAT FIANAK EGYETLEN VEREKUL BUDORTA, IZRAEL ISEHNAK, JAHVYNAK
29 SEAVAK SZERINT, MELLET AZ AMITAI FIA, A GAT-CHAFERBOL VALO JORAK
26 PROFETA AITAL MONDOTT, ATTOL KREOVE, JAROL HAMAT FELI VISE AZ UT KOL-
27 JAHVE LÁTTA IZRAEL NYOMORUSAGAT, NAGY KESERUSOBT, HOGY VEGE VAN A
28 JOBBADINAK IS, VEGE VAN A SZABARAK IS, S HOGY IZRAELNEK NINCSEN
29 SEGITONE, ARROL NEM SZOLOTT JAHVE, HOGY KI POGJA IZRAELI IZRAEL NE-
27 VET AZ SE ADOLMEG SZABADITOTTA HAT OBT JOAS FIA, JOROBAM AITAL,
28 JOROBAM TOBBI DOIGA MINDAZ, AMIT ALKOTOTT, VITRESEGE, AMELLYEL HAR-
29 COLT, S AMELLYEL DAMASZKUSZBAN SE HARATBAN VINGOZASERSTE AZT IZ-
29 RAELNEK, AMI JUDAS VOLT, IRVA TALALATOR AZ IZRAEL KIRALYAINAK DOL-
29 geiról IRT KRONIKA-KONIVERN, AZTAN ATYAI MELLE FERUDT JOROBAM, IZ-
29 RAEL KIRALIAI MELLE, S FIA ZAKARIAS IRTI KIRALIA HELIETTE.

Már ismételtén láttuk, hogy Izrael királyai, még ha jobb indulattal fog-
nak is az uralkodáshoz, mint elődeik, sőt még ha reformátoroknak in-
dulnak is, mint Jéhu, nem tudnak arról a kerékvágásról letérni, amelyen
egkor a Roboam ellen fellázadó Jorobam indította el az északi tíz
törzs történetét. Ez a kerékvágás a Jeruzsálemmel és így a megszen-
telt Jahve hagyományokkal való szakítás volt; a Jahve-tisztelet pótlá-
sául felállított arany-bika imádás és az ezzel járó elhidegülés a
Jahvéhoz hű profétasságtól. Voltak ugyan proféták, kik keresztül tör-
tek ezen az elhidegülésen, mint különösen Elizeus, ki Illés tekintélyé-
vel, s a rábírt csodatevő hatalommal tudtak meguknak tekintélyt,
megbecsülést, sőt közszeretetet teremteni. De teljes reformot, tökéle-
tes visszaterést ők sem tudtak elérni. A kerékvágás különösen erős
hatást tett Joás fiára, II. Jorobámra, kit még neve is ehhez az irány-
hoz kötött. Atyja, Joás annyira benne őlt I. Jorobám álművének csodá-
látában, hogy fiát is erről az uralkodóról nevezte el.
Isten 41 évet adott ennek az uralkodónak, s e hosszú idő alatt ural-
kodásának gonosz kerékvágása mellett tett jót és dicséretre méltót
is, helyesebben: Isten könyörülte még az uralkodó gonosszága mellett
is, csak volt a egíteni Izraelen. Még világosan mondja a prófetai
történetírás, hogy Jorobám sikeres hódításainak alapja az volt, hogy
"Jahve látta Izrael nyomorúságának nagy keserű voltát!" és egíteni
akart népén. Hogy pedig ezt a segítőközséget Illés és Elizeus imá-
dálói keltették fel, afelől nem lenstünk kétségben, ha meggondoljuk,
hogy ezek a próféták a hűtlen népet visszavitték Istenhez, s a nép-

hirdetni annak a népnek, mely hatalommal kiemelkedve már akkor fe-
nyegetés látszott a kicsiny választott népet. És a próféta Jóna
volt, altinosan Jónás, kinek neve galambot jelent, a szabados, a
az isteni megemlékezés galambját. Jónásnak megadott a kegyelem,
hogy saját népének is hirdethetett szabadosulást, s ez a jövendőlés
Jorobám idejében teljesedett. Jorobám boldogan neveste fiát Zakar-
jának: Jahve megemlékezett ígérteréről és megsegítette népét.

- XV.1. ISRAEL KIRÁLYAINAK JOROBÁMNAK HUSZONHETEDIK ESZTERÉDEJÉBEN
2 AMACJA FIA; AZARJÁ LETT JUDA KIRÁLYA; TIZENHAT ÉVES KORÁBA N
JUTOTT URALKODÁSRA 7 8 ÖTVENKÉT ÉVIG URALKODOTT JERUZSÁLEMEN;
ARJÁNAK NEVE A JERUZSÁLEMI JOKOLJÁS VOLT; ANNAK MEGFELJÁ-
3 EN AMIT ATIJA AMACJAHU CSÉLEKEDT; Ő IS WINDENBEN AZT TETE
4 TEN TAVOLITOTTAK EL: A NÉP MEG VERES ÉS FÜSTÖLŐ ALDOZATOKAT
5 MUTATOTT BE A MAGASLATOROK; JAHVE AZTAN MEGVERTE A KIRÁLYT,
6 UGYHOGY AZ HALALA NAPJAIG POKLOS VOLT, EGY ELKULONITOTT HAZ-
BAR LAKOTT, S A KIRÁLY FIA JORAN ALLOTT A HAZ ELN, S Ő IPÉL-
7 TE A FÖLD NÉPÉT; AZARJAHU TOBBI DOLGATYINDAZ, AMIT ALKOTOTT, IR
IRVA TALALHATO, A JUDA KIRÁLYAINAK DOLGAIROL IROTT KRONIKÁS
KÖNYVBEN; AZARJAHU AZTAN ATYAI MELLE FÉKODT, S A TYAI MELLE TE-
METTEK EL DAVID VÁROGASÁN, FIA, JÓTAM LETT A KIRÁLY HELIETÉ.

Sajátságos egyezés van Izrael királyainak és Juda királyainak törté-
nete között. Ha egy iráeli király közeledik Istenhez, ami ritka do-
log volt, a Jorobám vétkéből nem tért meg; teljesen nem tudta szívét
Istennek adni. Ugyanígy Juda királyai közül, valaki Istenhez ragas-
kodott, ami nem volt ritka dolog, egy bünt, a magaslatoz kimelését,
nem tudott abban hagyni; nem tudta magát teljes szívvel Istennek ren-
delkezésére adni. Az omdadásnak ez a hiányossága okozta, hogy sem Iz-
ráel, sem Juda életében változás nem állott be; mindkét orozás las-
san és bintosan haladt a bukás felé. Azarjá 52 évig uralkodott, s e
hosszu idő alatt sok jót tehetett volna; visszafordithatta volna Ju-
da történetét; de tehetetlen volt, mert hiánysott példájából a teljes
visszafordulás. A nép tovább folytatta Istentől tiltott magaslati
istentiszteletét, mely egy sereg pogányságnak nyitott kaput a nép é-
letébe, s a király türte, míg a fertőzés a magaslatozról a templozba
is eljutott. De egyet tett Azarjáhu: föltartóztatta hosszú időre a
romlás fokozódását, s elodázta a büntetést, mert azt tette, ami egye-
nes, azaz őszinte, tehát becsületes volt Jahve itélete szerint, azaz
Jahve szemében. Jahve mégis szokon vette Azarjá omdadásának hiányos
voltát, s megverte a királyt egy igen súlyos betegséggel: poklossá
lett, s hogy a ragályozást megakadályozzák, a királynak külön, szim-
getelve kellett élnie egy házban;

alattvalóival nem érintkezett, a helyette fia, Jótán végeste az uralkodásnak ama teendőit, melyek a néppel való érintkezést feltételeg ellenére Asarjá oly sokáig élt, bár csak körülbelül tudjuk, mennyi ideig tartott a betegsége, az arfa mutat, hogy Istennek a betársuralkodó / 758- 748/, ebből az következik, hogy Asarjá betegsége valamivel tovább tarthatott. A kifályon levő isteni csapás a népnek is prédikáció volt, hogy Isten haragszik, a megtérést vár népétől. De a prédikáció hiábavaló volt. Hoaszu betegségekkel sokszor figyelmetet Isten, de nem szottuk megérteni, ragaszkodunk tévedésünkhöz. Am ne felejük a jót se, mely a király életéből kiáradt, amit Jahve is elösmert azzal, hogy hoaszu uralkodását engedett épen Asarjának. Kiegyensulyozatlan lélekkel szállott le a styai közé, mikor Isten elszállította; meggyötört teatét azonban király i pompával temették el a styának teste mellé, a Dávid városában, tehát Jerusszálemben a délkeleti dombjának oldalában. E királyi sírokat eddig még nem sikerült megtalálni. A király lelkét azonban Isten meg fogja találni, amikor egyszer itéletre szólítja elő.

- XV.8 JUDA KIRALYANAK, AZARJAHUNAK HARMINCZYOLCADIK ESZTENDEJEBEN JOROBAM FIA, ZOKARJAHU LETT KIRALY SÖMÖRÖNBAN HAT HÓNAPRA. AZT TETÉTE, AMI JAHVE SZEMEBEN GONOSZTUDINUGY, AHOGY ATYAI TETTEK, NEM TÁGITOTT NEBAT FIÁNAK JOROBAMNAE VÉTEKIRŐK, AKI VÉTEKRE VITTE IZRAELT, JABES FIA SALLUM, ÖSSZESKÖVET SZOTT ELLENÉ, S A NÉP SZEME LATTARA LEVAGTA ÖT, S MIUTAN MEGOLTE, Ő URALKODOTT HESZETTE.
- 11 ZAKARJA TOBBI DOLGA IRVA VAN AZ IRZEÁEL KIRALYAINAK DOLGAI RÓL IROTT KRÓNKA KÖNYVBEN, IGY TELJESREDETT BE JAHVE SZÁVA, MELYET 12 JEHUNAK ADOTT: FIAID NEGYED IZIGLEN FOGNAK ÜLNI IZRAEL TRONJAN, UGY IS ESTTI!

Ez a rövid hat hónapos uralkodás, melyet Isten Jéhu negyedik nemzedékének engedélyezett, úgy tűnik fel, mintha Isten sietett volna már leírni Maharól ezt a családöt, mely nemes hivatással indult, s maga is azok vétkéhez folyamodott, kiknek megdöntésére Isten öket elküldötte. Mikor a negyedik nemzedék is megmutatta, hogy az első Jorobám utján akar járni, Isten gyorsan félretette öket. A lázadás nem Isten szerint való, ha önök ökokból, hatalmi vágyból történik és Sallum lázadása magán vineli az ilyen lázadás minden bélyegét; még az igazságtaian urral szemben is törelmet ajáál a Biblia! Azonban a lázadó Isten sokszor felhasználja arra, hogy saját gondolatait vigye véghez általa. Sallumnak nem lesz haszna lázadásából, de Isten ígérötét, fenyegetö itéketét megvalósította. Zakarjának eltemetéséről hallgat az Irás; ez a hallgatás is Isten haragját mutatja.

szelylel a mind gonoszabbá váló Jéhu-házat elvetette. Csak egy bűnét említi, azt, hogy Jorobám vétkehes ragaszkodott. Ugy látszik, Isten igen haragudott ezért a bűnért, mely nem Dávid hazából, hanem elsősorban Tóle, Jahvétől tartotta távol az Isten választott népét. Zakarjá "többi dolga" nem lehetett olyan, hogy az Jahve ítéletén változtatott volna.

- XV. 13 JABES FIA, SALLUM, JUDA KIRALYANAK UZZIJANAK HARMINCILENCEDIK ESZTERDEJÁBEN LETT KIRALYNA S EGY HONAFI IDON AT VOLT KIRALY SOMORONBAN, AMIKOR GAGI FIA /MÓNACHEREM/MONACHEM TIRZABÓL FELVORULT SOMORONBAN, LEVAGTA JÁ-
14 BES FIAT, SALLUMOT, MEGÖLTE ÖT ES KIRALY LETT HELYETTE, SALLUM
15 TOBBI DOLGA S ÖSSZESKÖVÉSSE, MELYET SZITOTT, IRVA VANNAK AZ IZRAEL KIRALYAINAK DOLGAIROL IROTT KRONIKA-KÖNYVBEN, AKKOR VERS
16 TS LE MÓNACHEREM TIFSCHOT, MINDEN BENNEVALOVAL, HATARAIVAL EGYÜTT, TIRZABÓL KIINDULVA, MERT A KAPUKAT NEM NYITOTTAK KI, LEVEERTE
17 ÖKET, S ÖSSZES VIBELŐS ASSZONIAIKAT FELHASITTATTA, JUDA KIRALYANAK AZARJANAK HARMINCILENCEDIK ESZTERDEJÁBEN LETT KIRALYNA
18 LYA IZRAELTEN GADI FIA, MÓNACHEREM SOMORONBAN LO LVRE, AZT TETTE
19 AMI JAHVE SZEMEBEN ROSSZ; NEM TAGITOTT NEBAT FIÁNAK, JOROBAMNAK VETREITŐL, AKI EGÉSZ IDEJE ALATT VETREBE VITTE IZRAELT; DE
20 ELJÖTT AZ ORSZAG ELLEN ABSZUR KIRALYA, PUL, S MÓNACHEREM PULNAK EZER TALENTUM EZÜSTÖT ADOTT, HOG Y OLDALA MELLETT ALLJON S A
21 KIRALYSAGOT MEGSZILARDJTSA KEZEBEN, MÓNACHEREM A PENZT KIVETETTE IZRAELRE, MINDEN FEGYVERKEPES FERFIURA, HOGY ODAADHASSA ASSUR
KIRALYANAK, ÖTVEN SEKEL EZÜSTÖT MINDEN EGYESRE, UGYHOGY ASSUR
KIRALYA VISSZATERT, S NEM MARADT TOVABB AZ ORSZAGBA;
22 MÓNACHEREM TOBBI DOLGAI, MINDAZ, AMIT ALKOTOTT MEG VANNAK IRVA AZ IZRAEL KIRALYAINAK NAPJAIROL IRT KRONIKAS KÖNYVBEN.
23 MÓNACHEREM AZTAN ATYAI MELLE PEKÜDT S FIA PEKACHJA LET A KIRALY HELYETTE;

Két gyilkos király egymás után kerül Izrael királyi trónjára; az egyik egy hónapig uralkodott; a másik ügyesebb és hatalmas pártfogót vásárolván magának tíz évig uralkodott, de elárulja népét, mikor a vásár díját vele fizetteti meg, s mikor az asszír uralkodó figyelmét Izraelre irányítja, mint kedvező alkalmammal elejtendő zsákmányra. Az Asarja és Uzziya név ugyanazt a királyt jelöli meg, a szerencsétlen belpoklos uralkodót. Hosszu uralma alatt király királyt váltott az északi országban; ezek voltak Izrael utolsó uralkodói. Ez apérhuzam világosan mutatta a két ország sorsának különbözőségét: Judában bizonyos állandóság hirdeti, hogy Istennek még tervei vannak ezzel az országgal; Izraelben az uralom felbomlását hirdeti a fejedelmek gyors változása; Isten már letett arról, hogy ezzel a néppel valamit csináljon.

Azt is sejtetti ez a különbség, hogy Jüda fel fog támadni bukásából. Izrael országa soha többé. Ide vezetett Nébátz fiának Jorobánnak vétke, mellyel vétékbe sodorta egész Izraélt. Az a sokszoros innétlés, mellyel e szavakat minduntalan hangoztatja aprófétai történetírás, visszhangja a prófétai ígéhirdetésnek, mely királyt és népet százezrekben át figyelmeztette, de hiába, az elkerülhetetlen végzetre, mely a véték nyomában fog jönni. Vannak átkok, melyek népeket kísérnek, míg egyszer végbemennek rajtuk, s vannak áldások, melyek mélységekben, ítéleteken és összeomlásokon át fenntartják a népeket és egyeseket. Izraélt a Nébót fiának átka kísérte, miglen elmerítette. Judát átok és áldás kísérte, s versengett érte, hogy egyszer az áldás kiragadjja az átok kezéből. Izraélt is kísérte áldát, mint ez Illés és Elinemus hatásából világosan látszott; de ez az áldás nem külön népként fogja visszaállítani az elveszett lo törzset, hanem Judában fogja visszanyerni újra népi jellegét. Ezért van az, hogy ma egész Izraélt Judáról nevezik franciás kiejtéssel judealainak, azaz zsidóknak/Jüden./ Izraelbe tehát mindinkább belekapasszódik a Mózesből kimondott átok, s ragadja magával a pusztulásba. A gyilkos Sallus ugyan Isten ítéletét hajtotta végre Jéhu házában; a gyilkos léaszó indulat miatt vesznie kellett magának is ugyanazzal a veszedelemmel, amellyel ő vesztette el királyát. A gyilkos gyilkosa nem kapja meg ugyanazt az ítéletet: ő lo évig uralkodák; de uralkodása inkább átok és büntetés a népen, melyet ő tovább vezet a bűnben. Mőchánén első tette, melyről hallunk, annak az átoknak harangozása, mely egész urealmát jellemezni fogja: egy neki ellenálló városban szőrnő bosszút áll, s ördögi kegyetlenséggel a terhes anyák hasát hasíttatja fel, hogy az ivseket irtsa ki, mely ezt a várost a pusztulásból kiemelhetné. Isten ostora-ként jelenik meg az asszir király, hogy sejttesse a jövőt, mely közeleg, hogy lecsapjon. Most még nem csap le: Mőnachén megvesztegeti a támadót, ki elvonul; de az asszirok jövődő utja már bele van rajzolva a történelembe. Mőnachén maga nem szenved a város miatt; behajtja a béke árát a népen, épen a hadakozó férfiakon, kiknek az asszirok ellen harcolniok kellett volna, s kik így vér helyett pénzzel áldoztak. Igazi hősök azonban az ilyen cserének nem szoktak lelkesen örülni. A pénznek akkor nagyobb értéke volt, s ki tudja, hány családot nyomorított meg az óriás adó, melybe az Istenben nem bízó királynak az ilyen hadviselés került! Jshvétól nem várt segítséget Mőnachén

XIV.23. JUDA KIRÁLYANAK AZARSANAK ÖTVENEDIK ÉVÉBEN LETT KIRÁLYIA IZRAELBEN PERACHJAHU, MŐNACHÉN FIA SOMOROMBAN LETT EVRE, AZT TETTE

24 AMIT JARVE GONOSZNAK LATOTT, NEM HAGYTA ABBA NEBAT FIÁNAK JOBROBANNAK VETKÉT, MELYEKREB, IZRAÉLT VÉTEKÉB EJTETTE, ÖSSZESEKVEST SÓTT ELSERE

- 26 A SZEREBERDEK, KEMALJAHU FIA, POKACH, S LEVAGTA ÖMÖGÖRÖKBE A KIRALYI
PALOTÁ BANNJESSEK ARANYVAL S S ARANYVAL, S GILGAD FIAI KÖZÜL 50 SZEMER
IS VÉRE VOLT, MEGÖLTÉ OT S Ó LEPT A KIRALY HELÉTTES, PEACHJA TORRI
27 DOLGA, MINDAZ, AMIT ALKOTOTT, IRVA VAN ISZRAEL KIRALYAIKAR NAPNAIKOL
IST KRONIKAS KÖNYVBEN, JUDA KIRALTANAK ABAJANAK ÖVEKESZTETIEK SZETHEB
28 DEJESSE LEPT KIRALY ÖMÖGÖRÖKBE KEMALJAHU FIA, POKACH ISZRAELIN HUSE
KÖSTENDÖK, APT TETTE, MIT JANVE ÖMÖGÖRÖK LAPOTT: NEM HAGYA ABBA NEM
29 RAY FIARAK JAROBANNAK VETKOT, AMELYEKRE ISZRAEL VETKÖBÖ EJTETTE, PE-
KACH, ISZRAEL KIRALTANAK NAPVAIBAN JOIT KL ANSUSE KIRALYA, TIGLAT PIL-
30 SEER ES ELFOGLALTA ILJONT, ABBIT, BETHMAKAT, JARACHOT, KADIST, CHACHONT,
GILGADOT, GALILJAT, A NAPVALI HUSE FOLKOT ES LAKOST FOGYA VITTE
31 ASSURBA, ES KEMALJA FIA, POKA ELKE ÖMÖGÖRÖKÖVET SEPT KEM FIA, HOSBA,
L-VAGTA, MEGÖLTÉ S Ó LEPT A KIRALY HELÉTTES USKJIA FIARAK JOTANNAK
RUSZADIK SZETKEDJESSEN, POKACH TORRI DOLGA, S MINDAZ, AMIT ALKOTOTT,
IRVA VANNAK ISZRAEL KIRALYAI NAPVAIKOL IST KRONIKAS KÖNYVBEN.

A történet egészen unalmasa valik. Vátszónak a személ-ek, de nem változik a bűn; ugyasaz marad a bűnre kiszondott ítélet; nincs megtérés a Jarobám vétkeből és semmit nem enged el az ítélet komolysagából a prófétai igazhirdetés, melyről ugyan nem szól a történet, de a megadás ott lebeg a bűnben makacsul kitartónégy fölött, úgy, ahogy Ilián es Eliseus ajkáról elhangzott, s ahogy Jónás, Ásás, Hóseas Izraelben, Miquéás Judában hirdették. Nép es királyok engedtek, hogy a prófétai szó "pusztában elhangzó kiáltás" / "Jel" / s ezzel sürítették fejük fölött az ítélet gyülekező felhőt. Akármilyen erőteljes es kiméletlen uralkodó volt is Mönachém, s akármilyen félelmet teremtett is maga körül, amíg élt: halála után es a varázs elszűnt, s fia körül lesulni kezdett a Fegyelen. Saját aszámnysegéde szótt ellene öszszesöküvést. Ottahol gyilkosság es a lépcső, mely a trónra visz föl nem lakhatik hűség s szivekben, s ezt Mönachém fiának, a gyilkos fiának, yi anyák méhet hamítottatta föl, tapasztalnia kellett. Nem a gyilkos, hanem a gyilkos fia lett gyilkosság áldozata. A halottak oroszába megérkező fiu odaállott atyja elé, s panaszló ajkkal védelhatta: ez volt az örököség, melyet rám hagytál: gyilkosok bandája; velük vettél körül, mert magad is kösülök való voltál!- Az apát súlyosabban érintette fia erőszakos halála, mint a fiut magát; nagyobb szeszvedést jelentett a fiu halála es apának, mintha öt gyilkoltak volna meg. A lássadsham sokan vettek részt; tehát az elégületlenség is nagy volt, s szélese terjedt. Ilyen szélese kiterjedő elégületlenség kialakulására kevés két esztemdő; az tehát korábbi eredetű, s tulajdonképen Mönachémnek szólt, kinek csak utansója, értlen követője volt a Fiu, Pekachja. Apák es fiak élete egy olvad szesz kösös bűnben, kösös felelőségben. A gyilkos gyilkosokat, s haug hazugokat, s tolvaj tolvajokat nevel maga körül s eseket hagyja örökül fiainak:

ebben áll az, hogy az apák bűnét a fiakban büntetem meg harssad, a negyedikiglen. Mönachém vetett, Pekachja aratott. De a vetés sokkal korábban kezdődött: már Jorobám idejében. Hányan érkeztek le azóta az alvilágba azzal a váddal: te mutattad az utat, a te övényeden jutottunk mi is a sötétségbe alá! Egy gyilkos szárnysegédét csak a hosszú hasonlók közül vehetett, mert a másfajta emberben megbizni nem tud. Argóáról és Arjéről többet nem tudunk; a társaságot jelző "val-vel" bizonyára Pekachja, a nem Pekach társaságába helyezi Argóbot és Arjét úgyhogy ezeket, miután a király védelmére keltek, a királlyal együtt élhette le a gyilkos. A gileádiak ellenben, kiken a pogány hatás már éreztette hatását, a gyilkos társai voltak. Illes hatása már eltörődött, a gileádiak között nőtt a banditizmus, a mindeurekaphtóság. Gileád kezdett a sötét "földszélekhez" tartozni, melyek Góg és Mágóg népet növelik. Lehet, hogy Pekach is onnan származott és sötét vállalkozásában honfitársai segítették. - A gyilkos aligha jobb, mint a legyilkolt, s így nem csoda, ha Pekach szintén azt tette, ami Jahve szemében gonosz és követte Nebát fiának Jorobámnak övényeit. Abba ami gonosz, hamar beleigazodik az ember: a jó lázadása a gonosz ellen sokkal hálátlanabb feladat a földön, mint a gonoszmal együtt lázadni fel a jó ellen. A "népek pásztorának" a fejedelmeknek hivatása nagyon hasonlít a "lelkipszator" feladatahoz. Egyház akkor jut a romlás mélypontjára, mikor a lelkipszatori állások átváltoznak ragadosók koncévá, melynek jövedelmező voltáért és nem a lelkek gondozásának feladatáért folyik a pályázók korteshaboruja. A nyomorult Izrael fejedelmi trónjéért nem a nép miatt folyt itt a harc, hanem avégett volt, hogy kié legyen az az arnyékhatalom, s aki a jövedelemért keres foglalkozást, többé nem a lelkek pásztora. Isten hosszútűrő; de végleg nem t-ri az ily pásztorok kezén a népeket. Most is Isten ítél!

Az isteni ítélet végrehajtója az asszir király volt. Pult még visszatértette Mönachém ajánlata és ajándéka, de Tiglath-Pilesernek, nem a pénz kellett, hanem a nép. Nagy földterületek népességét fűként rebként vitte el messze idegen földre, a két nagy folyamon túl. Nagy kegyetlenség volt népeket kiszakítani békés életük környezetéből és teljesen új környezetbe ültetni át. Isten megengedte, mert Isten büntetett! A király elvesztette a népet, a nép hazáját! A király nem soká élvezhette a már alig élvezhető urasságot. Az új gyilkos lett az új király, egytel Izrael utolsó királya. Izrael utolsó pásztora is királygyilkos volt. Sallumtól Hóseásig 761-722-ig, tehát 39 esztendeig 4 gyilkos ült Izrael királyi székén. Ezek nem pásztorokot kerestek, hanem rablást Izrael, mint a gileádiak példája mutatja, királyával együtt romlott. Isten, a népek nagy pásztora nem nézhette ezt a gyilkos és rabló uramat, s annak véget vetett. A teljes ítélet Hósea alatt jött el!

- XV. 32 KIMALJA FIÁNAK, PEKACHNAR, ISRAEL KIRALYANAK MASODIK SÖTETNEJE-
SEN IZTT KIRÁLLIA UZELIA FIA, JÓTAM, JUDA KIRALYA, HUSEZSÉNYT KÉL-
TENDŐS VOLT; AMIKOR KIRALISÁGA JUVOTT, S TIENHAT AVIG VOLT KI-
33 SALT JERUZSÁLEMBEN, ANYJANAK NEVE JORUGA VOLT, A GADOR IRANTA.
34 AMIT ANYJA UZELIA ALEOTOTT, Ő IS AZT TETTE, AMI JAHVE SZEMÉSEN
35 EGYESKES /CSÉLINTS/; CSAK A MAGASLATOK NEM SZUNTEK MEG, A NÉP MEG
ALDOZOTT ES FUSTOLT A MAGASLATOKON, Ő ÉPITETTE FEL JAHVE TEMPLONÁ-
36 SÁL A FELSŐ KAPUT, JÓTAM TÖBBI DOIGA, S WINDAI, AMIT ALEOTOTT, IRVA
VAN A JUDA KIRALIAINAK NAPVAIRÓL IZTT KRONIKAI-KÖNYVBEN, ERBEN AE
37 IDŐBEN KÉRDTE JAHVE JUDA ELLEN BOCSATANI SZERIA KIRALYAT, ÉRCINT,
38 TOVÁBRA KEMALJA FIAT, PEKACHOT, JÓTAM ANYAI ANYAI MELLE FÉKÜDT, S
ANYJANAK, DAXIINAK YAROSABAN ANYAI MELLE TEMETTEK EL; FIA, ACHAZ
LETT HELIETTE KIRÁLYA.
- SÁJATSÁGOS; hogy Judában épen olyan változatlan ez időben a helyzet, mint
Israélben; de **minig** míg emitt minduntalan azt olvassuk, hogy az új ur-
ralkodó azt tette, amit Jahve gonoszának látott, addig Judában ez az
itelet is méltódik: azt tette, ami Jahve szemében egyenesnek látszott,
vagyis amit Jahve öszintének becsületesnek gondolt. Mindenik országban
a hegnyonyos kerékvgásában haladtak tovább; még a véték is mindig u-
gyanaz volt: ott Jorobám vetke, itt a magaslatok vetke. Az ilyen ke-
rékvágásokból csak valami ébredés veti ki az embereket, ha ugyan kivé-
ti. Illes megjelnése kivetette Izraélt a Sál-izadászást nyilvános és
az uralkodótól pártolt kultuszából; de Elízus szelid fellépése csak
szelidítőleg hatott. Jótám Jahve templonán is építkezett: a felső ka-
put építette meg, mely valószínűleg a nyugati, lassanként kiépülő vá-
rosrész felé vivő utra nyílt a Sajtások Völgyén keresztül. /Tyrópeca/
épített egyik hidra. Ennek a kapunak építése a város népezésére vet
világot. Cádók igazságosat jelent, Jerusá, birtokot. Az idők bizony-
talansága a figyelmet arra irányítja, hogy ki-ki tartsa, ami je van. Az
északi országban a birtoklás mindig bizonytalanabb lesz; Judát, s Je-
rusálemet is rablók látogatják. Talán az igazságos apa derék, s akedves
leányára tekint, s annak isteni lélek-töltésben ismeri fel a maradandó,
értékét nem veszítő birtokot. Jótám ily anyát kapott. Az anyának nagy
szerepe volt ez időben Judában: Sk adott a maradandó, szilárd szelle-
mi töltést az új uralkodóknak. Ine a női igazi hatalma az anyaságon,
a szelid női hatáson át! De ez a hatás forradalmilag hatni nem tudott.
Megraradt a régi kerékvgás: a magaslatokon tovább áldosott, s füstölt
a nép, s mppok hivatalát bitorolva. Juda bűne nem kösilitette meg Izrá-
élt. Izraélt a vég fenyegette; Juda ellen még csak bocsátgatni kezd-
te Isten a figyelmeztető jeleket, többek között Réciint, az új szir fe-
jédelmet; assal együtt a testvérorróság gyilkosból lett királyát, Fe-
kachat. Isten "bocsátgatta" Sket; ez azt jelenti, hogy Sk akartak rabol-

ni, de Jahve nélkül nem tehetők volna. Most s megtérni nem akaró Juda ellen Isten szabadjára engedi a rablót. Még figyelmeztetés ez; majd később jön az ítélet maga!

- XVI. 1 ROMALJA FIAKAK, PERACHNAK TIZENHETEDIK ESTERDEJESBEN KEZDOTT URALKODNI JÓZAK FIA, ACHAZ? JUDA KIRALYA. HUSZ EVES VOLT ACHAZ
2 MIKOR KIRALYA LETT, S TIZENHAT EVIG URALKODOTT JERUZSÁLEM-
BEN; NEM AZT TETTE, AMI ISTENNEK JAHVNAK SZÁMOSBAN ESTENES
3 /ÖSZINTÉ/ LETT VOLNA, MINT AHOGY ATIJA DAVID TETTE; HANEM IZ-
RAEL KIRÁLYAINAK ÚTJÁN JART, MEG PIAT IS FÜZÖN VITTE ALTAL
AZOKNAK A NEPEKNEK UPALATOSAGAI SZERINT, AMELYEKNEK FÖLJÖNST
JAHVE ÖRÖSSÉGÜD ADTA IZRAEL FIAINAK, KIIRTVA OKT ZÓLÓK.
4 GIÁKKNAN ALDOZOTT ES FÜSÖLT A MAGASLATORON ES HÁLMOKON, VA-
LAMINT AZ ÖSSZES ZÖLDELO FAK ALATT, EKKOR VONULTAK HADBA JE-
5 RUZSÁLEM ELLEN SZIRIA KIRALYA REZIN ES IZRAEL KIRALYA PERACH
SZORONGATTAK ACHAZT, DE HARCBAK NEM BIRTAK VELE.

A világ sorsa az, hogy Istentől mindig távolaggra, s ezzel együtt mindig nagyobb erkölcsi és fizikai romlásba jusszon. Ez annak a vetésnek a gyümölcse, amelyet a kígyó a paradicsomban vetett, amelyet az első ember szíve magába fogadott. - A romlás menete nem mindig és nem mindenütt egyenlő gyors. Isten közbenjárásait megállítani látszanak igen sokszor a romlást; de aztán a világ elhárítja az isteni segítséget, s a romlás folytatódik. Izrael romlása gyorsabban ment végbe, mert hamar elszakították magukat Istentől, s a királyai Jorobámmal az élükön gondoskodtak arról, hogy a jeruzsálemi templom hatása a népet az Istentől való eltávolodásban vissza ne tartsa. Judát sokáig őrizte a templomi istentisztelet, Jahve tanítása, s a kegyes királyok hagyománya. Megállani azonban itt sem állt meg a romlás. Juda királyai kacérkodtak a szomszéd testvérnép bünső királysival, s ennek következménye lett, hogy Izrael bünei átmentek Judába. - Dávid családját ekkor már átfertőzte az Omri házával kötött rokonság; Ataljá gonosz élete, a pogány szokások, amelyeket magával hozott, melyeket a léha és erkölcstelen életre hajló judabeliek megkedveltek. Az igazságosak példáját, törekvéseit ilyenkor nem szokták a könnyelműek tekintetbe venni; csak a bajban menekülnek azok Istenhez, ha lelkiismeretük est nekik még megengedi. Acház fiatal korában lett király, s ekkor már megromtotta a család gonosz hagyománya. - Dávid családjának nem minden tagja ment ezen az úton; voltak, akik a másik, a nemes hagyományba kapaszkodtak bele. Család, nemzet, egyénenként válik el egymástól. De az bizonyos, hogy a család könnyelműbb tagjait eddig lekötötte a nemesebbik fél istenfélalma. Ataljá megszabadította ettől a kötöttségtől a család könnyelmű, s gonosszra hajlandóbb tagjait, mikor megmutatta, hogy kihívó, dacos istentelenségben is lehet élni, s koránposzni.

Achás megértette, s megfogadta az utasítást. "Nem azt tette, ami Isten szemében ószinte, egyenes lett volna, hanem Izráel királyainak útján járt", Átaljá nyomdokain, Átaljá utasítása szerint. Kéddig istentelen királyok is ragaszkodtak a nagy ón családhoz és nem sajnósen tündek volna fel olyan színekben, hogy Dávidot megtagadják. Most Achás eldöngje azt az őrszolgálatot és Izráel királyainak útját választotta. Mit tesz a határozottság, még ha gonosz irányban érvényesül is! Átaljá iskolát csinált Jeruzsálemben. Hogy kis híján kiirtotta Dávid családját, Achás elnézte neki, mert még ebben is imponált az ifjúnak határozottságával. Országfelforgató, népeket legazoló kalandorokat az ország nagyjai köze szoktak sorozni, mert határozottak voltak abban, hogy másokat leigázzanak és saját érdekeik szolgálatába állítsák. Achás elhatározása, hogy Izráel királyainak útját követi, fontosabb fordulópont volt Dávid házának történetében, mint Átaljá működése: Átaljá idegen volt, kit Júda kivetett magából; de Achás Dávid családjába, mint annak ~~tagja~~ egy tagja beállította a örökletessé tette az Uri házának vétkét. 16 évig csinálta a szörnyű arulást családja, népe Istene ellen. Átaljá kegyetlensége és elvetemültsége jelent meg benne akkor, amikor fiát tüdőbe átvitte, szesz Molochnak áldotta. Ily szörnyűséghez még nem voltak szokva Júda földén. Most ez is elfogadottá lett. Minden alkalmat megragadott arra, hogy Jahve ellen vétkessék, a tiltott utakon járjon. Egy szélidő szép fa, már ok volt arra neki, hogy pogány áldozatokat rendezzen. Jahv soká társ az ilyen kihívást, de egyszer felal rá. Egyszer csak figyelmeztetést küldött: Récin és Pekah szövetségre léptek Júda megtörésére. Az utánzott izráeli király pogány szövetségre lép, pogány ellenéssel szerződik a rokona elleni De Achás nem jószeródot ki az elvált-ságból. Jöttek, aztán súlyosabb figyelemztetésék is!

- IVI. 6 ARBAN AZ IDŐSÉN SÍRIA KIRALYA RÉCIN VISSZACATOLTA ELŐTŐT SÍRIÁBÓL; A JUDABÉLIEKET RÉCIN KIVETTE ONNAN; SÍRIÁK MENTEK ES LÁTRA S OTT LAHARÉK MEG MŰKÉ IS; ACHÁS ERRE KÖVETKEZT KÜLDÖTT AZ
- 7 SUR KIRÁLYABÓL TIGLÁT FÉLASSZEREK, SZÉL AZ ÜZENETTEL: RABSOH GAD/VÁTOR, ^{DE VÁLJ LASSÓK} DE VÁLJ FEL ES SZABADTS MEG EGYEN SÍRIA KIRÁLYABÓL ES ISRAEL KIRÁLYABÓL MARRABÓL, HIK FÉLPARAGTAN KIRÁLYOK! AZÉAL ACHÁS FOGTA AZT ES ELŐTŐT ES ARANIAT, AMÉL
- 8 JAHVE HAZABAN VOLT ES A KIRÁLY KINGSZSÁGABAN CALAHATÓ VOLT
- 9 S HEGESZTELÉSÜL KIKÖLTTE ASSUR KIRÁLYABÓL, AS NE KIRÁLYA HALASZOTT IS HÉA, IGY FÉLVOZULT ASSUR KIRÁLYA DAMASZKUSZ ELÉN, HÉA FOGALTA AZT, LAKÖT FOGASRA VITTE KIRÉK ES RACINT MEGÖLETTÉ.

Ha g Jeruzsálem elleni hadjárat nem sikerült is, tudott récin másképp is ártani Achásnak. Kivette tőle Elátot, a jövendelő kikötőt, mely négy foglaltak vissza a hőberek; az ott letelepedett és kereskedő had sádkat kikergette a városból és a maga cubereit tiltette ós.

ugyhogy a kikötő hasznát a szárek vették el. Acház, az istentelen király ekkor olyan eszközökhöz nyult, mely visszafelé sültetett el, s mely az Összes a Földközi Tenger partjánál fekvő kicsiny államoknak halálra veszedelmet jelenthetett. Követeket küldött az ekkor felfelé törekvő és mind nagyobb hatalomhoz jutó asszirokhöz, s kifosztotta a Jeruzsálemi templom kincstárát és a királyi kincstárt, hogy kérését megfelelő ajándékokkal támogassa. Tette, mellyel az asszír királyt háboruviselére biztatta arulás volt a szomszéd országok ellen, mellyel hidat épített, hogy azon egyszer Juda ellen is felvonuljon a Kelet. Istenfélő király Jahvéhoz fordult volna a támadó ellenség ellen, s nem a veszedelmes ellenséghez; bizott volna Isten hatalmában s nem dobta volna oda prédának az Isten házának kincseit és a királyi kincseket is, melyekhez utódainak is joga lett volna. Az asszír ellenség kapott a híváson és felvonult Szíria ellen; bevette a fővárost és annak lakóit fogságba vitte az Assziritától délkeletre fekvő Kirbe, s így a gonosz Acház ingerlésére egy nép lett szerencsétlenné. Ugyanaz a király vitte fogságba Juda testvérnemzetét Izráelt, és ez a fogságravitel nyújtott alapot annak a két évszázad után ^{multán} követhetző fogságnak, mely Acház népet volt elrendő. Gonosz vetésnek gonosz aratása következett. Tiglát Pilesser nem Acház iránti jóindulatból vesztette magát, hanem saját hódító vágyától. Acház kihívása az ürügy volt arra, hogy a kis országok ügyeibe beleavatkozzék. Saját hasznára dolgozott, s még meg is fizettette magát Acház tette annál gonoszabb volt, mert nemcsak Szíria, hanem Izráel ellen is felbérelte Assurt.

- XVI. 10 Acház PEDIG ELŐJE MENT TIGLÁT PILESSERNEK, ASSUR KIRALYANAK DAMASZKUSZBA. MIKOR ACHÁZ MEGLÁTTA AZT AZ OLTART, AMELY DAMASZKUSZBAN VAN, ELKÜLDÖTTE AZ OLTARNAK MASAT, VALAMINT EGÉS Z ALKOTMÁNYANAK ÉPÍTÉSI MŰVJÁT URIJJA PÓPAPNAK. URIJJA PÓPAP
- 11 AZTAN MEGÉPÍTETTE AZ OLTART MINDENBEN ANNAK MEGFELELŐEN, AMI ACHÁZ KIRÁLY KÜLDÖTT NEKI DAMASZKUSZBOL, ÉSZERINT ÖSSZEKEDETT URIJJA PÓPAP. MEG MIELŐTT ACHÁZ KIRÁLY MEGJÖTT DAMASZKUSZBOL.
- 12 MIKOR A KIRÁLY MEGJÖTT DAMASZKUSZBOL S MEGLÁTTA AZ OLTART,
- 13 AZ OLTARHOZ KÖZELEDETT ES FOLMENT RA; AZTAN EGŐALDOZATOT S AJANDEKAT ELFÜSTÖLOGTETTE RAJTA, KIÖNTÖTTE ITALALDOZATAT, A SAJÁT BÉKE /HALA/ ALDOZATATNAK VERSEKEL BEHINTETTE. - A RÉSOL-TAROKAT ELLENBEN, MELY JARVE SZEME SIOTT VAN ELFOLATTA A HAZ ELEJERŐL, ARROL A HELYRŐL, MELY AZ O OLTARA ES JARVE HAZA KÖZÖTT VAN, ES ESZEK FEJÖL AZ OLTAR ODBALARA TETETTE. AZTAN PARAGSOT ADOTT KI ACHÁZ KIRÁLY URIJJA PÓPAPNAK; A NAGY OLTARÓ FÜSTÖLOGTÉSSEBEN A REGGELI EGŐ ALDOZATOT, S AZ ESTELI AJANDEKOT TOVÁBBA A KIRÁLY EGŐ ALDOZATAT ES AJANDEKAT, VALAMINT A FÖLD

egész népének, égő ALDOZAT ÉS AJÁNDÉKAIT, ITALALDOZATAIT IS; AZ
 16 HAZOLTAR FÉLDOL PÉDIG MEG MAJD GONDOLKODOM! UELIJA PÓPAP MINDENBEN
 17 UGY CSÉHEDETT, AHOGY ACHÁZ KIRALYI PARANCSSAL, AMELYETT ACHÁZ KI-
 BALI IERHÁSTÍTTATTA AZ ÁLLVANYOK ZAROLÁSBÁT ÉS ELFAVOLÍTTATTA MÓLUX
 A MADERCOT, A TENGERT IS LEVETETTE A REZOROKRÓL, MELYEK ALATTA VOL-
 18 TAK ÉS KÖTALÉPZATRA HELYETTESÉ AZI; AZUFAN A FÉDOTT SZOMBATI SE-
 TANTÉ, AMELYET A HÁZBAN ÉPÍTETTER, TOVÁBBA A KIRALYI KÜLSŐ BEJÁRATAT
 JAHVE HÁZABAN MARROVA VITETTE AZ ABSZIR KIRALYRA VALÓ TREINTETTEL;
 Igen sok olyan ember van, aki, ha szerencsétlenség éri, ha Isten suj-
 tó kése ránehezül, soha eszébe nem jut, hogy magát vádolja; hanem
 mindig másban találja a baj okát, s ha ily ember nem akad, vagy az
 emberre fogott vád nem nyugtatja meg, kész magát Istent megvédelni,
 esetleg a szerencsétlenséget Isten gyengeségének tulajdonítani. I-
 llyen önhitt, esztelen ember volt Acház. Elát elvesztése miatt Jah-
 vét, Izráel Istenét okolta, s mint Krón. 28:23-ban olvassuk, Damaszkusz
 Isteneihez fordult segítségért, hogy azok segítsék őt is, ne csak
 Récint. Magyarán mondva elcsapta Jahvét, mert nem segítette meg, s
 az ellenség istenéhez pártolt, mert az erősebbnek bizonyult. Vajjon
 eszébe jutott-e, hogy Jahva Mags adta oda Elátot az ellenségnek, mert
 büntetni akarta a hűtlen Acház-t és vele paráználkodó népet? Óbéd
 próféta fellépéséből és fogoly judabeliek szabadulásából Acház jól
 láthatta, hogy Jahve Késé nem rövidült meg? de Acház nem akart látni,
 mert szíve nem volt Istennel. Nekí inkább kellett a pogányok iste-
 nei, kik megtúrték az erkölcstelenséget és a dacos emberi szívet
 nem büntették; Acháznak nem kellett Jahve fenytése. Akart dacolni,
 akart lázadni, s csak Úrüggyet keresett rá. Mikor tehát Tiglát Pilé-
 szer magához rendelte őt Damaszkuszba, s ott Acház megjelent, abban
 a Damaszkuszban, melynek istene nem segítette meg Récint, hanem Tig-
 lát Pilésszer kezére hagyta jutni, s megöletni. Achásnál nem volt ő-
 szinte a damaszkuszi istentisztelet iránt való bálulst, s nem a da-
 maszkuszi oltár szépsége indította, hanem Jahve ellen való nehezte-
 Az oltár-modell elkészítése, s Jerusszálemba való küldése tehát nem
 volt őszinte csodálat, hanem megrendezett színjáték, s voltaképen
 gonosz lázadás volt Jüda Istene ellen, ki nem akarta magát a király
 alá alálni, hanem fölötte maradt, s a királyt és népet megfenyítet-
 te. Nemakisebb feddett érdemelt a hűtlen főpap, Urijja sem, ki hely-
 lyett, hogy Jahve szolgálatában a király gonosz lázadásának ellene
 állt volna, azonnal és a legnagyobb sietséggel teljesítette a király
 kívánságát, úgyhogy mire a király hazaért, a küldött terv alapján
 elkészítve az oltár, már a templomban várta az uralkodót. A király
 - buzdítva a pap nagy készségétől is - azonnal a cselekvés terére

lépett és megkezdte a Jeruzsálemi istentisztelet átalakítását pogány mintára. Az új oltár, mely nagyobb volt az eddigi Jahvétól rendelt méretárnál, a régi oltár elé, attól keletre került. A király azonnal bemutatta rajta első áldozatát, s ezzel két súlyos sértést követett el Jahve ellen: először Jahve templomának térségén idegen isten oltárán áldozott, másodsor maga végezte az áldozást, holott beki Jeruzsálemben arra joga nem volt. Mindkét tettevel áthagyta Jahve parancsát. Itt azonban nem állott meg nemcsak más istentiszteletet állított a Jahve-tisztelet mellé, hanem az utóbbit egészen ki akarta zárnai, s az előbbi ki-szorilagossá tenni. Elrendelte tehát, hogy a Jahve-oltárt tolják félre, hogy ne álljon az új oltár és a templom között; elrendelte továbbá, hogy a Jahve papja többé nem Jahve oltárán áldozzék, hanem Damaskusz isteneinek ujonnan felállított oltárán. Ez a Jahve-imádás megszüntetését jelenti. Acház Isten ellen való lázadása tehát tökéletes lázadás volt, teljes elpartolás és hűtlenség. Azonban nem kisebb, sőt talán még nagyobb Urijja vétke, kinek örködni kellett volna Jahve házának tisztaságán, s ki ehelyett buzgóságában nem maradt el a király mögött, hogy annak gonosz tervét kiszolgálja. Érdekes az áldozat különböző fajainak felsorolása, ami azt mutatja, hogy Mózes cerimonialis törvényét ismerték, s az nem a babiloni fogság utáni időben fejlődött ki. Acház aztán még tovább ment, mert a lejtőn megállás nincs: levétette a tolható medencék bronz medencéit az állványokról, nyilván, hogy felhasználja őket, s ezzel újra Jahvét fosztotta ki. Ugyanily célra tűntettek el a nagy medence bronz bikái is, melyek a nagy medencét tartották, s a nagy medence lekerült egy kőalspra; ezáltal a király megint óriási tömeg bronzhoz jutott. Végül még az épület is megbontotta, mert a szombati sáta fedett oszlopcsarnokát, melyben való járkálást nem tekintették a szombat-parancs megszegésének, továbbá a király külön bejáratát máshová helyeztette, valószínűleg elrejtette őket, hogy az asszír király ne ütközzék meg rajtuk s meg nem tudja, hogy Acház uralkodása alatt Jahve-tisztelő volt, s külön kapun járt a templomba. Jahvét szégyelni az emberek előtt: nemcsak hűtlenség, hanem a gyávaaság

bizonnyítéka is!

19. ACHÁZNAK TOBBI MŰVE, MELIET VEGHEZ VITT, IRVA VANNAK JUDA KIRALYAINAK
20. KRONIKA - KONVÉBEN. ACHÁZ AZTAN ATYAI MELLE FEROFT, S DAVID VÁROSABAN ATYAI MELLE TETETTEK EL. FIA, CHIZKIJAHU LETT A KIRÁLI HELYETRE.
- XVII. 1 JUDA KIRALYANAK, ACHÁZNAK TIZNEVETEDIK ESZTENDEJEBEN LETT SÓ-MÉRONBAN ISRAELÉN KIRALYIA HÓSEA KILENC ÉVRE. AZ SIA FIA, AZT TETTE, AMI JAHVE SZEMEBEN GONOSZ, CSAKHOZI NEM UGY, MINT AZOK AKIRÁLYOK, AKIK SÍTOTTE VOLTAK, ELLENÉ VONULT FEL SZALMANÓSEER, AS-
3. SUR KIRALYIA, UGYHOZI HÓSEA SZOLGÁJÁVA LETT, S ADOT FIZETETT NEKI.
4. ABSUR KIRALYIA AZONBAN ÖSSZEESKÜVÉSEN MÓGTA HÓSEAT, KI KOVETERET KÜLDÖT

- SEBŐR, EGYIPTOM KIRALYAI, NEM VIETE FOL AZ ADOT ASSUR KIRALYNAK,
MINT ANONY VÁRÓL, SVES TETTE, AKKOR ASSUR KIRALYA UBRÁ LETT RAJTA, S
5 NEOROFONÉ BORTONÁS VIKETÉ, AKKOR ASSUR KIRALYA AZ EGYESE ORSZÁG EL-
LEN VÁRUL, AZTAN DOMBONBA MERT FOL AZ AZT USZOROGATTA HÁRM SVES,
6 HOSRA KILGOSZDIK SVESBEN FOLGALTA EL ASSUR KIRALYA DOMBOST, S IZ-
BALET FOLYUL VIETE ASSURBA, A BROSAR FOLYORAL ORALABAN AZ CHABORDAI
TÉRFITVETE IS ÜRM, MODIA VARGAIBAN.

Csodálunk kell annak a finom megkülönböztetésnek, amelyeket az I-
rás az egyes emberek jellemzésére vágott tesz; egyúttal a teremtés ga-
dagyságot, hogy nem szült két egészen egyforma embert és minden ember
nek módja van és szabadsága van, sokszor akadályozó körülmények köz-
egészségét kifejtenti; végül csodálunk kell azt a lelkiismeretesség-
get, gondososságot, amellyel az Irás feljegyezi kinek-kinek felelősségét
a felelősség mértékét, mely függ az egyén jellemétől és az őt akadá-
lyozó, vagy segítő körülményektől. Az embereknek egymásra gyakorolt
hatása, annak milyensége, módja rendkívül sokféle helyzetet, viszony
állandóságot hoz. Mikor egyszer eljön a büntetés, vagy jutalmazás
ideje, Isten mindenkiket a különbségeket eszméitába fogja venni, s
hogy az így lesz, arra jellemzően rávilágít a Hőnősről adott jel-
lemzés, hogy " azt tette, ami Jahve szemében gonosz, csak hogy nem úgy
mint azok a királyok, akik előtte voltak." Az az Isten, ki az embere-
ken át adott, tehát bizonyos gyarlóságoknak kitett, bár szent, ihlet-
tett könyvben ily pontosan leírta mindenki felelősségét, mennyivel
tökéletesebben és teljesebben írta meg tetteinek emlékét a maga égi
gyarlóságoktól mentes könyveiben! A Királyok Könyve csak nejtéke
enged meg e roppant teljesítmény felfogásának kiábrétozása. Hőnő
Achás judabeli király 12 esztendejében kezdte királyi uralkodását;
Achás megelőzőleg 12 éven vétkezett már, s tetteit sokkal részlet-
esebben jegyezték fel a Juda királyairól írt és ránk nem maradt Kró-
nika-Könyvben, mint azt a ránk maradt Királyok Könyvnek terjedelme
megengedi; mennyivel több és pontosabb feljegyzés található az I-
sten előtt álló szellemi feljegyzésekben! Bölünk is hasonló feljeg-
yzések beszélnek ott, azért szent felelőssel kell járunk és valósi-
tanunk meg életünkben az Istentől nyújtott szabadságot. Mikor Achá
Átyai mellé fekszik, s a testét atyáinak sírboltjába temetik, kőszu-
szik megfigyelésünk alól, s átugy oda, ahol Isten kezében földi k-
rülmények szaváró hatása nélkül áll az isteni ítélő Szék előtt. Gy-
mólessel itt érnék a földön abban a hatásban is, melyet a testvére-
ség fejedelmére, Hőnősrre gyakorolt. Achásra azonban Izrael kirá-
batottak, különösen dőányján, a gonosz Atalján keresztül; most a
gonosz hatás visszatér Joda fejedelmé házaról Izrael királyi házá

vagyis anélkül, hogy Izráel fejedelmi házai kifelé mérgezték, még erősebb lett a mérgezés, amely saját magát éri. Ha most rontunk, saját magunkat még erősebben mérgezzük. Mindest tekintetbe vessz Isten Hóseá negítelésében, a leszámítja Hóseá felelősségéből; azért ehhez a megállapításhoz, hogy Hóseá is azt tette, ami Jahve szemében gonosz, hozzáfűzi az enyhítő megjegyzést: "nem úgy, mint a megelőző királyok." Terbelten, rossz példák árjától környezve invult el; tehát a romlottsága nagy volt; de kisebb volt a felelőssége, mert azok rontották meg. A büntetés azonban nem úgy érte a földön, ahogy megérdemelte; mert elődeinek vétkeit is rajta és benne büntette meg Isten. Hóseát kettős retentő csapás érte: el kellett népevel együtt szenvednie a közsés büntetést, mely Izráel eltévelyedéséért már régen esedékes volt, az önállóság elvesztését, az elhurcoltatást, és el kellett szenvednie a külön személyi büntetést azért, amit nemcsak maga, hanem népe, a szorongatott Izráel javáért tett, hogy segítséget keresett a támadó ellenség ellen; de a keresett segítség nem a hatalmas Isten volt, kit nem ösmert, hanem egy törekeny nádszálhoz hasonló ember. Egyiptom királya, Szó. Isten igazságosság gyanánt számítja fel, ha valaki hittel HOZZÁ menekül; de bűnök rója fel, ha valaki azt a segítséget megveti. Mégis Hóseánál tekintetbe kell vennünk atyai példáját, a szomszéd judabeli király gonosz példáját és azt, hogy a nagy próféta ekkorra már elhallgattak. Szegény Hóseára rázakadt rá, amit előtte századokon át vétettek elődei. Isten büntetése azal kezdődött el, hogy Assur királynak szívébe adta a hódító hadjárat gondolatát; egy bűns szándékot, mert senkinek sincs joga másokat megtörni és kiszákmányolni. Hóseás adófizető lett. Mivel Isten büntetése volt, meg kellett volna előtte hajolnia; de ő emberi uton akart Isten vesszejétől szabadulni, és ezért még nehezebbé tette sorsát. Ezzel rántotta magára a külön személyi büntetést; mert Szalmanaszár megbilincselte és tölöcbe vetette őt, mit nem tesz, ha Hóseá fel nem lázad ellene. - Hóseá meg gondolatlansága még egy súlyos következménnyel járt: egész Izráel ellen felheccelte a gonosz hódítót, ki ekkor szánta rá magát arra, hogy Izráel népét fogságba hurcolja. Jó messize vitte el őket: tul nemcsak az Eufráteszen, hanem a Tigrisen is, Média földjére, hogy kedvük ne támadjon lázadásra és az erőszakos hazatérés megkísérlésére. Hóseá azonban tulsokat szenvedett azokhoz képest, akiknek vétük nagyobb volt, de a büntetéssel Isten még várt. Odát az a különbség ki fog egyenlítődni: ez legyen vigasztalásunk! Az Isten, aki ideát is pontosan mér és különb ségeket tesz, odaát Hóseásnak is Acháznek is, de Jéhunak és Akáháznak is Atáliának és Jézabelnek is pontosan lemérve finet. /Máté 12:41,42; 5:25,26; / XVIII. 7 AZ ÉRTENT, HOGY IZRAEL KIRALY / FIAI VETREZTEK IS- TERUK JAHVE ELLEN, KI FOLHOZTA ŐKET EGIPTOM FÖLDJÉRŐL, EGIPTOM

- 8 királyának, a parancnak kézzel a föld, az azonban was isteneket fűtek; oia
nemestek törvényeiben jartak, miért ja hva kiuzott izrael fiaira x
szint a föld, joroksguket nekik adva, s izrael királyainak törvényeiben,
nemestek szék csináltak; izrael fiait istenek járve ellen oli dolgo-
9 kat vittek véghez tífokban, melyeket nem kellett volna temni ugi; a
legkisebb ortokoromból, a megkeresztett varosig widerhoff magaslatakat
10 építettek maguknak; balványosdolgozatok és ashrakat állítottak fel
maguknak minden magas halmon és minden föld pa alatt, s fűstöltek
11 minden magas halmon és minden magaslaton ama nemesterekhez hasonlóan
melyeket járve fogadna vitt kiolok; gonosz dolgotok vittek véghez,
12 hogy járjat bertekek; balványtusekötnek szolgáltak, melyre félol járve
ket mondta nekik; betegyestek eep a dolgot járve izraelben is, juda-
13 ban is bizonyosagot tettekt osszes profetaival, minden latckelak e-
kaf; kerjstek vissza uratokhoz, ti gonoszok, és őrizeltek meg törvé-
nyeket, s az egész tanitást, melyeket atyaitoknak parancsoltam, me-
14 lyet szolgalm, a profetaik által küldöttém nektek: de nem hallgattak
rá: s megkeményítették magukat, mint atyák tetteik, akik nem bízta-
15 k istenükben, járveban megvysttek törvényektől és szövetségeit, melyet
atyáikkal kötött, bizonyosagtelteit, melyeket közöttök tettekt; hia-
bavalóság utján mentek és legharakt építettek; a körülöttök lakó
nemesteket követtek, melyek félol azt parancsolta nekik járveibogy
16 ne betegytek hozzájuk hasonlóan, elhagyták istenüreknek hárvanak min-
den parancsolatát; ontott balványokat csináltak maguknak, est boh-
jubiakat; ashrak csináltak maguknak; hajlongtak az eg egész sebbe
előtt és balvak szolgáltak, fozón vittek at fiaikat, és leantaitak,
17 jóslatokat készítették és jelket magyaráztak; eladtak magukat ar-
ba, hogy azt betegyék, ami járve szemben gonosz, hogy bertekek ot, jár-
18 ve igen haragudott izraelben, s eltepte őket országai föl; nem maradt
19 meg más csak juda törzese egyedül - de juda sem őrizte meg istenürek
járveinak parancsait, izrael törvényei szerint jart, melyet szék csi-
20 náltak, ezért ja hve izrael egész magvat megvystette, megalarta őket,
predalok keszre adta őket, míg aztán egyszer elvystette őket országai
elől, amikor izrael eltepte magát david hazától és nebat fiat, jorok-
21 sagot tette királya, akkor jorobam elpaszitotta izraelt járve köve-
tasztól, s nagy vetekekbe sodorta bw, ughogy izrael fiait jorobam minden
22 vetekekben herve jartak, s nem tavoztak attól, amig csak járve izraelt
23 el nem tette országai föl, ahogy azt összes szolgai, a profetaik által
megmondotta és saját talajaról assurba szamoztatssebe /fogadaga/ nem
vitte izraelt, ahogy az a mai napig van.

Láttuk, hogy szentölés iraseli királyt a történetírás nem tartja any-
nyira gonosznek, mint a többi királyt, elődjait; azonban a történelen
sodra, a vátkes neaketre előre kimondott isteni itélet őt is magával
ragadta. A következő sorokban az isteni ihlettől vezetett történet-

író főleg a népet teszi felelőssé a borkalmas szerencsétlenségért, mely Isten ítéleteképpen az egész népre rászakadt. A nép elfeledte, hogy Isten az ő szolgálatát követelte. Akkor azonban ezer esztendő óta egy nagy isteni szabadtás fénye világított, s mutatva volna a követendő utat, ha Izráel hajlandó lett volna a multnak ezt a nagy tanulságát megiszivlelni. A pillanatnak első ostoba ember szokása szerint Izráel nem nézte a mult nagy tanúságtételét, hanem a jelent, s a jelen ingere a körülakó népek példáját állította előjük. Sátánnak állandó és legnagyobb hatása csabítása azzal akar hatni a gyenge s megromlott eladójú emberre, hogy a jelent megnagyítja, s a sokkal nagyobb multat, vagy jövőt pillanatnyi látással félretolatja; a vak és ostoba ember engedni megcsaltni magát, s azt választja, ami abban s pillanatban igéri a hasznot, vagy a többéget ma követ, s a hasznosságot, s a többség cselekvésmódja igazolja. Az egyiptomból való szabadtás isteni csodái olvasható, szinte kiáltó betűkkel voltak beírva a nép emlékezetébe; még ma is negyedfél ezer esztendő távolából világitanak azok. De a nép mégis el tudta felejteni a szabadtó Isten és a környező népek élettelen, tehetetlen bálványait Előbe helyezte. Hogy tudta tenni? A Sátán varázsló művésze vakította el őket, mely eltakarja a valót, s változások ruhájába öltözteti a nem létezőt. Ahhoz, hogy Sátánnak ez a varázslata sikerüljön, a lélek megbetegedése szükséges; egészséges lélek ^{valót} lát, s a hiábaldásgot hiábavalóságnak látja. A lelket a rossz lelkiismeret betegíti meg: a hütlenség, mely nem akarja beismerni, hogy hütelenné lett; a gőg, mely nem akar aláállani s bünt vallani; a hamis kívánság, melyet a kísértő öbreszt és a bizalmatlanság, mely nem tud ahhoz fordulni, akit megbántott és kiengesztelni akar. - A beteg lélek akarja a dolgokat másként látni, mert a való világot nem szereti, s nem kívánja; szívesen ringattatja magát egy hazug világ kőös képeletébe. Megtérni annyit jelent, mint széjjeltérni egy rosszszinű álmot, s felébredni a valóságra, amely kínos ki vagyik ilyen ébredésre? Csak az, csak az aki kemény kézzel kényszeríti magát elfogadni mára a keserűt, hogy az örök édes et el ne veszítse. De az ember általában oly botor, hogy a jelen édesért odaadja az örök édeset, mint a közönyös szau egy tál lencsért az elsőszülöttséget. Minél messzebb sülyed el a multban a fáradó kegyetlen kezénekmaroritása és Isten szabadtó gyöngédsége, a sivatagban Jahóval töltött mézes hetek ize, annál inkább hatottak a népre a környező népek példái. A pogány istentiszteletet nem az istenség írta elő, hanem az ember találta ki és szabta önmagához. Volt benne fájdalom, szenvedés is, mert ezzel kellett a petghűdt lelket félrázni; de volt benne óraaki öröm is, sokszor vad duhajkodásig fokozottan. Ha csak édes öröm lett volna

valószínűtlenné tűnt volna fel; a keserű keltette a valóság benyomását. A szenvedés azt a látszatot keltette az istenség közeledésében, hogy vétkeiért lerótt a fiszetágot. A szenvedés után következett a kéj, melynek tisztátalanságát felejtette, hogy a vétkező szenvedett érte. Ebből a kétségéből származott az asketizmus, a remete és a szerzetes élet kétfős karca, melynek ünneplását elrejtí a szem elől az áldozat, melyet az asketika szenvedésével hoz. A pogány istenhez közeledő sokszor késekkel metelte magát; legszeretettebb kínját adta oda Istenének s nagy éron megvásárolni próbálta a lelkiismeret nyugalmát, ami azonban nem sikerült. De bármit inkább szenved el az ember, csak megalázkodnia ne kelljen, s azt beösmernie, hogy vétkezett, csak büszkeségét, gögjét megkínálhassa. - Azoknak a népeknek vallása, kiket Jahve kipusztított, hogy Izráelt új hazájába telepíthesse, inkább megnővelte, mint lefokozta volna az emberi gögőt; hiszen épen azért a gögért, mely vétkei miatt faszétörni nem tudott, irtotta ki Isten őket földjükből. A pogány bálványok tisztellete nem változtatta meg az emberi szívet, míg az igaz Istenhez térés helyreigszította azt: azért volt gyűlöletes a pogány istentiszteletben való részvétel. Ma is a Szertartásokban való részvétel, a külsőleges, csak szokásszerűleg üsött biblisolvasás, imádkozás, az önző okokból történő jótékonykodás érintetlenül hagyja az ember szívének gonoszságát, s azért az nemcsak értéktelen, de Isten előtt gyűlöletes is. A felszínes kereszténység pogányság. Izráel Jahvét elhagyván, nem lett vallástalanná; sőt igen nagy buzgóságot fejtett ki bizonyos vallásosságban; csak hogy ezt a vallásosságot nem az igaz Isten parancsolta nekik, hanem pogány szokásokról tanulták el." Más isteneket félték, "oly nemzetek törvényeiben jártak, melyeket Jahve - épen e törvények hazug volta miatt - kivontatt Izráel színe elől." De ebben a hazug valásban aztán nem hiányzott a buzgóság; az engedetlenséget, mint Saul, áldozattal igyekeztek helyrehozni. A legkisebb őrtoronyból, melyben csak kevesen laktak, el egészen a nagy lakosságú megerősített városokig minden helyen építettek "magaalatokat"; kiemelt helyeket, fákkal ültetve be őket, ezeken, kinn környezetben - ma úgy mondanák: parkban s helyesték el a pogány istentisztelet tárgyait. Ma ezek a bálványok szelni és bészélni tudtak volna, nem panaszkodhattak volna a kedvezés és kiszolgálás felől, mellyel elhalmosták őket; de nem tisztá szeretettből, hanem hogy ezzel romlott lelkiismeretüket kiengesztelhessek és megvesztegessék. Hazug volt ez a szeretet, mint annak a férjnek ajándékai, ki hűtlen utjáiért ily áldozattal akarja megcsalt feleségét elismítani. "Minden magas falon, minden szép köld fa alatt" felállították Bálnak szentelt bálványozslopaikat és aszeréikat, azaz Ástárté jelvényeit.

Erre az istentiszteletre az Isten elleni ^{való}iszádas főfésaka, a Héberoról alapított Babel, vagy Babilon tanította a népeket: Babilból lett Babel és Istentől Astarté. Az istentisztelet leggyakrabban végezt szertartása volt a füstölés, dárpa illatszerek elégetése. A pogányoknál bárki végezhette azt: annál kedveltebb lett hát a humuszer számára, ki így az istentiszteletben szerephez jutott. A pogány istentisztelet azonban nem maradt meg ezeknél az ártatlannak látszó voltaképpen engedelmességből fakadó, tehát igen értelmes teendőkönél, hanem össze volt kötve titkos szertartásokkal, melyek bő alkalmat nyújtottak a parázna hajlamok kiéléséhez, mint mensőség a bucsukra való járás. A gonosz és aljan bűnökkel összekötött misztériumok Gahanája kelet. Isten szeliden mondja Igéjében: "melyeket nem kellett volna tenni egy." De itt nem a vallásos buzgóság parancsolt már, hanem az állati élvezet ösztöne. Isten sokszor, sok ember által szól a néphez, kérésre, hívogatta őket; de hiába! Kérülgetés nélkül gonoszoknak nevezi a bálványokókat, a ez az isteni ítélet bizony távol van attól, a ma ünnepe "türelemtől" mely minden vallásban találvalami igazát és követésre méltót. Ámde Isten hívására nem ha ligatott a nép; vonzóbb volt neki a hazugság, mint az igazság, a a bűn kéje, mint a tisztaság öröme. Isten küldöttei, a próféták "pusztaságban elhangzó" szavak" voltak, melyeknek trombitajelére nem indultak az emberek. "Megkeményítették nyakukat", azaz eltöklétek, hogy nem fognak megéledni, a ha engedelmesskednek. Ellenálltak, mert nem bíztak Jahvéban; mert tuhatalmasnak látták a pogányokat, a azok bálványait, túlfényesnek a pogányok életét, a lenézték Jahve egyszerű, nagyobb földi pompát nélkülöző istentiszteleteit. Mennyivel díszesebb volt egy Bál-istentisztelet, mint a Jeruzsálemi áldozás! Nem bírtak Jahvéban, mert nem próbálták ki Őt, mert ehhez hiányzott a hit bátorsága náluk. Rossz lelkiismeret nem bízta magát a szent és igazságos Istenre. Azért kicsinylőleg gondolkodtak erről a szövetségről, melyet valaha styák kötöttek Jahvéval; kicsinylően hallgatták a bizonyágtétel szavát, melyek Jahve nagy tetteit idézték föl előttük. De míg a bizonyágtétel szava igaz volt, addig az, amit a pogány papok a bálványok nevében ígértek, légvár volt csupán, képszelvény, üres semmiség! De, mint mondtam, a héberék akarták a hazug álmokat álmodni mert az nekik kellemes volt, mint az ópiumszívónak az álmot adó ópium pipa. "Hiabavalóság után mentek és légvárat építettek", mint a körültekintő nemzetek, melyeknek nem volt kijelentésük. Eltanulták Jorobástól az Egyiptomban látott arany-bika kultuszát a azal helyettesítették a Jeruzsálemi templomot és friggledát; a Babilonból elindított Ister-kultusszal kapcsolatban aszerékat, azaz Astarté-jelvényeket csináltak maguknak, melyeket részben ormótlanságuk miatt

" tuskóknak" veze a kijelentés. Hogy elkábítsák nyugtalan lelküket, tűznek adták szeretett gyermekeiket, imádták a szintén babiloni eredetű csillagisteneket," az ég egész eregét"; csinálták a varázslás mindenféle fajtaját: csillagjósoltokat csináltak, különféle természetű jelekből jósoltak, mint ma kézből. "Eladták magukat," a lelkiismeret álnyugalmaért odaírták lelkük egyszerűségét és becsületességét. Addig sértették Jahvét, míg elhatározta, hogy félretesszi őket; nem hagyja őket az események középpontjában, hogy galánatot hozzanak Jahvéra és az igazság ügyére, melynek apostoli kellett volna, hogy legyenek. Csak a vétkekben még annyira nem sülyedt JUDA marad egyelőre szországbán, melybe Isten Izráelt hitette, hogy ott gyümölcsöt teremjenek. Egyelőre, mert az ítélet a felé is közeledett." Mert JUDA sem őpítte meg Istennek Jahvénak parancsait." Judát, mint arra még tapasztalatot szereztünk, főleg királyain és királynéinak és az ősi törvények megsértésére, a testvérnép. Bekövetkezett, hogy nem a hű testvér volt hatással a hűtelenre, hanem a hűtelen a hűre. Nem Jeruzsálem hódította vissza Bételt és Dánt, hanem Bétel és Dán meg Sómórón költöztek be Jeruzsálembe. A dávidi királyok engedékenysége, álszeretete szűzességet keresett Omri gonosz házával, a királykiaszazony, kit David családjába oltottak be Omri családjából, nemcsak maga maradt mérgező gyökérnek, hanem megfertőzte a fát is, melynek szíriáját elveszte. Judának törvényei a mózosi törvények, melyeket Isten adott: Izráel királyai a törvényeket új törvényekkel cserélték ki, pl. azzal, hogy Isten parancsával szembeneségülve eltiltotta a Jeruzsálembe való falamentelt és az áldozást. Jezabel szülővárosának törvényeit hozta be, a Bál-papok rendjét, új istentiszteletet új renddel és JUDA látta mindent, el is tanult, meg is próbálta követni Jahvéhoz hűtelenül. Judában is elszaporodtak a bálványok és a bálvány-szertartások, a bálvány-papok és a bálvány-szolgalat rendje, szabályai és kötelezettségei. Ezek voltak azok a törvények, melyeket Izráel nem Istentől kapott, hanem maga csinálta és mettanította Judának. Ahogy az új törvények híveket hódítottak, Isten is keskedt elfordulni Judától, a az ország földjén megjelentek újra a portyázók, a népet kifosztó allenséges seregek. De JUDA nem tért meg a büntetésre. Egyszer aztán eljött a pillanat, mikor Isten megértettnek látta a helyzetet arra, hogy Judát is fogságra vegye. A fogság akkor is tartott, mikor a Királyok Könyvét Isten prófétái dicséreltették egykoru feljegyzésekből. A 23 vers önkéntelenül elárulja a könyv szerkesztésének idejét. Nem akkor írták, hanem akkor állították össze a könyvet az Izráel királyairól és JUDA királyairól írt két krónikából, melyeket a próféták írtak, a melyek sajtáságosan megmaradtak tisztáknak, Istentől vezetetteknek, mivel valószínűleg nem a királyi kancelláriában, hanem a próféta-iskolában írták őket. Lehet, hogy a gonosz királyok idejében titokban készültek ezek a feljegyzések.

Hogy Izráel az északi ország nem tehet szemrehányást királyainak, azt azszal fejezi ki a prófétai/kijelentés/ feljegyzés,hogy a nép maga volt az,amely " eltöpte magát " Dávid hazatérő" smire már David idejében nagy hajlama volt a féltékeny népek,különösen az északiak vezértörzsnének Ifraimnak. A tőlük választott király után észarevette a nép hajlamát, s odaállván a szakadni akarók mellé, beletasszította a népet abba,hogy Judával szemben és Dávid házával szakítson. Olyan volt ez a választás,mint mikor az első ember inkább a kigyó tanácsát választotta,mint Istenét, s hogy a kigyó belejutott a bizalomba,mindent megtett,hogy Istentől végleg elszakítsa az embert. Jorobám és utódai nagy vétekbe sodorták Izráelt azszal,hogy szakadó törekvésüket necsak pártolták,hanem a maguk földi előnyére teljes mértékben ki is használták. Az istentelen királynak éppennt lehetett volna állani; de Izráel népe Jorobámnak és utódainak minden vétkét magáévé tette, azokban benne járt; király és nép nem állottak egymással szemben, a nép szívesen romlott királyaival együtt. Hiába intettek királyt és népet a próféták, a nép nem távozott el a királyok vétkétől, s addig ingerelték Istenüket Jahvét,mig az ki nem űzte őket Grcójsz elöl idegenbe, távol, messze, a történéis középpontjától távol eső helyre, a medék országába. Mert az ellenséges király gondolatait Isten irányította. Amit az asszír király tett, részéről gonosszág volt, mert hatalmát akarta terjesztetni, más népeket leigázni, kifosztani és szolgákká tenni: ezért büntetés járt neki. De Isten felhasználta az asszír király gonosszágát arra,hogy megbüntesse és a büntetéssel Magához térítse Izráelt; így még a gonoszok is Istent szolgálják és a szabadtás nagy tervét dolgoznak, akaratlanul is. A 23 versben a történetíró a "talaj " szót használja, s nem a föld szólt /edéma szót, nem crec-et/; mert nem azt akarja mondani,hogy egyik földről a másik földre vitték a szerencsétlen népet,hanem leszaggatták saját talajáról és idegen ellenséges talajba ültették át,melyben nem fejlődhetett saját lelkének megfelelően. A föld,melybe Isten beültette Izráelt, eleve ugy volt megalkotva,hogy az Izráel segítségére legyen. Hegység és síkság váltakoztak benne, s ha nem is volt a föld áegtermékenyebb/része/ vidéke,de becsületes munkával termővé, s a nép számára teljesen kielégítővé lehetett tenni.A föld azonban rákenyszerítette a népet a munkára. Régi terraszok a hegy oldalakon, vízvesztékek, esővíz-gyűjtő medencék nyomai mutatják,hogy Izráel népe megfelelt a követelményeknek. Mióta idegen népek ezt a munkát elhanyagolták, a föld terméketlenül vált, a negyek lekopaszodtak. Sem a föld a nép nélkül,melyet Ister szánt oda, sem a nép a föld nélkül,melyet Isten szánt neki,nem feleltek meg hivatásuknak.Nem a föld és nem a klíma szüli a népet; de a föld és éghajlat segítik a hozzá való népet,hogy annak a hivatásnak,amelyet Isten eléjük tett,megfeleljenek, s a föld Izráel népének talaj volt, amelyen növekedhetett.

Vannak földek, melyek elkényesztetik a rajta lakót, s munkátlaná vá-
znak, mint India sok vidéke. Vannak földek, melyek kizavíjják a nép ere-
jét, s elsorvasztják őket. Palesztina nem tette kényelmes lustává a
népet, s nem tagadta meg tőle a megérdemelt gyümölcsöt. Izráel népe
tudott, s akart dolgozni, s abból élni, amit dolgozott, s nem abból ami-
ért mások dolgoztak. Nép és föld egymásnak valók voltak. Szorgalmas
munka mellett maradt a népnek iáje és eráje, hogy a szellemükbe el-
merüljön. Palesztina arra való talaj volt, hogy rajta a kijelentés
népe ^{Ma} fejlődjék. Ha ez a nép a saját talaján marad és nem kacsintgat
az ország határain túl, hogy a külső népektől tanuljon, akkor, ha Is-
tenével egyedül maradt volna a saját talaján: ez a nép az emberiség
világosságává lett volna. És egyszer még azaz lesz, ha visszajut a
saját talajába.

- XVII.24. ASSUR KIRÁLYA EMBEREKET HOZATOTT BABELBOL, KUTABOL, AVVABOL,
CHAMATBOL, SZOVARVAJIBOL S ISTELEPITETTE OKET SOMORON VARO-
SABAN, IZRAEL FIATAI RAHELERE, EZEK BIRTOKURBA VETLEK SOMORONT
- 25 ES ISTELEPITTEK ANNAK VAROSABAN, OTT LAKASIK EZZEDEN AZ TEN
TORTENT, HOGY MIVEL NEM FOLYIK JAHVAT, JAHVE GROSZLANKAT KUL-
DOTT RAJUK S AZOK NAGY GYILKOLAST VITTEK VEGBE KOZTUK, JELEN-
- 26 TEST TETTEK HAT ASSUR KIRÁLYANAK; AZOK A NEMZETEK, MELEK KEET
SZAMUZTAL ES SOMORON VAROSAIBA ISTELEPITETTEK, NEM ISMERIK AZ
ORSZAG ISTENEINEK JOGAI, UGYHOGY AZ GROSZLANKAT KULDOTT RAJUK,
EZEK MEGGYILKOLJAK OKET ANNAK KOVETKEZTESEN, HOGY NEM ISMERIK
- 27 AZ ORSZAG ISTENEINEK JOGAI, ASSUR KIRÁLYA ERRE PARANCST ADOTT
KI: AZOK KOZUL A PÁPCK KOZUL, KIRET ONNA N SZAMUZTESSE VITTE-
TEK, VIGITSEK BGYET ODA, HADD MENEJENEK EL ES LAKASNAK OTT, S
TANITSÁK MEG OKET AZ ORSZAG ISTENEINEK JOGAINAK! EL IS MENT EGY
- 28 A PÁPCK KOZUL, KIRET SOMORONBOL SZAMUZTESSE VITTEK, ISTELEPPE-
29 DETT BETELSEN ES TANITOTTA OKET, HOGYAN FOLYIK JAHVAT, AZOK PE-
DIG NEMZETEKENT MIND MEGCSINÁLTAK A MAGUK KÜLON ISTENEIT, S
A MAGASLATI HAZAKBAN HELEJTEK OKET EL, MELEKET A MAGASLATI
/SAMARITANUSOK/ KESZITETTEK, MINDEN EGYEK NEMZET A MAGA VARO-
- 30 SABAN, AHOL /AMELISEN/ LAETAK, A BABELBOL VALO EMBEREK SZORO-
BOROTOT KESZITETTEK EL, A KUTI EMBEREK NERCAIT, A CHAMATIÁK ES
TANTAROK, A SZOVARVIÁK TOZZEL EGITTEK MEG GYEMEREKEIKET, AD-
- 31 RAMLEKNEK ES ARAMELEKNEK SZOVARVAJIK ISTENEINEK, AMELLETT
32 JAHVE FELKERE LETTEK S KÜLONBÖZŐ HATARAIBOL MAGASLATI PÁPCK-
EAT CSINÁLTAK MAGUKNAK, KIE A MAGASLATI HAZAKBAN ALDOZTAK S-
- 33 RETTUK, JAHVE-FELOK LETTEK ES SAJÁT ISTENEIKNEK IS SZOLGÁLTAK
AMA NEMZETEK JOGA SZERINT, AMELYEK KOZUL SZAMUZTESSE MENTEK
VOLT ODA;

Az asszír néptelepítésnek gyümölcse egy sajátos keverék-nép és keverék-vallás előállása lett. A héberék elhurcolásának egy természetes, de igen szomorú következménye lett, mire az áttelepítést végző uralkodó nem gondolt: az ország nagy része lakatlan maradt, a széken a vidékeken elszaporodtak a kártékony fenevadak. Ennek a bajnak a gyógyítására más népek odatelepitését rendelte el az asszír király azokról a területekről, melyek ez időben szintén rendelkezésre álló területek. Az ősi Babel, vagy Babilon laigsátt területnek eszmitott, az egykori ur az szolga volt, a így népe ki volt téve az asszír király önkényének. Babel tartomány népének egy részét hat Izrael elhagyott területeire vitette a király. Kuta Babilontól északra, Szófárvágia még ettől is északra szintén babiloni terület volt; Áva és Chesát asszír területek. Az asszír királyok tehát már ismerték azt a politikát, hogy különböző lelkű és eredetű emberek szuszetelepítésével azok nemzeti, faji jellegét elveszítik, s az új keverékből jellemtelen, s uralniuk engedelmesebb népet/nyerjenek/ teremtenek. Az Izrael fiainak városiba betelepített népesség azonban jóval kisebb volt, mint a kitelepítettek száma, s ezért is, de azért is, mert a régi lakosság munkájának folytatására képtelenek voltak, a fogsága hurcolással előhívott úr nem telt be az új telepítés következtében sem. Az irt országoknak kezdtek betölteni. Az új lakosság az országban betelepülését, illetőleg nagy elszaporodását az ország Istenének haragjára magyarázta, s arra a körülményre, hogy nem ismerték a helybeli istenség szolgálatának módját. Ezért az új lakók egy idő múlva folyozadást irtak el őket odatelepitő ország uralkodójához - ki akkor már nem ugyanez a király volt, mint az, aki őket odatelepitette - s kérték, hogy az elhurcolt papok közül küldjön nekik oktatókat. Az új király a szöveg szerint egy papot ki is választ, s elküldi. A szöveg azonban bizonytalan, így, mert egy pap aligha tudott a feladattal megbirkózni; valószínű tehát, hogy a nevezett egy pap vezetése alatt egy pápi küldöttség érkezett, melynek csak vezetőjét volt érdemes megemlíteni. Annál inkább ehhez kell ragaszkodnunk, mert a 27 versben az egy pap említése után a teendőök felsorolásánál, már többet számot haznál a történetíró: "vigyének oda, hadd menjenek, hadd lakjanak ott, s tanítsák őket az ország Istenének jogaira." Az új vallásos képzetek azonban nem a régi pogány képzetek helyébe kerültek, hanem azokhoz csatlakoztak, mert minden néptredék a maga istenét is megtartotta és szolgálta tovább is. Másik kérdés az, hogy vajon azok a papok, akiket oktatás végett visszaküldtek, mint tanítottak. Erről egyetlen szó sem ír a történet. Ha tiizta jehvizmust hirdettek volna, akkor azt a régi vallásos képzetekkel társítani bajos lett volna. Valószínű, hogy a Jorobástól meg alapított vallásformának egy változatára tanították meg az új népe-

séget. Jorobán sem törölte el teljesen a régi vallást, hanem azt csak megtoldotta valami újjal és főleg elazakította Jeruzsálemtől. Az új nép, a sómüróniak, vagy samaritánusok tettek ugyan lépést Jeruzsálem felé, de csak később, Judának fogságból való visszatérése után; addig ilyen kísérletről nem olvasunk. Valószínű tehát, hogy a tanítás az elszakadottság fenntartásának alapján történt. Valószínű, hogy a bételi és dáni aranyborjú más elpusztult, s arra a tanítás nem is terjedt ki, a tisztelendő Istenként apapok Jahvét emlegették. Ellenben megmaradt az a megalkuvó szellem és gyakorlat, mely Jahve tiszteletét az arany bika imádásával össze tudta egyeztetni? mely korábban lehetővé tette a Bál és Astarté-kultusz becsúszását, a mely most könnyen elviselhető, hogy Jahve mellett az új lakók még régi isteneiket is szolgálják. A samaritánusok vallásos oktatása tehát nem történehetett próféta szellemben, hanem keverék-vallás előállítását megkönnyítve. Az igaz vallás legfőbb ismeretjeléje nem valamely dogma, vagy szertartás, lássék az a legigazabbhatóbbnak is, mert Sátán ezeket megtöri, csak hamis tanokkal és varázst ígérő szertartásokkal keveri; az igaz vallás ismeretjeléje a szentség, azaz kizárólagosság, mely az igaz Isten és annak kijelentésén kívül más el nem ömör és meg nem tűr szívében. Es a szentség a samaritánus vallásból egészen hiányzik, a miért utasították vissza később a samaritánusok közeledését a fogságból hazatérő zsidók/Ésd.4./, miből állandó és engesztelhetetlen gyűlölködés támadt zsidók és samaritánusok között. Esdrást nem kárhoztatandó türelmetlenség indította arra, hogy a samaritánusok jóakarátának látszó ajánlatát, hogy a jeruzsálemi templom újjáépítésében segítsenek, visszautasítsa, hanem ennek biztos felismerése, hogy ez a társulás megromtaná a zsidók tisztá felfogását. Az Esdrás határozottsága teljesen hiányzott azokból a papokból, akiket az új települtek oktatására hazaküldtek. Nem épen ők voltak ennek okai, hanem az akkor Izráelban divatos szellemi áramlás ragadta őket magával. Ez az áramlat apogynság behatása volt. Jorobán Egyiptomból jött haza; ott látta az arany-bika imádást, azt egyeztette össze a Jahve vallással. A pogányoknál tanulta meg, hogy a vallásos gondolatokat és cselekményeket keverni lehet. A pogány vallások emberi képzelem alkotásai: játzsások a valósággal és nem a meg nem alkuvó igazság éles borotvája metszi őket el attól, ami eltér tőlük. A samaritánusok is játzsáltak az igazsággal, mikor régi vallásukat és az eltanult Jahve-vallást összekeverték. A héberek elhurcolása idején még mindig maradt elég héber az országban, kik a többséget alkották; de ezek vallások képzelettel is keverték voltak. Az izráeli királyok alatt rendkívül sok bábónás képzet került a nép közé, mint ezt egy aránylag tiszta vallásos mű tartalma is mutatja a Tóbiás könyve, melyet ugyan jóval később írtak, de amely egykoru történeti följegyzések alapján összeépített regény. A regényben szereplő arkangyalok, azok visel-

kedése a képzelet szülöttei. Az emberi alakban működő Rafael maga tanítja a fiatal Tóbiást a varázslásra. Ilyen babonával átitatott vallást taníthattak a fogságból hazarendelt papok az új településeknek. Ezzel a babonás Jahve-hittel össze lehetett egytetni a pogány babonát. A héber lakosság hatása igen erős volt, mert később a szamaritánusok vallásból kiszorultak a durvább sokistenimádó elemek, ellenben tért hódított benne az angyalhittel és szellemjárásokkal kapcsolatos babonák tömege, mely a zsidóságot jellemezte a babiloni fogság után. Az erő héber hatás a sokféle népet egy néppé olvasztotta össze, egy beszéddel élte azonban saját régi isteneikben is hittek a betelepülők. A pogány magaslati szentély kedvelése, mely az oltárt kiemelkedő, kies helyre tette, uralkodott ez időben. - Tudjuk, hogy a pogányok még ha egy országban laktak is és egy nemzethez tartoztak, városokint sokszor más-más itent imádtak, ugyanannak az istengondolatnak különböző képzőmódjait. Az egyik babiloni város lakói a Szukkót-Bónót istenséget kedvelték / a lányok kunyhóit jelenti a szó, a s rabbik szerint a cáibéitől körülvevő tyukot jelenti, a szülő, szaporító istenségnek kifejezését /; a kutiak a Mergelt imádták /kakas alakban ábrázolták/, a szefarvimbéliek gyilkos, gonosz, vad szertartásokat hoztak magukkal, kegyetlen, gonosz isten-képpel. A tőlük imádtott Adramélek /tűskirály/ napisten volt, s Anamélek /csordakirály/ holdisten. A sir Chamát lakói kopasz bak alakjában ábrázolták istenüket, Azimát, s Ava lakói a kutyák^{alaku} kibéahánt, s a szamarak alakított Tartakát elegyítették össze a szellemi Jahve képzetével. Pogány lélek est a keveréket kibírja. Még is volt annyi ereje a lényegéből kivetkőztetett Jahve-vallásnak, hogy a keverékből, a durvább és gonoszabb pogány elemeket kiszűrte, s egy szelidebb és szellemibb vallás létrejöttét segítette elő, minek kialakulására hatott a szomszédos Jeruzsálemben megújuló templomi imádás is. Egyelőre azonban erősen dominált a pogány elem. Ennek kiszolgáltatására maguk kigondolta papságot is állítottak a magaslatokra. Az új papság szervezése mindenestre szakítás volt az eddigi vallásos kultusszal, s egészen új keveréknek állt megköthető hagyományok nélkül. Fából lett vaskarika: pogány vallásból Jahve-tisztelet, úgyhogy megmaradt az is, szóhoz jutott ez is. A lóbból lett felszámolás már nem tudja fenntartani fejét; az ilyen keverék-vallás is elmulásra van ítélve. Mint már mondtam, a durvább pogány elemeket kidobta magából a szellemibb felfogás. Az istenfélelemben tehát van egy bizonyos erő, mely azonban igen különbözőképp nyilatkozik a különböző embereknek. Akik az istenfélelemet teljesen komolyan veszik, azoknál az minden babonát és hamis elemet kiűz maga mellől. Akik komolyan veszik az istenfélelemet, de egy bizonyos homálytól megkötni engedik magukat azoknál az istenfélelem homályt hagy hátra, de tisztítólag hat. A könyvnyelvűeknél és a képmutatóknál az istenfélelem maga vesz ki a lélekből

- XVII. 34. EGYSZEN A MAI NAPIG A KRAI/ ELOBBI, MISO/ JOGSZABÁLYOK SZERINT
CSERKESEZNEK, JÁHVET NEM FÉRIK, TÖRVÉNYEK SZERINT, JOGSZABÁLYAIK
SZERINT, A TANÍTÁS SZERINT, ES AZ SZERINT A PARANCSSÓLY SZERINT,
35 AMELYET JÁHVE PARANCSSÓLY JAKOB FIAINAK, KIENIE AZ IZRAEL NEVET
ADTA, NEM CSERKESEZNEK. JÁHVE SZÉVETŐSÉGET KÖTÖTT VELEK S MEGPAR
HARCSOLTA NEKIK: NE FÉLJÉTEK IDEGEN ISTENEKET, S NE HÖDÖLJÉTEK
36 NEKIK, NE SZOLGÁLJÁTOK ORSZÁG NE NE ALDÖZZÁTOK NEKIK: HARMEN JÁHVE
FÉLJÉTEK, NEM HÖDÖLJÁTOK, NEKI ALDÖZZÁTOK, AKI NAGY ERŐVEL ES EKI
NYÚJTOTT KARRAL FÖLHOZOTT SORSTÉREK EGYPÉTER FÖLHOZOTT AZOKAT
37 A TÖRVÉNYEKET, AZOKAT A JOGSZABÁLYOKAT, AZT A TANÍTÁST ES AZT
A PARANCSSÓLYT ORIZZÉTEK NEK, AMELYEST LEHET NEKTER, HOGY MIN
DEN NAPON AZOKAT CSERKESEZTEK ES IDEGEN ISTENEKET NE FÉLJÉTEK.
38 AZT A SZÉVETŐSÉGET PEDIG, NEHÉST VELESTEK KÖTÖTTÉK, EL NE FÉLJÉTEK
39 ES NE FÉLJÉTEK IDEGEN ISTENEKET! HARMEN ISTENBETEKET, JÁHVET
FÉLJÉTEK: S MANT MEG FÉLJÉTEK MILDEN BILLENBÖLJÉTEK ERZÉKÖLÖDÖK ÖK
40 NEM HALLGATJÁK RA, HARMEN MISO JOGSZABÁLYAIK SZERINT CSERKESEZNEK
41 IGI ÉZEK A NEMZETEK JÁHVE-FIAIK LETTEK, SOVUTTAL SAJÁT BALVÁ
NYIADAT IS SZOLGÁLTAK, FIAIK ES FIATIMAK FIAI IS FÖLHOZOTT UGY
CSERKESEZTEK, EGYSZEN A MAI NAPIG, AMIRŐPÁN ATIAIK CSERKESEZTEK.

Láttuk már, hogy a Királyok Könyvét a babiloni fogás idejében állí-
tották össze: akkor kutatták azokat az okokat, amelyekért Jahve Izra-
el népét elvezette. Ebben az időben a héberek egyes városokban le-
telepített idegen népek, kik később a samaritánusok, vagy sómóroniak
nevet kapták, még nem egészen farrotok össze az ott maradt szegény
zsidókkal, és egymással egy néppé, melynek a zsidóknak hasonló nyelve
van, s mely szellemi istent hisz és a héber vallás sok részét magávé
teszi. Ebben az időben tehát, hábar megindult már az összeolvadás és
ebben nagy része lehetett a Babilonból visszaküldött papoknak, mégis el-
lehetett mondani, hogy előbbi jogszabályaikat, vagyis a közös életet
szabályozó szokásokat megőrizték, társadalmi érintkezésüket, vallásos
szertartásaikat nagyobb részben azokhoz irányították, s így el lehe-
tett mondani, hogy Jahvet nem felték, azaz elhatarozásaiaknál, itéletle-
iknél nem vezette őket az a félelem: Jaj! Valahogy Jahve akarattal ál-
tal ne hágyjuk! Valahogy át ne hágyjuk törvényeit, melyeket Mózes által
kijelentett, s Izraelnek tudomására hozott, s melyek meghatározzák a
viselkedésünket, vallásos teendőinket, erkölcsiadágunket! Valahogy fi-
gyelman kívül ne hágyjuk azokat az itéleteket, melyeket Jahve épere-
ken és a népen tett, s amelyekkel az utat mutatta, s amerre mennünk kel-
Valahogy szem elől ne tévesztük a tanítást, mely Jahve útját mutatja
nekünk s világon Ati Valahogy parancsolatait át ne hágyjuk, melyekben
apró pénzre váltotta tanítását és a mindennapi életre vonatkoztatva
azt! - A betelepített nemzetek nem sokat törődtek ezekkel a tanítások-
kal,

parancsolatokkal, szabályokkal és törvényekkel, míg csak az országnak veszélye föl nem ébresztette bennük valami külső féltelést, mely szívüket megát meg nem változtatta, s mikor kérésükre pepok érkeztek a háberék vallásának a megfenntartására, akkor is megelégedtek bizonyos felletes oktatással, hogy később Mohamed a keresztényen és az idő vallást az arab pogény vallással összekeverte és a saját vallásos rendszerébe beolvasztotta. Mint később az iszlamból, úgy korábban a sasaritánus vallásból hiányzott a szívet átalakító istenfélelem. Volt a sómóron új lakóiban is félelem a láthatatlan világtól, de gyötrő, rabasolga-félelem volt; lényegében és természetében egészen más, mint a Jahve-félelem, mely világos, nemes látású, bizó, örvendő embereket alkotott. Ezt az örvendő, bátor bizalmat fejezi ki az Izrael név, mely Istennek küldött jelent, s melyet Jákóbnak a dott Jahve, mikor es hittől indítva szebe mert ~~hatalmát~~ Jahve küldöttével, s őt magának öök tár-sul megynemi akarta. Ez a név rajta maradt Jákób utódsin, hogy mutassa előtők a követendő utat és Istenük lényét. Ez az ut: a feltétlen és teljes Jahve-hódolat, mely mással, mint Jahvéval nem számol; más isteneltől nem fél, szöknek nem szolgál és nem áldoz, mert Jahve mellett semmiknek állítja őket. - Izraelnek oka volt arra, hogy Javhában megbizsák, s őt mindenek fölő helyesse: Jahve nagy hatalmat éruult el akkor, amikor kinyújtott karral, és teljes lendülettel neki fogott, hogy az egyiptomi fáraó hatalmából a tehetetlen, rabasolga népet kiszakítsa és saját népévé tegye. A fáraó mindent megtett, hogy a szolgáló népet megtartsa; de minden kísérletese hatástalan, s eredménytelen erőlködésnek bizonyult. A kiszabadított néppel a szabádító Isten szövetséget kötött, őt s szövetséggel társnak fogadván el. Ez a szövetség felhatalmasa Izraélt, hogy számitson Isten segítéségére; egyben kötelezte, hogy s in teljdsítse Jahvéval szeben vállalt kötelességát, hogy őt egyetlen Istennek, egyetlen Urnak fogadjá el és csak neki szolgáljon. A szövetség és elkötelezettség minden napra és mindenkorra szált; azt elfeledni nem volt szabad, mert Izraelnek ellenségeitől egyetlen segétsége volt és az Jahve! A fáraó gyűlölete és rosszakarata másokra szállott át, kik Izraélt épen úgy könnyű szakmányak nezték, hogy szolgáltatógyék, kifosszák. Izrael elvérs, ha hatalmas védője nincs! De ha védelmet akar, nem kacérkodhatik csalárd ellenségeivel, hanem neki is határozottan a Segítő mellé kell állania, őt Istenének elismernie, Urként szolgálnia, parancsait, tanítását el nem felednie. A nép azonban könnyelau volt; nem vette komolyan a rejtőzködő veszélyt, s azért a Szabadítót sem: s könnyelműségük miatt jött el rájuk a veszedelm! Nem hallgattak Jahve szavára, s Jahve sem hallgatott irgalmára, hanem odaszáta a hűtlen népet ellenségeknek. - A háberék helyere betelepített nemzetek nem sokba

szétek az olyan istent, aki saját népet nem segítette meg, anélkül ennek az Istennek Keze irázhatón rájuk nem mehezett; akkor kapkodni lá-
 tak. De mivel keresztelőkét szolgai fázleles vezetle, mely megótt ózón
 legült meg, azért a Jéve-fázleles nem lá volt az igaz lá nem volt
 szelste. Félig ide, félig oda hajlottak; mutattek a Jéve tisztel-
 tet, de megtartották régi isteneket is, a békányokat. A fiak utá-
 nonták apókat, s így történt, hogy a már említett heverék-vallás ki-
 fejlődött, mely azt a kétfelé hajlítást rendszerbe foglaltat az igaz é
 hanc vallást egyúttal szertekeztette, mint később a mohamedánizmus.

- XVIII. 1. ÉMÉ VIARAK, HOSZARAK, IZRAEL KIRÁLYAIKÁK HAZARÁK HOSZARÁKÁK
 IZTÉ KIRÁLYA ÉZAK FIA CHIKRIJJA, JUNA KIRÁLYA; MIKÓ KIRÁLY-
 2. ÉMÉ IZTÉ, HOSZARAK ÉZAK FIA, É HOSZARÁKÁK. ÉMÉ HOSZARÁKÁK ÉZAK
 3. HOSZARÁKÁK, ÉZAKÁK HOSZARÁKÁK ÉZAK FIA ÉZAKÁK IZTÉ, HOSZARÁKÁK ÉZAK
 4. ÉMÉ HOSZARÁKÁK ÉZAK FIA, É HOSZARÁKÁK ÉZAK FIA, É HOSZARÁKÁK ÉZAK
 5. ÉMÉ HOSZARÁKÁK ÉZAK FIA, É HOSZARÁKÁK ÉZAK FIA, É HOSZARÁKÁK ÉZAK
 6. ÉMÉ HOSZARÁKÁK ÉZAK FIA, É HOSZARÁKÁK ÉZAK FIA, É HOSZARÁKÁK ÉZAK
 7. ÉMÉ HOSZARÁKÁK ÉZAK FIA, É HOSZARÁKÁK ÉZAK FIA, É HOSZARÁKÁK ÉZAK
 8. ÉMÉ HOSZARÁKÁK ÉZAK FIA, É HOSZARÁKÁK ÉZAK FIA, É HOSZARÁKÁK ÉZAK

Mikor Izraélre a végén pusztulás idejét hozta el Isten, ugyanakkor
 Júdáknak egy derék, intenföld királyt ajándékozott, ki egy időre fel-
 tartóztatta a Júdát is fenyegető veszélyt. Az utolsó izraéli király
 is gonoszul cselekedett, noha nem annyira, mint elődei, s harmadik é-
 vében az istentelen és gonosz Achás helyett Júda derék királyt kapott.
 Félidje, s az az áldás, mely kikötést kísértte, visszateríthette vol-
 na Izraélt; de azok képtelenek voltak már a megtérére. Chizkijjá nem
 volt a legbonyolultabb, de mégis jutabell király, de elég hosszú, majlíen
 50 évig uralkodott. Az ilyen királyt Isten ajándéknak mondhatjuk.
 Isten előtt ott állott a földre rakott összes emberek lelki arca,
 mikor még semmi sem történt, s ő belátása szerint jelezte ki az
 1000 és helyes, amelyben születésük kellett. A fogazó testbe Isten
 adja a lelket, az lélek már a szünetet testet, megához alkítja. Kö-
 rözöttél Jánosban már akkoraszott a lélek, mikor teste még nem meg-
 ta el azja testét./Lok.1,41./ Chizkijjáék azja imádkozva hordozta-
 ta a bosa

aladó kis gyermekek, a részese volt a gyermekekben korán öbrödő isten-
félelemnek,különbben aligha említene nevét az Ics. Atyja Éőkarjának,
/Jahve megemlékezni/istenhez vezetve a leányt korán. A kis gyermeknek
világított a gyermek előtt. Istentelen királynak istenfélő felesége
elbűvölte a gyermekek az Átya példájától, az nem atyját,hanez öm-
re, azonnal a csellekvés terére lépett: a megasztok ekkor más sok po-
gány asztrófolásg szünterei voltak, s - fital király lehordatta a rej-
tük elhelyezett/épitett/oltárokat; Saszetörette az ércből öntött bál-
ványoszlópokat,selyek jelkepek voltak, nem ember- vagy állatalalakú;
yivagetta az aserákot, azaz régi emléket, az ércigyöt,selyet hábonas
södon isádtak, a melynek füstölő áldozatot mutattak be.- Bizonyára
bisonyos sajnálkozás öbröd bennünk arra a gondolatra,hogy egy ilyen
rég, érdekes és az Isten segítségével Saszetörott emlék tudatos
megszélesítés tárgya lett; de nem szabad felednünk,hogy hábonas kelet-
kes-sére adott okot: nem emlék szántat öristök, hanez hábonas tiszt-
elettel segítségét vártak tőle. Épen így sajnálkozunk azon,hogy Je-
ruszalemből szinte minden emlék eltűnt,sely Urunkkal kapcsolatos volt
és emlékeznünk kell rá,hogy azokkal a tárgyakkal milyen hábonas visz-
számlének kapcsolatosak,selyekre csak ráfogtak,hogy Jézus öristette
öket. Pál nem tördött azszal,hogy testben látta-e Jözust,sert a
Vele való szellemi érintkezés sokkal fontosabb volt. Isten elveszi
tőlünk azt, ami képtelenül saogál; azért tüntette el oly gondosan
az Ur földön jártának látható nyomait. Ne sajnáljuk tehát a Nechnu-
tánt,sely nevet talán ezzel a magyar szóval adhatunk vissza:Rezes.
Chiskijjé határozott ember volt a nem sokat tördött, a sültba visz-
szakalandó érzelmességel; és a határozottság volt az ok arra a
megjegyzésre,hogy hozzá hasonló ember nem volt nem az utánkövetésé,
nem az öt megelöő királyok kirakhu között Judában,si előtt pereze
nem azt kell érteni,hogy Dávid is eltörpült mellette; hanem azt,hogy
az ö helyzetében, halványozástól körölvéve, Acház gonosz lázadása
után,sellyel Jahvetel a pogánysághoz partolt, senki olyan reformatori
munkát nem végezt,mint ö. Dávid nem is végezhette,sert az ö ide-
jébenilyen visszélének nem voltak.- Chiskijjé nem utánonta Dávidot,
mert Jahvevel ö is közvetlen, ös Saszetöttetésben volt. Arra ment,
samerre Jahve mutatta, a nyomából nem tört ki, sögüle nem tágitott.
És a sajátságos kifejezés arra mutat,hogy Jahve járt előtte; mutatta
az utat,samerre menni kell; mint ahogy Anokhról az Nöérol is halljuk
hogy Istennel járt./1.Möz.5,22,24; 6:9, v.ö.17:1./ Chiskijjé figyel-
te Isten vezetését és nem tört el attól. Rezes és képtelen állítás,
mit egyesek hangoztatnak,hogy Jézus előtt nem volt isteni vezetéces
elkapuló új élet az emberekben.

Chiskijjá belekapaszkodott Istenbe, nem hagyta őt el. De Jahve sem hagyta el őt el aztán, hanem állandóan világosítottá; belátást adott neki a dolgokba, s okossá tette mindenben, amit vállalt. Isteni világosságot gyújtott szívében a benne lakó szellem. Isten jelenlétének és segítségének ~~szükségének~~ tudata bátorrá tette; belátta, hogy akinek Jahve az Istene, annak nem kell aljas szolgáltságot vállalnia azért, hogy a föld hatalmasai elturjéki: fellépett az assur király ellen és megtagadta az adót, amit Acház elvállalt. A betörő filiszteusokat, akik őrtornyokat, s megerődített városokat fondítottak Judával szemben, megverte, s annyira visszacsorította, hogy azok a judabeliektől elvett városokat mind kénytelenek voltak visszaadni. Dávid dicső kora látszott visszatérni. Sejnos ahhoz a nép megtérése is szükséges lett volna. Isten nem eresztette há a büntető kezét: a népnek szüksége volt az isteni meggyorlásra. Az asszir király neamsokára megjelent, hogy a lázadást megtorolja, s ha ez nem is sikerült az ország biztonsága nem mutatkozott a réginek.

- XVIII, 9 Chiskijjáhu NEGYEDIK ÉSZTELENDÉBEN TARTOTT, MELI ELI FIAKNAK, HOSZORNAK, IZRAEL KIRÁLYÁNAK HATYEDIK ÉSZTELENDÉJE VOLT, HOGY ASSUR KIRÁLYA, SZALMANAZSZER FOLYVONULT SOMORONNAK ELLEN ES AZT OSTROM
- 10 ALL FORTA; A HATYEDIK ÉV VÉGÉN EL IS FOGLALTA; CHIZKIJJAHU HATYEDIK ÉVBEN, MELI IZRAEL KIRÁLYÁNAK HOSZORNAK ELIENYEDIE ESZ-
- 11 TEREDJE, ELFOGLALTA SOMORONT; ASSUR KIRÁLYA IZRAELT FOGRAGBA VITTE ABSURBA, S ESTELEPITETTE OKEZ CHALACHBAN, ORASORBAN ES
- 12 MEDIA VÁROSAIBAN, AZERT, MERT NEM HALLGATTAK JAHVBERNAK SZAVARA; SZÖVETSÉBET, MINDAZT, AMIT JAHVE SZOLOGJA, MOZES PARANCSELT, AL-TALHÁGTAK, NEM HALLGATTAK RÁ ES NEM TETTAK MEG.

Chiskijjáhu bizonytalán nem hallotta örömmel, hogy a testvérség szabadságának, sőt hazájában való lakozásának az assur király véget vetett, nemcsak azért, mert egy nép volt az eldózat Judával, hanem azért is, mert nyilvánvaló volt, hogy a sorban ezután Jüda következik. Izrael fővárosának Sómóronnak bevétele nem volt könnyű. Ugy látszik Izrael harcias királyai a várost jól megerődítették. Elemelel is jól el volt látva a főváros. Az ostrom, mely három évig tartott, nem lehetett oly szigorú, hogy a városba időnkint élelmiszert nem lehetett volna bevinni. Az asszir sereg inkább pusztító csapatárokat végzett a város körül, melyek a sereg jüva részét el-elvonták a város mellől. De még így is hosszú volt az ellenállás a nagy harcra kész asszir sereggel szemben. Ha a nép Istent oldalán bírta volna, nem kellett volna elennie, keserű fogságba kellett Isten választott népének mennie, mert általháta a szövetséget, melyre Isten méltatta őt, azokat a parancsolatokat, melyektől élete, vagy halála függött. A melyeket Isten embere, Mózes parancsolt nekik. Micsoda vezéréket adott Isten ennek a népnek!

s hogy mutatta meg hatalmát, hűségét és megbocsátó szeretetét nekik! Ők tulmentek azon, amit Jahve parancsolt, s nem tették meg, amit kívánt tőlük. Ezért kellett fogsága menniök. Isten a sajátját jobban bünteti, mint az idegent.

- XVIII.13 CHIZKIJAHU KIRALYNAK, TIZENNEGYEDIK BIZTANDEJÉBEN ASSUR KIRALYA FELVONULT, SZANHÉRIB, JUDA ÖSSZES MEGERŐSÍTETT VÁROSA ELLEN ÉS MEGSZÁLLTA ŐKET; EKKOR CHIZKIJAHU, JUDA KIRALYA
- 14 MEGÖZENTE ASSUR KIRALYNAK LÁKISBA: VÉTKEZTEM, VONULJ EL TŐLEM! AMIT RAMROSSZ, ELHORDOZOM! ERRE ASSUR KIRALYA, JUDA KIRALYARA CHIZKIJAHUHA HARCOSZAZ TALENTUM EZÜSTÖT ÉS HARMING
- 15 TALENTUM ARANYAT VETETT KI. CHIZKIJAHU HAT ODAADOTT MINDEN EZÜSTÖT, MELLY JAHVE HÁZÁBAN ÉS A KIRALYI HÁZ KINCSTARÁBAN TÁR
- 16 LAHATÓ VOLT; ABBAN AZ IDŐBEN CHIZKIJAHU LEVÁLASZTATTA JAHVE TEMPLOMÁNAK AJTÓSZÁRNYAIROL ÉS AZ AJTÓFELEKRŐL AZ ARANYAT AMELLEL AZOKAT BEVONATTA ÉS ODAADTA AZ ASSUR KIRALYNAK.

Isten sokszor egészen közel érezti az ellenséget hozzánk, hogy hitünket próbára tegye, s hogy a szorongatás önvizsgálatra kényszerítsen. Az önvizsgálatot nem saját eszünkkel kell megejtenünk, hanem Isten világosságába kell állanunk. A természetes szív, a hús-ember ilyenkor kész arra, hogy emberekhez meneküljön s az ellenséggel alkudozni kezdjen. Chizkijáhu reformátor volt, de a megszenteltség hiányzott nála, s így erejének ki kellett fogynia, mielőtt az akadály túlnagy lett elközelítésének. Péter vígan járt a tó színeán, míg egy nagy hullám nem kerekedett; attól megijedt. Így járt Chizkijáhu is! Az otthoni nehézségekkel szembeállott; de Szanhérib nagy erejétől megijedt. Szanhérib, ki a hódító terveket elődjétől átvette, teljes kíméletlenséggel vetette magát az adót megtagadó Judára, s valamennyi fővárosát megszállta; judabeli székhelyévé pedig a különös mértékben megerősített Lákist tette, melynek romjait újabban kiásták. Ebbe a délen fekvő városba küldötte el követeit Chizkijáhu is. Megalázó volt, hogy saját országának egyik városába kellett a kéréző követeket küldenie. Előbb még Istenben bízva, megtagadta a jogtalan adót, melyet az assír király követelt; most hamis lelkiismerettel azt vallja: "Vétkeztem!" Ime a rémület meg tudja hamisítani az ember lelkiismeretét. Ilyenkor a szuggesztív hatás alatt vergődő lélek nem azt látja helyesnek, amit Isten sugall, hanem amit a másik ember akar benne fölébresztetni. Az ember lelkiismerete ahhoz igazodik, akitől fél; a tiszta igaz lelkiismeretnek talaja csak az istenfélelem lehet. Ahol embeffélelem tanyázik, ott a lelkiismeret nem mutatja tisztán az irányt. Chizkijáhu ahelyett, hogy bemenne a jeruzsálemi templomba és Istent kérdezné meg, az ellenséghez küld és attól könyörületet kér, s ezzel a hitetlenséggel meggyalázza saját Istenét.

A folytatás természetesen a király elviasi a szentet és annak adja, ak szentségtelen; benyul Isten pénztárába és megrabolja azt, hogy a rab löt kielégite e. A birság, vagy hadi sarc, melyet a telhetetlen királ kiszab, rendkívül nagy: 1 arany t alantum 400 angol font értékének felel meg, vagy 9000 svájci franknak; így csak az arany sarc 270.000 svájci frankot tesz ki. Ezt az aranyat a templomból hozta el a király, melyet már korábbi utalkodók kifosztottak; de chizkijjáhu a kárt helyrehozta. Most ő maga tette ugyanazt, amit elődeinél megrótt; megfosztotta a templomot arany díszétől, levette a templonajtó arany bevonatát. Ez nem a hit, ez a gyáva félelem és a hitetlenség utja vo.

- XVIII.17 Ekkor Assur királya a fővezért, a legfőbb kamarást /heréltet, és a POHÁRNOKOT ELKÜLDÖTTE LAKISBOL NAGY HADEROVEL JERUZSÁLEMBE CHIZKIJJAHU KIRÁLHOZ, FOL IS MENTEK ES ODA VONULTAK JERUZSÁLEMHEZ, MIKOR FÖLMENTEK ES ODA VONULTAK, FELALLOTTAK A FELSŐ TÖ CSATORNAJÁHOZ, MELY A KALLOSOK MEZÉJÉNEK ÖSVÉNYEK
- 18 MENTEN VAN, A KIRÁLYT HÍVTAK, DE CHIZKIJJAHU FIA, ELJAKIM MENT EI HOZZAJUK, KI A PALOTA /HAZ/ ELÉN VOLT, TOVÁBBA SEBNA, A
- 19 JEGYZŐ ES ASZAF FIA JOACH, A KANCELLAR, EKKOR A POHÁRNOK IGY SZÖLT ROZZAJUK: MONDJATOK MBS CHIZKIJJAHUNAK: IGY SZÖLT ABSUR KIRÁLYA, A NAGY KIRÁLY: MICSODA REMÉNYSGEBEN BIZAKODOL?
- 20 AZT GONDOLD, HOGY CSAK AJAK MONDOTTA SZÓ ELSG TANACSNAK ES
- 21 ERŐNE A HÁBORÚRA? NOS KIBEN BIZOL? HOGY FELLAZADTAL ELLENEM! LAM HAT BAPTAD MAGADAT ENNEK A TÖREDEZETT NADNAK A TAMAS SZARA, EGYIPTOMRA, MELYRE HA VALAKI TAMASZKODIK, BELEMENYI A TENYEREBE ES APTSZURJAJ? IGY JAHNAK EGYIPTOM KIRÁLYIVAL, A PÁRAÓVAL MINDAZOK, AKIK BIZNAK BERNEL HA PEDIG AZT MONDJATOK NEKEM: ISTENOKEBEN, JAHVSBAN BIZUNK, HAT NEM Ö AZ, AKIKAK MAGASLATAIT, OLTARAIT CHIZKIJJAHU ELTAVOLITOTTA? I NEM AZT MONDTA JUDANAK ES JERUZSÁLEMBEK: SZ BIÖTT AZ OLTAR BIÖTT HAJOLJATOK
- 23 MEG ITT JERUZSÁLEMBEN? SZALLJ HAT VITABA URAMMAL ASSUR KIRÁK LYAVALI ADOK NEKED ESTEZEER DOVAT: VAJON TUDSZE RÁJUK ÜLTETE
- 24 NI LOVASOKAT? HOGYAN VEHETNEK VISSZA URAM LEGRIEBB SZOLOCAI KOZUL EGYETLEN TISZTNEK A TAMADÁSOT /SZINBT/? ES MGSIS A KOCSIK ES LOVASOK MIATT EGYIPTOMRA BIZOD MAGADAT? MOST VAJON JAHVE NEMKUL VONULTAM FEL ERRE A HELYRE, HOGY AZT ELBONTSAM? JAHVE MORTA NEKEM: IRSDJ FOL ARRA A HELYRE ES FUSZTITSD EL AZT!

Érdekes megfigyelni, hogy az asszír király kiket küld el követekül Chizkijjáhuhoz: a fővezért, ki ott terepszemlét tart és tájékozódik az ostrom lehetősége felől; a herélték legfőbb emberét, ki a királynak legbizalmasabb ügyeit intézte és a főpohárnokot, ki olyan király személye körüli miniszter lehetett, kivel legőbbsör megbeszélte a király szándékait, s ki a bizalmasküldetésére emiatt legalkalmasabb volt.- A hely, ahol a követek megjelentek, ugyansz, ahol Sziasin Acház királynak a Jahve segítségét Izrael és Sziria egye-

egyesített seregei ellen felajánlotta; /2sa.7.3./ valószínűleg a Jeruzsálem nyugati részén fekvő Birket el Masilla nevű vízvezetéki tó vagy medence. Ez a hely akkor kívül volt a lakott területen. A kövek est a területet valószínűleg azért választották, mert kiterjedt sík voltánál fogva alkalmas volt a táborútre. Mikor a királyhoz híre, hogy a kővek árvaságok, az asszír királyhoz, az asszír királyhoz, akiknek a kővek a hátsójuk; Hanan, ezek már köztisztviselők, s nem a király személyes bizalmasai, mint ahogy az olyan korlátlan fejedeleknél, mint az asszír király/ uralkodó, természetesen látszik. - Chizkijjáhu küldötte a királyi palota parancsnoka, tehát a palatinus, vagy nádor, továbbá a jegyző, tehát levéltáros és a kancellár, tehát a királyi ügyek vezetője voltak. Menyretos főeunuch és a király testi őrzete rítást tartalmazott, s a király megfélemlítése volt a cél. A megfélemlítés eszköze részen vallási, de oly ügyetlen és hazug, ahogy csak egy istentelen és hitetlen ember tudja nézni az isteni dolgokat. Összekeveri s páruzaaba állítja a Istenre való támaszkodást az egyiptómi fáraóra való támaszkodással. holott ez a kettő kizárja egymást, s egyszerre a zaidó király mindkettőre nem támaszkodhatott. - A zaidók ez időben többször támaszkodtak a fáraóra és az asszír királynak abban igaza volt, hogy ez a támaszkodás egy töredezett nádszál. Egyiptom harci szekerei, s lovai nem mentették meg Judát, sem Izráelt. Az asszírok hallottak valamit arról a vallásos reformról, melyet Chizkijjáhu véghez vitt, s nem értették azt. Náluk az oltárok és templomok sokféle istenük szolgálatát jelentették s egyiknek tisztelete nem jelentette a másik tiszteletének lerombolását. Hogy egy isten a maga akaratát kizárólagosan érvényesíteni akarta volna az istentisztelet más formáin, náluk elképzelhetetlen volt. Chizkijjáhu reformációját tehát ők úgy fogták fel, mint vallásrombolást, melyért a zaidók Istene csak haragudhatik. Jahve tehát szerintük Chizkijjáhu haragosa a magaalatok és oltárok lerombolása miatt. Hogy a pogány hástól megromlott nép ezt az érvet elfogadta-e, nem tudjuk; lehet azonban, hogy a zaidó főemberek tartottak ettől, azért kérték, hogy ne a nép nyelvén szóljanak a követek. Hogy Jahve haragzik Chizkijjáhu-ra, azt azzal próbálták bizonyítani, hogy hiszen az asszír király diadalmas hadjárata is Jahve parancsára és segítségével történt, tehát az Jahve büntető expedíciója a judabeli király ellen. Még a judabeli király erőtlenségére is hivatkozik a királyi üzenet, s övére ajánlja fel, hogy anak Chizkijjáhunak 2000 lovat, ha annyi képzett lovat a judabeli király ki tud állítani, hogy a lovakon lovagoljanak. Ebből az ajánlatból az látszik ki, hogy míg Egyiptom lovat inkább a harci szekerek elé használta, azok húzására, addig az asszírok lovas csapatokat vetettek be a harcba.

A zsidó hadsereg erre a hadviselési módra még nem volt berendezkedve. Hiányoztak a lovak és a ló hátán való harcra kiképzett lovasok. Az asszír király üzenetében tehát igaz és hazug elemek keveredtek, tövédek és szándékos ferdtések váltották egymást. Propagandának jó volt az értelmetlenek összezavarására. - Van azonban egy igen megdöbbentő találkozás a történetben. Mert az a hely, ahol az asszír király emberei megjelentek, hogy Acház király fiát megrámták, pontosan az a hely volt, amelyre Isten Ezeaiás prófétát elküldötte, hogy Acháznál Izrael és Szíria egyesített seregei ellen az isteni segítség felajánlja. Acház inkább az asszír király segítségét választotta, Jahve segítségét pedig visszautasította. Ekkor jövendölte Ezeaiás próféta Acháznak Szíria és Efrain, azaz az északi állam, mely Izrael nevet viselte, pusztulását, s a hitelenség miatt, mellyel Acház Jahve segítségét fogadta, Juda pusztulását is. - A föld lakatlaná válik; nem a föld termékenységevész el, hanem a föld lakói pusztulnak ki, s hagyják betöltetlen nagy űrt maguk után. Ekkor jövendölte Ezeaiás egy csoport, mely hitelenként fogja jövendölni: egy gyermek ki születik től születékk s kinek neve: Immánuel, azaz velünk az Isten! Minden úgy történt, ahogy a próféta mondta: Asszíria vad népei eljöttek és Juda sziklahasadékjaiban, meredek völgyeiben, tövisai közt letelepedtek és úgy rendelkeztek Judában, mint saját otthonukban; eljött a kicsiny gyermek, kit szűz hordozott méhében, s e kicsiny gyermek megölése után eljött Juda földének még nagyobb pusztulása, Jeruzsálem kiűzhetése és lerontása. Hogy a felső tó síkján az asszír követek megjelentek és Chizkijjáhu fenyegették, csak kezdete volt a szomorúságnak és az Őrsemnek.

- 1818. 26 EKKOR CHIZKIJJAHU FIA, ELJAKIN, SIBNA ES JOACH IGY SZÓLOTTAK A FŐPOHARNOKHOZ: ARÁMUL BESZÉLJ SZÓLGAIDDAK, MERT ÉRTJUK AZT MI! A FALON TARTÓZKODÓ NEM FULS HALLATÁRA NE BESZÉLJ VELÜNK
- 27 ZSIDÓULIDE A FŐPOHARNOK AZT MONDTA NEKIK: VAJJON UERADHOS, VAGY HOZZAD KÜLDÖTT-E ENEM AZ EN URAM, HOGY EZEKET A DOLGOKAT BEMONDJAM? VAJJON NEM AZOKHOZ A FERFIARHOZ, KIK OTT ULNEK A FALON, HOGY MAJD VELETER BEJÖTT SZERLETEREK EGYSZ MEG ES VI
- 28 ZELTÜKET IGYAK MEG? EKKOR A POHARNOK ODAALIT ES NAGY HANGON ZSIDÓUL KIALTOTTA A KÖVETKEZŐ SZAVAKAT: HALLJATOR MEG A NAGY
- 29 KIRALYNAR, ASSUR KIRALYANAK SZAVAIT: EZT MONDJA N-ETEK A KIRALY: MEG NE CSALJON TITEKET CHIZKIJJAHU, HISE NEM KESZES MEG MENNEM TITEKET AZ Ő KESZESOL: S NE BIZTASSON TITEKET CHIZ-
- 30 KIJJAHU JARVIVAL, AZT MONDVA: JAHVE MINDENKEL MEGMENT TITEKET: NEM KELL, HOGY MAGAT EZ A VARGO ASSUR KIRALYANAK KESZES-
- 31 ADJAI: NE HALLGASSATOR CHIZKIJJAHURA, HISEN IGY SZÖL ASSUR KIRALYA: KÖSSETEK BÉKET VELEM, S JOJJTEK KI HOZZAM: MINDENKÖTEK BÉTE A MAGA SZÓLATOR KIJAROL, KI KI A MAGA FÜGEFÁJAROL,

vai mérget és gyilkot takarnak. A Jeruzsálem falai közé bezárt, fogoly Judabellieknek milyen csalogató volt az a kijelentés, hogy újra kimehetnek a város falai közül, s ki-ki elmehet azelőzbe, tükája és fügefájan mehetnek a városon kívül elhelyezett nagy ciszternákhoz és kedvükre kiihatják magukat. De az ígértet mögött ott volt a gonosz kijelentés: az asszír király eljő és elhurcolja őket idegen országba, hol más népek közé bekeelve nem válnak lázadókká, s nem veszélyeztetik az asszír király uralmát. A rabszaki annyira biztosra vette, hogy egyenremitett, mindennel megelégedés népeggel van dolga, hogy szinte gúnyosan térta előjük a fogságot, mely mégis csak jobb nekik, mint a városban éhezni és szomjazni. A rabszaki tulbistosa volt a dolgában, tulbistosa ment és ezzel elvesztette a játzsámát. A fogságbevétel rése állhatatosá tette a népet. De volt a főpohárnoknak még egy tévedése: a pogány tévedés! Nem ósmerte az élő Isten hatalmát, mert csak tehetetlen, néma bálványokat szolgált. Jahvét egy szinte helyesre a pogány neazetek Isteneivel, s mivel azok nem segítettek meg népeiket, követeztette, hogy Jahve nem szabadithat meg az asszír király erős kezéből. Sómörön hűtlen volt Jahvéhoz, bálványimádásába fullasztotta a Jahve szellemi imádsáát, melyet a próféta már megsejtettek a hirdettek is, mikor a cerimonális áldozás haszontalanságára rámutattak, mint ezt abban az időben különösen Ezsaiás próféta tette. Sómörön volt oka Jahvénak magára hagyni. - De Jeruzsálemben állott a templom és a folytaksa törvény előírta istentiszteletek és sok vetke, s hűtlensége mellett még kereste Jahvét szinét a nép; Jeruzsálem királyai még istenfélők voltak: a nép tehát gondolta, hogy inkább a rabszaki közzül őket megcsalni, nem pedig Chiskijjáhu. Az asszír király rabló hódítási nem emelték az ő hitélet magasabbra, mint ahol Jahve hitelle állott. Habár a főpohárnoknak igaz volt abban, hogy pl. Babilonban, melynek öntözősatorna-rendszere igen fejlett volt, jól művelhető és termékeny földek állottak rendelkezésre; a nép azonban ezt nem látta, nem ósmerte és nemí oka nem volt arra, hogy hazáját idegen földdel, független nemzetí létét rabszolgassorral cserélje föl. Jahve hatalmának, a bálványok tehetetlenségével való összehasonlítás is lepattant a nép szívéből, s így nemcsak Chiskijjáhu király iránt való engedelmes-ségből és a tőle való félelemtől befolyásolva hallgatott a nép, hanem mert a rabszaki szavait üres fecsegésnek tartotta, legalább is nagy részében annak ítélte. Hogy félelem fogta el, nem mondhatjuk; hiszen félt és emiatt megszagatott ruhákkal ment vissza királyához a három fűzember is, a palatinus, a főlevéltáros és a kancellár. De ez a félelem nem volt elég szolgál arra, hogy hűségükben megingsassanak őket. Szorongó szívekkel nésték előre és vártak valami kedvező fordulatot. Vajon fog-e ilyen jönni?

- XII. 1 AZ TÖRTÉNET, HOGY AMIKOR CHIZKIJAHU KIRÁLY MEGHALLGOTTA A POPAKOT,
MEGSZAGGATTA HURITT, SZAKBA BUKKOLDOZOTT ÉS JAHVE TEMPLOMÁBA
2 MENT, AZUTAN ELJAEIMOT, AKI A PALOTA FOLGOTT VOLT, SERRAI A LEVEL-
TANOST ÉS A PÁPOK VÉRSÉT SZAKBA OLTÓZOTTAN MEGKULDOTTÉ JEGUJA-
HURDZ, A PROFÉTÁHOZ MOC PIAHOZ, SZÁLJANAK IGI HOZZA: SÉT MORD-
3 JA CHIZKIJAHU: SZORONGATASNAK, MEGFENYÍTÉSNEK ÉS MEGVETÉST-
NEK NAPJA EZ, MERT A FIAK A MEMOZAJIG JUTOTTAK, DE RINCS ERŐ A
MEGSZULÉSUKHOZ! TALÁN MEGHALLJA ISTENED, JAHVE; A FŐPAPÁRNEK
4 SZÁVAIT, MELYKKEKEL URA, AZ ASSZIR KIRÁLY MEGKULDOTTÉ OT, HOGY AZ
MŰ ISTENT MEGGYALAZZA. TALÁN BOSSZUT FOG ARLANI A SZÁVAKERT,
MELYKERT ISTENED, JAHVE BIZORNIAT MEGHALLGOTTI TE AZORBAN ERÉLT
FEL IMÁDKOZO SZÁVADAT A MARADÉKERT, AMELY MAG MEG VANI-MIKOR
5 CHIZKIJAHU SZOLGAI BEMENTEK JOSAJAHUHOZ, AZ IGI SÉLT HOZZAJUK:
6 AZT MONDJA JAHVE: NEM FELJ AZOKTÓL A SZÁVAKTÓL, MELYKERT HAJA-
TAL, MELYKKEKEL AZ ASSZIR KIRÁLY IZGEMISI GUNYOLTAK ENGEM! MA JD
7 EGI SZÉLLEMET RENDELEK FEL, HOGY MIKOR EGI HIRT HA LL, VISZTA -
TÖRJEK ORSZAGABA, KARDEAL BOCCM ELEJTESI OT SAJAT ORSZAGABANI

A királyra ugyanolyan hatást tett az asszír király hatye üzenete,
mint miniszterére: megszaggatta ruháját; zsákkal fedte be magát, mi-
mindkettő a gyásznak, a szomorúságnak, egyúttal a bünbánatnak a jele
volt, s ebben a hangulatban Jahve templomába ment, hogy ott imádkozzék.
Hogy pedig ne csak ő szóljon Jahvéhoz, hanem ő is meghallja Jahve szá-
vát, elküldötte két szolgáját, s a templomból a papok véneit, a vene-
tő papokat Ésaiás prófétához, s felszólította, hogy Istenéni járjon
késbe a népert, melyet ilyen nagy veszély fenyeget. A követek is zsák-
ba kötöttek, mikor a prófétához mentek, hogy ezzel mály elázatukat és
tördelmeségüket kifejezzék. A kancellár nem volt a követek közt, mi-
vel csak hírvivéről volt szó, de semmifele ügylet elintézéséről nem,
melyet később a király emlékezetébe kellett volna hozni./a kancellár
héber neve mankir, emlékeztetőt jelent/. A király üzenete komor volt;
arról beszélt, hogy a király csak sötétséget lát maga előtt, csak szo-
rongattatást, Isten fenyeítő Keszét és megvető indulatát, mellyel népet
eltaszítani készül Magától. Az életnek vannak derűs napjai, melyeken
Jahve mosolygó Arcát fordítja az ember felé, s melyeken az ember kacag
és nevet; de vannak napok, melyeken az ember asorongtatást érez, me-
lyeken Jahve Keze büntetve nehezedik az emberre, ki vétkezett, s melye-
ken az ember nem Jahve irtalmas, szerető Arcát látja, hanem megvetést é-
rezi, melyet hütlenségével megérdemelt. Chizkijáhu reformátor volt; azt
hitte eddig, hogy reformáló törekvései helyreállítják Isten és válassza-
tott népe között a megértést. Jahve megbocsát a vétkező népnek, s ismét
irtalmassal és kegyelmelemmel fordul felé; ellenségeit térdre kényszeríti,
s a régi áldás visszatér. Ehelyett halálra végad vassádj ideje érke-
zett ell

A népet elhurcolás veszélye fenyegeti, s a pusztító ellenség könyörtelenül, gögöcs elbizakodottságban hirdeti a nép ítéletét; káromolja Izráel Istenét és teszi ezt bátran, ellenállást nem tapasztalva. Chirkijjáhu és szolgálói elkövettek azt a hibát, hogy azok az ellenséget nézték és nem a szabadító Istent. Hitük erejét veszítette, a ők fő földhöz vágva, tehetetlenül érezték, hogy minden elveszni készül. A cél szabadításának örülni nem tudnak. "A fiúk a méhszájig érkeztek, de a megssülésre nincs erő!" A király, mint az Ézsaiásnak küldött üzenet mutatja, hátha felől teljes bizonytalanságban van: segíteni fog-e, Magán hagyja-e a gyalázatot, mellyel az asszir király szennyezte be, vagy elégtételt szerez-e Magának? nem tudta, nem látta. Az hogy Jahve fűltámad és cselekedni kezd egy "talán" volt a király szeme előtt, mely esetleg bekövetkezik, de melyet biztosra várni nem lehetett. Illyankor tűnik ki, hogy mit jelent egy próféta a nevezet életében. Mikor mindenki reményvesztetten lefelé tekint és csak sötétséget lát, akkor a próféta, ha igazán az, felfelé néz Istenre és csak a fényt látja, mert még Jahve büntető haragja is a fény diadalát szolgálja. Érezte azt a különbséget Chirkijjáhu király is ésfelzsolítja Ézsaiást: saajje fel imádkozó szavát a "maradékért", mely a választott népből megmaradt. Ez a "maradék" szó Ézsaiás próféta kifejezése, helyesebben a neki adott isteni kijelentés műszava. Nem az Izráel elhurcolása után ott maradt Judát jelenti, hanem egy kiválasztott és csak Istentől ismert csoportot, melyet Isten nem enged elveszni, a mely minden veszen át meg fogja látni Jahve szabadítását. Ezaz alkalom nem arra való, hogy pontosabban meghatározzuk a maradékot; csak annyit mondhatunk róla, hogy ez a műszó megsejtése annak a későbbi, Pál apostolnak adott kijelentésnek, mely Isten terveiben magasra helyezi az egyházat, a kiválasztottak teljességét, mely már az Ótestamentumunk idejében is valóság, tényező volt, mellyel a prófétáknak is számolniok kellett, a mely Izráel testi népével szemben egy magasabb szellemi egységet képviselt. Későbbi dicsősége felől ekkor még igen keveset sejtettek azok, akik ez a szót használták; de a kegyes király nem mert többet karni, mint hogy a maradékot kimélje meg az isteni kegyelem. - Ézsaiást nem feleletre készen találta a követéség. Istent nem kellett felébreszteni, a emléketetni a bajra: látta Ő népe sorát és kezében tartotta az isteni kormányzás gyeplőjét. Hű prófétájához tehát előbb szólott, mint hogy Chirkijjáhu követésége megérkezett; mikor ezek betoppantak szákrühában, szorongó szívvel, a próféta már készen volt a felelettel. Hiáaváló a királynak és sabereinek félalma; nincs ok a gyászra; Isten nem csáádkozik az asszir királynak s tőle tervezett cél elérését megengedni, s kevély dicsőségét nemcsak megalázza, hanem ő maga fog elpusztulni, a x vakmerő hetvenkedő; nem is ellenség földjén, hanem saját hádjában

pusztul el, gyermekei fogják megölni, karddal vágják le olyanként, az asszír urakat," az asszír király nagyhangú követeit, lassul arra a Gyalázkodásra, amelyet Jeruzsálem falai alatt vele szemben elkövettek. Szamáds válságából tűnik ki, hogy a földi emberelek állnak rendelkezésére, kiket szükség szerint küld el az emberek befolyásolására. Ezek a szellemek bizonyos sugallatokat adnak a kijelölt embernek, ki egyszerre saját tervét és szándékát fedezve Isten mellé állítja az embert, ainek eldöntése az ember szabad elhatározásától függ; hanem az embertől elhatározott irányban követését célokra irányulnak, hogy Isten iránt való barátságos, vagy ellenséges lelkületét milyen tettekkel fejezze ki. Itt sem arra irányul a szellemi sugallat, hogy az asszír király Jahve iránt milyen lelkülettel álltsön fel, hanem arra, hogy minden más tervét félreülkve, a hazájába való visszatérést határozza el és pedig azonnal. A hirt megtörtént esemény is Jahve szellemének sugallatára keletkezett, a hírhozárra is befolyással voltak Jahve szellemei. Az ember nem ura szándékai megvalósításának; ember tevéz, Isten végez!

- XII. 8 MIKOR A POPHARNOK VISSZATÉRT, ASSUR KIRÁLYT A LIBNA ELLENI HÁBORUBAN TALÁLTA; MEGHALLOTTA UGYANIS, HOGY LAKISBÓL ELINDULT.
- 9 DE MIKOR AZÉ A HIRT HALLÓTTA KUS KIRÁLIARÓL, TIRCHARARÓL, HOGY KIVONULT, HOGY VELE HÁBORUT VISELJEN, VISSZAVONULT ÉS KÖVETEKET KÜLDÖTT CHIZKIJJAHUHOZ EZZEL AZ ÜZENETTEL: IGY SZÓLJATOK JUDA
- 10 KIRÁLYHOZ, CHIZKIJJAHUHOZ: MEG NE CSALJON ISTENED, AKIBEN BIZOL, AZT GONDOLVA, HOGY JERUZSÁLEM NEM KERÜL ASSUR KIRÁLIANAK KEZÉBE.
- 11 TEMAGAD HALLOTTAD, HOGY ASSUR KIRÁLYAI MIT CSELEKEDTEK AZ ÖSSZES ORSZÁGOKKAL, HOGY PUSZTÍTOTTAK KI ŐKET ÉS TE MENEKÜLTÉL MEG? AZ
- 12 SZÓRAT A NEMZETEKET, MELIEKET AZ EN ATIÁEM ELPUSZTÍTOTTAK, VAJJON MEGMENTETTEK É AZ Ő ISTEINK, GOZANT, REVEFET ÉS TELASSARBAN AZ ESEN PIÁTI? HOVA LETT CHAMAT KIRÁLYA, ARPAD KIRÁLYA, SECFARJAFIM VÁROSÁNAK, NIMANAK ÉS GIVVANAK KIRÁLYAI?
- BIZONYOS, HOGY JAHVE KEZE NAGYON RÁNEHEZEDETT JUDÁRA. Isten megengedte, hogy az asszír király Juda egyik városát a mások után foglalja el. Mikor a rabské visszatért, már nem Lakisnál találta urát, hanem Libnánál, egy másik erős judabeli városnál; azt ostromolta. De mikor Jahve azt mondta: elég!, akkor az ember tehetetlenné lesz, s a nagyhangú dicsekvésnek vége! Mint láttuk, Isten a nemzetek szívét is ügy irányítja, mint a vízfolyást; arra meg a népek, s királyok skarata, s erre Isten irányozza. Isten elküldi egyik szellemét, s kissejelt ember szívében egy gondolat merül fel, az kecségtető színekben jelenik meg, s az illető már meg is, hogy Jahve akarattal öntudatlanul

cselkedje, annyiban tudattalanul, hogy sejtelse sincs róla, hogy nem
 aszját akarátát valósitja meg, hanem Istenét. Az embertől csak annyit
 függ, hogy Isten mellett döntse, vagy a lázadó Sátán mellé álljon.
 Most Kus királyáról jön a hír, hogy nagy sereggel megindult, hogy az
 asszír uralkodóval megmérkőzzék. Kus ugyan igen messze van, a mai A-
 királyok Ultek, úgyhogy Tírcheba valójában az utolsó kus eredetű
 Egyiptomi fáraó volt. Egyiptom ura nem néshette tétlenül, hogy déli
 Jüda városait az asszír király egymás után foglalja el, mert az tény-
 leg Egyiptom fenyegetése volt. Megjelenése az asszír király figyelmét
 egyszerre másfelé irányította, a Líbia ostromát abban hagyván, az
 Egyiptomi sereg ellen vonult. Mielőtt azonban ezt tette volna, rémi-
 tő levelet írt Chirkijjáhunak, mellyel őt magától való függőségében
 akarta tartani, már csak azért is, mert kellemtelen lett volna neki,
 ha a judabeliek ellene gyülekeznek. Együttal biztosítani akarta
 Jerussálemet arra az időre, amikor az egyiptomiakkal végez. A levél
 tartalma nem tér el eddigi levelező hangjától: lebecsmorli Judát, és
 Istenét egy színvonalra állítja a pogány nemzetek isteneivel. Ezt
 a mondatot: "meg ne csaljon Istened!" nem úgy kell értelmezni, mintha
 az asszír király azt gondolta volna, hogy Jahve valami áltató kijé-
 lentéssel a judabeli királyt félre akarná vezetni; hanem úgy kell ér-
 tenünk, hogy a Jahvéről alkotott istenkép ne csalje meg Chirkijjáhut;
 mert az asszír király tudatos és tervszerű cselekvést semmiféle Isten-
 ről nem tételezett föl. Az ő istenei, amelyekkel ő ismerős volt, élet-
 telen tuskók voltak, vagy kökoloncok voltak, de nem gondolkodó és ter-
 vező lények. Nagyon eltérő és ^{nagyon}kevésbé tudatos volt az a kép, amelyet
 a pogányok isteneikről alkottak, a különben szok, akik a papi machi-
 nációkkal valamennyire tisztában voltak, mint azt egy királyról fel-
 tételezni lehet, inkább a szertartások varázshatalmában bízta, mint
 a személyes isten jóindulatában, úgyhogy művelt és műveletlen ember
 között akkor is már az volt a különbség, hogy a művelt ember baboná-
 sabb képet alkotott isteneiről, mint a tudatlan. A durva egyiptomi
 babona terjesztői a papok voltak, mint ahogy ma is a kereszténynek
 nevezett szertartásokból álló különleges vallással az történik. Az
 asszír király tehát azt üzeni királytársának: "Meg ne csaljon téged
 az Istenedről alkotott képed, a papjaid ígerete, az én isteneimnek
 hatalmasabb a babonás kisugárzása!" Az én isteneim több erőt öntenek
 katonáimba, az én vallásomnak nagyobb a babonás hatása, s varázssereje.
 Az asszír király nem személyes istenekkel, hanem varázslással számol,
 mely a papokból jó ki, a bennük rejlő szellemi erő kisugárzása az.
 Személyes kapcsolat, amilyenben egy próféta állott Jahvéval, a pogá-

- nyak előtt elképzelhetetlen volt, azt Ők nem ismerték, ezért nem is
 asszultak vele. Az asszír uralkodó a szűdó királyt megeresztevé hatá-
 az alá igyekszik vonni, s Őt féltelméni fogva megához köve tartani.
- XII. 14 NISTAN CHIRIKIJAHU A LVELET A KÖVETKE KEZEBŐL KÖVETTES, S AZI
 ELGYVASTA, PRINCEP A JAHVE HAZABA, S JAHVE ELÉ TERJEDZETTES
 ANT; AZTAN JAHVE ELŐTT KÖVETGÖTT CHIRIKIJAHU. - JAHVE, IZMA-
 15 EL IZTENS, KI A ERUBORAY JOD -HONDTA- TE EGYSZÖL VAGY IZTEN
 A FOLD ORSZAG KIRALYAGAI SZAMANA I TE ALKOTAD A MENNYET
 ES A FOLDOT; JA HVN NYUSTO HOZRAM FOLDET ES HALGADN MUGI
 NYID KI SZEMEDOT OH JAHVE ES IZSI: HALLO MEG SZARHUBIS SZA-
 VAIT, MELIKET AZART KULGOTT EL, HOGY HLO IZTENT GYALAGZOKI:
 16 VALORAN JUAZ, OH JAHVE, HOGY ASEUR KIRALYAI MDSZITTAK EL A
 17 NEMZETKET ES ORSZAGAIKAT, S VETETTEK IZTENTHEST TUZEM, HISSZEN
 18 SEM IZTENS AZOK, HANEM IZSERI KEZ ALKOTAJAI, FA, ÉŐ, AZART IZ-
HESTT ÖKET ELPUZTITAJAI: IGY HAT JAHVE, KI IZTENUNK, SZABA-
 19 DITS MEG MINKET A KEZEBŐL, HADD TUDJA MEG A FOLD MINDEN KI-
 RALYAGA, HOGY TE, JAHVE EGYSZÖL VAGY AZ IZTEN!

Rögen nem tilt már olyan király Judo trónján, aki hat ellenség támadt
 az országára, nem földi szövetségeseik után nézett szét, s nem a kincse-
 tárba ment, utána nézni, mennyi az arany és ezüst ott valamely király
 megvesztegetésére, hogy az eljőjjön segíteni; hanem a templomba ment
 föl és Jahve szinét kereste, onnan várva a segítséget. Hogy a kegy-
 etlen, gonosz levél, az országokot rabló rántogató serei megvi-
 selték a királyt, azt Jahve nem vette szemre, s nekünk sem szabad
 miatta itélkeznünk; az hogy a király szonnal Istenhez fordult, s
 Elője tárta a fenyegetést, Jahvének kedves volt, s nekünk is örömmel
 kell látnunk: íme egy Istenben bizó király, ki nem a hírt választja
 karjával! Chirikijáhu elszántan és igen határozottan áll Jahve mel-
 lett, s Őt nemcsak erősebbnek, hatalmasabbnak tartja más isteneknél,
 hanem az egyetlen Istennek, ki minden nemzet Istene, úgyhogy a nem-
 zetektől tisztelt istenek neki csak kő és fa, melyekhez hiába iná-
 kornak, tisztelőik. Emberi kő alkotásai a pogány istenek: hogy tud-
 ná az embert megsegíteni olyan isten,akit az ember maga csinál, s
 ugy tiltat maga föl! Chirikijáhu nem osztja ezt a túrlemez állás-
 pontot, hogy " minden vallásban van valami jó, valami igazság;" el-
 lenkezésképp, s a pogány vallásokat haugoknak, a pogány isteneket é-
 lettelen és tehetetlen bálványoknak tartja. Mégis reneg a szive, de
 nem az istenektől, hanem az embertől, a hódító vadasszótól, ki rabol-
 ni jár! Alapjában ez a féltelen helytelen, mert embertől nem kellene
 féltene annak, akinek oly erős Isten a támasza; de ebben is van me-
 ség a király számára, mert ő nem Istenben kételkedett, hanem abban,
 Isten népe máltó-e arra, hogy Isten melléje álljon és bejőből kisse-
 badítsa.

bedítos. "Te teremtetted a mennyet és földet!" vallja, s a világ Teremtője nem tudna egyszer embert megsemmisíteni, vagy nem tudna másfelé terelni? Tehát nem Isten hatalmában kételkedni, hanem abban, hogy Jahve megindul-e, hogy segítsen? Épen ezért imádkozni: Jahve elé tárja az okokat, melyek miatt meg kell indulnia. Szanhéríb az asszír rabló, az élő Istent gyalázza: Itt nemcsak a nép sorsáról, hanem Isten becsületéről van szó! Bizonyásgtétel, hogy a pogányok közt való tanulmányok kérdése, hogy maggiamerjék a föld összes országai, hogy Jahve az élő Isten, hogy Jahve a föld egyetlen Istene, s több Istent bízni nem lehet! Chiskijáhu tehát ismerte Izraelnek azt a kötelességét, hogy az összes nemzeteknek mutassa a neki adott világosságot!; de ezt Isten segítsége nélkül tenni nem képes. Itt most alkalom van rá, hogy Jahve megmutassa dicsőségét egy gonosz király éretlen hetvenkedésével szemben, s nemcsak üres dicsekvő a király, hanem pusztító fenevad is, ki a nemzeteket összetörte, melyeket Jahve teremtett, s melyeket Jahve szeret, mint gyermekeit! Mily magosan emelkedik ennek a régi zsidó királynak isten-felfogása a föld a kép fölé, melyet a hitetlen bibliakritikusok festenek le s tulajdonítanak a kor embereinek. S a királyok könyvét még ezek a hitetlenek sem tartják késői szerzetetésűnek. Persze, hogy a pogányok nem osztották ezt a felfogást, s így a bibliakritika önkényes felvételével szemben, mely a kijelentés népet mindenképen egy felfogásra sarkítja hozni a többi népével, megáll az a tény, hogy akik az isteni kijelentést kapták és megőrizték, Istenről kezdettől fogva magosabb és nemesebb képet hordozzanak szívükben, mint a pogányok. Hogy az élő Isten hallotta Chiskijáhu imádságát és felelt rá, azt a következők fogják megmutatni.

- XIII. 20 **HEKOR ÉMÓC FIA, JESAJAHU, A KÖVETHEKORT ÖZENTS CHIZKIJÁHU-
HAK: IGY SZÓL JAHVE IZRAEL ISTENÉ: AMIT SZANHERIB, ASSUR KI-
RALYA FÉLŐL HOZZAM IMÁDKOZTAL, MEGHALLGATTAL! EZ AZ A SZÓ,
21 AMELYT JAHVE FÉLŐLE MÓBÓTT; MEGVET ÉGED, KICSUFOD ÉGED
SÍONNAI SZÜZ LEÁNYA, FEJÉT RAZZA MÓBÓTTAD JERUSALEM LEÁNYA!
22 KI ELLEN HÍVLTED FÉL HANGODAT, RAPTAD FOL SZERD TRINTYAT?
IZRAEL SZENTJE LESZ: KÖVETEDEN KRESZTUL AZ URAT GYALÁZTAD
23 MIKOR AZT MONDTAD: SZERKEM TÖRÉNYEID FOLHAGYAT A LERAGAS
SABE HEGYSERE, A LIBANON ÖLDALRA; VISSZANÉVITTEM MAGAS
CSDRUSAIT, VALÓGATOTT CIPRUSAIT, BRATYÓTAM LEGSŐRÖS BEJTE-
KÉSE, LEGSŐRÖS KERTJERE! ASTAM IDEKERE VILÁG IFTAL, SAJÓ
24 KISZARITOTTAM LABAM DALOVAL EGIPTEK MINDEN FOLKÓVIST!
25 HAT NEM HALLÓDT? MÁR MESSZIRŐL KESZITETTAM, OSIDOR OJA ALA-
KITOTTAM, MOST KÖVETEM: KÖVETEM, HOGY MEGFÖRÖMÍTETEM-
LAK VARGÓKERE KÜZSE KÖHALMAZÓRA POSZTÓJA LEGY! SÓVID
KÉRO DAROK MEGSERTETEM ÉS MEGSERTŐZTETEM; OLIÁK ÉLTETEM**

- 26 mint a mesé KOLDJÁ, MINT A GYERMEK FÜ, MINT A HAZTÖRŐ NOVO FÜ, MINT
27 A FELSZARJADÁS ELŐTT KISSZARJÓ GABONA! ISMERKE ULESZDÉT ES KIVONU.
28 SONAT, JARASOR-KELERED, KILLENEM VALÓ TOMBOLASODATI DE NIVEL MOOT SI
LEHET TOMPOLISE, MIVEL KISZARJÓDOTTGABOR FOLEMRE JUTOTT, HOGSINAT OL-
29 GOSBA TRESSEM, SARLAMAT AJRADER S VISSZAVESZTEK AZON AZ UTON, AMELYEN
JOTTALLI EZ SZEGEDALON HESZÉ JALUL CHISKIJAHU: SOY SVIG AZE ESZED,
AMI A TAVAIKI UTAN NŐ A MASODIK VESZES A MASODOVI HAJTAST; A HAMA-
30 DIK AVSZEK VESZETEK ES ARASZATOR, SZOLLOKOT ULTESSZTEK ES GYONCLISE
SOYSTEKI S AMI JUDA HREABOL MEGEMNEZEL ES NYGMARAD, ALUL A GYONKERO
KINO SE FALUL GYONCLISOT TRESSEM, HISEZ JARUSZALEMBOL JO SIO A BARADE
31 ES A SION HESZIEROL A MEGEMNEKULIT: JARVE FELTO SZERETETE FOGJA MUN-
KALNI NETI ABERT JARVE IGY SEOL ASSUR KIRALYHOZ, NEM MEGY EN ESSE
32 A VAROSBA, SE SEM LOSZE ODA NYILAT, NEM VISEK KILLENK PAJZSOT ES NEM
HANISZ FEL ELLEKE SANCOT: AZON AZ UTON, AMELYEN JOTT KELL VISSLATER-
33 NIK, DE ESSE A VAROSBA SE NEM MEGYI! EZ JARVE SZAVA! MEGOLTALAZOM
34 BET A VAROST, HOGI SZABADULAST SZERESZTEK NEKI MAGAMERT ES SZOLGA-
MERT DAVIDERT.

Chiskijahu imádságára az első felelet az volt, hogy Essaiás próféta Jahve Nevében felszólítás nélkül üzenetet küldött neki. Az üzenet egy isteni ihlettel megírt látomás volt, melynek stílusa pontosan megegyezik Essaiás egyéb próféciáival. - Az isteni szózat mindenkéltét azt jegyezi meg, hogy az Úr a király imádságát meghallgatta, s hogy miköz, azt a következők mutatják meg. A szorongatott Jeruzsálem főlemelkedik a durva hódító fölé, s annak fenyegetését, fenyegető lényét és beszédét megveti, kigunpolja. A fejrázás a régi zsidóknál szintén a lenézés és guny jele volt. Juda felemelkedésének oka az, hogy az asszír király nem annyira Jeruzsálem ellen emelte fel fejét, mint inkább annak Úra és Védője, Jahve ellen, s Őt gyalázza gőgös szavaival. Maga Szanhérib tette egyé Jeruzsálem ügyét Jahve ügyével. Itt az isteni látás idezi Szanhéribnek máshonnan ismert szavait, melyek szerint a legnagyobb sabbra hágott fel, tehát isteni magasságokba. Az elbizakodott őrült ember szokta magát Istennel, vagy az istennel összenézni, s magára isteni jelzőket akasztani, mint az "auguszturn", "felséges" cím. Így beszélt magáról akkor már az asszír király, kit harcú szerencseje elbizakodottá tett, s abban az álcahitben ringatott, hogy neki senki ellen nem állhat; ahogy mai uralkodók is beszélni szoktak. A Líbanon felséges magossága, annak rejtett tanyái és sűrű erdőségük az isteni hozzáférhetetlenség jelképei; de az asszír király azt véli, hogy előtte minden magosnak és rejtettnek meg kell nyílnia. A víz a déli-keleti vidékeken nagy kincs volt; hatalmas versekbe gyűjtötték össze az esőzés idején, s mit összegyűjtöttek, sőt a forrás is egyesek, vagy városok tulajdonját képezte. De az asszír király előtt az idegenek világinca is kitáru!

utána megy, utána az én ízük belőle, s nincs aki visszatartsa tőle az idegenek legfájtottabb kínzását. Léba tapasztalja oly érde, hogy Egyiptos minden folyóvizét, azaz életének forrását el tudja tapasztalni. Szanhéríb dicsőítve melegezte hatalmát, s beszéde szárnyra kelt, meghallgatva tártá Isten elé a király szavait; s prófeta kinyitotta fülét, hogy Isten választ meghallja, s Jahve magadt. A választ. Az asszír királynak adott válasz ez: igaz, hogy nagy a hatalmad, de ezt a hatalmat én adtam neked, s akkor vesztet el, amikor én akarom. Még meszre voltak az események, már akkor kifermáltak Belkenben magának eszközü: ösdök óta készítgettek, mikor s világbirodalmak keletkezésénél lehetővé tettem, s a történelem utját hozzá egyengettem. Ha a történelmet én, Jahve, nem igazítottam így, te soha hatalomra nem jutottál volna Palevel vagy, aelyet az a tengerár vetett fel, amelyet én teremtettem: én ítéltem akartam, sulyos bűnököt büntetni, s azért választottalak ki, hogy te légy a korbács kezében! Most elővenettelek, hogy kezében ostorként suhogj; hogy megközelíthetetlennek hitt városokat romhalmaszokká változtassak. Te voltál kezében az eszköz, s büntető fegyver; de csak eszköz, semmi más! Nem a te erőd tette a megbüntetett embereket olyaná, mint a mezőnek a nyár kezdetén hirtelen elszáradó zöldsze, mint a forró napsütésnek ellenállni nem tudó gyöngye fű, mint a háztetőre fujt porból kisarjadó bitvány kis fű, mint a gyenge állapotában elszáradó gabona. Én voltam a nap szerítő heve, s nem te! Elfelejtetted, hogy eszköz voltál kezében, s most meg kell azt tanulnod! Te nem ösméred magadat, de én jól ismerlek téged: ismertelek, amikor még otthon ültél; átláttalak, amikor hódító utadra kivonultál; figyeltem ide-oda járásodat, s tevékenységedet. Túrtelek, míg azt tette, mire használni akartalak. De most elbizakodottságodban Ellenem beszéltél, kezdted toszolni, s azt hitted, hogy nekültem is valami vagy. Azért most engedelmessegre tanítalak; érezni fogod hatalmam, mint az állat, amelynek orrába kumpót, vagy szájába sablét tesznek: oda fogsz menni, ahova én kényszerítelek! Azt akarom, hogy győzelmes hadjáratodnak vége legyen a visszatérj országodba, ahonnan elhotalak. Ez fogja megmutatni, hogy én vagyok az Úr s nem te, hogy neked is Úrad vagyok! Ezeket a szavakat, úgy látatik Jahve az asszír királyhoz intézi; valószággal a királyt szóra sem méltatja, hanem Chizkijjáhu királyt vigasztalja velök. Az asszír király felé látszik Isten fordulni, pedig azt akarja, hogy Juda királya értsen belőle. - Ezért aztán a következő szavakban a látszat szerint is a királyhoz és Juda népéhez intezik szavait, s biztatja őket, hogy az ostorok hozsá bójtje miatt meg ne rémüljenek. Sokszor van úgy, hogy a szükség idejét könnyebben éljük át, mint gondoltuk, mert a bőségside-

dejében a saradékok, a meghagyottak nem becsüljük. A város téplé-
ka elég lesz az első évben, a másodikban is; a harmadik évben pedig
már vigan fognak újra vetni és aratni. Ebbe a két évnyi csúkére
valószínűleg bele van számítva az az idő, amely az ostrom kezdete-
től a jóslat népjáig eltelt; a szabadulás tehát nem lehet már messze,
mert Jeruzsálem, a Juda a nyugodt mezei munkától az asszír ha-
dúk miatt régen el van zárva. Sokat szenvedett a nép; sokan elpusztu-
ltak, meghaltak a hadjéretben; Juda olyan, mint a levágott hatal-
mas törzsu fa. De a levágott csont alul a gyökérből fog teremni. Ez
az újra kihajtó fatörzs Jeruzsálem, a Sion gyülekezetei. - Ezt a vá-
rost Jahve feltö szeretete veszi körül, azért bünteti, mert az Ur, a
kit szeret, megfenyít, hogy növelje; de elpusztulni nem engedi, a most
a sok szenvedés és kétség után a Feltö Szeretet láhájol a gyötrődő
királyhoz, a szenvedő néphez, és az ostrom suhogását megállítja.
Létezőleg most újra az asszír királyhoz fordul Jahve, pedig most is
a királyt vigasztalja, mikor bejelent, hogy az erődített városok ostrom-
lásához szükséges nagy pajzsok, melyek mögött egy-egy katonai osz-
tag közeledett a falakhoz, nem fognak Jeruzsálem falai alatt megjelen-
ni, a a város falai közül az ostromlók nem fognak a maguk vészede-
lére földhányást készíteni, hogy amögül támadják, lökék a várost.
Visszatér az asszír király a saját hazájába, akarata ellenére is!
Ez azt a kegyelmet nem a nép érdemeiért, nem szem élyből gyakorolja
Jahve, hanem Őbenne, Jahvéban van az ok, mely Őt kegyeleme indítja,
a egy uralkodó áll Jahve előtt, kit Dávidnak nevezide aki Dávidnak
gyökere és egykor majd Fia, aki népének Isten kegyelmét meg fogja
szerezni. Rejtett csodálatos ok, melyet bővebben nem magyaráz a ki-
jelentés; de egykor majd világos lesz és mindenki előtt érthető és
ismert leszi! Soc év múlva így mondta volna Jahve: MAGAMERTI, az én
változhatatlan lényemért és a Bányáért, kit a ti Királyotoknak szánt-
tam.

- XIX. 35 TÖRTÉNT AZON AZ EJJELLEN, HOGY ISTENNEK KÖVETE / ANGYALA / EL-
MERT ES MEGVERT AZ ASSZIR TÁBORBAN SZAZVÖLGVANOT EZER EM-
BERT, UGYHOGY MIKOR HEGGEL KORAN FÖLKELTÉK, MIND ELTÉRLEN
36 NULLA VOLT? ERRE SZANHERIS FÖLKERÉKEDETT; S UTRA KRITASÜN
KIRALIA ES HAZATÉRT ES RIVIVEREN MARÁDT.
37 TÖRTÉNT EDDIG, HOGY AMIKOR ISTENNEK NISZCOKKRAK HAZABAN I-
MADATOF VAGZETT, A FIAI ADRAMELEK ES SANCER LEVAGTAK ŐT
KARDVAL, S AZEK EMMENEKULTEK ARARAT FÖLDERE. A FIA SZEHAR-
HADON LÉTT HELYITTE A KIRALI.



A magyarázat többi része hiányzik.